

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI
SANAT TARİHİ BİLİM DALI**

BURSA YENİŞEHİR TARİHİ YAPILARI

KAĞANCAN AYAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. ERKAN AYGÖR**

KONYA – 2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kağancan AYZ		
	Numarası	18811801022		
	Ana Bilim /Bilim Dalı	Sanat Tarihi/Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Kağancan AYZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Kağancan AYZAZ		
	Numarası	18811801022		
	Ana Bilim /Bilim Dalı	Sanat Tarihi/Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Erkan AYGÖR		
Tezin Adı	Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları			

Bu çalışma Marmara bölgesinde Bursa ilinin bir ilçesi olan Yenişehir'in ilçe merkezi ve bazı köylerindeki tarihi yapılarını konu edinmektedir. Yenişehir merkez ve köylerinde bulunan yapıların tespiti için ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Saha çalışması yapılarak, altı camii, bir çeşme, dört hamam, üç konut, bir külliye, yedi mezar taşı, bir saat kulesi, iki türbeden oluşan yirmi beş yapı tespit edilmiştir. Çalışma dört ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci bölüm 'Giriş' başlığı altında 'Konunun Tanımı ve Sınırları', 'Metot ve Düzen', 'Konu Hakkında Araştırmalar ve Yayınlar', 'Yenişehir Coğrafyası' ve 'Yenişehir Tarihi', belli bir sıralamaya göre anlatılmıştır. İkinci bölümde katalog başlığı altında yapı türleri alfabetik sıraya göre sınıflandırılmıştır. Yapı türleri kendi arasında ise kronolojik sıraya göre düzenlenmiştir. Mimari eserler tarihleri, malzeme, teknik, plan ve mimari, süsleme özelliklerine göre anlatılmıştır. Günümüze ulaşamayan yapılar arşiv ve kaynak taramalarıyla tespit edilip yapılar ile ilgili bilgiler bugün mevcut olmayan yapılar başlığı altında verilmiştir. Üçüncü bölümde 'Değerlendirme' başlığı altında yapılar tipoloji, plan tipleri, malzeme ve teknik, mimari, süsleme özelliklerine göre incelenmiştir. Dördüncü bölümde 'sonuç' başlığı adı altında Yenişehir'deki tarihi yapıların değerlendirme bölümündeki bulgularla Osmanlı mimarisi ve sanatındaki önemi gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yenişehir, Tarihi Yapılar, Osmanlı Mimarisi

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Kağancan AYZ		
	Student Number	18811801022		
	Department	Art History/Art History		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree		
	Supervisor	Doç. Dr. Erkan AYGÖR		
Title of the Thesis/Dissertation	Historical Buildings in Bursa Yenişehir			

This study deals with the historical buildings in the district center and some villages of Yenişehir, a district of Bursa province in the Marmara region. In order to determine the structures in the center of Yenişehir and its villages, a literature review and archive work was carried out first. A total of 25 buildings were identified, including six mosques, a fountain, four baths, three residences, a complex, seven tombstones, a clock tower, and two tombs. The study consists of four main parts. In the first chapter, under the title of "Introduction", "Definition and Limits of the Subject", "Method and Order", "Research and Publications on the Subject", "Geography of Yenişehir" and "History of Yenişehir" are explained in a certain order. In the second part, building types are classified in alphabetical order under the catalog title. The building types are arranged in chronological order among themselves. Architectural works are explained in detail according to their dates, materials, techniques, plans and architectural, ornamental features. The structures that did not survive today were identified by means of archives and source scans, and the information about the structures was given under the title of structures that do not exist today. In the fourth chapter, under the title of 'result', the importance of historical buildings in Yenişehir in terms of Turkish architecture and art is shown.

Keywords: Yenisehir, History Buildings, Ottoman Architecture

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
ÖNSÖZ	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Önemi	1
1.2. Metot ve Düzen.....	1
1.3. Konu Hakkında Araştırmalar ve Yayınlar	3
1.4 Yenişehir Coğrafyası	7
1.5. Yenişehir Tarihi	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. KATALOG

2.1. Camiiler	13
2.1.1. Kumluk Camisi	13
2.1.2 Yarhisar Ulu Camisi	15
2.1.3. Orhan Gazi Ulu Camisi.....	17
2.1.4. Postumpost Camisi	19
2 1.5. Çınarlı Voyvoda Camisi	22
2.1.6. Balibey Camisi	24
2.2. Çeşme.....	27
2.2.1. Yarhisar Camisi Çeşmesi.....	27
2.3. Hamamlar.....	29
2.3.1. Yarhisar Hamamı	29
2.3.2. Ayazköy Hamamı	32
2.3.3. Menteşe Hamamı	34
2.3.4. Tarihi Çarşı Hamamı, Çifte Hamam, Belediye Hamamı.....	36
2.4. Konutlar	38

2.4.1. Şemaki Evi Müzesi	38
2.4.2. Ferah Sokak No: 2 Tescilli Evi.....	42
2.4.3. Ferah Sokak No : 4 Tescilli Evi.....	45
2.5. Külliye	48
2.5.1. Sinan Paşa Külliyesi	48
2.6. Mezar taşları	58
2.6.1. Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı.....	58
2.6.2. Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı.....	60
2.6.3. Sinan Paşa Camisi Mezar Taşı.....	62
2.6.4. Yarhisar Hamamı Yakınındaki Mezar Taşı	63
2.6.5. Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı.....	64
2.6.6. Bali Bey Camisi 4. Mezar Taşı.....	66
2.6.7. Bali Bey Camisi 5 Mezar Taşı.....	68
2.7. Saat Kulesi	69
2.7.1. Yenişehir Saat Kulesi.....	69
2.8. Türbeler.....	71
2.8.1. Süleyman Paşa Türbesi.....	71
2.8.2. Aydoğdu Bey Türbesi.....	73
2.9. Bugün Mevcut Olmayan Yapılar	74
2.9.1. Postinpost Baba Hamamı.....	74
2.9.2. Reyhan Paşa Zaviyesi ve Hamamı.....	74
2.9.3. Bali Bey İmareti.....	74
2.9.4. Yenişehir Hacı Mahmut Konağı.....	74
2.9.5. Veli Baba Evi.....	75
2.9.6. Yarhisar Akbıyık Zaviyesi.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

3.1. Camiiler	78
3.1.1. Tipoloji ve Plan Tipleri.....	78
3.1.2. Teknik ve Malzeme	92
3.1.3. Mekan Dağılımları.....	93
3.1.4. Mimari Yapı Elemanları	94
3.1.5. Süsleme.....	96

3.2. Çeşme.....	98
3.2.1. Tipoloji.....	98
3.2.2. Yapı Elemanları	99
3.3. Hamamlar.....	99
3.3.1. Tipoloji.....	99
3.3.2. Plan Tipleri:	105
3.3.3. Teknik ve Malzeme	107
3.3.4. Süsleme.....	107
3.4. Konut	108
3.4.1. Tipoloji ile ilgili Kaynaklar	108
3.4.2. Teknik ve Malzeme	110
3.4.3. Plan Elemanları.....	113
3.4.4. Plan Tipleri	114
3.4.5. 18. ve 19. Yüzyıl Yenişehir Evleri:	115
3.4.6. Plan Özellikleri:	116
3.4.7. Cephe Özellikleri	116
3.4.8. Taşıyıcı Sistem Özellikleri.....	117
3.4.9. Süsleme.....	117
3.5. Külliye	119
3.5.1. Tipoloji.....	119
3.5.2. Menzil Külliyeleri Yol Güzergahları	119
3.5.3. Menzil Külliyeleri İşlevleri.....	120
3.5.4. Menzil Külliyeleri Plan Tipi	121
3.6. Mezar taşları	122
3.6.1. Tipoloji.....	122
3.6.2. Mezar Taşı Tipleri	123
3.6.3. Başlık Tipleri	124
3.6.4. Malzeme ve Teknik	124
3.6.5. Kitabe Metinleri	124
3.6.6. Süsleme.....	125
3.7. Saat Kulesi	125
3.7.1. Tipoloji.....	125
3.7.2. Plan Tipleri	127

3.8. Türbeler.....	130
3.8.1. Tipoloji.....	130
3.8.2. Plan Tipleri	132
3.8.3. Teknik ve Malzeme	134
3.8.4. Süsleme.....	135

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ

KAYNAKÇA.....	145
ÇİZİM LİSTESİ.....	163
ÇİZİMLER.....	166
PLAN LİSTESİ.....	182
PLANLAR.....	184
FOTOĞRAFLARI LİSTESİ.....	209
DEĞERLENDİRME BÖLÜMÜ FOTOĞRAFLARI.....	215
FOTOĞRAFLAR	220

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz: Bakınız

Cm: Santimetre

Çev: Çeviren

M: Metre

V.G.M: Vakıflar Genel Müdürlüğü

Yay: Yayın

ÖNSÖZ

Yenişehir 1301 yılında Osmanlı Devleti'ne dâhil edilmesiyle birlikte yaklaşık 25 yıllık başkentlik yaptığı bilinmektedir. Bursa 1326 yılında fethedilene kadar, Yenişehir başkent hüviyetini sürdürmüştür. Kent alındıktan sonra, camii, çeşme, hamam, konut, külliye, medrese, türbe vb. yapılar inşa edilerek imar edilmiştir. Tez çalışmasında, konunun belirlenmesinde çok yardımcı olan Dr. Öğr. Gör. Ahmet Yavuzylmaz hocama, tezin her aşamasıyla ilgili tecrübesiyle beni yönlendiren, danışman hocam Doç. Dr. Erkan Aygör hocama, Yenişehir'in çeşitli bölgelerinde yer alan mezar taşlarının kitabe kısımlarının okunmasında yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Şimşir hocama, literatür araştırmalarımnda çok yardımcı olan arkadaşım Tolga Dikenci'ye teşekkürü bir borç bilirim. Alan çalışmalarımnda yardım eden, çalışma sürem boyunca maddi ve manevi anlamda hiçbir desteği esirgemeyen sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunarım. Tez çalışmasında birçok kurum ve kuruluştan faydalanılmıştır. Başta Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünde görevini sürdüren Yenişehir'le ilgili belge ve arşiv araştırmalarında benden desteklerini esirgemeyen Sedat Turgut Bey'e, Yenişehir Tarihi ile ilgili bilgileri benimle paylaşan Salih Erol'a, Bursa Yenişehir Kaymakamlığı ve Bursa Yenişehir Büyükşehir Belediyesi'ne teşekkür ederim.

Kağancan Ayaz

Konya, 2021

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Önemi

Marmara bölgesinde yer alan Bursa'nın bir ilçesi olan Yenişehir ve köylerindeki yapılar '' Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları'' başlığı altında incelenmiştir.

Osmanlı'nın beylikten devlet dönemine geçişi sırasında, Osmanlı devletinin kuruluş hutbesi burada okunmuştur. Yenişehir Anadolu'nun sağ kol yolu güzergâhında bulunmasından dolayı stratejik bir konumda yer alır. Osmanlı'nın ilk başkenti olması şehri önemli bir konuma getirmekte olup, burada inşa edilen ilk tarihi yapılarında önemini arttırmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Yenişehir'in Osmanlı döneminden Türkiye Cumhuriyeti dönemine kadar geçen sürede yer alan tarihi yapıları tespit ederek, sanat tarihi alanındaki yerlerini ortaya çıkarmaktır.

Çalışmamızın içerisinde yer alan tarihi yapılar camii, çeşme, hamam, konut, külliye, mezar taşı, saat kulesi, türbe gibi kategorilere ayrılmıştır. Çalışmamız da altı camii, bir çeşme, dört hamam, üç konut, bir külliye, yedi mezar taşı, bir saat kulesi, iki türbe yapım tarihi, malzeme ve teknik, plan ve mimari, süsleme özellikleri açısından incelenmiştir. Son olarak çalışmadaki eserlerin Osmanlı Türk mimarisindeki önemi ortaya çıkarılmıştır.

1.2. Metot ve Düzen

Çalışmamızda ilk olarak konu tespiti yapılmıştır. Konunun çalışılacağı bölge belirlenmiştir. Bölgedeki araştırma ve çalışmalar konu belirlendikten sonra sınırları çizilmiştir.

Çalışmada ilk olarak bölgenin tarihi ve coğrafyasıyla ilgili literatür araştırmaları yapılmıştır. Daha sonrasında konuyla alakalı yapılar hakkında literatür çalışmaları yapılmıştır. Yenişehir Kütüphanesi, Bursa İl Halk Şehir Kütüphanesi ve Bursa Setbaşı Kütüphanelerinde Yenişehir ile ilgili bütün kaynak taramaları yapılmıştır. İnternet ortamında yer alan veri tabanlarından yararlanılmıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Yenişehir Belediyesi, Bursa Yenişehir İlçe Kaymakamlığı, Bursa Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğü gibi kurumlardan konuyla

ilgili gerekli bilgi ve belgelere ulaşılmıştır. Çalışma sırasında Yenişehir’de yer alan tarihi yapılarla ilgili yayınlar incelenmiştir. Ancak incelenen yayınlarda yapıların plan, mimari, süsleme özelliklerinin bir bütün halinde incelenmediği gözlemlenmiştir.

Sivil mimari yapılarından tescilli olarak birçok konut tespit edilmiştir. Ancak yıkım tehlikesinde olan ya da mülk sahiplerinin dünyada yaşanan salgın sebebiyle evlerine girilememiştir. Yalnızca üç adet konut plan, mimari ve süsleme özelliklerine göre ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Konutlarla ilgili çeşitli kaynaklarda bulunan fotoğraflardan faydalanılmıştır. Sedat Hakkı Eldem’in tipolojisine göre evler tasnif edilmiştir. İçerisine girilemeyen evlerin dış cepheden fotoğrafları çekilmiş olup değerlendirme kısmında bilgileri yer almaktadır.

“ Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları ” isimli çalışmamız dört ana bölüme ayrılmıştır. “Giriş” bölümünde Konunun tanımı ve önemi, metot ve düzen, konu ile ilgili araştırmalar ve yayınlar, Yenişehir’in coğrafyası ve tarihiyle ilgili başlıklara ayrılarak bilgi verilmiştir.

İkinci bölüm “ Katalog” bölümüdür. Katalog kısmında yapı türleri camii, çeşme, hamam, konut, külliye, mezar taşları, saat kulesi, türbe sıralamasıyla alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Yapı türleri içerisinde yer alan yapılar kendi içerisinde kronolojik sıralamaya göre yerleştirilmiştir. Yapılar katalog bölümünde inceleme tarihi, yapının yeri, yapım tarihi, malzeme ve teknik, plan ve mimari özellikleri, süsleme özellikleri belirli bir düzene göre anlatılmıştır. Kitabesi bulunan yapıların tarihlendirilmesi yapılmıştır. Kitabesi bulunmayan yapıların tarihlendirilmesinde çeşitli kaynak ve arşiv çalışmalarından faydalanılmıştır. Kitabesi, vakfiyesi ve arşiv belgeleri bulunmayan yapılar mimari özelliklerine göre tarihlendirilmesi yapılmıştır. Plan ve mimari özellikleri, dış cepheden iç cepheye doğru süsleme özellikleriyle birlikte belirli bir düzene göre sıralama yapılmıştır. Yapılarla ilgili çizimler ve fotoğraflar kaynakça kısmından sonraki bölüme sırasıyla yerleştirilmiştir. Katalog kısmından sonra “ Bugün Mevcut Olmayan Tarihi Yapılar ” başlığı adı altında günümüzde bulunmayan yapılarla ilgili bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölüm “ Değerlendirme ” bölümüdür. Bu bölümde bütün yapı grupları tipoloji, plan tipleri, malzeme ve teknik, mimari, süsleme özelliklerine göre başlıklara ayrılarak incelenmiştir. Yenişehir’deki Tarihi yapılarla benzer plan, mimari ve süsleme özelliklerine sahip İstanbul, Bursa başta olmak üzere Anadolu’nun çeşitli yerlerindeki örneklerle bir karşılaştırma yapılmıştır.

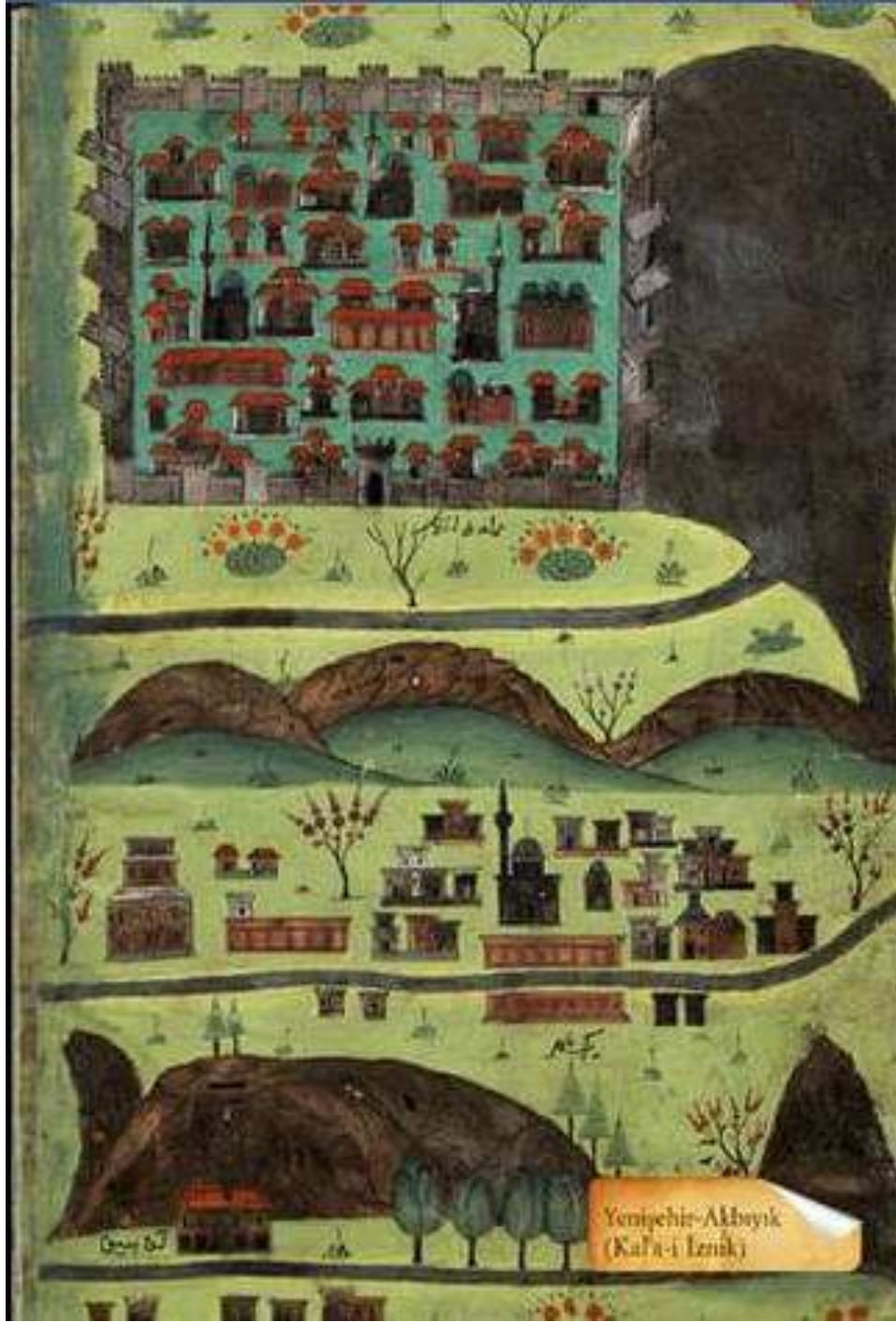
Dördüncü bölüm “Sonuç” bölümüdür. Yenişehir’deki tarihi yapıların değerlendirme bölümündeki bulgularla Osmanlı mimarisi ve sanatındaki önemi gösterilmiştir.

1.3. Konu Hakkında Araştırmalar ve Yayınlar

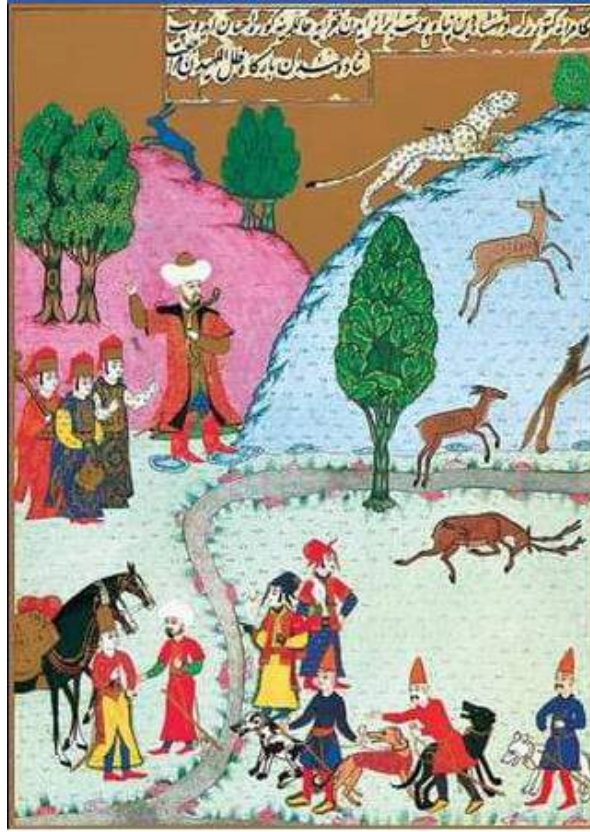
Yenişehir ile ilgili en eski kaynakların başında Aşıkpaşazade’nin yazmış olduğu Tevarih’i Ali Osman gelir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan 1478 tarihine kadarki süre zarfındaki olayları anlatan eserde Yenişehir’in kuruluş dönemlerinde önemli rol oynayan Osman Bey ve Orhangazi’den söz etmektedir.¹ Ünlü seyyah Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde ise dönemin hükümdarı 1. Murad Hüdavendigâr zamanında Yenişehir’in durumundan kısaca bahsetmektedir.² Matrakçı Nasuh’un 1534 Yılında İznik, Yenişehir ve Ak bığı çizdiği bir minyatürde yer almaktadır. Nakkaş Osman’ın yapmış olduğu Yıldırım Bayezid’in Yenişehir Ovasında avlanırken tasvir edildiği bir minyatür örneği bulunmaktadır.

¹Aşıkpaşazade Tarihi, 1970, 200-216

²Evliya Çelebi,2007, 8-10

Matrakçı Nasuh'un Beyanı Menazili Seferi Irakeyn Yenişehir-Akbıyık
Minyatürü (Matrakçı Nasuh'tan)

Hünername'den Nakkaş Osman'ın Yıldırım Bayezit Yenisehir Ovasında Avlanırken Minyatürü (Nakkaş Osman'dan)

Yenisehir Belleği kitabında Yenisehir ve çevresindeki yaşanan olayları ve yer alan tarihi yapıları tanıtan Turgut Yüce'nin bir çalışması bulunmaktadır.³ Tarihten Günümüze Yenisehir Sempozyumu (Bildiri Kitabı) içerisinde kapsamlı araştırmalar bulundurmasından dolayı oldukça önemlidir.⁴ “ Yenisehir'in Kuruluşu ve Başkent Yenisehir Hakkında ”Sezai Sevim'in yapmış olduğu araştırmada kısaca ilçenin tarihinden ve şehir statüsüne nasıl konulduğundan bahsedilmiştir.⁵ “ Yenisehir'de Osmanlı Eserleri ” isimli çalışmasıyla Doğan Yavaş ilçede yer alan çeşitli tarihi yapıların genel özellikleriyle birlikte tanıtılmıştır.⁶ ” Aynı bildiri kitabında “ Yenisehir Ovasının ilk sakinleri ve Barcın Höyük kazıları ’ çalışmada Rana Özbal, Hadi Özbal, Fokke Gerritsen Yenisehir'in ilk sakinlerinin bilimsel kazı çerçevesinde

³ Yüce, 2011, 1-78

⁴ Sevim, 2014, 29-383

⁵ Sevim, 2014, 28-40

⁶ Yavaş, 2014, 41-50

Yenişehir Ovası'nın ortasında şehir merkezinin 5 km batısında Yenişehir Bursa Yolunun güneyinde yer alan Barcın Höyük kazısından altı farklı döneme ait kalıntılar içermesinden dolayı önemlidir.⁷ “ Yenişehir’de Antik Çağ ve Bizans İzleri ” çalışmasıyla Ayşın Özügül Yenişehir ve çevre köylerinde yer alan Antik ve Bizans dönemine ait çeşitli eserlerin işlevleri hakkında bilgi vermiştir.⁸ “Kültür Merkezleri Olarak Zaviyeler: Yenişehir Zaviyeleri’ Asım Yedi Yıldız’ın yapmış olduğu çalışmada Yenişehir’de yer alan iki önemli Reyhan Paşa Zaviyesi ve Postınpuş Zaviyesinden bahsedilmiştir.⁹Yenişehir’le ilgili az sayıda kaynak bulunmasından dolayı bu kadar zengin içeriğe sahip olan Tarihten Günümüze Yenişehir sempozyumu bildiri kitabı altın değerinde bir kaynak olmuştur.¹⁰ Yenişehir ile ilgili Filiz Aymerge’nin yazmış olduğu lisans tezi bulunmaktadır. Aymergen tez çalışmasında sadece Yenişehir’in merkezinde bulunan tarihi yapılardan bahsetmektedir. Tarihi yapı ve yapıların içinde yer alan yapı elemanları hakkında çok fazla ayrıntıya girmemiştir.¹¹ ”Koca Sinan Paşa Vakıfları: Kuruluş Amaçları: İşlevselliği ve İstihdam Yönünden Analizi Hasan Basri Öcalan’ın yazmış olduğu çalışmada sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın önemi belirten vakıf kurumlarının özellikleriyle birlikte Sinan Paşa’nın Bursa Yenişehir’deki yaptırmış olduğu külliyeinin vakfiyesinin özellikleri tanıtılmıştır.¹² ” Bali Bey ” camisi hakkında makalesi bulunan Tülay Reyhanlı Yenişehir ilçesi hakkında kısa bir tarihi bilgi verdikten sonra, Bali Bey camisinin planını çizip detaylı bir şekilde mimari ve süsleme özelliklerinden bahsetmiştir.¹³”Hüdavendigâr Vilayet Salnamelerinde Yenişehir Kazası” çalışmasıyla Salih Erol 1870-1927 yıllarında Yenişehir’de yapılan yıllık çalışmaları ilçede yer alan her kurum, kuruluş ve tarihi eserleri belirtmesi açısından son derece öneme sahiptir.¹⁴

⁷Özbal-Gerritsen, 2014, 53-65

⁸ Özügül, 2014, 67-77

⁹ Yedi Yıldız, 2014, 161-170

¹⁰ Sevim-Hızlı, 2014, 29-383

¹¹ Aymergen, 1969, 2-32

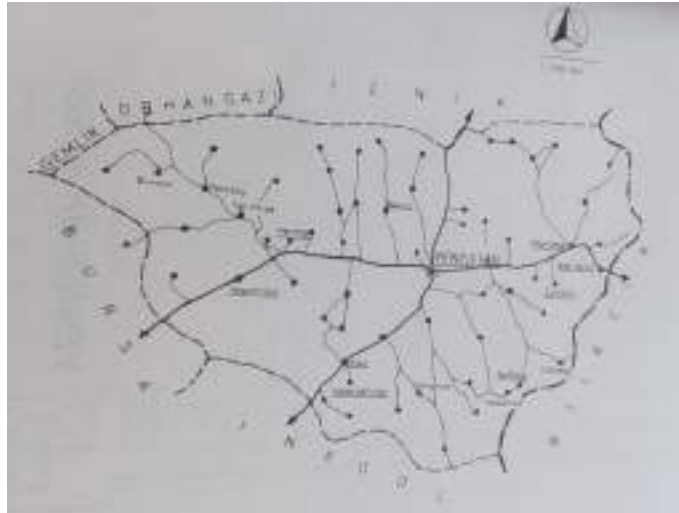
¹² Öcalan, 2018, 723-741

¹³ Reyhanlı, 1970, 17-31

¹⁴ Erol, 2011, 90-92

1.4 Yenişehir Coğrafyası

Bursa'ya bağlı olan bir ilçe olan Yenişehir, Bursa'nın doğusunda, Bursa'ya 55 km uzaklıktadır. Denizden yüksekliği 230 metredir. Yüzölçümü 772 kilometrekaredir. Doğudan Bilecik ili, güneyden İnegöl, batıdan Kestel ve Gürsu, kuzeybatıdan Gemlik ve Orhangazi, kuzeyden İznik ilçeleriyle çevrilidir. Çevresi dağlarla çevrili çok düz ve geniş bir ovanın ortasındadır.¹⁵Yenişehir ilçesi iklim elemanları ele alındığında yıllık yağışın 450 mm ile 780 mm arasında değişim gösteren yıllık sıcaklık ortalamasının 14 C° civarında olduğu yazları sıcak ve kurak, kışları kar yağışlarına da rastlanan bozulmuş Akdeniz ikliminin görüldüğü bir yerdir.¹⁶ Bu özellikleriyle tipik Marmara geçiş iklimi özelliklerini yansıtmaktadır. Yenişehir ova sahasında kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki bitki örtüsüne rastlanmaktadır. Maki formasyonunun hemen üst tarafında orman örtüsü başlamaktadır. Her iki bitki örtüsü bazı yerlerde birbiri ardına sıralanmaktadır. İlçenin kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneybatısındaki tepeliklerde yağış miktarının artmasına bağlı olarak nemli bölge ormanları grubuna giren kayın ve meşe türlerine de rastlamak mümkündür.¹⁷

Harita 1: Yenişehir İlçesi Coğrafi Haritası (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

¹⁵Kaplanoğlu, 2001, 94

¹⁶ Kaplanoğlu, 2001, 95

¹⁷ Kılıç, 2008, 25

1.5. Yenişehir Tarihi

Yenişehir Antik Çağlardan Bizans'a, Büyük Selçuklu Devletine, Osmanlı Devleti'ne kadar geçişten günümüze tarihsel süreç içinde önemli yerleşmelerden bir tanesi olmuştur. Antik Çağ'da Yenişehir Bithynia Krallığına ait yapılan araştırmalarda adı geçen Nikomedia, Nikaia, Broussa gibi büyük kentlerin arasında Otroia (Yenişehir) yer almamaktadır. Ünlü coğrafyacı Strabon " Askania Gölü'nün az alt tarafında küçük Otronia kenti yer alır ki şimdilerde Bityhyinia'nın doğu sınırında kalmıştır. " ifadesine yer vermiştir.¹⁸ İlkçağ ve Orta çağ dönemlerinde 8. ve 10. yüzyıllarda Yenişehir Ovası askeri birliklerin toplandığı önemli alanlardan biri olmuştur. 13. yüzyılda Bithynia bir sınır bölgesine dönüştürüldüğünde savunma yapılarına ihtiyaç duyulmuştur.¹⁹ Bizans İmparatorluğu döneminde yönetim merkezinin İstanbul'a alındığında civardaki yerleşim alanlarının birçoğu Bizans'a bağlı olan tefurlar tarafından yönetilmekte, bunlardan biriside Yenişehir olmuştur. Bizans Döneminde verimli toprakları, sulama olanakları, geniş arazisi, bağ ve bahçeleri, bunları çevreleyen ormanlık alanları, otlaklar, av hayvanlarının bolluğu sebebiyle; jeopolitik olarak ticari yolların kavşak noktasında bulunması, canlı bir ticaret merkezi olması, Avrupalı gezginlerin Uzakdoğu'ya ve Anadolu'ya geçmek için bu yolu kullanmaları sebebiyle birçok devletin dikkatini çekmiştir.²⁰ Osmanlı beylik döneminde Ertuğrul Bey İznik imparatoruna karşı sefere çıkmıştır. Yenişehir Ovası'nda iki ordu karşı karşıya gelmişlerdir. Üç gün süren savaş esnasında Ertuğrul Gazi ve arkadaşları savaşı kazanmışlardır. Bu zaferden sonra Ertuğrul Bey Karaca hisar ve Söğüt'ü almıştır. Ertuğrul Beyin oğlu Osman Gazi batıya yayılma amacıyla önündeki küçük tefurlukları sırasıyla almaya başladı. Önce Yarhisar sonra İnegöl alınmıştır. Son olarak Yenişehir şafak vaktinden öğleye kadar kısa bir çarpışmanın ardından 1301 tarihinde alınmıştır.²¹ Osman Gazi, Yenişehir'i aldıktan sonra imar faaliyetlerini başlatmıştır. Yeni fetih yapılacak yerlere yakınlığı nedeniyle burasını askeri bir merkez haline getirmiştir. Camii, çeşme, han, hamam, konut, külliye, medrese gibi yapı türleri inşa ettirmiştir. Beylik merkezini Karaca Hisar'dan

¹⁸ Kaplanoğlu, 2000, 30-62

¹⁹Özügül, 2014, 67

²⁰ Şarman, 2001, 7

²¹ Atlansoy,1996, 27

Yenişehir'e taşımıştır. Bunun ardından bağlı olduğu Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı 2. Gıyasettin Mesut'tan bağımsızlığını belirten bir belge olarak Osmanlı Devleti'nin kuruluş hutbesini Yenişehir'de okutup başkent yapmıştır. Yenişehir 1326 yılında Bursa'nın alınmasına kadar devletin başkenti olmuştur. Buna rağmen Yenişehir bazı padişahların düğünleri, şehzadelerin sünnet düğünleri yine padişahların av partilerine ev sahipliği yapmıştır. İlk para Yenişehir'deki darphanede basılmıştır. Yenişehir; Bilecik, İznik, Bursa, İnegöl yerleşmelerinin tam ortasında bulunması sebebiyle Osmanlı'nın diğer fetihleri gerçekleştirmesinde büyük pay sahibi olmuştur.²²

Harita 2: Osmanlı'nın Yenişehir'i Fethettikten Sonra Yerleştiği İlk Mahalleler (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

Evliya Çelebi ünlü eseri Seyahatname 'de Yenişehir'le ilgili; Bursa Sancağına bağlı Gazi Hüdavendigâr'ın emrinde bir yer, dokuz mahalle ve on üç mihraba sahip şirin bir kasaba olduğundan bahseder. Bunun yanı sıra şehrin ortasında oldukça kalabalık, gayet aydınlık ve estetik süslü bir çarşısı vardır. Serin ve gölgeliktir. Üç hamamı bulunur. Kentin 1.100 kiremitle örtülü güzel, geniş süslü bir hanı bulunmaktadır. Bağ ve bahçesi bütün cihanı tutmuştur. Suyu ve havası çok

²²Şarman, 2001, 11-12

hoştur, ifadeleri geçmektedir.²³ Evliya Çelebinin bir başka ifadesi, Yenişehir, doğuda Geyve'ye beş saat uzaklıktadır. Batısındaki Pazar köyü kasabasının minareleri şehirden görülmektedir.²⁴ 1402 yılında Timur'un orduları Yenişehir'i de işgal edip yağmalamış, Yıldırım'ın eşi Olivera ile iki kızı, bu kentte saklandıkları yerde yakalanarak tutsak edilmişlerdir.²⁵ 1444 yılının temmuz ayında, Karamanoğlu'nun kalkışmasını bastırmak üzere Bursa'ya gelen Murad II. ye karşı durmayı el vermeyen Karamanoğlu İbrahim Bey, elçileri aracılığıyla Yenişehir'de bir 'sevgendname'(yemin metni) imzalayarak Osmanlı sultanının egemenliğini tanımak zorunda kalmıştır.²⁶ İbrahim Bey, bu sevgendname 'de şöyle demektedir: "...fil-cümle dostlarına, dost ve düşmanlarına düşman olup, her yıl bir oğlumu çerümle (askerimle) mezkûr Murad Bey'in hizmetine vereyim..." Fatih Sultan Mehmet'in ölümünden sonra 2. Bayezid ile Cem Sultan arasında başlayan saltanat savaşında, Yenişehir'in özgün bir konumu bulunmaktadır. Cem 28 Mayıs 1481 günü Bursa önlerinde bozguna uğrattığı Bayezid'in oğlu Ayas Paşa'yı ve öteki komutanları Yenişehir'de hapsedirmişti²⁷. Bir süre sonra Cem, Yenişehir'e gelmiştir. Astinoğlu Yakup Bey adındaki komutanı Bayezid ile gizliden anlaşmıştır. 26 Haziran 1481 günü Yenişehir Ovasındaki Göksu Çayı'nın kuzeyinde meydana gelen savaşta Cem'in kuvvetleri mağlup olmuşlardır. Bu arada Yenişehir'de hapsedilmiş olan Ayas Paşa ile yeniçeriler de bir yolunu bularak kurtulmuşlardır. Cem Sultan, kazanma olasılığı kalmadığını ve yenilgisinin kaçınılmaz olduğunu fark etmiştir.²⁸ 1513 tarihinde Yenişehir yeniden taht kavgalarına sahne olmuştur. Şehzade Ahmet bu yılın nisan ayı başlarında topladığı güçlü bir orduyla Bursa üzerine yürümüş, ancak buraya girmeye cesaret edemeyerek Yenişehir dolaylarında ordugâh kurdu. Başlangıçta Mirahor Bıyıklı Mehmet Ağa komutasındaki Osmanlı ordusunu yenilgiyi tattıran Ahmet, daha sonrasında Yavuz Sultan Selim'in kapıkulu askerleriyle Yenişehir Ovası'nda yaptığı savaşı kaybetmiştir.²⁹ İstanbul'un fethinden sonra Bursa ve diğer kentlerdeki gibi Yenişehir'de önemini yitirmiştir. Yenişehir,

²³ Şarman, 2001, 37

²⁴ Evliya Çelebi, 9, 2007

²⁵ Evliya Çelebi, 10, 2007, Şarman, 2001, 22

²⁶ Şarman, 2001, 23

²⁷ Şarman, 2001, 24

²⁸ Kılıç, 2008, 29

²⁹ Şarman, 2001, 25

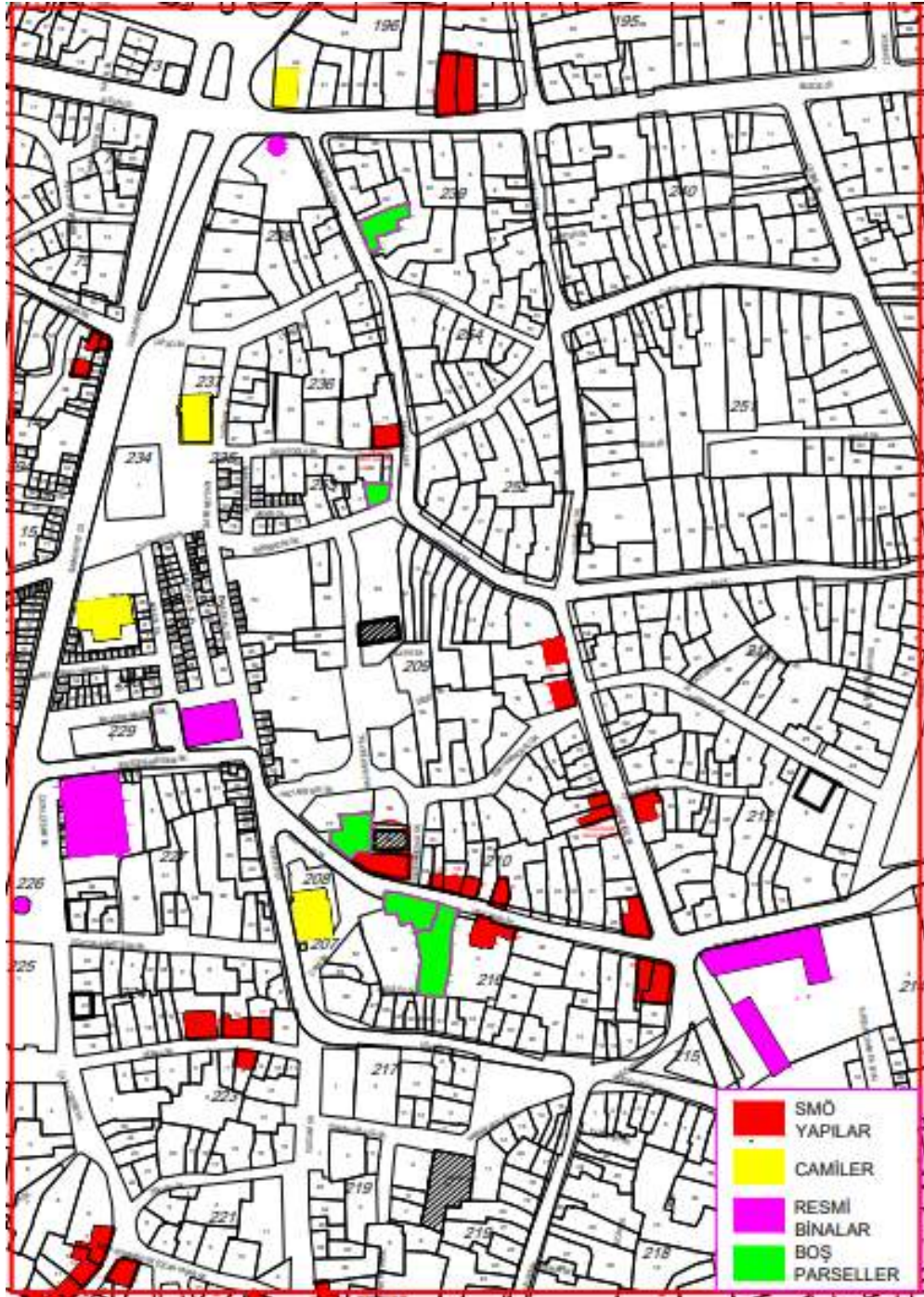
1867 tarihinden sonra, önce Bursa Sancağının bir kazası olmuştur. İznik'te de bir süre Yenişehir'e bağlı bir bucak merkezi olmuştur.³⁰ Salnamelerde Yenişehir 1883/1884 yıllarında Yenişehir Belediyesinin İmar faaliyetleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. 1881 yılından itibaren beri 10 bin metre kadar kaldırım yapıp, kasabanın ortasında belediye dairesinin karşısında fıskiyeli şadırvan ve bir çeşme yapılmıştır.³¹ Bilecik, Lefken, İlyas Bey ve Değirmen caddelerine dört adet köprü yapılmıştır. Çarşıda 2 adet abdest hane ve 500 metrelik lağım inşası yapılmıştır. Şehir içinde 550 kadar çınar ve söğüt dikilmiştir. Fıskiyeli şadırvan denilen yapı için belediye bütçesinden 40 bin kuruş kadar akçe sarf edilmiştir. Şadırvanın üstüne dam ile oturaklar inşa edilmiştir.³² 1884/1885 yıllarındaki Salnamelerde ise Yenişehir İlçesiyle ilgili bazı bilgilere yer verilmiştir. Kasabada 8500 Müslüman 1940 Gayrimüslim vardır. Yenişehir'de 40 köy, 2249 hane, 279 dükkân, 11 han, 29 hamam, 29 camii, 45 mektep ve 3 adet kilise vardır.³³

³⁰ Yalman, 2002, 1718

³¹ Erol, 2011, 86

³² Erol, 2011, 86

³³ Erol, 2011, 99

Harita 3: Yenişehir Parsel Haritası (Bursa Yenişehir Koruma Kurulu)

2. KATALOG

2.1. Camiiler

2.1.1. Kuşluk Camisi

Fotoğraf No: 1-8

Çizim No: 1

İnceleme Tarihi: 08.08.2020

Yapının Yeri: Bilecik Caddesi, Bursa / Yenişehir **Pafta:** 32 **Parsel:** 22 **Ada:** 196

Yapım Tarihi:

Camiinin herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Camii ilk olarak 1297-1298 yılında Osman Gazi tarafından yaptırılmıştır.³⁴ Halk arasında Kuşluk veya Kuyucu Murat Paşa Camisi olarak bilinir. Bunun sebebi 1014 Hicri / 1606 Miladi yılında Kuyucu Murat Paşa tarafından tamir görmesinden kaynaklanır.³⁵ Camiinin son tadilatı 1973 senesinde yapılmıştır.³⁶

Malzeme ve Teknik:

Tarihi yapının beden duvarlarının alt kısımlarında moloz taş malzeme kullanılırken üst kısımlarda beyaza boyalı tuğla malzeme yer alır. Teknik olarak yığma tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Eser Selçuklu döneminde yapılmasına karşın sonradan yıkılarak yeniden inşa edilmiştir. Mimari özelliklerinden dolayı Osmanlı mimarisi özelliklerini taşımaktadır. Kuşluk Camisi konumu itibarıyla ilçe merkezine hâkim bir yerde

³⁴Yenişehir Belediyesi 1906 Raporu, Evliya Çelebi 11, 2007

³⁵Aymergen, 1969, 12

³⁶V.G.M, 1972 Raporu

kuzey güney eksenli yerleştirilmiştir. 1400 x 800 cm boyutlarında kareye yakın dikdörtgen planlı yapının üzeri ahşap kirişlerle bölünen düz tavanla örtülüdür. Camii uzunlamasına 1200 x 600 cm ölçülerdeki dikdörtgen formlu bir harim ve son cemaat yerinden meydana gelmektedir. Yapının kuzey cephesinde kareye yakın dikdörtgen formlu pencereler 120 x 85 cm ölçülerinde yapılırken, doğu, batı, güney cephesinde ikili pencere sistemi bulunmaktadır. Üst sırada 105 x 75 cm ölçülerinde alçı şebekeden yapılan yuvarlak kemerli pencere açıklığı görülürken, alt sırada 115 x 75 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu pencere açıklıkları vardır. Kuzeybatı köşede caminin beden duvarına bağımlı olarak yapılan tek şerefeli silindir gövdeli minaresi bulunmaktadır. Camiinin üstü alaturka kiremitlerle örtülüdür. Kumluk Camisine giriş kuzey cephedeki 200 x 180 cm kapıdan sağlanırken, buradan son cemaat yerine geçilir. Son cemaat yerinin batı cephesinden üç bölümlü kadınlar mahfiline bir geçiş vardır. Harim mekânına geçiş çift kanatlı ahşap malzemeli 180 x 120 cm ölçülerinde kapıdan sağlanmaktadır. Harim mekânında kible duvarının tam ortasında yer alan 220 x 200 cm ölçülerinde alçı mihrap bulunmaktadır. Güney batı köşede ahşap malzemedен yapılan minber 190 x 70 cm ölçülerinde yer almaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Yapının hem dış hem iç cephesi oldukça sade tutulmuş herhangi bir süsleme özelliğine rastlanmamıştır. Eserin yıkılan minaresinde 16. yy. sonlarında Murat Paşa'nın yaptırmış olduğu tamirat sırasında sır altı tekniğinde lacivert zemin üzerinde yeşil, beyaz, kırmızı renkli çinilerin bulunduğu bahsedilmiştir.³⁷ Ahşap malzemedен yapılan minberin merdiven korkuluğu oyma tekniğinde geometrik motiflerle süslenmiştir. Mihrabın taç ve niş bölümünde lacivert, mavi renklerin yoğun olduğu, karanfil, kıvrımlı dalların taşıdığı narçiçekleri, hatayi gibi çeşitli bitkisel süslemeler görülür. Mihrap ve minber 20. Yüzyıl 'da yapıldığı hem mimari hem de süsleme tarzından anlaşılmaktadır.

³⁷Aymergen, 1969, 11

2.1.2 Yarhisar Ulu Camisi

Fotoğraf No: 9-15

Çizim No: 2

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri: Yarhisar Köyü Yenişehir/Bursa

Yapım Tarihi:

Yarhisar Ulu Camisi 699 Hicri / 1299-1300 Miladi tarihinde Osman Gazi döneminde fethedilen ve buradaki Bizans tekfurunun kızı olan Holofernes daha sonradan ismi Nilüfer Hatun olarak anılmaya başlanacak olan Orhan Gazi'nin eşi için 1324-1362 yıllarında yaptırdığını belirtir.³⁸

Malzeme ve Teknik:

Camiinin ana yapımında moloz taş ve tuğla malzeme, duvar tekniği olarak almaşık duvar tekniği uygulanmıştır. Camiinin kuzey cephesinde yer alan ahşap direklerin bulunduğu son cemaat yeri yanlardan hımiş tekniği kullanılarak ahşap iskelet ve kerpiç malzemeyle örülerek kapatılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Camii Yarhisar Köyü'ne hâkim bir tepe üzerine konumlandırılmıştır. Kuzey-güney eksenli yerleştirilmiştir. 1550 x 1250 cm ölçülerinde dikdörtgen planlı harim mekânı düz ahşap tavanla örtülüdür. Yapıya sonradan eklenen son cemaat yeri ve üstü düz ahşap tavanla örtülü harim mekânından oluşmaktadır. Güney cephesi sağır tutulurken doğu ve batı cephesinde üst tarafta alçı şebekelerle oluşturulan üç açıklık alt kısımda dikdörtgen formlu iki pencere yer almaktadır. Pencereler sivri kemerli alınlıklara sahip 140 x 110 cm ölçülerindedir. Camiinin doğu batı ve güney cepheslerini iki sıra kirpi saçak düzeni çevreleyen camiinin üstü alaturka kiremitlerle örtülü, altını iki sıra çevreleyen testere dişli tuğla saçak vardır. Kuzeybatı köşede on

³⁸Ayverdi, 1966, 201-202, V.G.M, 1986, 626

iki gövdeli tek şerefeli altında tuğla süslemeli minare yer alır. Camiinin kuzey cephesinde yer alan ahşap direklerin bulunduğu 1190 x 800 cm ölçülerinde son cemaat yeri bulunur. Kuzey cepheden ibadet mekânına geçişi sağlayan çift kanatlı ahşap malzemedan yapılan 230 x 190 cm ölçülerinde bir kapı bulunmaktadır. Kapının hemen üstünde sıvadan yapılmış yazı kuşağı yer almaktadır. 2020-2021 tarihlerinde Dünyada meydana gelen pandemi sonucunda camii kilitli olup içerisine girilememiştir. Bundan sonraki kısımda çeşitli kaynaklardan bilgi ve fotoğraflarla eserin özellikleri verilmeye çalışılmıştır. Dikdörtgen formlu üstü düz ahşap tavan ile örtülü harimin batı cephesinden ahşap malzemeli merdivenle kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Kible duvarının tam ortasında bulunan yapıya özgü olmayan alçı malzemedan yapılan mihrabı, güneybatı tarafında ahşap malzemedan yapılan minberi bulunmaktadır.³⁹

Süsleme Özellikleri:

Yapıya özgün olan mihrap beş cepheli ve kavsarası on sıra mukarnasla süslemeliydi.⁴⁰ Minarenin şerefe altı beş sıra testere dişliyle bezelidir. Harime giriş yapılan kapı ve mihrabın üstünde bulunan sıvayla kaplanan alanın mızrak ucu motifli bezemeler yer aldığından E. Hakkı Ayverdi bahseder.⁴¹ 2011-2012 senelerinde camiinin hamamla birlikte yenileme yapıldığı dönemde camisinin duvarlarında ve mihraptaki yazılarda yer alan yağlı boya tekniğinde yazılı olan Allah, Muhammed ve dört büyük halifenin isimlerinin kötü ve acemice yazıldığını belirten Doğan Yavaş, yerine uymayan ayet yazıları da müdahalelerle işin ehli ustalar tarafından yenilenmesi gerektiğini düşünmektedir.⁴² Minberin merdiven korkuluğu bölümünde oyma tekniği uygulanmıştır. Mihrapta herhangi bir süsleme yer almamaktadır.

³⁹ V.G.M, 1988, 627-Yavaş, 2010,59

⁴⁰Ayverdi, 1966, 204

⁴¹Ayverdi, 1966, 204

⁴²Yavaş, 2014, 42

2.1.3. Orhan Gazi Ulu Camisi

Fotoğraf No: 16-26

Çizim No: 3

İnceleme Tarihi: 12. 10. 2020

Yapının Yeri: Ulu Camii Mahallesi, Hacı Tahir Sokak No: 2 16800 **Pafta:**

44

Parsel: 1 Ada: 208

Yapım Tarihi:

Camii Orhan Gazi tarafından 724-764 Hicri/1324-1362 Miladi yıllarında yaptırılmıştır.⁴³ Cami-i Kebir (Ulu Camii/Büyük Camii) olarak da bilinmektedir. 1760 yılında yaşanan yangında büyük ölçüde tahrip olan yapı 1923 yılında tamamen yenilenmiştir. Minaresinin tuğla kaidesi çok eski olup gövde bölümünden itibaren 1977 yılında yenilenmiştir.⁴⁴

Malzeme ve Teknik:

Eserde ana taşıyıcı olarak yalnızca moloz taş kullanılmıştır. Duvarlarda yığma tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Eser dikdörtgen planlıdır. Yapının üstü düz ahşap tavanla örtülüdür. Camii 1700 x 1230 cm ölçülerinde inşa edilmiştir. Yapının genelinde alt tarafta dikdörtgen formlu sivri kemer alınlıklı üst tarafta yan yana ikili yuvarlak kemer formlu pencere sistemi yer almaktadır. Yapının üstü alaturka kiremitlerle örtülüdür. Kuzeybatı köşesinde tek şerefeli silindirik gövdeli minaresi yer almaktadır. 185 x 110 cm ölçülerindeki çift kanatlı basık kemerli ahşap kapılı kısımdan camiinin son cemaat

⁴³ Ayverdi, 1966,37-138

⁴⁴ Erol, 27, 2011,Bursa Yenişehir Belediyesi Raporu

yerine giriş sağlanmıştır. Dikdörtgen planlı 1100 x 470 cm ölçülerine sahip son cemaat yeri bulunmaktadır. Son cemaat yerinin batı cephesinden üç birime ayrılan 290 x 250 cm ölçülerindeki kadınlar mahfiline çıkılır. Kadınlar mahfilinin ön tarafında Bursa kemeri tarzında yapılan bir bölme yer alır. Harim mekânına giriş tıpkı son cemaat yerinde olduğu gibi 185 x 110 cm çift kanatlı basık kemerli bir kapı ile sağlanmıştır. 1300 x 800 ölçülerindeki harimin üstü ahşap malzemeden yapılan kirişlerle örtülü olup tam ortasında aydınlık feneri yer almaktadır. Kible duvarının tam ortasında mihrap, ahşaptan 190 x 70 cm ölçülerinde minber yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Eser oldukça sade olup herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Yalnızca minarede şerefe kısmının hemen altında bulunan tuğla malzemeden mukarnasla oluşturulan düzenlemeden bahsedilebilir.

2.1.4. Postumpost Camisi

Fotoğraf No: 27-41

Çizim No: 4

İnceleme Tarihi: 25.09.2020

Yapının Yeri: Yenigün, Cihadiye Cd. No: 3, 16900 Yenişehir / Bursa, Eser höyük şeklindeki bir tepe üzerinde yer alır. **Pafta:** H22c13d3b **Parsel:** 21 Ada: 118

Yapım Tarihi:

Tarihi yapının herhangi bir kitabesi bulunmamaktadır. Osmanlı kaynaklarında Aşıkpaşazade eserin 763-792 Hicri / 1362-1389 Miladi yıllarında 1. Murad tarafından yaptırıldığından bahseder.⁴⁵ F. Taescher monografik çalışmasıyla yapıyı ilk defa tanıtmış 16. ve 17. yüzyıllara ait üç kaynaktan bahsetmiştir.⁴⁶ İlk kaynak 16 Mart 1655 tarihinde Yenişehir'i ziyaret eden H. Dernschwem'in seyahatnamesidir.⁴⁷ Seyyah düzensiz bir yapı tasvirinden sonra eserin banisinin Orhan Gazi olduğunu belirtir. Diğer bir kaynak Matrakçı Nasuh'a ait 949 Hicri / 1537 Miladi tarihli Yenişehir minyatürüdür.⁴⁸ Tarihi yapıyla ilgili en önemli bilgileri ise üçüncü kaynak olan Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde görebiliyoruz.⁴⁹ Ekrem Hakkı Ayverdi 16. yüzyıldaki tahrir defterlerindeki Yenişehir'de bulunan Postinpust Camisinin Orhan Gazi tarafından yaptırıldığını kanıtlamıştır.⁵⁰ Evliya Çelebinin metninde adı geçen ve Orhan Gazi'nin adı belirtilmeyen oğluna ait bir mezarın bulunmasına dair bilgi 979 Hicri / 1571 Miladi tahrir defterinde bulunmaktadır.⁵¹ Richard Hartmann 1920 senesinde zaviyenin etrafının mezarlıkla çevrelendiğini söyler.⁵² 1950 tarihlerin başında eserin harim kısmı su deposu olarak kullanılmıştır. 1965 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyona alınmıştır. Yapı, uzun süren çalışmalardan

⁴⁵Aşıkpaşazade, 1970, 216, Ayverdi, 1966, 209

⁴⁶ Taescher, 1932, 116-126

⁴⁷ Dernachwams, 1923, 160-161

⁴⁸ Taescher, 1932, 124

⁴⁹ Taescher, 1932,125

⁵⁰ Ayverdi, 1966, 209-210

⁵¹ V.G.M, 1986, 604

⁵²Hartmann, 1928, 42-43

sonra eserin çevresine genişçe bir park yapılmış cami olarak kullanılmaya devam edilmiştir.⁵³

Malzeme ve Teknik:

Yapıda malzeme olarak tuğla, kesme ve moloz taşlar kullanılmıştır. Camiinin genelinde üç sıra tuğla bir sıra kesme taş dizisiyle yerleştirilen almaşık duvar tekniği uygulanmıştır.⁵⁴

Plan ve Mimari Özellikleri:

Arazinin yer şekillerinden dolayı doğu ve batı yönü doğrultusunda uzanan iki tabhane mekânı ve harim mekânından oluşan bir yapıdır.⁵⁵ Erken dönem Osmanlı mimarisinde görülen tabhaneli, zaviyeli plan tipi içinde eser yer almaktadır. Tarihi eserin yapıldığı dönem ve plan özellikleri incelendiğinde avlusu ve son cemaat yerinin bulunmaması son derece ilginçtir. Eserin beden duvarları tamir gördüğünden dolayı ilk özgün şeklini anlamak zordur. Giriş kısmı eyvan biçiminde yapılmıştır. Yapıya 177 x 83 cm ölçülerindeki çift kanatlı ahşap malzemeden yapılan bir kapıyla girilmektedir.⁵⁶ Üstü kubbe ile örtülü dikdörtgen planlı 9.40 x 9,35 m ölçülerinde harim mekânı vardır. Kubbeye geçişler pandantiflerle ilaveten ikincil olarak üçgen bir kuşakla kademeli olarak sağlanmıştır. Harim mekânı ile mihrap nişi aynı doğrultuda değildir. Harim mekânının doğu duvarının iki tarafında yerden 17 cm. yükseklikte birer pencere bulunmaktadır. Harim mekânının güneyinde 185 x 100 cm ölçülerinde mihrap nişi yer alırken, güneybatı köşesinde ahşap malzemeden yapılan 190 x 98 cm ölçülerinde minber vardır. Harim mekânından kuzey ve güney cephelerde bulunan tabhane mekânlarına girişi sağlayan kapılar 175 x 90 cm ölçülerinde yapılmışlardır. 6.75 x 5,68 m ölçüsünde güney tabhane mekânı, 6.35 x 5,15 m ölçülerinde kuzey tabhane mekânları yer almaktadır. Tabhane mekânlarının doğu cephelerinin orta kısımlarında ocak bölümleri bulunup bu mekânların üst kısımları basık kubbeye örtülmüştür. Birbiriyle simetrik olmayan tabhane

⁵³ V.G.M, 1965 Tarihli Rapor

⁵⁴Batur, 1970, 148

⁵⁵Ayverdi, 1966, 211, Demiriz, 1979, 657

⁵⁶ V.G.M, 1986, 605

mekânlarına geçişler Türk üçgenleriyle sağlanmıştır. Eserin doğu batı doğrultusunda yerleştirilmesi ve dış cephede yer alan testere dişli kemerler ile tuğla rozetin yer alması yapının mimarının bir Bizans ustası olabileceğini düşündürür.⁵⁷ Eserin doğu-batı doğrultusunda yerleştirilmesinin bir başka sebebi topografyayla ilişkilendirilebilir.

Süsleme Özellikleri:

Giriş cephesi hariç diğer cephelerde özellikle pencere alınlıklarında küfeki taşı ve yassı tuğla kullanılarak dikey ve yatay balıksırtı, hasır örgüsü, rozet gibi geometrik desenlerin oluşturduğu bir süsleme tarzı yapıya hâkimdir. Camiinin güney duvarında özellikle 14 yy. Bizans mimarisinde de sıkça görülen niş şeklinde yürek motifi görülür. Postumpost Camisinin haricinde yürek motifine örnek olarak Kariye ve İsa Feneri gibi camiiler örnek gösterilebilir.⁵⁸ Bu örneklerden yola çıkarak eserin taş ustalarının Bizanslı olduğunu varsayabiliriz. Kemer ve alınlık kısımlarında ve kubbe kasnağında tuğlayla yapılmış süslemeler görülür.

⁵⁷ Acar, 2011, s. 52, Eyice, yapıdaki işçiliğin Erken Osmanlıdan çok Bizans etkili olduğunu, Hartmann ise yapının Bizans yapısı olduğunu iddia etmektedir. Hartmann, 1928, 42-43

⁵⁸ Ayverdi, 1996, 215, Müller-Wiener, 2007, 126-131

2 1.5. Çınarlı Voyvoda Camisi

Fotoğraf No: 42-51

Çizim No: 5

İnceleme Tarihi: 25.09.2020

Yapının Yeri: Gündoğan, 16900 Yenişehir/Bursa **Pafta:** 47 **Parsel:** 2 **Ada:** 237

Yapım Tarihi:

Yerel Tarihçi Mehmet Göktekin'e göre caminin kurucu ismi olarak Amasyalı Sadettin Bey'in oğlu olan Sungur Bey geçer. 2. Murat'ın sancaktarlığını yapması bakımından 817-818 Hicri, 1415-1416 Miladi tarihinde bu camiiyi yaptırmış olmalıdır.⁵⁹ 1820 yılında yangın geçiren yapı Sungur Paşa'nın soyundan olan bir kişi tarafından tamir ettirilmiştir. Minaresi 1968 senesinde yıkılmış 1972 senesinde yılında aslına uygun bir şekilde yenisi inşa ettirilmiştir.⁶⁰

Malzeme ve Teknik:

Yapımında tuğla ve taş malzemenin oluşturduğu almaşık duvar tekniği kullanılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Çınarlı Voyvoda Camisi kareye yakın dikdörtgen formlu, üst örtüsü tavanın kirişlere bölünmesiyle düzenlenmiştir. Orta bölümde tek kubbeli sekizgen planlı 2080 x 1520 cm ölçülerinde yapılmıştır. Dış cepheden harimin ortasını kapatan kubbe sekizgen kasnaklı görülmektedir. Kasnaklı kısımda dört pencere açıklığı bulunmaktadır. Yapının genelinde altlı üstlü ikili pencere sistemi görülmektedir. Alt sırada dikdörtgen formlu 160 x 115 cm ölçülerinde pencereler yer alırken, üst kısmında yuvarlak formlu alçı şebekeli pencereler vardır. Camiinin batı cephesinde

⁵⁹ Erol, 2011, 90

⁶⁰ V.G.M, Raporu, 1972

duvara bitişik olarak yapılan kaidesi kesme taştan gövde kısmı silindirik minare bulunmaktadır. Camiinin üstü alaturka kiremitlerle örtülüdür. İki sıra halinde kirpi saçak uygulaması bulunur. Yapının aslından farklı olarak yapılan kuzey cephesinde yer alan 1520 x 500 cm ölçülerinde beş birimli son cemaat yeri ahşap malzemeden yapılmıştır. Son cemaat yerinin orta bölümü daha geniş tutulmuştur. Harimin batı cephesinden üç bölüme ayrılan 880 x 370 cm ölçülerine sahip kadınlar mahfiline çıkış vardır. Harim mekânına giriş ahşap malzemeden yapılan iki kanatlı bir kapıdan sağlanmıştır. Harim mekânı 1750 x 1300 cm ölçülerinde yapılmıştır. Harimin üst kısmını kapatan basık kubbe sekizgen formda yapılmıştır. Kubbenin tam ortasında aydınlık feneri bulunmaktadır. Kible duvarının tam ortasında alçı 220 x 180 cm ölçülerinde mihrap bulunmaktadır. Güneybatı köşede ahşaptan yapılan 190 x 70 cm ölçülerinde minber yer alır.

Süsleme Özellikleri:

Camiinin iç cephesi oldukça sadedir. Dış cephede ise caminin güney cephesinin sağ ve sol tarafında pahlanan dört sıra halinde yerleştirilen tuğladan mukarnasla yapılan kısımlar mevcuttur.

2.1.6. Balibey Camisi

Fotoğraf No: 52-70

Çizim No: 6

İnceleme Tarihi: 25.09.2020

Yapının Yeri:

Eser, Cumhuriyet Caddesi, Ulu Camii Mahallesi, Arasta Sokak, No: 6 da bulunmaktadır.

Pafta: 43 Parsel: 1 **Ada:** 231

Yapım Tarihi:

Camiinin 16. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.⁶¹ Camiinin güney cephesinde yer alan haziredeki beş mezar taşlarından ikisinde kitabe yer almaktadır. İlk mezar taşında 910 Hicri / 1504-1505 Miladi tarihli bir kitabeye, üçüncüsünde ise yalnız 956 Hicri/1549-1550 tarihleri bulunmuştur.⁶² Yenişehir Şemaki Evi'nin bahçesinde yer alan 1157 Hicri 1746-1747 Miladi tarihli bir kitabe Bali Bey camisinin tamir kitabesidir.⁶³ Sicili Osmani adlı eserde tarihi yapının Bali Bey'in eşi olan Hüma Sultan tarafından Hicri: 910/ Miladi: 1504-1505 döneminde tamamlandığı söylenir. Eser 1969 tarihinde tamir edilmiştir.⁶⁴ Bu devirlerde yani tabhaneli camiilerin yapıldığı yıllarda XIV ve XVI. yüzyıllarda devlete yararı dokunmuş birçok Bali Bey ve Bali Paşa vardır. Bunlardan Malkoçoğlu olarak bilinen Silistre Beylerbeyliği yapan, Fatih ve II. Bayezid zamanında yaşayan, iki Lehistan seferi yapan kişi bunlardan bir tanesidir. 2. Bayezid zamanında yaşamış vezir olan ve kızı Hüma sultanla evlenen bir başka Bali Bey vardır. İşkodra Beyi olan ya da Aydınlı müderris olan ya da Enderun'dan Anadolu Beylerbeyi olan Diyarbakır valisi

⁶¹ V.G.M Raporu, Yenişehir Belediyesi 1975 Raporu

⁶² Reyhanlı, 1970, 17

⁶³ Reyhanlı, 1970, 24

⁶⁴ Acar, 767, 2011

olup Budin valisi olan Bali Bey isimli şahıslarda bulunmaktadır. Yapı 1969' da yılında tamir ettirilmiştir.⁶⁵

Malzeme ve Teknik:

Bali Bey Camisi beden duvarlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılıp yığma tekniği uygulanmıştır. Üst örtü kurşun ile kaplıdır.⁶⁶ Dikdörtgen formlu pencerelerin atkılı taşları ve söveli bölümleri kesme taş malzemeden yapılmıştır. Camiinin batı cephesinde beden duvarına bitişik minaresi kesme taş malzeme ile yapılmıştır.⁶⁷

Plan ve Mimari Özellikleri:

Bali Bey Camisi plan tipi olarak tabhaneli camiiler grubuna girmektedir.⁶⁸ Camii dikdörtgen planlı, beş birimli son cemaat yeri, iki tabhane mekânı, üstü kubbeye örtülü bir harim mekânından meydana gelmektedir. Batı tarafta ise kaidesi kesme taştan, silindirik gövdeli minare bulunur. Eski fotoğraflarda Bali Bey camisinin güney duvarında kendine özgü bir bölüm kaldığı ve bu yerin saçak düzeyinde iki sıra kirpi saçak ile sonlandığı görülmektedir.⁶⁹ Sivri kemerlerle dışarıya açılan güney tarafı simetrik olan beş birimli son cemaat yeri doğu ve batı taraflarından altı adet sütunla desteklenmiştir. Son cemaat yerinden harim mekânına geçişi sağlayan çift kanatlı ahşap kanatlı kapının iki yanında mukarnaslı kavsaralı mihrabiyeler yer alır. Kare planlı harim mekânının üstü kubbe ile örtülüdür. Harimin kuzey duvarının iki yanında altlı ve üstlü simetrik olarak düzenlenen pencere sistemi vardır. Alt pencereler dikdörtgen formdayken, üst sıra pencereler sivri kemerli yapılmıştır. Harimin, doğu ve batı kanadının kuzey tarafında tabhaneli mekânları birbirine bağlayan yuvarlak kemerler bulunmaktadır. Tabhaneli mekânların üst örtüsü kubbe ile kapatılmıştır. Mekânların kubbe geçişleri pandantiflerle sağlanmıştır.⁷⁰ Tabhane mekânlarının kuzey cephelerinden son cemaat yerine açılan

⁶⁵ Acar, 2011, 576

⁶⁶ Acar, 2011, 576

⁶⁷ Eyice, 1992, 19

⁶⁸ Eyice, 1962,42- Ayverdi, 1923, 85

⁶⁹ Acar, 579,2011

⁷⁰ V. G. M,1986, 597

birer kapı vardır. Güney cephede ocak nişleri bulunur. Yapının plan şeması ve üst örtüsü sonradan değiştirilmiştir. Eski fotoğraflarda son cemaat yeri ile ibadet mekânı düz ahşap tavanlı, alaturka kiremit kaplı kırma bir çatı ile örtülüdür. Son cemaat yeri tuğla malzemeden olup sonradan yapılmıştır. Kapı aralarında sekiz adet taş sütun kaidesi yer almaktadır. Araştırmacılar buradan yola çıkarak son cemaat yerinin yedi birimli olduğunu düşünmektedir. Düz ahşap tavan ile örtülü ibadet mekânında duvarların kalınlığı dışında kubbeye ait herhangi bir izin olmadığı da eklenmektedir.⁷¹ Tabhaneli bölümlerin harim mekânına açılan kemerleri de camiiyle sonradan eklenmiştir. Yapı camii fonksiyonu kazandığı için arada kalan perde duvarlar kemer şeklinde açılmıştır.⁷² Camiiye sonradan eklendiği açıkça görülen sarıya boyalı bir mihrap ve ahşap malzemeden yapılan bir minber, vaaz kürsüsü bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Son cemaat yerinin batı cephesindeki pencerede yer alan mermer sövelerin iç ve yüzey kısımları oyma tekniğinde birbirini izler vaziyette kıvrımlı dallardan yapılan bitkisel tarzda süslemeler bulunmaktadır.⁷³ İbadet mekânına girişin sağlandığı kapının iki tarafında bulunan nişlerin getirdiği hareketlilik dışında herhangi bir süsleme özelliği bulunmaz. Tabhaneli mekânlarında eski tarihlerde kalem işlerinin olduğundan bahsedilmişse de bugün mekânlarda kalem işi süslemelerinden bir iz yoktur.⁷⁴

⁷¹ Acar, 2011, 579

⁷² Acar, 2011, 580

⁷³ Acar, 2011, 578

⁷⁴ Acar, 2011, 579

2.2. eşme

2.2.1. Yarhisar Camisi eşmesi

Fotoğraf No: 71-74

Çizim No: 7-8

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri:

Yarhisar Camisinin yanında bulunan çeşmedir.

Pafta: - Parsel: 23 Ada: 104

Yapının Tarihi:

Çeşmenin herhangi bir kitabesi yoktur. Yarhisar Camisinin karşısında olmasından dolayı camiiyle aynı tarihte 1324-1361 Orhangazi döneminde yaptırıldığı düşünülmektedir.⁷⁵

Malzeme ve Teknik:

Moloz taş malzeme yapının genelinde görülürken sivri kemerli kısmın ortasında ve çeşmenin bazı kısımlarında tuğla malzemede yer almaktadır. Çeşmede yığma tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Araziye asimetrik olarak yerleştirilen tarihi çeşme yaklaşık 130 cm yüksekliğinde yapılan, 120 cm genişliğinde sivri kemerli niş içine alınmıştır. Çeşme iki adet 63 cm yüksekliğindeki dinlenme sekileri 85 cm genişliğindeki su teknesi, su teknesinin hemen üzerinde yer alan musluk ve onun üzerinde yer alan niş şeklinde açıklığı olan 20 cm yüksekliğinde ayna taşı bölümlerinden oluşmaktadır. Çeşmenin duvar kalınlığı 50 cm ölçülerindedir. Çeşmenin üstü düz betonla kapatılmıştır. Beden

⁷⁵ V.G.M 1972 Raporu

duvarlarının çeşitli kısımları yosunlarla kapanmış olmasından dolayı bakım çalışması yapılması gerekmektedir. Çeşmenin doğu, batı, güney cephesi sağır tutulmuştur.

Süsleme Özellikleri:

Çeşmede herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

2.3. Hamamlar

2.3.1. Yarhisar Hamamı

Fotoğraf No: 75-79

Çizim No: 9

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri:

Yarhisar Köyünde yer alan şelaleye 100 m kadar uzaklıkta yer alan bir yerde hamam yer almaktadır.

Parsel: 3 Pafta:- Ada: 108

Yapım Tarihi:

1890 tarihli bir belgedeki bilgiye göre Orhan Gazi hamamı yaptırmıştır. ⁷⁶

Malzeme ve Teknik:

Ana beden duvarlarında taş ve tuğla malzemenin oluşturduğu almaşık duvar tekniği görülmektedir.

Plan ve Mimari Özellikler:

Yarhisar hamamı Semavi Eyice'nin tipolojisine göre halvetin eş odalar halinde olduğu plan tipindedir. ⁷⁷İç cephedeki mimari özellikleri E. Hakkı Ayverdi'nin anlatımıyla yapılmıştır. Doğan Yavaş ise hamamın camii gibi Orhan gazi tarafından yaptırıldığından bahsetmekle birlikte kare planlı soğukluk mekânı, kare planlı kadınlara ait sıcaklık mekânı, kare planlı erkeklere ait sıcaklık mekânı ve külhan, bölümlerinden oluştuğundan bahseder.⁷⁸ Hamama kuzey ve güney cephelerden giriş sağlanmaktadır. Girişi sağlayan kapıların boyları aynı olup 160 x

⁷⁶ Ayverdi, 1966, 205, V.G.M, 1977 Raporu

⁷⁷ Hamamın içi kilitli olduğundan dolayı giriş yapılamamıştır.

⁷⁸ D.Yavaş, 2014, 42

80 cm ölçülerindedir. Kuzey cephede kapı yuvarlak kemerli bir niş tarzında yapılip sivri kemerli bir açıklık içerisinde yer almaktadır. Hamamın doğu ve batı cepheleri sağır tutulmuştur. Hamamda kademeli olarak yapılmış iki sıra ile çevrili kirpi saçaklı düzen görülürken saçakların üstü ters kiremitlerle örtülüdür. Giriş kapısı dışta sivri kemerli bir niş içine alınmıştır. Güney cephe doğrultusunda bulunan kapıdan sıcaklık mekânına giriş sağlanmıştır. Sıcaklık mekânı ve hemen yanında batı tarafında bulunan sıcaklık mekânına mekânı eşdeğer ölçülerde yapılmıştır. Sıcaklık mekânları kare planlı ve üst örtü birimleri tek kubbelidir. Semavi Eyice'nin tipolojisine göre halvetin eş odalar halinde olduğu sıcaklık mekânının üstü tek kubbeyle örtülüdür. Kubbelerde dört fil gözlü açıklıklar bulunmaktadır. Kubbelere geçişler Türk üçgenleriyle sağlanmıştır. Sıcaklık mekânının kuzeyinde küçük boyutlu kare planlı üzeri kubbeyle örtülü soğukluk mekânı, Sıcaklık mekânının kuzeyinde doğu batı ekseninde yerleştirilmiştir. Sıcaklık mekânının güney tarafında Dikdörtgen planlı tonozlu külhan mekânı bulunmaktadır. Külhan mekânının üstü sivri tonozlarla kapatılmıştır. Kuzey duvar doğrultusunda batıda olan kapı soğukluk mekânına, batı duvar tarafındaki kapı ise sıcaklık mekânına açılmaktadır. Her iki kapıda tıpkı giriş kapısındaki gibi sivri kemerli nişler içerisine alınmıştır. Doğu cephesi ve kuzey duvarının bir kısmı ayakta kalan mekânı, kalıntılarında anlaşılacağı üzere doğu-batı eksenli dikdörtgen planda inşa edilmiş ve üst örtüsü tonozludur. Batı cephenin köşeleri ve üstü kuzey kısımda yıkılmıştır.⁷⁹ Kuzey cephede yer alan niş iki kademeli sivri kemerlerle yapılmıştır. Külhan mekânında ve soğukluk mekânında bulunan harap vaziyetteki açıklıkların özgün olup olmadığı belli değildir.⁸⁰ Doğu duvarda bulunan kör kemer kalıntısından, orijinalde bu kısımda bir kurnanın olduğu bilinmektedir. Sıcaklık ve soğukluk mekânlarına giriş ve çıkışı sağlayan yuvarlak kemerli kapılar, sivri kemerli nişlerle çevrelenir. Kuzey cephe duvarında alt tarafta sivri kemerli kurna nişi üstte külhan mekânına doğru daralan mermer malzemedden yapılmış bir açıklık vardır.⁸¹ Külhan mekânına bağlantıyı sağlayan yuvarlak kemerli kapı örülerek kapatılmıştır. Hamamın doğu cephesi sağır tutulmuştur.

⁷⁹ Ayverdi, 1966, 203

⁸⁰ Ayverdi, 1966, 202

⁸¹ Ayverdi, 1966, 204

Süsleme Özellikleri:

Sıcaklık mekânının kuzey ve batı duvarlarında kapı nişlerinin kemerli kısımlarında malakari süslemeler bulunmaktadır. Kemerlerin köşeleri pah yüzeyi yatık Y motifleri ile kaplıdır. Kemerlerin çevreleri içte ok ucu dışta palmet şeklinde bordürler bulunmaktadır. Kubbelere geçişi sağlayan Türk üçgenleri ve beden duvarları arasında içbükey şerit, lale ve palmet motiflerinin kullanılmasıyla yapılan malakari süslemelidir. Doğu cephede yer alan kurna kısmının üzerine kalem işi tekniği ile siyah renkli bir fırılđağa benzer bir motif yapılmıştır.

2.3.2. Ayazköy Hamamı

Fotoğraf No: 80-88

Çizim No: 10

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri:

Yenişehir ilçesine bağlı Ayaz köyünde bulunan hamamdır.

Parsel: 1400 **Pafta:** 8 **Ada:-**

Yapım Tarihi:

Yapının tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte mimari ve plan özellikleri incelendiğinde 16. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilmektedir.⁸² 1521 yılına ait tahrir defterinde Timurtaş tımarı olarak Ayaz Beyin adı geçer.⁸³ Bundan dolayı yapıyı Ayaz Beyin yaptırmış olabileceği düşünülmektedir. Ayaz hamamının diğer bir ismi Küçük Hamamdır.⁸⁴

Malzeme ve Teknik:

Eserin inşasında taş ve tuğla malzemenin oluşturduğu almaşık duvar tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Ayaz köyü hamamı soğukluk-sıcaklık ve halvetin eş odalar halinde olan plan tipindedir. Yapı doğu-batı doğrultusunda düzenlenmiştir. Dış cephede yapının batı duvarında sivri kemerli bir niş bulunmaktadır. Yapının üstü alaturka kiremitle örtülüdür. Hamama küçük yuvarlak kemer formlu 160 x 70 cm ölçülerinde bir kapıdan girilir. Daha sonra kare planlı üstü kubbeye örtülü 380 x 270 cm ölçülerinde

⁸² V, G, M, 1988, 323

⁸³ V. G. M, 1988, 323

⁸⁴ V. G. M, 1988, 324

soğukluk bölümü yer almaktadır. Soğukluk bölümünün batı tarafında yer alan halvet hücresi olduğu düşünülen 140 x 175 cm ölçülerinde kare planlı bir mekân bulunmaktadır. Soğukluk bölümünden, Kare planlı üstü kubbeye örtülü sıcaklık bölümüne, sivri kemerli bir açıklıkla geçiş sağlanırken, kareye yakın dikdörtgen formlu ufak boyutlarda bir pencere açıklığı yer alır. Sıcaklık mekânının batı tarafında bulunan uzunlamasına dikdörtgen plandan yapılan üstü tonozla örtülü 50 x 105 cm ölçülerinde bir su deposu yer alır. Soğukluk ve sıcaklık bölümlerinde kubbeye geçişler tromplarla sağlanmıştır. Soğukluk bölümünde üç, sıcaklık bölümlerinde yedi aydınlatma açıklığı bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

Yapıda herhangi bir süsleme özelliği yoktur.

2.3.3. Mentеше Hamamı

Fotoğraf No: 89-98

Çizim No: 11

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri:

Köy meydanında yer alan caminin arka tarafında hamam yer alır.

Parsel: 1003 **Pafta:** 1 **Ada:** -

Yapım Tarihi:

Kitabesi ve vakfiyesi olmayan yapının yapım yılı ve yaptıranı kesin olarak bilinmemektedir.⁸⁵ 14 Haziran 2019 tarihli gazete haberine göre Mentеше Köyü muhtarı Ahmet Erdem Bayram hamamın 300 sene önce yapıldığını söylemektedir.⁸⁶

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları moloz taşlarla örülürken, kubbenin bazı bölümlerinde moloz taşın yanında tuğla malzemede görülür. Yapıda yer alan kapı kemerleri de tuğla malzemedden yapılmıştır. Duvar tekniği olarak yığma tekniği kullanılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Menteşe hamamı soğukluk-sıcaklık ve halvetin eş odalar halinde olan plan tipindedir. Oldukça harap bir vaziyette olan ve alt zemini çöken hamam bugün kullanılmamaktadır. Eser doğu batı doğrultusunda yerleştirilmiştir. Hamama doğu cepheden 150 x 80 cm ölçülerinde küçük bir kapıyla girişi sağlanmıştır. Soğukluk mekânı kare planlı üzeri kubbe ile örtülü olup kubbeye geçişler tromplarla

⁸⁵ V.G.M, 1988, 625

⁸⁶http://www.yenisehir16.com/haber_detay.asp?haberID=1836&HaberBaslik=300-yillik-tarihi-hamam-restorasyon-bekliyor

sağlanmıştır. 320 x 280 cm ölçülerinde soğukluk mekânının kuzey duvarının ekseninde batı tarafında kare planlı bir pencere bulunmaktadır. 290 x 280 cm ölçülerinde olan üstü kubbeye örtülü sıcaklık mekânına giriş soğukluk mekânının doğu tarafından yuvarlak kemer formlu kapı ile sağlanmıştır.⁸⁷ Sıcaklık mekânının batıdaki duvarının tam ortasında yer alan dikdörtgen planda konumlandırılan 70 x 110 cm ölçülerinde su deposu yer almaktadır. Su deposu mekânın üstü sivri beşik tonozla örtülmüştür. Soğukluk bölümünün batı tarafında yer alan küçük kare planlı inşa edilen üstü kubbeye örtülü, tromplarla kubbeye geçişin sağlandığı 250 x 160 cm ölçülerinde halvet hücresi olduğu düşünülen başka bir mekân daha bulunmaktadır. Eserdeki kubbeler sekizgen kasnaklara oturmuştur. Mekânlarda geçişleri sağlayan bütün kapılar yuvarlak kemer tarzındadır. Soğukluk mekânın üstünde üç, sıcaklık mekânının üstünde beş fil gözü vardır. Sıcaklık mekânında iki adet kurna yer almaktadır. Bu kurnalardan kuzey cephede yer alan iyi durumdayken su deposuna bakan pencere açıklığının bulunduğu duvar tarafında yer alan kurnanın ön kısmı kırık vaziyettedir.

Süsleme Özellikleri:

Sıcaklık bölümünde yer alan kuzey cephedeki kurnanın üzerindeki motif gösterilebilir.

⁸⁷V.G.M, 1988, 625

2.3.4. Tarihi arşı Hamamı, ifte Hamam, Belediye Hamamı

Fotoğraf No: 99-103

Çizim No: 12

İnceleme Tarihi: 12.10.2020

Yapının Yeri:

Yenigün Mahallesi, Yenişehir/Bursa Pafta: 45 **Parsel: 2 Ada: 2**

Yapım Tarihi:

Kitabesi ve vakıf kaydı bulunmayan ifte hamam mimari özellikler ve plan özelliği incelendiğinde yapının 17. yüzyılda yapılabileceği düşünölmektedir.⁸⁸

Malzeme ve Teknik:

Yapının dış cephe beden duvarları taş ve tuğla malzemelerle derz arasında harçla düzensiz bir şekilde yığma tekniğinde inşa edilmiştir.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Tarihi yapı kuzey-güney doğrultusunda yerleştirilmiştir. Kuzey cephesinden girişi sağlanan yapının 200 x 140 cm ölçülerinde sivri kemer alınlığı içerisine alınan kapısı bulunmakta, kapının hemen sağ ve sol tarafında aynı ölçülerde pencereler yer almaktadır. Yapının doğu, batı ve güney cepheleri sağır tutulmuştur. Yapıda kademeli olarak yapılan iki sıra kirpi saçak düzenlemesi yer alırken üstü kurşun kubbe ile örtölüdür. Doğü cephede kadınlar bölümüne ait kare planlı, üç bölümden oluşan soğukluk mekânı, iki eyvanlı sıcaklık mekânı, iki halvet hücresi, batı cephede yer alan erkekler bölümüyle hem erkek hem kadınların ortak olarak kullandığı üç bölümlü su deposundan, tarihi hamam oluşmaktadır.⁸⁹ Kadınlar kısmına doğü duvarın ekseninde yer alan kuzeydeki bir kapıyla girilir. Kadınlara ait soyunmalık

⁸⁸V.G.M, 1972 - 1977 Raporu

⁸⁹ Klinghardt, 1927, 53-54

mekânının üstü kubbe ile örtülü olup sivri kemerli tromplarla kubbeye geçiş sağlanmıştır. Soyunmalık mekânının kuzey cephe duvarında simetrik birer dikdörtgen niş, bu alanın tam ortasında sekizgen bir şadırvan bulunur. Güney cephede yer alan kapı sıcaklık bölümüne açılır. Dikdörtgen planlı sıcaklık mekânı doğu batı yönlü yerleştirilmiştir. Bu mekân boylamasına iki kemerle iki bölüme ayrılmıştır.⁹⁰ Orta bölüm kubbeye örtülü iken yan kısımlar aynalı tonozlarla örtülmüştür. Doğu batı cephe duvarlarının eksenlerinde birer kurna yer alır. Güney cephe ekseninde yer alan kapı ile sıcaklığa geçilir. Dikdörtgen planlı sıcaklık bölümünde yer alan yan eyvanlarla birer kemerle orta bölüme açılır. Güney cephede hamamın eksenine simetrik olarak yerleştirilmiş bir kapı ile kare planlı ve üstü kubbelerle örtülü halvetlere geçilir. Doğu halvette batı ve güney cephede birer kurna, batı halvette, batı, doğu ve güney duvarlarda birer kurna bulunur. Erkekler bölümünün girişinde kuzey duvar eksenli iki tarafında da pencere bulunur. Batı cephede ekseninde bir eyvan vardır. Soğukluk bölümünün batı, doğu duvarlarında güney duvarın doğu bölümünde seki, bu duvarların batı kısımlarında bir kurna yer alır. Erkekler bölümü sıcaklık kısmının ortasında sekizgen formda yerleştirilen göbek taşı bulunmaktadır. Erkekler bölümü sıcaklık mekânının üstü kubbeli yıldızvari plan tipindedir. Kubbeye geçişler tromplarla sağlanmıştır. Güney eyvandan su deposuna geçişi sağlayan bir açıklık vardır. Su deposu doğu batı eksenli yerleştirilen üç bölüme ayrılan üst örtüsü beşik tonozla örtülmüştür. Su deposunun batı cephesindeki kısımda yer alan pencere dışarıya açılırken güney cephede yer alan kapı dikdörtgen planlı külhan bölümüne açılır. Külhanın kuzey duvarında eksende kademeli bir kemer yer alır. Tarihi çifte hamamda erkeklerin ve kadınların soğukluk mimari özellikleri birbirine benzer biçimde yapılmışlardır.

Süsleme Özellikleri:

Kuzey cephede yer alan alınlıkta tuğlaların yatay ve dikey konulmasıyla zikzak motifine benzer bir süslemeden bahsedilebilir.

⁹⁰V.G.M, 1988, 600

2.4. Konutlar

2.4.1. Şemaki Evi Müzesi

Fotoğraf No: 104-113

Çizim No: 13

İnceleme Tarihi: 08.08.2020

Yapının Yeri:

Ulucami, Karabatak Sk. No: 1, 16900 Yenişehir/Bursa **Parsel:** 63 Pafta: 44
Ada: 209

Yapım Tarihi: 18. Yüzyıl'da yapılmıştır.⁹¹

Genel Tanım:

Sofa'nın küçültülerek üçüncü bir oda yapılması ya da evin U şeklinde, avluyu kısmen kuşatan karmaşık bir galeri şeklinde düzenlemek 18. yüzyılın bir dönüşümü olmuştur.⁹² İki katlı olan evin zemin katında taşlık ve sağ tarafında mutfak ve kiler, sol tarafında iki oda yer alır. Mutfak duvarına bitişik ahşap merdivenle üst kata çıkıldığında eyvanlı bir sofa, sofaya açılan bir başoda ile zengin kalem işi süslemeler bulunan biri küçük diğeri büyük iki oda bulunmaktadır. Tarihi yapı 1945 senesinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kamulaştırılmış, 1958 yılında müze açılmıştır. Yüksek Mimar Hüsrev Tayla yürütücülüğünde belirli miktar keşif bedeliyle 1977 yılı Şemaki evi yenileme şartnamesini teknisyen M. Can'ın düzenlediği ve yapının kontrolünü yaptığı anlaşılır. Şartnamede, askıya alınacak yapıda ahşap karkas, klasik lokmalık parmaklık, sütun özel öneme sahip ahşap klasik dolap kapağı, işlemeli kaplama, pencere ve kapı ile müzeyyen alçı pencere sökümü, zemin bozulmayacak şekilde tezyinat arama raspası, klasik müzeyyen çitalı ve normal tavanların yatay düzeltilmesi yer almaktadır. Şemaki Evi'nin 1981, 1982, 1983, 1985, 1988 koruma çalışmaları yürütücülüğünü yüksek mimar Nevzat Şenol gerçekleştirmiştir. 1981 yılı

⁹¹ Billur, 2020, 135

⁹² Kuban, 1995, 59

keşif ve yapının raporu Mimar Nevzat Şenol tarafından hazırlanmıştır. 1980' de başlayan iş kapsamında çürüyen ahşap karkasları değiştirilmiş, zemin kat beden duvarlarının bir kısmının bağdadilerinin çakılması ile döşeme kirişlerinin yenilenmesi işleri yapılmıştır.⁹³ 1980 İş kapsamında bir kısım bezeli geometrik tavan ile diğer tavanların bir kısmının yerine yerleştirilmesi, kirişlemesi yapılan bazı döşemelerin ahşap döşeme tahtasının yerine çakılması işleri gerçekleştirilmiş ve Şemaki Evi Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.⁹⁴ Yapıya ait tarihi eserler sergilenmektedir.⁹⁵ 2020 senesinde incelenen Yenişehir Şemaki Evi Müzesi yenileme çalışmalarını sürdürmektedir.

Sahibi:

Yenişehir Belediyesi

Malzeme ve Teknik:

Eserin alt katında moloz taş malzemenin oluşturduğu yığma duvar tekniği görülürken, üst katta ahşap malzemenin bağdadi tekniği uygulanmıştır.⁹⁶

Plan ve Mimari Özellikleri:

Yapı Sedat Hakkı Eldem'e göre plan özelliğine göre birinci dönem, süsleme özelliği olarak ikinci döneme ayrılmıştır.⁹⁷ Dış sofalı plan tipinde inşa edilen iki katlı olan eserin arka ön bahçesinde yol bağlantısını sağlayan taşlık kısmının iki tarafında da diğer mekânlara girişi sağlayan iki oda yer alır. Kışlık oda, mutfak ve kiler olarak kullanılmıştır. Taşlık bölümü ahşap malzemenin yapılan merdivenle birinci kattaki sofalı bölüme çıkılmış bu katta güneydoğu tarafta eve gelen misafirlerin konuk edildiği başoda bulunmaktadır. Başoda duvarları alçı ve horasan ile sıvalıdır. Başodanın batısında iki oda yer almaktadır. Sofanın batı cephesi ahşap direkli revak şeklinde düzenlenmiştir.⁹⁸ Odalarda bulunan ocakta yemek yapılırken, duvara

⁹³ Billur, 2020, 136

⁹⁴ Billur, 2020, 137

⁹⁵ Aksoy, 2014, 371

⁹⁶ Şahin, 1996, 111, Arık, 1975, 12-13

⁹⁷ Eldem, 1984, 126

⁹⁸ Şahin, 1996, 111

gömülü yüklüklerde gece kullanılacak olan eşyalar pencere önlerine yapılmış sedirlerde oturma düzenleri görülür.⁹⁹ Oda duvarlarının çevresinde devam eden raflar görülmektedir. Bahçeye bakan ön cephe revak şeklinde kemerli bölümlerle dışa açılmaktadır.

Cephe Düzenlemesi ve Elemanları:

Evde günümüzde yenileme çalışması devam etmektedir. Geniş bir bahçe içinde ana sokağa bakar vaziyette konumlandırılmıştır. Evin etrafı yüksek duvarlarla çevrilidir. 17. ve 18. yüzyıllarda büyük boyutlu cam üretilmediği için konutlardaki pencere boşluklarına cam takılamamıştır. Bu sebepten dolayı, pencere boşlukları dışında yer alan ahşap kanatlar kapatıldığında odaların aydınlatılabilmesi için pencere üstlerinde tepe penceresi adı verilen alçı malzemedan yapılmış iskelet içerisine küçük boyutlu camların yerleştirildiği sabit çerçeveler yapılmıştır. Şemaki Evi'nde dört tip pencere yer almaktadır. Başoda ve sofalı mekânlarda aynı tip tepe pencereleri uygulanmıştır. Geometrik desenler ve çiçek motifleriyle süslenmiştir. Başodada 55 x 80 cm ölçülerinde tepe pencereleri, diğer iki odanın tepe pencereleri 55 x 90 cm ölçülerinde yapılmıştır.¹⁰⁰ Yapının üstü ters kiremitlerle örtülüdür.

Saçaklar:

Çatının bir yana eğimi varken saçaklar geniş tutulmuştur. Ahşap uzatmalı saçak yapıdan 50 cm dışarı taşırılmıştır. Saçak ve silmeleri yapıyı dört yönde de dolandır.

Çıkmalar:

Birinci katta ahşap sofalı bölümün çıkması yer alır. Bu çıkma ahşap yedi direğe oturtulmuştur. Çıkmalı bölümün altında altı adet dikdörtgen formlu pano yer almaktadır.

⁹⁹Aksoy, 2014, 372

¹⁰⁰Aksoy, 2014, 373

Süsleme Özellikleri:

Konutun alt katında herhangi bir süsleme özelliği bulunmazken, üst katta başoda ve başodanın güneyindeki oda süslemelidir. Başodanın ahşaptan mavi ve kırmızıçizgilerle taş işlemeli bir kapısı vardır. Başodanın girişinde sağdaki büyük e yüklüğün kapaklarında kırmızı -beyaz krem renk üzerine kırık ve kıvrımlı dallar ve çiçeklerle natüralist üslupta işlenmiştir.¹⁰¹ Yüklüğün hemen yan tarafında üç raflı niş bulunmaktadır. Bu nişlerin kırmızı bordürlü dikdörtgen bölümünün içinde mavi gri zemin içerisine yerleştirilen çiçekler yer almaktadır. Başodada yüklüğün üzerinde yer alan büyük bir manzara yer almaktadır. Denizle ayrılmış üç kara parçası ortada adada yer alan İstanbul panoramalarında çok fazla görülen Kız Kulesi betimlenmiştir. Galata Kulesi gibi İstanbul sembol eserleri yer aldığı halde diğer eserler yer almamaktadır.¹⁰² Kız kulesi altıgen planlanmıştır. Perspektif ve gölgelendirmelerde hatalar görülmektedir. Deniz ve gökyüzünde aynı mavi renk tonu kullanılmıştır. Denizde farklı boyutlarda gemiler, kayık ve sandallar üç farklı tarafa yönelim göstermişlerdir. Bu resim batılılaşma dönemine bir geçiş evresi hazırlamıştır.¹⁰³ Başodanın tavan kısmında ahşap malzemedan yapılan kırmızı zeminin hâkim olduğu çarkıfelek motifi görülmektedir. Tavanın bordürlü kısımlarında şeritler halinde hatayi, karanfil, lale, yaprak ve rumi motifleriyle süslenmiştir. Çarkıfelek motifinin dört tarafında yelpaze şeklinde yapılan süslemeler mevcuttur. Başodanın duvarlarında kemerlerin içinde yer alan sütuncelerin taşıdığı C ve S kıvrımlı kahverengi ve yeşil renkli kıvrımlı dalların taşıdığı natüralist üslupta beş yapraklı çiçekli süslemeler bulunmaktadır.¹⁰⁴

Üst katta başodanın güneyinde bulunan küçük odada ise yine duvarlarda aynı tarzda yapılan C ve S kıvrımlı süslemeler bulunmaktadır. Ancak güney odada yer alan süslemeler hacimsel olarak daha küçük yapılmışlardır.

¹⁰¹ Şahin, 1996, 111

¹⁰² Şahin, 1996, 112

¹⁰³ Ecesoy, 2011, 62

¹⁰⁴ Şahin, 1996, 112

2.4.2. Ferah Sokak No: 2 Tescilli Evi

Fotoğraf No: 114-116

Çizim No: 14-16

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Ferah Sokak No: 2

Parsel: 11 Pafta: 45 Ada: 224

Yapım Tarihi: 19. yy' da yapılmıştır.¹⁰⁵

Genel Tanım:

22.01.1989 senesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Büro Müdürlüğü tespit listesinde içinde bu yapı da bulunmaktadır. Türkiye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Salih Kütük ve teknisyen Atila balcı tarafından 1995 tarihinde tescil fişi hazırlanmıştır. Yenişehir Belediyesi tarafından 06.11.2020 tarihinde yapının ön, arka cephe, vaziyet planı, yapının fotoğrafları çekilmiştir. Konut günümüzde Yenişehir Belediyesine ait olup kullanılmamaktadır.¹⁰⁶

Sahibi: Yenişehir Belediyesi

Malzeme ve Teknik:

Malzeme olarak ahşap ve kerpiç dolgular görülürken yapıda bağdadi tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

İki katlı konutun zemin katında bir sofa bir oda bir mutfak kısmı, üst katında ise bir sofa iki odalı kareye yakın dikdörtgen plan şemasından oluşmaktadır.

¹⁰⁵ Bölge Koruma Kurulu Tescil Fişi Raporu

¹⁰⁶ Türkiye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü 1995 Tarihli Tescil Fişi Raporu

Odalarda kare plan şeması görülürken, mutfak bölümü de kare planlı olarak yapılan sofalı bölümler dikdörtgen planlı olarak yapılmışlardır. Zemin kattaki Z 01 sofalı bölüm 814 x 360 cm ölçülerindedir. Zemin kattaki Z 02 odasında 526 x 388 cm ölçülerindedir. Z 03 mutfağında 356 x 389 cm ölçülerinde olup mutfakta 153.5 x 142 cm ölçülerinde ahşap malzemedan küçük bir hamamlık, hamamlığın hemen üstünde 79 x 5 cm yüksekliğinde bir ocak, ocaklığın hemen üstünde 123 x 74 cm bir ahşap dolap yer alır. Zemin kattaki bölümlerin tavan kısmı döşeme kirişlerinin alttan görünecek şekilde açıkta bırakıldığı ahşap tavan türü olan bakkal tavadır. Zemin kattaki sofalı bölümden üst kattaki 101 numaralı sofalı bölüme 17 basamaklı ahşap merdivenli bölümden geçiş sağlanır. Üst kattaki 101 numaralı sofalı bölüm 818.5 x 361 cm ölçülerindedir. Üst kattaki 102 numaralı 528 x 390 cm ölçülerindedir. Üst kattaki 103 numaralı oda 537.5 x 404 cm'dir. Üst kattaki bölümlerin tavan kısmı ahşap lambri kaplamadır.

Cephe Düzenlemesi ve Elemanları:

Cephe tasarımı simetrik tutulmuştur. Cepheler oldukça sade bırakılmıştır. Bina oldukça sade, çatı kısmı alaturka kiremitlidir. Ev kullanılamaz durumdadır.

Saçaklar:

Ahşap uzatmalı saçak yapıdan 60 cm dışarı taşırılmıştır. Saçak ve silmeleri yapıyı üç yönde de dolandır.

Çıkmalar:

Zemin katta üç adet sonradan yapıma demir cumbalı pencere bulunmaktadır.

Pencereler:

Zemin katta Z 01 numaralı sofalı bölümde 110 cm genişliğinde yapılan 4 ahşap giyotin pencere vardır. Z 03 numaralı Mutfak bölümünde 110 cm genişliğinde 2 ahşap pencere bulunur. Zemin kattaki tek odada Z 02 numaralı 110 cm genişliğinde 1 pencere, 100 cm yüksekliğinde iki pencere yer alır. Pencereler dikdörtgen formludurlar. Üst kattaki 101 numaralı sofalı bölümde 100 cm genişliğinde 8 ahşap

giyotin pencere vardır. Üst katta bulunan 102 ve 103 numaraları iki odalarda 110 cm genişliğinde 4 dikdörtgen formlu pencere vardır.

Kapılar:

Konuta girişi sağlayan ahşap malzemedan yapılan Z 01 numaralı sofadaki 144 ve 154 cm genişliğinde kapılardan sağlanmaktadır. Zemin kattaki sofalı bölümden Z 03 numaralı mutfığa girişi sağlayan 107 cm genişliğinde ahşap kapı bulunmaktadır. Zemin kattaki sofalı bölümden Z 02 numaralı odaya girişi sağlayan 108 cm genişliğinde ahşap kapı yer almaktadır. Üst kattaki 101 numaralı sofalı bölümde 102 ve 103 numaralı iki oda bulunmaktadır. Bu iki odaya girişi sağlayan iki kapıda 108 cm genişliğinde ahşap malzemedan yapılmıştır.

Süsleme Özellikleri:

Dış cephede herhangi bir süsleme bulunmazken iç kısım bilinmemektedir.

2.4.3. Ferah Sokak No: 4 Tescilli Evi

Fotoğraf No: 114-116

Çizim No: 17-19

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Ferah Sokak No: 4

Parsel: 12 Pafta: 45 **Ada:** 224

Yapım Tarihi: 19. yy' de yapılmıştır.

Genel Tanım:

22.01.1989 senesinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Büro Müdürlüğü tespit listesinde içinde bu yapı da bulunmaktadır. Türkiye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü Salih Kütük ve teknisyen Atila balcı tarafından 1995 tarihinde tescil fişi hazırlanmıştır.¹⁰⁷ Yenişehir Belediyesi tarafından 06.11.2020 tarihinde yapının ön, arka cephe, vaziyet planı, yapının fotoğrafları çekilmiştir. Konut günümüzde Yenişehir Belediyesine ait olup kullanılmamaktadır.¹⁰⁸

Sahibi: Yenişehir Belediyesi

Malzeme ve Teknik:

Ahşap ve kerpiç dolgudan yapılmış bağdadi duvar tekniği görülmektedir.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Zemin katta giriş bölümü, bir sofa, mutfak, iki oda, üst katta bir sofa, dört oda yer alır. Z 01 numaralı Giriş bölümü 824.5 x 252,5 cm ölçülerindedir. Giriş bölümünün tavan türü bakkal tavandır. Z 05 numaralı Sofa bölümü 663. 5 x 565 cm

¹⁰⁷Türkiye Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürü 1995 Tarihli Tescil Fişi Raporu

¹⁰⁸ Yenişehir Belediyesi 2020 Raporu

ölçülerindedir. Z 05 numaralı Sofa bölümünden 11 basamaklı ahşap merdiven sayesinde üst kata geçiş sağlanır. Z 02 numaralı Mutfak bölümü 411 x 572 cm ölçülerindedir. Z 02 numaralı Mutfakta 48,5 cm genişliğinde ocak nişi, 177,5 x 109,5 cm ölçülerinde ahşap dolap vardır. Zemin kattaki Z 03 oda 410 x 572 cm ölçülerindedir. Zemin kattaki Z 04 numaralı odada 332,5 x 474,5 cm ölçülerindedir. Z 06 Hela bölümü zemin katta dışarıda ayrı bir bölüm olarak 179 x 187,5 cm ölçülerinde yer alır. Üst kattaki 104 numaralı sofa mekânı 975 x 914 cm'dir. 101 numaralı 454 x 253,5 cm, 102 numaralı oda 615 x 458,5 cm üstü ahşap tavan vardır. 102 numaralı odada, 57 cm genişliğe sahip bir niş, 215 cm yüksekliğe sahip bir dolap bulunmaktadır. 103 numaralı oda, 631,5 x 448 cm ölçülerinde üstü ahşap tavanlıdır. 103 numaralı oda, 428 cm genişliğe sahip niş, 146,5 cm ve 171 cm yüksekliğine sahip iki ahşap dolap vardır. 105 numaralı oda 483 x 257 cm ölçülerindedir.

Cephe Düzenlemesi ve Elemanları:

Cephe tasarımı simetrik tutulmuştur. Cepheleler oldukça sade bırakılmıştır. Bina oldukça sade, çatı kısmı alaturka kiremitlidir. Ev kullanılamaz durumdadır.

Saçaklar:

Ahşap uzatmalı saçak yapıdan 50 cm dışarı taşırılmıştır. Saçak ve silmeleri yapıyı tek yönde dolandır.

Çıkmalar:

Konutta herhangi bir çıkma elemanı bulunmamaktadır.

Pencereler:

Z 02 numaralı Mutfak bölümünde 199 cm genişliğinde ahşap pencere, Z 03 numaralı odada 172 cm genişliğinde ahşap pencere, Z 04 numaralı odada 128 cm genişliğinde ahşap pencere, Z 05 numaralı sofada 135 cm ve 134 cm genişliğinde ahşap pencereler bulunmaktadır. Pencereler dikdörtgen formdadır. Üst kattaki 101 numaralı odada 84 cm genişliğinde ahşap pencere, 102 numaralı odada 88 cm genişliğinde 4 ahşap pencere, 103 numaralı odada 88 cm 2 ahşap pencere ve 64 cm 2

ahşap pencere bulunmaktadır. 104 numaralı sofada 93 cm genişliğindeki 4 ahşap pencere vardır. Pencereler alt kattaki gibi dikdörtgen formdadır.

Kapılar:

Zemin katta Z 01 numaralı giriş bölümünde 200 cm genişliğinde ahşap kapı, Z 05 numaralı sofalı bölümde 137 cm genişliğinde ahşap kapı vardır. Z 02 numaralı mutfığa girişi sağlayan 138 cm genişliğindeki ahşap kapı, Z 03 numaralı odasına girişi sağlayan 66 cm genişliğindeki ahşap kapı, Z 04 numaralı odaya girişi sağlayan 92 cm genişliğindeki ahşap kapı bulunmaktadır. Z 06 numaralı hela kısmına girişi sağlayan 88,5 cm genişliğinde ahşap kapı bulunmaktadır. Üst katta 101 numaralı odada 81 cm genişliğindeki ahşap kapı, 102 numaralı odada 90 cm genişliğindeki ahşap kapı, 103 numaralı odada 70 cm genişliğindeki ahşap kapı, 104 numaralı sofada 67 cm genişliğindeki ahşap kapı, 105 numaralı odada 112. cm genişliğindeki ahşap kapı bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri:

No: 2 'de ki yapı gibi dış cephede herhangi bir süsleme bulunmazken, iç kısım bilinmemektedir.

2.5. Külliye

2.5.1. Sinan Paşa Külliyesi

Fotoğraf No: 117-148

Çizim No: 20-21

İnceleme Tarihi: 12. 10. 2020

Yapının Yeri: Ulu camii, Mektep Meydanı Namazgâh Caddesi Sk. No: 12,
16900 **Ada:** 214 **Parsel:** 1 **Pafta:** 46

Yapım Tarihi:

Vakıflar genel müdürlüğünde yalnızca yapıların banisi olan Sinan Paşa'nın bir vakıf kaydına ulaşılabilir.¹⁰⁹ Topkapı Sarayında yer alan bir belgede 980 Hicri/1572 Miladi tarihinde Yenişehir'de külliyesini yapabilmek için Sinan Paşa'ya bir hüccet verildiğinden söz eder. Bu belgedeki yer alan bilgilere göre külliyenin inşasına 980 Hicri/1572 Miladi 'de başlanılmış, 987 Hicri/1580 Miladi tarihinden önce bitirilmiş olduğu düşünülmektedir.¹¹⁰ 1970 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapıların beden duvarlarında yenileme çalışmaları yapılmıştır.¹¹¹ 1999 yılında meydana gelen depremde yapının kuzey beden duvarında, minareye giriş olan kapıda çatlaklar meydana gelmiştir.¹¹²Külliye içinde yer alan camii, halk arasında Kurşunlu Camii olarak da bilinir.¹¹³

Malzeme ve Teknik:

Tarihi yapının genelinde üç sıra tuğla ve bir sıra taş malzemenin oluşturduğu almaşık duvar tekniği görülmektedir.

¹⁰⁹Sıra no 2936. Yenişehir, Sinan Paşa vakfı vakıf no: 189. Esas 1:3, 2772

¹¹⁰Reyhanlı, 1978, 381

¹¹¹V.G.M, Koruma Kurulu Raporu, 1970

¹¹²V.G.M, Koruma Kurulu Raporu, 1999

¹¹³Öcalan, 2014,184

Plan ve Mimari Özellikler:

Sinanpaşa Külliyesinde bugün yalnızca külliyenin güneyinde yer alan camii , camiinin kuzeyinde yer alan medreseye ait birimler , L planlı imaret ve doğu yön doğrultusunda yapılmış imarete yakın olan arastaya ait kalıntılar kuzeydoğuda külliyenin ana girişi ve batıda, camiye giriş çıkışı sağlayan kapı ayaktadır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde belirttiği kervansaray günümüzde mevcut değildir. Camiinin güneybatı tarafındaki yapı kalıntılarının medreseye ait olabileceği düşünülmektedir.¹¹⁴ Külliyenin kapladığı alanı bilmek kesin olarak bilinmemekle birlikte , imaret ve medrese güney ve doğudan yeni yapılan duvarlarla çevrilmiştir. Medrese birimlerine ait güney duvarında görülen izler orjinalde camii ile medrese arasında bir duvar ve bir geçiş kapısı olabileceğini düşündürmektedir. 1966 ila 1968 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü külliye yapılarını onarmıştır.¹¹⁵

Süsleme ve Özellikleri:

Genel olarak külliyenin dış cephesinde almaşık duvar tekniği haricinde herhangi bir hareket söz konusu değilken külliye içinde yer alan Sinan Paşa Camisi içinde yer alan çinili pencereler, çinili mihrap ve çinili minare dışında herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Sinan Paşa Camisi

Malzeme ve Teknik:

Kuzey cephe düzgün kesme taş malzeme kullanılırken diğer cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır.¹¹⁶ Farklı malzeme ve inşa tekniğinden yola çıkılarak kuzey cephenin geç dönemde onarıldığı söylenebilir.¹¹⁷ Duvar tekniği olarak yığma tekniği uygulanmıştır. Minaresinde ise kesme taş ve tuğla malzeme bir arada kullanılmıştır. Duvar tekniği olarak almaşık duvar tekniği kullanılmıştır.

¹¹⁴V.G.M, 1988, 611

¹¹⁵V. G. M, 1988, 612

¹¹⁶ Yazıcı,2011,442-V. G. M. 1988, 612

¹¹⁷ Yazgan-Ünay, 2019,1194

Plan ve Mimari Özellikleri:

Külliyenin güneyinde yer alan cami kareye yakın dikdörtgen formlu üstü merkezi tek kubbeye örtülüdür. Camiinin bahçesinde eski bir su kuyusu, musalla taşı, sütun kaideleri yer alır. Kuzeyde yer alan dört mermer sütuna oturan sivri kemerli üç birimli son cemaat yeri vardır. Sivri kemerlerden giriş eksenindeki daha dar ve alçak tutulmuştur. Son cemaat yerine ikisi giriş kapısının yanında, biri üstünde olmak üzere dikdörtgen formlu üç pencere açılmıştır. Son cemaat yerinin batı cephesinde camiye bitişik olarak yapılan kare kaideli, üçgen pabuçlu silindirik formda yapılmış bir gövdesi olan tek şerefeli minare bulunur. Kademeli olarak yapılmış sekizgen kasnağın kademe ve kasnaklarını iki sıralı testere dişi çevreler.¹¹⁸ Kubbe kasnağının doğu, batı ve güney yönlerine sivri kemer formunda küçük pencereler yerleştirilmiştir. Camiinin harim mekânına çift kanatlı ahşap malzemedan yapılan iki tarafında köşeli mihrabiyelerin bulunduğu basık kemerli bir kapıdan girilir. Kuzey ve güney yönündeki kemer düzenlemeleriyle kareye dönüştürülen iç mekânda dört yönde iki sıra halindeki pencere açıklıklarından doğu ve batı duvarındakilerin arasına birer dolap yerleştirilmiştir. Harim mekânının üstü merkezi tek kubbeye örtülüdür. Kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Eski fotoğraflarda görülen kuzey yönündeki mahfil mekânı bugün mevcut değildir.¹¹⁹ Mekânın güney cephesinde orijinal olan 190 x 210 cm ölçülerinde alçı malzemedan yapılan mihrap, güneybatı cephesinde 75 x 190 cm ölçülerinde yapıya özgü olmayan minber bulunur.

Süsleme Özellikleri:

Son cemaat yerinde yer alan sütunlar baklava formda başlıklarda yükselen sivri kemerlerle bağlanmış¹²⁰, üst örtüsü aynalı tonozlarla sağlanmıştır. Minarede çini kullanımının yanı sıra tuğla dekorlar da kompozisyonda yer almıştır. Şerefenin altı tuğla mukarnas dilimleriyle değerlendirilmiş, bu dizinin hemen altında birkaç sıra halinde bitkisel dekorlu camiide olduğu gibi merkezde hatayiler, narçiçekleri ve

¹¹⁸ V.G.M, 1988, 612

¹¹⁹ Erzincan, 2009, 238

¹²⁰ V.G.M, 1988,612

helezonların birbiri içerisine geçmiş çini süslemeye yer verilmiştir.¹²¹ Gövdede üstte iki, altta bir sıra firuze çini silme vardır. XVI. yüzyılın ikinci yarısına ait sır altı tekniğinde yapılan çok renkli kırmızı İznik çinileri vardır. Mihrabın kenar bordürlerindeki çiniler birçoğu dökülen çok az bir kısmında kırmızı renge boyalı gül, yaprak motifleri görülür. Mihrabın sekiz sıra mukarnaslı kavsaralı kısmındaki bitkisel tarzda yapılan kalem işi süslemeler orijinaldir. Mihrabın her bölümünde ortada bir narçiçeğinden çıkan hançer yapraklar ve küçük natüralist çiçeklerden meydana gelen bir kompozisyon yer almaktadır.¹²² Camiide genel olarak ikili pencere düzenlemesi vardır. Alt tarafta 120 x 170 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu sivri kemerli alınlıkları, üstte ise alt tarafa nazaran daha küçük boyutlu yapılan sivri kemerli alçı şebekeli pencereler görülür. Pencerelerin kenar bordürlerinde ve sivri kemerli alınlıklarında; dışta giriş kapısı üzerinde bu çiniler kullanılmıştır.¹²³ İç cephede yer alan toplam 6 pencerenin çerçevelik kısımlarında yer alan çinilerde merkezde yer alan hatayilerle, hatayilerin etrafını pençberk (beş dilimli) narçiçekleri ve dalların helezonlar şeklinde birbirine bağlanmasından oluşan bir kompozisyondan meydana gelir. Pencerelerdeki çinilerde sır altında tekniğinde yapılan besmele ile başlayıp Haşr suresinin son 3 ayeti yazılmıştır. Peygamber efendimiz bir hadisinde ‘‘Kim sabah kalktığında üç defa Haşr suresinin son üç ayetini okursa Allah tarafından kendisine yetmiş bin melek görevlendirilir. Pencere alınlıklarında besmeleyle batı cepheden başlayıp doğu cephesindeki son pencereye kadar devam eder. Doğu cephede ve batı cephede minberin hemen yanında yer alan pencerelerin çerçevelik ve alınlık kısımlarındaki birçok çini dökülmüştür.

1. Pencere:

Camiinin batı cephesinde kuzey cepheye yakın olan penceredir. Pencere alınlığında besmele yazılıdır. Alınlık kısmında şu an tek bir çini levha vardır.

2. Pencere:

¹²¹ Erzincan, 2009, 238

¹²² Reyhanlı, 1978, 378

¹²³ Yazıcı-Kaya, 2006, 181-196

Batı cephede minbere yakın olan penceredir. Haşr suresinin 22. Ayeti ‘‘Huvallahulleziy la ilahe illa hüve alimulğaybi’’ye kadar olan kısım yazılıdır. Pencerenin kenar bordüründe ve alınlık kısmında kırık bir çini parçası vardır.

3. Pencere:

Güney cephede mihrabın sol tarafındaki penceredir. Haşr suresinin 22.ayetinın geri kalan kısmı ‘‘Veşşehadeti hüverrahmanurrahıymu’’yazıldığı tahmin edilmektedir. Resimlerden anlaşılacağı üzere bütün çiniler çalınmıştır.

4. Pencere:

Güney cephede mihrabın sağ tarafındaki penceredir. Haşr suresinin 23. ayetinın ilk kısmı işlenmiştir. Ayette Huvallahulleziy la ilahe illa huve el melikulkuddus’ yazılı olup geriye kalan kısım 5. pencerede işlenmiştir. Pencere alınlığının ve pencere bordüründeki çinilerin bir kısmı günümüze kadar gelmiştir.

5.Pencere:

Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay tarafından kamuoyuna açıklanan çinileri olan penceredir. 4. pencerede yer alan Haşr suresinin 23. ayetinın geri kalanı burada yazılmıştır.Ayette ‘‘Essalamul muminul muheyminul aziyzul cebbarul mütekebbiru yazılıdır.

6. Pencere:

Doğu cephede kadınlar mahfilinin yanında yer alan penceredir. Penceredeki çinilerin tamamı çalınmış sadece alınlık kısmında kırık bir çini parçası bulunmaktadır. Bu pencere alınlığında Haşr suresinin 24. ayetinın yazılı olduğu tahmin edilmiştir.¹²⁴

13 Nisan 2000 tarihinde İngiltere Londra’da Sotheby’s tarafından düzenlenen müzayede de satışa çıkarılan Sinan Paşa camisine ait çiniler, yapılan itiraz neticesinde Lot: 110 daki çinilerin satıştan çekildiği, Lot III’deki Bursa, İznik, Eşref

¹²⁴Turgut, V.G.M, Sinanpaşa Cami çinileri raporu

zade Camii minaresinin çinileri 1991 yılında Paris’te satın alındığına daire faturaya ibraz edildiğinden el konamadığı ifade edilir.¹²⁵ İslam eserleri uzmanı Bay Walter Danny’nin ‘Kayıp Sanat eserleri’ bölümleri ile sürekli irtibatta olduğunu kendisinin İznik Çinilerinden oluşan çok sayıda bir fotoğraf arşivinin bulunduğu bahsetmektedir. 1998 yılında Yenişehir Müzesine ait çiniler olmadığı, Mr Danny’nin kütüphanesi ve fotoğraf arşivinde daha etkin bir araştırma için çinilerin çalınmıştır. Sinan Paşa Camisi ile ilgili detaylı bilgilere ihtiyaç duyulduğunu çalınan 49 çininin hırsızlıktan önce fotoğraflarının gönderilmesi, Yenişehir’de birden fazla camii olmasıyla ‘Sotheby’nin ikna edilebilmesi için daha detaylı bilgilere ihtiyaç duyulması gerektiği emniyet müdürü daire başkanı Yalçın Çakıcı Vakıflar Genel Müdürlüğüne belgelerin temin edilmesini istemiştir.¹²⁶ 2002 yılında gerçekleştirilen soygunda çalınan üzerinde Kur’an-ı Kerim’den Haşr Suresi’nin 23. ayetinin bir bölümünün yazılı olduğu pencere süslemesine ait 34 parça karo çini 08. 08. 2012 Ankara Etnografya Müzesi Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Bu eserde işlenen Haşr Suresi’nin 23. Ayeti meali, Diyanet İşleri Başkanlığınca şöyle aktarılmaktadır:

“O, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah’tır. O, mülkün gerçek sahibi, kutsal (her türlü eksiklikten uzak), barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden ve dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olandır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır.”¹²⁷ Vakıf muhasebe defterinde camiinin adı geçmektedir. 1882 tarihlerinde Sultan Hamid memleket albümlerinin birisinde camiinin eski hali görülmektedir.¹²⁸ Duvarlarda ve kubbede, sonradan tamir sırasında yapılmış kalem işleri ve yazılar mevcuttur. Kubbe eteğinde palmetlerden bir bordür, kubbe merkezinde ve pandantiflerde yine palmetlerden bir rozet görülür. Kubbede Allah, Muhammed ve Dört halifenin isimleri yazılıdır. Minarede silindir formu gövde kısmında üçlü sıra ile oluşturulan firuze renkli çini silmeler vardır.¹²⁹

¹²⁵ V.G.M, Tanyolaç Raporu

¹²⁶ V.G.M, Yalçın Çakıcı Raporu

¹²⁷<https://turkiyekayıpkulturhazineleriariyor.wordpress.com/iadelerreturned-heritage/bursa-sinanpasa-camiinin-cinileri/>

¹²⁸ Aymergen, 1969, 10

¹²⁹ V.G.M, 1988, 613

Sinan Paşa Medresesi:

Malzeme ve Teknik:

Kısmen medresenin bir bölümü yenilenmiştir. Duvarları dıştan moloz taş ve tuğla malzemenin meydana getirdiği bir sıra moloz taş iki sıra tuğlanın enine ya da boyuna koyulduğu, düzensiz bir şekilde yapılan almaşık duvar tekniğiyle örülmüştür. Aynı duvar tekniği külliyedeki kuzey ve güneydeki duvarlarda da yer alır. Batı duvarında ise tuğla bir ya da dört sıra halinde değişmektedir. Doğu cephesindeki duvar diğer cephelere göre daha özgün konumdadır. Doğu cephenin üst kısmında tuğlalar dikey olarak konulmuştur. Medreseye özgü kısımlarda küçük taş parçaları bulunan beyaz renkli kireç harç kullanılmıştır. Batıdaki kapı ve pencere kemerlerinde kesme taş malzeme kullanılmıştır. Alınlıklar, kasnaklar, bacalar ve testere dişi frizleri tuğla malzemedan yapılmıştır. Kubbeler ve çatı betonla kaplanmıştır. Ocak nişleri ve yapının içi tümüyle sıvayla kaplanmıştır.¹³⁰

Plan ve Mimari Özellikleri:

Güney kuzey doğrultusunda cami ekseninde paralel uzanan medrese kare planlı ve eş boyutlu ölçülere sahip üç eyvan dört kapalı mekândan oluşmaktadır. Medresenin bütün birimleri kubbelerle örtülüdür. Kubbelere geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Kuzey cephede kapalı mekân doğu duvar doğrultusunda kuzeyinde bir eksene simetrik şekilde yerleştirilmiş, iki pencere eyvan bölümleri avluya açılmışlardır. Medresede yer alan diğer iki eyvanda benzer plan özellikleri gösterir. Kapalı mekânlardan kuzeydeki dışında batı duvarlarında eksende birer dikdörtgen niş vardır. Güneydeki kapalı mekânda güney duvarda eksende dikdörtgen bir ocak nişi bulunmaktadır. İkinci mekânda kuzey ve güney duvarlarda eksen doğusunda birer kapı, üçüncü mekânın güney duvarında eksen doğusunda bir kapı kuzey duvarda yarım yuvarlak bir ocak nişi eksene simetrik birer dikdörtgen niş bulunmaktadır. Dördüncü mekânda yine kuzey duvar eksenli yapılmış, bir kapı görülür. Avluya bakan doğu cephesinde eyvanlarda bulunan sivri kemerler vardır. Doğu cephenin güneyinde dört, kuzeyde üç sivri kemer alınlıklara sahip dikdörtgen formlu

¹³⁰ V. G. M, 1988, 615

pencereler yer almaktadır. Pencereler demir parmaklıklı ve lokmalı şekillerde yapılmıştır. Eyvanların ve pencerelerin konumları medresedeki simetrik düzeni bozmuştur. Kuzey ve batı cepheler sağır bırakılmıştır. Kuzey cephede batı köşede imaretle birleşen duvarın kuzey köşesi pahlıdır. Kuzey köşenin yüzeyi altı sıra testere dişi ile dolguludur.¹³¹ Güney cephe doğrultusunda simetrik bir şekilde yapılan iki sivri kemer ve alınlığa sahip dikdörtgen pençeler bulunmaktadır. Saçak kısımlarının altında iki sırayla çevrilmiş frizler dolaşır. Üst tarafta sekizgen kasnağı sahip kubbe kübik gövdeye sahip iki baca görülür. Güney cephede duvarına batıda daha alçak bir duvar bitştirilmiş bu duvarın orta kısmında külliyyeye yuvarlak kemerle girişi sağlayan kapı bulunmaktadır. Dıştan basık kemerli kapı söveleri, üstünde tuğla basık kemer görülmüştür.¹³² Eyvanlar ve kapalı mekânlar duvarlarında kademeli olarak yapılan sağır sivri kemerler yer almaktadır. Eyvanlar doğu kısımda çok ağır olmayan sivri kemerlerle dışarıya doğru açılmıştır. Kapalı mekânların kapı ve pencereleri dikdörtgen yapılmıştır. Eyvanların kapı kemerleri basık formu yapılmıştır. Eyvanlarda bulunan nişler kademeli sivri kemerli beşgen primidal külahlı ocak nişlerinin haricinde tüm nişler dikdörtgen formdadırlar.¹³³

Süsleme Özellikleri:

Yapıda herhangi bir bezeme özelliğine bulunmamaktadır.

Sinan Paşa İmareti

Malzeme ve Teknik:

Medrese duvarlarındaki gibi almaşık duvar tekniğinde yapılmış moloz taş ve tuğla malzemeler kullanılmıştır. Duvar örgüsünde genelde bir ve iki sıra halinde moloz taş bir iki sıra tuğla malzemeler kullanılmıştır. Kapı, aydınlık fenerleri, pencere kemerleri, testere dişi frizi tuğla malzemedan yapılmıştır. Taş malzeme ise kapı ve pencere söve ve lentolarda görülmektedir. İmaretin tümü sıvalıdır.

¹³¹ V. G. M, 1988, 614

¹³² V. G. M, 1988, 615

¹³³ V. G. M, 1988, 615

Plan ve Mimari Özellikleri:

Medresenin kuzeydoğu kısmında yer alan imaret L planlı sekiz kubbeli odadan yapılmıştır. Kuzey yönünde biri yamuk ikisi dikdörtgen, doğu yönünde dikdörtgen planlı mekâna sahiptir. Kuzey tarafta batıda bulunan düzensiz dikdörtgen planlı mekân kemerlerle kareye dönüştürülmüş kubbeyle örtülüdür. Güney duvarının ekseninin doğusunda bir kapı vardır. Kuzey doğrultuda batı duvarında yönlü kuzeyinde birer mazgal pencere ile dışa açılan doğu duvarı sağır bırakılmıştır. Doğu batı doğrultulu dikdörtgen planlı mekân doğrultusunda kuzey ve güney duvarlardaki payelere atılan bir kemerli iki bölüme ayrılmıştır. Bütün bölümler kubbeyle örtülüdür. Kuzey duvar yönünde dikdörtgen formlu bir niş eksene simetrik birer mazgal pencere, güney duvarda bir kapı toplam üç pencere yer alır. Doğu ve Batı duvarlarda doğrultuda dikdörtgen ocak nişi aynı doğrultuda simetrik ikişer dikdörtgen nişler görülür. Batıdaki ocak nişinin üstü kubbeyle örtülüdür. İmaretin doğu kanadında yer alan mekânın, güney ve kuzey ekseninde dikdörtgen planlı ve güney duvarı modern bir yapıyla bitişiktir. Bu mekânın diğer üç cephesi sağır tutulmuştur. Batı duvarında bir pencere yer alır. Yapının kuzey kanadında avluya bakan cephesinde batıda bulunan mekâna açılan sivri kemerli ve dikdörtgen alınlıklı ahşap malzemedен yapılmış bir açıklık görülür. Kapı olarak görülen bu açıklık diğer tüm açıklıklardan daha yüksektir. Kapı kemerleri üzerinde yatay şekilde yerleştirilen panolar vardır. Batıda kemer kilit taşında panonun üst kısmında ortada bir rozet görülür. Doğuda yer alan kapı ahşap kanatlıdır. Saçağın altında iki sıra halinde yapılan testere dişi friz dolaşır. Üstte sekizgen kasnaklı kubbe bulunmaktadır. İmaretin doğu kanadında batı cephesinde çökertme tarzda yapılan sivri kemer formlu kapı ve pencere bulunur. Giriş mekânında geçiş üçgenlerle diğer mekânlarda kubbeyle geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Kubbelerin her biri basık olarak yapılmışlardır.

Süsleme Özellikleri:

Yapıda herhangi bir bezeme özelliği yer almamaktadır.

Sinan Paşa Arastası:

Malzeme ve Teknik:

Duvarların iç ve dış kısımlarında düzensiz bir şekilde enine ve boyuna yerleştirilmiş tuğla ve moloz taş malzeme yer alır. Kuzeydeki portal bir sıra kesme taş iki sıra tuğla ile almaşık duvar tekniğinde inşa edilmiştir. Portal ve ocak nişlerinin kemerleri ayrıca testere dişli tuğla malzemedan yapılmışlardır.¹³⁴

Plan ve Mimari Özellikleri:

Varsayılan plan şemasına göre arasta, kuzeydoğu yönünde külliye'nin ana girişi olarak kabul edilen taç kapının iki yanında kuzey-güney doğrultusunda uzanan tonoz örtülü birimlerden oluşmaktadır. Günümüze ancak yapı kalıntıları ulaşabilen arastanın imaret birimlerinin duvarlarındaki izlerden külliye'nin doğu yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Son dönemde yapılan kazı çalışmalarında arastayı oluşturan dükkânların izine ulaşılmıştır. Buna göre doğu ve batı yönünde yirmi yedişer birimin varlığı açığa çıkarılmıştır. Bu birimler orta eksende yer verilen geçiş aralığı sebebiyle kesintiye uğramıştır.¹³⁵ Portal Kurşunlu Sokağına doğru bakmaktadır. Yapının batı duvarında üç dikdörtgen niş bulunmaktadır. Harap durumdaki doğu duvarı sağır bırakılmıştır. Yapının kuzey cephesinde büyük bir şekilde inşa edilmiş basık kemerli yapılan portal yer almaktadır. Portal kütle olarak cephede duvarından daha yüksekçe inşa edilmiştir. Üst tarafta duvarın tamamı boyunca iki sıra halinde testere dişli frizler bulunur. Batı duvarında görülen üç ocak nişi yuvarlak kemerli inşa edilmiştir. Üst tarafları dışa taşkın şekilde yapılmışlardır. Üstte saçaklar altında ise yine iki sıra halinde yapılmış testere dişli frizler vardır. Kuzey tarafta imaretin doğu bölümünde ocak bacasında üst tarafta sivri kemerli ve eş boyutlu iki açıklık yer alır.¹³⁶

Süsleme Özellikleri:

Yapıda herhangi bir bezeme özelliğine rastlanılmamıştır.

¹³⁴V.G.M, 1988, 618

¹³⁵Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2009, 238

¹³⁶ V. G. M. 1988, 617

2.6. Mezar taşları

2.6.1. Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı

Fotoğraf No: 150-152

Çizim No: 22

İnceleme Tarihi: 09.09.2021

Yapının Yeri: Bali Bey Camisinin haziresinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: 910 Hicri 1504-1505 Miladi yılında yapılmıştır.¹³⁷

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Mezar taşı formunu korumakla beraber üzerinde aşınmalar mevcuttur.

Kitabe Metni: 1. mezar taşının ön yüzünde aşera ve seb'a mie (910 Hicri yılı ifadesi yer almaktadır. Arka tarafında min şuhuri (aylarında ibaresi geçmektedir.)

Kitabe Metni Transkripsiyon: Ön yüzünde 910 Hicri / 1504-1505 Miladi tarihi, arka yüzünde aylarında ibaresi yer alır.

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı dikdörtgen formlu sivri kemer tepeliklidir.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 155 cm uzunluğunda 46 cm genişliğinde ölçülerine sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Mezar taşının ön tarafında iki sıra çerçevelik haricinde herhangi bir süsleme özelliği yer almamaktadır. Bunun dışında mezar taşının yan tarafının ön kısmında dikdörtgen silmeli bölümün tam ortasında mührü Süleyman

¹³⁷Reyhanlı, 1970, 30

süslemesi yer almakta, köşelerde geometrik tarzda yapılan bordürlü kısımlar mevcuttur.

2.6.2. Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı

Fotoğraf No: 153-155

Çizim No: 23

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Bali Bey Camisinin haziresinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: 952 Hicri / 1545 Miladi yılında yapılmıştır. ¹³⁸

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Mezar taşı formunu korumakla beraber üzerinde aşınmalar mevcuttur.

Kitabe Metni: Mezar taşının ön yüzünde ilk satırda El müteveffa fi şehri, ikinci satırda cemaziyel ahir, 3. Satırda el mübarek tarihi sene Hicri 952 ibaresi yer almaktadır. Arka tarafında herhangi bir metin yer almamaktadır. Mezar taşının yan tarafının ön yüzünde ya nazıran bi kabri ve mütefekiren bi emri, bil emsi kun tu mis leke ğaden tesiru misli

Kitabe Metni Transkripsiyon: Ön yüzde ilk satırda şehirde ölen kişi, ayların altıncısında, mübarek olan 1545-1546 senesi, arka yüzde herhangi bir metin bulunmamaktadır. Mezar taşının yan tarafının ön yüzünde ise ey kabrime bakan ve halimi düşünen ben de dün senin gibiydim, yarın sen de benim gibi olacaksın.

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı dikdörtgen formlu sivri kemer tepeliklidir.

Yazı Türü: Celi Sülüs

¹³⁸Reyhanlı, 1970, 30

Ölçüleri: 155 cm uzunluğunda 46 cm genişliğinde ölçülerine sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Mezar taşının ön yüzünde kitabe metnini çevreleyen bitkisel tarzda yapılmış bordürlü bir süsleme kompozisyonu görülmektedir. Mezar taşının arka yüzünde sivri kemer tepelikli kısımda bitkisel tarzda süslemeler yer alırken dikdörtgen gövdeli kısımda çerçeve içerisine alınan altıgen şekillerin birbirine içerisine geçerek oluşturduğu bir düzenleme yer almaktadır. Mezar taşının sağ ve sol tarafında baklava motifine benzer şekillerin yer aldığı bordürlü kısım bulunmaktadır.

2.6.3. Sinan Paşa Camisi Mezar Taşı

Fotoğraf No: 156

Çizim No: 24

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Sinan Paşa camisinin haziresinde bulunmaktadır.

Yapım Tarihi: Sinan Paşa caminin yapıldığı tarih ele alınacak olursa 16. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Form olarak başlık bölümü haricinde bir bütün halinde yer alan mezar taşıdır.

Kitabe Metni: Huve'l Hayal-Baki, Çünkü cennet bağına gitmeli oldu, bu canan ahiretin mamur eyleye, Ol Gani şah-ı sübhan-ı cihandan, nah mürad gitti mülki misli bu piri evladın, hem akrabasın bağrını etti gir yön, merhum ve mağfur sarıca, es-Seyyid Ali Paşa'nın.

Kitabe Metni Transkripsiyon: Baki olan Allah'tır. Bu sevgili ahiretini güzelleştirsin. Kimseye muhtaç olmadan, bu fani dünyada Allah'ı her türlü kusur, ayıp ve eksiklerden tenzih ederim. Bu yaşlı evladın malı mülkü olup muradına eremedi. Merhum Seyyid Ali Paşa'nın oğlu.

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı düşey dikdörtgendir.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 75 cm yüksekliğinde 26 cm genişliğinde ölçülere sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Süsleme özelliği bulunmamaktadır.

2.6.4. Yarhisar Hamamı Yakınındaki Mezar Taşı

Fotoğraf No: 157

Çizim No: 25

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Yarhisar Hamamı Yarhisar Şelalesi arasındaki yol güzergâhında yer alır.

Yapım Tarihi: 1166 Hicri 1753 Miladi senesinde yapılmıştır.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Form olarak başlık bölümü haricinde bir bütün halinde yer alan mezar taşıdır.

Kitabe Metni: Irhisarlı merhum ve mağfur Mehmet Ağa ruhuna Fatiha 1166 Hicri 1753 Miladi ifadesi yer almaktadır.

Kitabe Metni Transkripsiyon: Hakkı rahmetine kavuşmuş, günahları affedilmiş olması için dua edilen Yarhisar'lı Mehmet Ağa

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı düşey dikdörtgen, örfî başlığı kırıktır.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 70 cm yüksekliğinde 42 cm genişliğinde ölçülerinde yapılmıştır.

Süsleme Özellikleri: Herhangi bir süsleme özelliği yer almamaktadır.

2.6.5. Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı

Fotoğraf No: 158-159

Çizim No: 26

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Bali Bey Camisi haziresinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Caminin yapım tarihi ve cami haziresinde yer alan 1505 tarihli 1. mezar taşı ve 1550 tarihli 3. mezar taşı göz önüne alındığında mezar taşını 16. Yüzyıla tarihlendirmek doğru olacaktır.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Mezar taşı formunu korumakla beraber üzerinde aşınmalar mevcuttur.

Kitabe Metni: 2. Mezar taşının ön yüzünde El Muhtac illarahme Bin Bali Beg ifadesi yer almaktadır. 2. mezar taşının arka yüzünde intikale el merhum el mağfur el said yazılıdır.

Kitabe Metni Transkripsiyon: Ön yüzde Allah'a muhtaç olan Bali Bey

Arka yüzde Dünya âleminde ahiret âlemine göç etti cümlesi yazılıdır.

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı dikdörtgen formu sivri kemer tepeliklidir.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 155 cm uzunluğunda 46 cm genişliğinde ölçülerine sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Mezar taşının arka tarafında iki bölüme ayrılmış yazılar çerçeve içine alınmış bordür kısımlarında geometrik motifli birbiri içerisine geçmiş şekiller yer almaktadır.

2.6.6. Bali Bey Camisi 4. Mezar Taşı

Fotoğraf No: 160-161

Çizim No: 27

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Bali Bey Camisi haziresinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Caminin yapım tarihi ve camii haziresinde yer alan 1505 tarihli 1. mezar taşı ve 1550 tarihli 3. mezar taşı göz önüne alındığında mezar taşını 16. Yüzyıla tarihlendirmek doğru olacaktır.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Mezar taşı formunu korumakla beraber üzerinde aşınmalar mevcuttur.

Kitabe Metni: Mezar taşının ön yüzünün ayak kısmında yer alan bölümde veceale'l-

Cennete mesvahu ibaresi geçmektedir. Arka yüzünde herhangi bir yazı mevcut değildir.

Kitabe Metni Transkripsiyon: Ön yüzünde durağını cennet eylesin. Arka yüzünde herhangi bir yazı bulunmamaktadır.

Dili: Arapça

Formu: Mezar taşı dikdörtgen kaideli gövdesi silindir tepe kısmı daireseldir.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 214 cm uzunluğunda 53 cm genişliğinde kaideli kısmı 23 cm gövde bölümü 74 cm, baş kısmı 15 cm çapında ölçüleri bulunmaktadır.

Süsleme Özellikleri: Mezar taşının ön yüzünün ayak kısmında çerçeve içine alınan kitabe metni bulunmaktadır. Kitabe metnini çevreleyen daireler girift halindedir.

Arka yüzünde herhangi bir süsleme özelliği yer almamaktadır.

2.6.7. Bali Bey Camisi 5. Mezar Taşı

Fotoğraf No: 162

Çizim No: 28

İnceleme Tarihi: 09.07.2021

Yapının Yeri: Bali Bey Camisi haziresinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Camiinin yapım tarihi ve camii haziresinde yer alan 1505 tarihli 1. mezar taşı ve 1550 tarihli 3. mezar taşı göz önüne alındığında mezar taşını 16. Yüzyıla tarihlendirmek doğru olacaktır.

Malzeme ve Teknik: Mermer malzeme ve zemin oyma tekniği görülmektedir.

Genel Tanım: Mezar taşı bir bütün halinde değildir. Devamının nerede olduğu bilinmemektedir.

Kitabe Metni: ilk sırasında Huve'l Hallaku'l Baki ikinci sırasında Hüseyin'in zevcesi ibaresi yer almaktadır.

Kitabe Metni Transkripsiyon: Baki olan Allah'tır. Hüseyin'in zevcesi.

Dili: Arapça

Formu: Dikdörtgen formlu, başlığı kırıktır.

Yazı Türü: Celi Sülüs

Ölçüleri: 10 cm yüksekliğinde 23 cm genişliğinde ölçülere sahiptir.

Süsleme Özellikleri: Mezar taşına ait bir süsleme bulunmamaktadır.

2.7. Saat Kulesi

2.7.1. Yenişehir Saat Kulesi

Fotoğraf No: 163-164

İnceleme Tarihi: 08.08.2020

Yapının Yeri: Ulucami, Dr. Ahmet Esin Sk. No: 24, 16900 Yenişehir/ Bursa

Pafta: 45 **Parsel:** 1 **Ada:** 226

Yapım Tarihi:

1323 Hicri/1906-1936 Miladi senesine tarihlenmektedir. 1906 yılında orijinali Yunan işgali zamanında büyük tahribata uğrayan yapı 1936 yılında yenilenerek tekrar yapılmıştır.¹³⁹ Yenişehir saat kulesinin yapımına Mehmet Gökğöz zamanında 1932 yılında inşasına başlanılmıştır.¹⁴⁰ 1936 senesinde tamamlanan saat kulesi cumhuriyet döneminin ilk eserlerinden birisidir.¹⁴¹ Yenişehir'in Yunan işgalinden kurtarılmasından sonra ele geçirilen silahların demir bölümlerinin eritilip kulenin yapımında kullanıldığı söylenir. Bu sebepten dolayı Kemal Özdemir yapıya "zafer kulesi" de demektedir.¹⁴²

Malzeme ve Teknik:

Dikdörtgen formlu yerli malzemenin kullanıldığı kesme taşlarla kaplıdır. Duvar tekniği olarak yığma tekniği kullanılmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Yapının mimari ustası, Halil Balcı olup yaklaşık 2,5 m yüksekliğinde yapılmış kaidesi, sekizgen gövdeye sahip meydana bulunan saat kulesi plan tipindedir. 25 metre yüksekliğinde yapılmıştır. Saat kulesine kareye yakın dikdörtgen

¹³⁹Acun, 1994, 38

¹⁴⁰Yıldız, 2005, 117

¹⁴¹Yıldız, 2005, 117

¹⁴²Özdemir, 1993, 183

formlu 150 x 75 cm ölçülerinde bir kapıdan giriş sağlanmaktadır. Gövde kısmında dört dar dört geniş yüz yer alır. Dar yüzlerde fil gözü dört yönlü yuvarlak pencerelerle aydınlatılmıştır. Geniş yüzlerde ise üç, dört ve beşinci katlarda birer adet pencere bulunmaktadır. Dördüncü katın etrafı demir korkuluklarla çevrilmiştir. Üstü kubbeli etrafı korkuluklu saha ayaklı ve dört cephede dilimli birer açık bölümler görülebilmektedir. Altıncı katta dört tarafa da bakan geniş yüzlerde dört saat kadranı vardır. Saatlerin bulunduğu bölümün alt ve üst tarafında bir dizi stilize yumurta motifi bulunmaktadır. Latin sayılı saat başlarını gösteren kadranda Osman Nuri Körüstan ismi yer alır. Bu kişi ağırlık sistemiyle çalışan kule saatinin yapımcısıdır. Dört köşe kısımda iki sütun üzerine oturtulan çatı katının her yönü açık bırakılmış, kulenin üzeri kurşunla kaplanmıştır.¹⁴³

Süsleme Özellikleri:

Saat kulesinde herhangi bir süsleme özelliği görülmemektedir.

¹⁴³ Yıldız, 2005, 117

2.8. Türbeler

2.8.1. Süleyman Paşa Türbesi

Fotoğraf No: 165-170

Çizim No: 29

İnceleme Tarihi: 08.08.2020

Yapının Yeri:

Süleyman Paşa Türbesi Kumluk Camisinin arka tarafında Polis karakolunun içinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi:

737 Hicri/1337-1338 Miladi senesine tarihlenmektedir. Osman Gazi'nin torunu olan Süleyman Paşa genç yaşlarda Bursa, Göynük, Geyve, Akyazı gibi yerlerde türbe ve medrese inşa ettirmiştir. Yenişehir'de kendi adına inşa ettirdiği Süleyman Paşa Türbesi de bunlardan bir tanesidir. Süleyman Paşa türbesinin iç ve dış cephelerinde herhangi bir kitabe yoktur. 1930 tarihinde yıktırılan Süleyman Paşa medresesinin 1185 H./1771 M. tarihli bir kaydından E. Hakkı Ayverdi söz eder. 1. Murad Hüdavendigâr'a ait salnamede medreseden ve türbeden bahseder.¹⁴⁴

Malzeme ve Teknik:

İki sıra tuğla bir sıra kaba yontma taş malzeme ile örülen almaşık duvar tekniği kullanılan türbe yapım tekniği bakımından erken devir Osmanlı mimari üslubuna bağlıdır.¹⁴⁵

Plan ve Mimari Özellikleri:

Türbe 7 m'lik dairesel alana oturtulan¹⁴⁶ üstü tek kubbeyle kapatılan sekizgen plan tipinde inşa edilmiştir.¹⁴⁷Kubbenin en uç noktasına 5 m yüksekliği olan türbenin

¹⁴⁴ V.G.M, 1988, 619, Ayverdi, 1966, 207

¹⁴⁵Gülgen, 2014, 175

duvar kalınlığı 0.85 m'dir.¹⁴⁸ Türbenin içi kapalı olduğundan dolayı çeşitli kaynaklardan tasviri yapılmıştır. Kuzey cephede yer alan 120 x 65 cm ölçülerinde bir kapı bir niş içine alınmıştır. Doğu, batı, kuzeydoğu, kuzeybatı cephelerinde dikdörtgen formlu demir parmaklıklı alt pencereler ve üstteki pencereler sivri kemerli alçı şebekeden oluşmaktadır. Güneydoğu, güneybatı ve güney cephelerde üst pencereler ile aydınlatılmaktadır.¹⁴⁹ Saçak kısmının altında iki sıra, giriş kapısı nişinin altında bir sıra testere dişli friz görülürken, kubbenin üst kısmı kurşun kaplıdır.¹⁵⁰ Türbenin ortasında doğu ve batı doğrultuda yerleştirilen, iki basamaktan oluşan bir kaide üzerinde yükselen lahit bulunur. Alt kaide sabit tutulmuş, üst basamak stilize bir şekilde yaprak motifleri ile kabartma tekniğinde bezenmiştir.

Süsleme Özellikleri:

Lahitin alt kaidesi sade yapılmış, üst basamaktaki kaide stilize bir şekilde yaprak motifleri ile kabartma tekniğinde bezenmiştir. Lahidin kuzey ve güney kısımlarında rozetler, doğu ve batı yüzlerinde yan bölümlerde çiçek ve ağaç tasvirleri yer alır. Batıda Selvi, üzüm, sümbül, zambak, doğuda lale motifleri bulunmaktadır.¹⁵¹

¹⁴⁶ Ayverdi, 1966, 208

¹⁴⁷ Gülgen, 2014, 172

¹⁴⁸ Gülgen, 2014, 173

¹⁴⁹ V.G.M, 1988, 619

¹⁵⁰ V.G.M, 1988, 619, Ayverdi, 1966, 208

¹⁵¹ Ayverdi, 1966, 208

2.8.2. Aydoğdu Bey Türbesi

Fotoğraf No: 171-174

Çizim No: 30

İnceleme Tarihi: 15.03.2021

Yapının Yeri: Koyunhisar köyü girişindeki mezarlıkta yer alır.
Yenişehir/Bursa

Pafta: 29 Parsel: 1067 Ada:-

Yapım Tarihi:

Köy halkının verdiği bilgiye göre 1970 yılında aslına uygun olarak yeniden mimarı Bayram Bilir tarafından inşa edilmiştir.¹⁵²

Malzeme ve Teknik:

Taş malzemeyle yapılmış türbede yığma tekniği uygulanmıştır.

Plan ve Mimari Özellikleri:

Türbe kareye yakın dikdörtgen bir plan şemasına sahiptir. Kuzey cephesinden girişi sağlanan yapının 210 x 100 cm ölçülerinde bir kapısı bulunmakta üstü sekizgen primidal külahla örtülmüştür. Doğu ve batı cephesinde dikdörtgen formlu 140 x 115 cm ölçülerine sahip pencereler bulunurken güney cephe sağır tutulmuştur.

Süsleme Özellikleri:

Türbede herhangi bir süsleme özelliği bulunmamaktadır.

¹⁵²V.G.M, 1988, 624

2.9. Bugün Mevcut Olmayan Yapılar

2.9.1. Postinpost Baba Hamamı

1. Murad zamanında Postumpost Camisine gelir kaynağı olarak tek kubbeli inşa edilen bir hamamdır. Evliya Çelebi seyahatnamesinde Yenişehir 'den bahsederken'' üç hamamdan birisi, Postumpost Baba Hazretlerindedir'' cümlesi geçmektedir.¹⁵³

2.9.2. Reyhan Paşa Zaviyesi ve Hamamı

Fatih Sultan Mehmet devrinin devlet büyüklerinden olan Reyhan Paşa'nın Yenişehir-İnegöl Yolu üzerinde yer alan zaviye yıkılmıştır. Reyhan Paşa'nın bir de bugün olmayan bir Hamamı bulunmaktadır.¹⁵⁴

2.9.3. Bali Bey İmareti

Bali Bey Camisi yanında yapılmış, yerine müftülük dairesi inşa ettirilmiştir.

2.9.4. Yenişehir Hacı Mahmut Konağı

18. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen konak, günümüzde mevcut değildir. Eseri Sedat Hakkı Eldem'in fotoğrafları, yeniden tasarımlama çalışmaları ve vermiş olduğu bilgilerle tanıyabiliyoruz.¹⁵⁵

Eldem çalışmalarını sürdürürken bile önemli bir bölümü yok edilmiş olan konak iki katlı olarak inşa edilmiştir. Avluya bakan yüzleri ahşap direklerle tipinde yapılmış zemin katın dış duvarları moloz taştan, üst katın duvarları ise kerpiç dolgulu ahşap karkas (hımış) tekniğinde yapılmıştır.¹⁵⁶

İç cephedeki mekânları belirten fotoğraflar yapının lale devrine ait olduğunu veya 18. yüzyılın birinci veya en geç ikinci çeyreğinde yapıldığını bizlere ifade

¹⁵³Evliya Çelebi, Seyahatname, XIII, 1971, 43

¹⁵⁴ Bursa Şeriye Sicilleri, No: 26, 350

¹⁵⁵ Eldem, 1984, 37

¹⁵⁶ Tayla, 2007, 768

eder.¹⁵⁷ Ahşap ve nakış işçiliği özenilerek yapılmıştır. Kerpiç dolgulu ahşap karkas duvar bölümü çok özenilerek yapılmışa benzememekte, her ne kadar 2- 2, 5 cm ara ile büyük kesitli (16-18 cm) ahşap dikmeler görülüyorsa da kat tabanları çaprazlardaki düzensizlik bulunmakta dikey ve yatay yardımcı ahşap bağlama ve takviye elemanlarında hem kesit hem de düzenleme bozuklukları vardır.¹⁵⁸ Pencere takımları ve dış sıva yine özenle yapılmış olup sıva üzerine, devrin yapısına göre kalem işi kesme taklidi yapılmıştır. Alt pencereler ile üst tepe pencerelerinin büyüklük oranları 18. yüzyıla uygun olarak inşa edilmiş tepe pencerelerinin hemen alt pencere üst başlığına yerleştirilmesi de 18. yüzyılda başlayan bir düzendir. Sedat Hakkı Eldem yeniden tasarımı çiziminde tepe pencerelerini küçük çizmiştir. Dolgu kerpiçlerin boyutlarını vermeyerek, bunların büyük duvar kerpiçleri olduğu anlaşılır.¹⁵⁹ Moloz taş, kerpiç dolgulu ahşap karkas duvarlarda hımış tekniği görülmektedir. Şemaki ve Veli Baba evlerinde görülen tepe pencereleri dışında herhangi bir süsleme özelliğine rastlanılmamıştır.

2.9.5. Veli Baba Evi

Hüsrev Tayla yapının üst kat plan şeması ile 17. yy. evlerinin özelliklerini 18. yy' da görülen yapıların sokağa çıkma yapan ilk örneklerinden biri olduğunu bahsetmiştir.¹⁶⁰

8,20 m x 12,4 m boyutlarında, dikdörtgen şeklinde yapıldığını yapının kuzey cephesinin bahçe kısmından oluştuğunu, sokaktan ahşap malzemenin yapılan çift kanatlı kapı ile bahçeye, bahçeden de eve geçildiğinden bahsedilmiştir. Yangın sonucu yapının birinci katı hasar görmüş günümüzde ise mevcut değildir.¹⁶¹

Yenişehir İlçesinin Ulucami Mahallesi Şemaki Evi'nin kuzeyinde yer almıştır.

¹⁵⁷ Tayla, 2007, 768

¹⁵⁸ Tayla, 2007, 768

¹⁵⁹ Tayla, 2007, 768

¹⁶⁰ Aksoy, 2014, 374

¹⁶¹ Aksoy, 2014, 374

Dış sofalı plan tipine sahip yapı, zemin kat, taşlık, iki oda ve aralarında yer alan eyvanlı kısımdan ibarettir. Sonraki yıllarda bahçe ile duvar örülmüş taşlık bölümü kapatılmış, doğu tarafta bölünerek oda oluşturulmuştur. Evin zemin katında sofalı yerde tek kollu ahşap malzemedan yapılmış merdivenle birinci kattaki sofalı yere ulaşılmaktadır. Zemin katta olduğu gibi birinci kat plan şeması aynı olup, bahçe tarafında açık sofa, sokağa bakan cephede iki oda ve odaların arasında eyvanlı bölüm yer almaktadır. Odalar eyvanlı kısımlara açılmış iki odada da ocak, ocakların iki bölümüne de dolap yapılmıştır. Zemin kat planından farklı olarak güneydoğu tarafında yer alan başodada iki tarafta çıkma yapılmıştır.¹⁶² Zemin katta 80 cm. kalınlığındaki kerpiç duvarlar ahşap hatıllarla desteklenmiştir. Duvarın iki kısmında karşılıklı birbirine bakan dikmeler ahşap bağlantı elemanları ile birbirlerine bağlanmıştır. Zemin kat duvarları üzerinden geçirilen ahşap üst başlıklara, 45 cm. ara ile 10 x 15 cm. kesitli birinci kat döşeme kirişleri oturtulmuştur. Veli Baba evi duvarları, Yenişehir'de bulunan diğer evlerle karşılaştırıldığında daha ince kesitlidir.¹⁶³

Zemin katı ahşap hatıllı kerpiç duvarlı yapılan evin üst katı ahşap karkas ve tuğla ile doldurulmuştur. Ahşap karkas dikme ve çaprazların arasında bulunan tuğla dolgu, yatay sistemli düz örgülü yapılmıştır. Dikme araları tuğla boyundan az olan kısımlarda, örgü bir köşeden karşı köşeye doğru kesilmiştir. Ahşap dikmeler meydana bakar vaziyette düzenlenen pencereci cephede, köşelerde ve pencerelerin birer yanında kalın kesitli pencerelerin diğer taraflarında ince kesitler oluşturulmuştur. Dışlık ve içlik olmak üzere iki şekilde pencere düzeni görülmektedir. Duvarların sıvanmaya başladığı dönemde evde ahşap karkaslı duvarlarda sıvaların döküldüğü bölümler yukarıda dile getirilmiştir.¹⁶⁴ Dışlık tepe penceresi, Şemaki evinde bulunan dışlık pencereleri ile aynı düzende olup, aynı motiflerle yapılan içlik tepe penceresinde çiçek süslemeleri görülmektedir. Evin zemin kat yüksekliği 227 cm birinci iç kat yüksekliği 376 cm'dir. Alt ve tepe pencereleri arasındaki mesafe 45 cm birinci kat ve alt pencere temiz ölçüleri 82 x

¹⁶² Aksoy, 2014, 375

¹⁶³ Aksoy, 2014, 377

¹⁶⁴ Tayla, 2007, 759

133 cm tepe penceresi 60 x 100 cm ölçülerindedir.¹⁶⁵ Zemin kat yığma tekniğinde kerpiç malzemeden yapılmıştır. Birinci kat ise ahşap karkas arası tuğla dolgulu sistemle yapılmıştır. Şemaki evindeki gibi alçı tepe pencerelerindeki motiflerin süslemelerini lale devrini anımsatmakta yalnız evde herhangi bir süsleme özelliğinin bulunmaması kesin değerlendirmeyi güçleştirmektedir.¹⁶⁶

2.9.6. Yarhisar Akbıyık Zaviyesi

Türbesi Bursa'da yer alan Akbıyık Sultan olarak da bilinen gerçek ismi Ahmet Şemseddin Efendi olan bir zaviyesi bulunduğu, kayıtlarda görülen geniş evkafından bilinmektedir. Bu zaviye birçok zengin vakıflara bağlıydı. Kesin olarak belirlenmiş kadrolu olarak zaviyede yer alan dervişler haricinde aynı zamanda yolcuları, misafirleri de bünyesinde barındıran bir zaviyeydi. Ahmet Şemseddin Efendi 1437 tarihinde 2. Murad tarafından, Yenişehir köylerinden birine tayin olmuştur.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Aksoy, 2014, 376

¹⁶⁶ Tayla, 2007, 759

¹⁶⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü Raporları- Aymergen, 1969, 31-32

3. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

3.1. Camiiler

Çalışmamızın içerisinde Kumluk Camisi, Balibey Camisi, Çınarlı Voyvoda Camisi, Orhangazi Camisi, Postumpost Camisi, Yarhisar Ulu Camisi ve Sinan Paşa Külliyesi içerisinde yer alan camii olmak üzere toplam yedi camii vardır.

3.1.1. Tipoloji ve Plan Tipleri

Bu bölümde kısaca ilk İslam camisinden konumuzun sınırı olan Klasik Osmanlı dönemine kadarki süreçte yer alan camii tipolojisi ve plan tiplerinden bahsedilmiştir, Çalışmamızın içerisinde örneklerin daha anlaşılır hale getirilmesi için benzer örneklerle birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmamızdaki iki adet tabhaneli camii içinde yer alan Balibey Camisi ve Postinpost Camisidir. Doğan Kuban'ın Osmanlı Mimarisi¹⁶⁸ adlı çalışmasında Erken Osmanlı mimarisinde sık sık karşımıza çıkan tabhaneli camiilerin mimari ve süsleme özelliklerinden bahsedilmiştir. Tabhaneli ya da zaviyeli camii olarak isimlendirilen yapıları bir başka araştıran kişi "Erken Osmanlı Mimarisinde Çok-İşlevli Yapılar: Kentsel Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler" çalışmasıyla S. Emir'dir. Tabhaneli eserlerin öncüllerinden söz etmiş bu öncüllerinden birisi olan Yenişehir'de yer alan Postinpost Baba Camii'nin kitabeleri, rölöve, yenileme çalışmalarının olduğu fotoğraflarla birlikte yapılar hakkında bilgi vermiştir.¹⁶⁹ Bu yapı grubundan en çok söz eden kişi belki de hemen hemen bütün eserlerinde tabhaneli camiilere yer veren E. Hakkı Ayverdi olmuştur.¹⁷⁰ Ayverdi, diğer araştırmacılara nazaran eserlerinde bu tip yapıların banileri ve tarihçeleri üzerinde daha ayrıntılı olarak durmuştur. Tabhaneli camiilerin ilk araştırmasını Sedat Çetintaş "Türk Mimari Anıtları, Osmanlı Devri" adlı eseriyle yapmıştır.¹⁷¹ En ayrıntılı çalışmaları Semavi Eyice yapmış olup "Osmanlı-Türk Mimarisinin İlk Devrinin Bir Camii Tipi Hakkında" isimli bildiriyle tabhaneli camiilere verilen yanlış adlandırmalar, plan özellikleri, tabhaneli mekânların

¹⁶⁸Kuban, 2007, 9-52

¹⁶⁹Emir, 1994, 52-53

¹⁷⁰Ayverdi, 1962,70-82, Ayverdi, 1957, 115-155

¹⁷¹Çetintaş, 1946, 1-120

işlevlerini daha iyi anlamamız açısından önemlidir. Semavi Eyice'nin “ İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İçtimai Bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler”¹⁷² adlı eserinde zaviye ve zaviyelerin camilerin mimari özellikleri ve Osmanlı devrinin ilk dönemlerinde zaviyeli camilerin dindeki öneminden bahsetmiştir. Ayrıca Eyice'nin Bali Bey Camisi maddesiyle Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisinde bir araştırması bulunur.¹⁷³ A. Ersen “Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenleri ve Bizans Etkilerinin Niteliği” araştırmasıyla erken Osmanlı dönemine ait çeşitli zaviye ve imaretlerin cephe özelliklerini Bizans dönemi ile karşılaştırmış aradaki farkları ve benzerlikleri gözler önüne sermiştir. Bu zaviyelerden biriside Postinpost Baba Camisidir.¹⁷⁴ “ Anadolu'daki Türk Mimarisinde Tabhaneli Camiiler” doktora teziyle T. Acar tabhaneli camiileri en ince ayrıntısına kadar incelemiş bu çalışmanın içinde Balibey Camisi ve Postinpost Camisinden de bahsedilmiştir.¹⁷⁵ A. Osman Uysal’ ’Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler” araştırmasında tabhaneli camiilerde yer alan minarelerin formlarını incelemiştir. Bunlardan biriside Yarhisar Ulu Camii minaresidir.¹⁷⁶

İlk İslam Camiileri

İslam mimarisinde ilk eserler genellikle kare veya kareye çok yakın dikdörtgen planlı yapılmışlardır. İlk camiilerinde incelenen bu plan şemasının temel sebebi harim mekânında uzun saflar oluşturması amacına dayanır. Kare planlı camiilerin kible duvarının dar dikdörtgen bir gölgelikle örtülmesinin nedeni budur.¹⁷⁷ Mescidül Nebevi buna örnek verilebilir.¹⁷⁸ (Fotoğraf 175)¹⁷⁹

Emeviler Dönemi: 661-750

¹⁷² Eyice, 1963,

¹⁷³ Eyice, 1962, 187,S. Eyice, 1992,19

¹⁷⁴Ersen, 1986,13-53

¹⁷⁵ Acar, 2011,46-576

¹⁷⁶ Uysal, 1990, 517-527

¹⁷⁷ Aksoy, 2001,5-13

¹⁷⁸ Sözen- Tanyeli, 2014, 64

¹⁷⁹(<https://okuryazarim.com/mescid-i-nebevi/>)

Emeviler Döneminde Dört halife devrinin ardından gelen Emevi dönemi (661-750), siyasi sınırların daha da genişletilmesinin yanı sıra, mimari ve diğer sanatlarda İslam üslubunun oluştuğu dönem olarak dikkat çeker. 7. yüzyılın sonlarından itibaren İslam sanatı, Sasani, Roma ve Bizans bölgesel üslubunun etkisiyle, fakat İslam inancı ve geleneklerine uygun biçimde şekillendirilmiştir.¹⁸⁰Şam Emeviye Camii ¹⁸¹(Plan No: 1) ¹⁸² (Fotoğraf 176)¹⁸³ve Kurtuba Ulu Camii ¹⁸⁴(Plan No: 2) ¹⁸⁵, (Fotoğraf 177) ¹⁸⁶bu dönemin örneklerindedir.

Abbasiler Dönemi 750-1258

Abbasiler Dönemi 8. yüzyılın ikinci yarısından sonra İslam mimarisi ve sanatı kendi üslubunu kazanmış, bu tarihten sonra mimari ve sanatın merkezi Şam'dan Bağdat'a kaymıştır. İslam devletinin bu yeni başkenti Abbasi mimari ve sanatına göre şekillenmiştir. Bu dönemdeki eserlerde özellikle transept plan tipi yerine küfe plan tipi tercih edilmiştir. Malzeme olarak tuğla ve kerpiç kullanılmıştır.¹⁸⁷ Samarra Ulu Camii,¹⁸⁸(Plan No: 3) ¹⁸⁹, (Fotoğraf 178) ¹⁹⁰bu dönemin en güzel örneğidir.

Fatimiler Dönemi Mimarisi 909-1171

Fatimilerin Mısır'ı almasıyla Tunus'ta kurulan üslubun yenilikleri Kahire'ye getirilmiştir. Emevi ve Abbasi devletlerinden etkilenmiş olsa da Fatimiler mimari ve

¹⁸⁰ Grabar, 1978,208

¹⁸¹ Ateş, 1978, 29

¹⁸² (<https://www.tarihli-sanat.com/sam-emeviye-cami>)

¹⁸³ (<https://okuryazarim.com/emevi-camii/>)

¹⁸⁴ Beksaç, 2006, 453- 454

¹⁸⁵ (<https://www.sanatin Yolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

¹⁸⁶ (<https://www.sanatin Yolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>)

¹⁸⁷ Kılıçoğlu-, Pilehvarian, 2017,613

¹⁸⁸ Kırkıl, 2008, 11

¹⁸⁹ (<https://www.sanatin Yolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

¹⁹⁰ (<https://www.sanatin Yolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

süslemede kendine özgü bir karakter oluşturmuşlardır.¹⁹¹ El Ezher Camii (Plan No: 4)¹⁹², (Fotoğraf 179)¹⁹³ bu dönemde yapılan bir örnektir.¹⁹⁴

Karahanlılar Dönemi Mimarisi 840-1212

Karahanlıların mimariye getirdiği en büyük yenilik merkezi plan anlayışı olmuştur. 16.yüzyılda Osmanlı yapılarındada görebildiğimiz merkezi planın ilk ortaya konulduğu Talhatan Baba Camii (Plan No: 5, O. Aslanapa'dan) , (Fotoğraf: 180)¹⁹⁵ bu açıdan oldukça önemlidir.¹⁹⁶

Gazneli Dönemi Mimarisi 977-1186

Gazneli Döneminde Camii mimarisinde Karahanlılar'dada kullanılmış olan tuğla malzemenin yanı sıra fark olarak taş ve mermer malzeme kullanılmıştır. Gazneli devletinin en önemli cami yapısı olan Leşkeri Bazar Ulu Camii (Plan No: 6, C. Avcı'dan,¹⁹⁷ (Fotoğraf 181)¹⁹⁸ yapıya mekan işlevi kazandıran mihrap önündeki maksura kubbesiyle Büyük Selçuklu ve Anadolu Türk mimarisindeki bir çok yapıya kadar etki göstermiştir.¹⁹⁹

Büyük Selçuklu Dönemi Mimarisi 1040-1157

Büyük Selçuklu Döneminde Karahanlı ve Gaznelilerde başlayan,mihrap önü kubbesi ile bir mekan birliği gösteren camii mimarisine ait gelişmeleri toplayıp değerlendiren, büyük ölçüde anıtsal bir camii mimarisi yaratan Büyük Selçuklular olmuştur.²⁰⁰ Bütün İran ve Orta Asya'da dört eyvanlı,avlulu ve mihrap önü kubbesinin bulunduğu camii tipleri görülür.İlk Selçuklu camisinin en önemli kısımları Melihşah zamanında İsfahan Mescidi Cuması²⁰¹yla (Plan No: 7, O.

¹⁹¹ Esin, 1972, 285

¹⁹² (<https://www.sanatinyolculugu.com/el-ezher-camii/>)

¹⁹³ <https://www.neoldu.com/el-ezher-camii-hakkinda-bilgi-33383h.htm>

¹⁹⁴ Salimi, 2013, 23-48

¹⁹⁵(https://www.yeniasya.com.tr/kubra-unuvar/ortacag-eseri-talhatan-baba-camii_494362)

¹⁹⁶Aslanapa, 2016, 29

¹⁹⁷Avcı, 2003, 142-143

¹⁹⁸(<https://okuryazarim.com/lesker-i-bazar-ulu-cami/>)

¹⁹⁹ Bilici, 2009, 3

²⁰⁰ Çetinaslan, 2013, 65

²⁰¹ Şimşek, 2015, 478

Şimşek'ten), (Fotoğraf 182) ²⁰²ortaya çıkmıştır.²⁰³ Dört eyvanlı şemanın ortaya çıkmasındaki temel sebep; Sünni mezhebinin dört alt grubu olan Hanefi, Maliki, Şafi ve Hambeli mezhepleri ile Emir'in bir arada namaz kılma gereksiniminden kaynaklanmıştır.²⁰⁴

Anadolu Selçuklu Dönemi Mimarisi

Anadolu Selçukluları Emevi,Abbasi,Karahanlı,Gazneli ve Büyük Selçukluların mimari özelliklerini birleştirip kendine özgü bir şekilde sentez haline getirmiştir.Anadolu Selçuklu camilerinin tipolojisi hakkında genel bir uzlaşmaya varılamamıştır.Bu konudaki gruplandırmayı Mehmet Oluş Arık yapmıştır.²⁰⁵

Anadolu Selçuklu Dönemi Kûfe Plan Tipi

Harimin enine dikdörtgen formda olduğu,üst örtüyü taşıyan çok sayıda ayaklar bulunur.Ayaklar mihrap duvarına paralel bir doğrultuda uzanmaktadır. Harim mekanının önünde dikdörtgen planlı revaklı avlu bulunur.²⁰⁶ Konya Alaeddin Camii (Plan No: 8, H. Karamağaralı'dan) , (Fotoğraf 183)²⁰⁷ bu plan tipinin bir örneğidir.²⁰⁸

Anadolu Selçuklu Dönemi Emevi Plan Tipi

Çapraz sahnınlı ya da transept olarak da bilinir.İlk örneği Emevilerde Şam Emeviye Camisinde görülür. Camiilerde enine uzanan harim mekanı,mihrap aksında maksure kubbesi ile taçlanan transept olarak isimlendirilen daha yüksek sivri çatılı dik bir sahnınlı kesilir.²⁰⁹ Diyarbakır Ulu Camii (Plan No: 9, M. Akok 'tan) , (Fotoğraf 184)²¹⁰ Emevi plan tipindedir.²¹¹

²⁰²(<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kemal.ozkurt/64561/%C4%B0sfahan%20Mescidi%20Cumas%C4%B1.pdf>)

²⁰³ Würfel, 1974, 57

²⁰⁴ Şimşek, 2015, 461

²⁰⁵ Karpuz, 2004, 21

²⁰⁶ Karpuz, 2004, 21

²⁰⁷(<https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/alaeddin-camii-4>)

²⁰⁸ Karamağaralı, 1982, 121-132

²⁰⁹ Karpuz, 2004, 25

²¹⁰(https://tr.wikipedia.org/wiki/Diyarbak%C4%B1r_Ulu_Camii)

²¹¹ Akok, 1969, 114

Anadolu Selçuklu Dönemi Derinlemesine Yönelenler

Plan olarak harim bölümleri mihrap duvarına dik 5 ya da 7 saından meydana gelir.Orta saınlar diğer saınlara göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur.²¹² Erzurum Ulu Camisi (Plan No: 10, Karpuz'dan) ²¹³ (Fotoğraf 185) ²¹⁴ bu tipin bir örneğidir.

Anadolu Selçuklu Dönemi Bazilikayı Andıranlar

Sahınlar mihrap duvarına diktir.Mihrap önü kubbesi olan ve olmayan örneklerle birlikte en önemli özelliği örtü sistemlerindeki kubbe sayısının artmasıdır.²¹⁵ Divriği Ulu Camii (Plan No: 11, A. Peker'den), (Fotoğraf 186, A. Peker'den) bu plan tipinin bir örneğidir.²¹⁶

Anadolu Selçuklu Dönemi Eyvanlı Camiler

Büyük Selçuklu Camiileri bu plan tipine öncülük etmiştir. Bir orta avlunun dört tarafında birer eyvan ile karakterize olan ve kısaca dört eyvanlı şema diye andığımız Ulu Camii tipi iyice benimsenip yayılmış, 4 eyvandan genelde giriş tarafındaki kısım büyük tutulmaktadır. ²¹⁷Malatya Ulu Camisi (Plan No: 12, H. Karpuz'dan), (Fotoğraf 187) ²¹⁸ eyvanlı camiiler grubunda yer almaktadır.²¹⁹

Beylikler Dönemi

Beylikler Döneminde Osmanlıların' da ilk yapılarını içine alan, Selçukluların yapı ve süsleme sanatına birtakım yenilikler getirmiştir. Bu yeniliklerin başında mekân anlayışının gelişmesi, son cemaat yerinin doğması, avlunun camiinin

²¹² Karpuz, 2004, 30

²¹³Karamağaralı, 1981, 39

²¹⁴(<https://www.yenisafak.com/ramazan/andoludaki-en-onemli-saltuklu-eseri-erzurum-ulu-camii-2483189>)

²¹⁵ Karpuz, 2004, 38

²¹⁶Peker, 2007, 18-25

²¹⁷ Arık, 1969, 141-142

²¹⁸(<https://okuryazarim.com/malatya-ulu-camii/>)

²¹⁹ Karpuz, 2004, 45

gövdesine katılması, portallerin sadeleşmesi, iç ve dış boşlukların denkleşmesi ve dış cephelerin birbiriyle olan uyumu gibi özellikler gelir.²²⁰

Beylikler Dönemi Ahşap Direkli Camiiler

Plan olarak harim bölümleri mihrap duvarına dik 5 ya da 7 sahından meydana gelmekle beraber çok sayıda ahşap direkli ayaklar bulunur. Orta sahnınlar diğer sahnılara göre daha geniş ve yüksek tutulmuştur. Eşrefoğlu Camisi (Plan No: 13, F. Karakuşan), (Fotoğraf 188)²²¹ ahşap direkli camiilerdendir.²²²

Beylikler Dönemi Transept Planlı Camiiler

Selçuk İsa Bey Camisi (Plan No: 14, O. Aslanapa'dan), (Fotoğraf 189, S. Kalfazade' den) bu plan tipinin bir örneğidir. Camiinin ana mekânı yatık dikdörtgen bir plan göstermektedir. Mekânı tam ortadan dört sütun üzerine oturan enine kemerler iki eşit sahına ayırmaktadır. Şahnınlar mihrap yönünde dik bir sahnınla (transept) kesilmiş ve ortaya çıkan iki eş boyutlu mekân birer kubbe ile örtülmüştür. Sekizgen kasnak üzerine oturan kubbelerden ilkinde Türk üçgenleri, ikincisine pandantiflerle geçilmiştir.²²³

Beylikler Dönemi Merkezi Kubbeli Camiiler

İbadet mekanının tam ortasında bulunan kubbelerden oluşan plan tipidir. Manisa Ulu Camisi (Plan No: 15 H. Acun'dan, (Fotoğraf 190)²²⁴ bunun bir örneğidir.²²⁵

Beylikler Dönemi Çok Üniteli Camiiler

Üst örtüsünün birden fazla kubbeye taşındığı birbirine eş değer camii planıdır. Antalya Yivli Minareli Camisi (Plan No: 16, M. Oluş Arık'tan), (Fotoğraf 191)²²⁶ bu plan tipindedir.²²⁷

²²⁰ Yetkin, 1955, 39

²²¹(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-esrefoglu-cmii-ve-turbesi>)

²²² Karpuz, 2004, 38

²²³ Kalfazade, 2000, 476-478

²²⁴ (<https://okuryazarim.com/beylikler-donemi-mimarisi/manisa-ulu-cami/>)

²²⁵ Acun, 1985, 128

Beylikler Dönemi Ters T Plan Tipli

Ters t plan tipli camiilerde aynı eksen üzerinde avlu ve harim mekanı ile avlunun yan kısımlarından girişi sağlanan tabhane mekanlarından meydana gelmektedir.²²⁸ Milas Firuz Bey Camisi (Plan No: 17, S. Eyice 'den), (Fotoğraf 192)²²⁹ bu plan tipinin bir örneğidir.²³⁰

Erken Osmanlı Dönemi Mimarisi

Bu dönem Osmanlı devletinin kuruluşundan Fatih'in İstanbul'u feth ettiği süreyi kapsamaktadır. İstanbul'un fethine kadar geçen sürede gelişen Erken Osmanlı mimarisi özgün ve yaratıcı özellikleriyle Türk İslam mimarisi, Anadolu Selçuklu mimarisi etkisinden uzaklaşarak yeni bir yaratma sürecine girmiştir.²³¹ Erken Osmanlı devrinden itibaren, Selçuklu devrinden farklı olarak, şehir çevresini tayin eden yapılar, şehir dokusu içinde belirginleşmeye başlar. Bunun için seçilen başlıca yol, yapıyı hâkim bir noktaya, koyarak hemen göze çarpan bir yükseklikte sunmaktır. Selçuklu devrinden farklı olarak, bu amaçla seçilen yapılar camiilerdir. Selçuklular için camii hükümdar ve devletin bir itibar yapısı olarak görülmezken, Osmanlılar en başından beri camiilerine şehir içinde seçkin bir yer vermişlerdir. Şehirle özdeşleşen camiler, şehirlerin simgesel yapıları olmuştur.²³² Erken Osmanlı Camii mimarisinde daha çok sadeliğe ve işlevselliğe önem verilmiştir. Bu dönemdeki camiileri plan tiplerine göre ayrılacak olursa Tek kubbeli, çok ayaklı, zaviyeli, merkezi kubbeli, gibi isimlerle sınıflandırılabilir.²³³ Bunun yanı sıra Osmanlı'nın mimari yönden gelişmesini başlatan Edirne Üç Şerefeli Caminin bu dönemde yer alması ayrıca önemlidir.²³⁴

²²⁶ (<https://okuryazarim.com/beylikler-donemi-mimarisi/manisa-ulu-cami/>)

²²⁷ Ungan, 1965, 15

²²⁸ Acar, 2011, 36-68

²²⁹ (<https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-ornaments-of-mlas-fruz-bey-mosque.pdf>)

²³⁰ Akarca-Akarca, 1954, 19

²³¹ Azsöz-Özkök-Erşan, 2015, 4

²³² Eker, 2016, 729

²³³ Eyice, 1963, 7

²³⁴ Cantay, 1988, 53-68

Erken Osmanlı Dönemi Tek Kubbeli Camiler

Tek kubbeli camiler, kubbe örtülü, kare planlı yapılardır, önlerinde üç bölümlü bir son cemaat yeri bulunur.²³⁵ Bursa'daki Alaeddin Bey Cami tek kubbeli cami plan tipinin en eski örneğidir.²³⁶İznik'teki Hacı Özbek Cami(Plan No: 18, S. Eyice'den), (Fotoğraf 193, S.Eyice'den) bu plan tipindedir.²³⁷ Hacı Özbek Camii, aralarında tuğla hatıllar olmak üzere taştan karma malzeme ile inşa edilmiştir. Caminin yapımında erken Osmanlı Türk yapı sanatında çok kullanılan, taşların aralarına dikine tuğla konulması tekniği uygulanmıştır. Kemerlerde son dönem Bizans yapı sanatında yaygın olan bir küfeki taşı arasına üç tuğla konulması suretiyle meydana getirilen örgü kullanılmıştır. Tek kubbeli kare bir mekân ve bunun önünde yer alan kubbeli son cemaat yeri ile “Tek kubbeli cami” tipinin karakteristik bir örneği olan yapı, dönemin özelliklerinin birçoğunu bünyesinde taşır. Taş ve tuğla dizilerinden oluşan duvar, kiremit örtülü kubbe bu özelliklerdendir.²³⁸

Erken Osmanlı Dönemi Çok Ayaklı Camiler

Selçuklu döneminde sütunlu ve düz çatı ile yapılan bu plan tipindeki eserler bu dönemde harim ayaklarla eşit bölümlere ayrılıp her bir bölüm kubbe ile örtülmüştür. Mimari anlamda incelendiğinde geniş bir ibadet alanı sağlanmakla birlikte herhangi bir mekan bütünlüğü sağlanamamıştır.²³⁹ Bursa Ulu Camisi (Plan No: 19, Ayverdi'den), (Fotoğraf 194)²⁴⁰çok ayaklı plan tipinin örneğidir.²⁴¹Bursa Ulu Cami, çok ayaklı ulu cami plan tipinin en abidevi en güzel örneklerindedir. Son cemaat yeri bulunmayan yapının, kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinde tek şerefeli birer minare yer almaktadır. Caminin doğu, batı ve kuzey cephede olmak üzere üç girişi bulunmaktadır. Enine dikdörtgen bir alanı kaplayan yapının üzeri, eş büyüklükte yirmi kubbe ile örtülmüştür. Ancak kapıların kesişme alanında bir

²³⁵ Cantay, 1988, 55

²³⁶Tanman, 7, <http://katalogtarama.cekulvakfi.org.tr/resimler/3/14/22390/m000002176.pdf>

²³⁷Eyice, 1996, 492

²³⁸Eyice, 1996,492

²³⁹Eker, 2016, 729

²⁴⁰(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/bursa-ulu-cami>)

²⁴¹Çetinaslan, 2013, 191

şadırvan yer almakta olup, şadırvanın üzerine kubbe yapılmamıştır. Kubbeler oldukça kalın on iki ayak tarafından taşınmaktadır.²⁴²

Erken Osmanlı Dönemi Tabhaneli Camiiler

“Tabhane” terim olarak Erken Osmanlı mimarisinde çok fonksiyona sahip camiilerin harim mekânlarının iki yanında yer alan misafirhane olarak da adlandırılan bölümlere verilen bir kavram olmuştur.²⁴³ Anadolu Türk mimarisinde Tabhaneli Camiiler ortası avlulu, dört eyvanlı plan şemasının geçmişten günümüze bir gelişim süreci geçirerek meydana gelmiştir.²⁴⁴ Tabhaneli camiiler genel olarak harim mekânı, avlu ve tabhane mekânları olmak üzere üç mekândan oluşmaktadır. Son cemaat yeri, portal, minare, şadırvan gibi yardımcı mekânlarda bulunmaktadır. Kuzey cepheden açık ya da kapalı avluya girilmektedir. Bu kısım diğer mekânlara dağılımı sağlamaktadır. Genelde avlulu mekânın ortasında bir havuz kubbeli mekânın ortasında bir aydınlatma feneri yer almaktadır. Avlulu mekân diğer bölümlerden genellikle daha büyük tutulmuştur. Harim mekânı avlulu bölümün güneyinde yer almaktadır. İbadet ve avlulu mekânları birbirinden ayıran enlice kemerlerle birbirinden ayrılmaktadır. Üçüncü mekân grubunda tabhaneli mekânlar yer alır.²⁴⁵ Basit işlevsel özelliğe sahip bu yapılar belirli bir plan tipolojisine sahiptirler; özellikle eyvan ve kubbeli hacim belirgin özellik kazanmaktadır.²⁴⁶ Zaviyeler 15. Yüzyıl Osmanlı en önemli plan tipi olmuştur; dolayısıyla, Türk üçgeni, sivri kemer ve kubbe gibi dönemin özelliğini yansıtan mimari elemanlar kullanılmıştır. Bu dönemde etkili olan Ahi teşkilatının gelişmesiyle önem kazanan tabhane mekânları dinsel veya sosyal faaliyetlerin yürütülmesini sağlayan toplantı yeri olarak da kullanılabildiğinden söz edilebilir.²⁴⁷ Osmanlı Dönemindeki geleneklere göre insanlar tabhane mekânlarında üç gün kalırdı.²⁴⁸ Tabhaneli camiiler Selçuklu devrinde görülen üstü kubbeye örtülü avlu ve eyvanlı medreseleriyle aynı

²⁴² Çetinaslan, 2013, 191

²⁴³ Sözen-Tanyeli, 2014, 292

²⁴⁴ Acar, 2016, 313

²⁴⁵ Acar, 2013, 303-326

²⁴⁶ Akbaş-Erçetin-Kutlu, 2020, 120

²⁴⁷ Sözen-Tanyeli, 2014, 292, Arseven, 1998, 1889

²⁴⁸ Ünver, 1941, 2405

özellikleri gösteren mekanlardır.²⁴⁹ Bursa Hüdavendigâr Cami (Plan No: 20, T. Acar'dan), (Fotoğraf 195) ²⁵⁰ tabhaneli camiilerdendir.²⁵¹Hüdavendigâr Camii, kubbeyle örtülü bir avlu, sivri kemerli tonozla örtülü ibadet mekânı, avlunun iki yanında birer eyvan ve tabhanelerden meydana gelmektedir.²⁵²İznik'te bulunan Nilüfer Hatun imareti de plan olarak ters ''T'' biçimine sahip olup her iki yanında kubbeli odaları bulunmaktadır. Her iki yanda bulunan kubbeli odalar tabhane olarak işlev kazanmaktadır. Duvarlar tek sıra halinde kesme taş ve üç sıra halinde tuğla duvar örgüsü ile dış cepheye hareket kazandırılmıştır; aynı zamanda, yan kubbeler birer kemerle genişletilmiş ve orta kubbeyi eyvan biçiminde uzatan bölüme bir mihrap nişi açılmıştır.²⁵³Tabhaneli camiilerin en önemli örneklerinden biriside, inşası 1419 senesinde, çini süslemeleri 1424 senesinde tamamlanan Bursa Yeşil Camisidir. Mimari ve süsleme özellikleri ile son bulan Fetret devrinin sıkıntılı günlerini unutturan, devletin yeniden kuruluşu ile Osmanlı devletinin gücünü, devamlılığını ifade eden bir eser olmuştur.²⁵⁴

Erken Osmanlı Dönemi Merkezi Kubbeli Camiiler

Enine dikdörtgen planlı avlu ve ibadet mekanının birbirine yakın ölçülerde olduğu bölücü etkiye sahip taşıyıcılar yerine iki ayak üstüne oturtulan merkezde büyük bir kubbenin olduğu yanlardan küçük kubbelerle desteklenen bir tiptir.²⁵⁵Edirne Üç Şerefeli Camisi (Plan No: 21, E. Ayverdi'den), Fotoğraf 196 (N. Akçıdan), Klasik Devir Osmanlı camii mimarisinde bulunan merkezi kubbeli anıtsal camii planına zemin hazırlamasından dolayı önemlidir.²⁵⁶Üç Şerefeli Camisi'nin inşa edilmesiyle birlikte Osmanlı mimarisinde çeşitli denemelerin ve sentez arayışlarının gerçekleştirildiği ve kaynaklarda erken dönem, kuruluş dönemi veya Bursa dönemi olarak adlandırılan bir devir kapanmıştır. Sinan'ın altı köşeli veya sekiz köşeli şemaya uygun olarak dizilmiş payeler üzerinde oturan tek kubbeli camiilere bir

²⁴⁹Tahman, 7

²⁵⁰(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/i-murad-hudavendigar-camii>)

²⁵¹Acar, 2011, 68

²⁵² Acar, 2011,68

²⁵³Akbaş-Erçetin-Kutlu, 2020, 121

²⁵⁴Eker, 2016,729

²⁵⁵Özçakı, 2018, 385

²⁵⁶Ögel, 1999,33

hazırlık mahiyetinde görülebilecek, merkezi plânlı selâtin câmilerinin yolu açılmıştır.

257

Klasik Osmanlı Dönemi Mimarisi

Bu dönemin en önemli özelliği, eserlerde yer alan kubbe ögesinin ana faktör haline gelmiş olmasıdır. Kubbenin bu dönemde bu kadar mühim olmasının sebebi Mimar Sinan'ın merkezi mekan düşüncesini son haline getirmesinden kaynaklanır.²⁵⁸ Türk Camii mimarisinde ilk dönemlerden beri kubbe önem arz etmiştir. Osmanlı döneminde kubbe taşınmasının ayaklara aktarılmıştır. Camiilerde yer alan ayaklar kubbenin merkezi konumunda pekiştirmiştir.²⁵⁹ Camiilerin istenilen anıtsallığa ulaşabilmesi için yan birimler eklenmiş yine kubbenin oluşturduğu yarım, çeyrek, küçük kubbeli formlarla örtülmüştür. Kubbelerin büyüklüğü adına yapılmış olan eserlerin statülerine göre farklılık göstermiştir. Örnek olarak vezirlerin yaptırmış olduğu camiiler kubbe çaplarına bakıldığında 12-13 m olmasına rağmen selatin camileri 18 m-30 m arasında değişmiştir.²⁶⁰ Klasik Devir Osmanlı Döneminde Süleymaniye Camii (Plan No: 22 ²⁶¹, O. Aslanapa'dan, (Fotoğraf 197, F.-O. Durgut'tan), anıtsal camiilerin en güzel örneklerindedir.²⁶²

Yukarıda bahsedilen plan tiplerine göre Yenişehir'de bulunan camiiler plan tiplerine göre şöyle sınıflandırılmıştır;

Dikdörtgen Planlı Camiiler

Çalışmamızda yer alan Kumluk (Fotoğraf: 6), (Çizim No: 1), Yarhisar (Fotoğraf: 14), (Çizim No: 2) , Orhan Gazi Camiileri (Fotoğraf: 21 - 22), (Çizim No: 3) harim mekânı ahşaptan yapılan düz bir çatıyla örtülü dikdörtgen planlıdır.

²⁵⁷Baysal, 2014,66

²⁵⁸Kuban, 1967, 32-33

²⁵⁹Ögel, 1999, 36

²⁶⁰ Aksoy, 2001, 13

²⁶¹(<https://www.diyanehaber.com.tr/bilgi-kosesi/suleymaniye-camii-ve-kulliyesi-h19054.html>)

²⁶² Aslanapa, 2016, 9-207

Beylikler döneminde yapılan Mahmut Bey Camii ²⁶³, Sivrihisar Ulu Camii²⁶⁴, (Plan No: 23, E. Altınsapan'dan) gibi camilerin plan tipini andırır.

Tabhaneli Camiiler

Tabhaneli camiiler harim mekanı, avlu, tabhane odaları gibi ana mekanların yanı sıra son cemaat yeri, portal, minare, şadırvan gibi yardımcı mekan yapılarından oluşan plan tipindedir.²⁶⁵ Çalışmamızın içerisinde yer alan Postumpost (Fotoğraf: 27- 34 - 38 - 40), (Çizim No: 4) ve Balibey (Fotoğraf. 64 - 66 - 68), (Çizim No: 6) Camiileri Erken Osmanlı mimarisinin yaygın plan tiplerinden birisi olan Tabhaneli camiiler grubunda yer almaktadır. İznik Orhan Camisi, İznik Nilüfer Hatun Camisi, Bursa Yıldırım Camisi, Bursa Yeşil Camisi,²⁶⁶ Edirne Muradiye Camisi (Plan No: 24, Ayverdi'den)²⁶⁷Milas Firuz Bey Camisi (Plan No: 25, Ayverdi'den) ²⁶⁸, bu plan tipinin örneklerindedir.

Merkezi Tek Kubbeli Camiiler

Çınarlı Voyvoda Camisi dikdörtgen planlı, harim mekânının tam merkezinde sekizgen kubbesiyle plan olarak diğer tarihi eserlerden bu özelliğiyle farklılık barındırır. Merkezi kubbenin oluşturduğu toplu mekân yaratma düşüncesiyle yapılan Manisa Ulu Camisiyle (Plan No: 26, H. Acundan) ²⁶⁹,Çınarlı Voyvoda Camisi birbiriyle bu benzerliğinden dolayı ilişkilendirilebilir. (Fotoğraf: 48 - 49) Çınarlı Voyvoda Camisi Merkezi Kubbeli plan tipinde gösterilebilir. (Çizim No: 5) Sinan Paşa Külliyesi içinde yer alan Sinan Paşa Camisi ise Klasik Osmanlı döneminde yapılmasına rağmen Erken Devir Osmanlı mimarisinde görülen, merkezi tek kubbeli bir mekân ve üç birimli son cemaat yerinden oluşmaktadır. Örnek olarak İznik Yeşil Camisi²⁷⁰, Bursa Alaeddin Camisi (Plan No: 27, O. Aslanapa'dan) gösterilebilir.

²⁶³ Aslanapa, 2016, 9-.207

²⁶⁴ Karpuz, 2004, 21

²⁶⁵Dikmen-Toruk, 2019, 7015

²⁶⁶ Kuban, 2002, 630-695

²⁶⁷ Ayverdi, 1976,55

²⁶⁸ Kuban, 2002, 630-695

²⁶⁹ Ögel, 1999, 27

²⁷⁰ Çobanoğlu, 2013, 495

3.1.2. Teknik ve Malzeme

Eserlerde duvarlarda kullanılan teknik ve malzemenin önemi dönemin sosyo-ekonomik gücüne göre değişmiştir. Erken dönem Osmanlı mimarisinde yapıların cephelerinde karşımıza çıkan tuğla ve çeşitli taş malzemelerin aşağıdan yukarıya doğru dizilmesiyle oluşturulan bir teknik olan almaşık duvar tekniği²⁷¹ Postumpost Camisi, Voyvoda Çınarlı Camisi, Sinan Paşa Camiilerinde uygulanmıştır. Postumpost Camisi'nde malzeme olarak tuğla, kesme ve moloz taşlar kullanılmıştır. Girişte moloz taşlarla birlikte tuğla kullanılan, giriş cephesi dışında kalan cepheler ise üç sıra tuğla bir sıra moloz taşla örgülü hem dikey hem de yatay ekseninde bileşik almaşık duvar tekniği kullanılmıştır.²⁷² Bunun benzer bir örneği Bursa Muradiye Camisinde (Fotoğraf: 198) ²⁷³ yer alır. Voyvoda Çınarlı Camisi kuzey cephesi haricinde diğer cephelerde almaşık duvar tekniğinin oluşturduğu bir sıra moloz taş üç sıra tuğla örgülü düzen görülmektedir.

Balibey ve Orhangazi Camisinde kesme taş kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'ne başkent yapmış olan İstanbul, Edirne kentlerinde daha çok karşılaşılan birçok kesme taş malzemenin yapılan örnekler vardır. Edirne'de²⁷⁴ ve İstanbul'da²⁷⁵ yer alan 2. Bayezid İmareti (Fotoğraf: 199) ²⁷⁶, Edirne'deki Muradiye ve Beylerbeyi Camiileri²⁷⁷, İstanbul Sultan Selim Camisi²⁷⁸ (Fotoğraf: 200) ²⁷⁹, Mahmut Paşa Camisi, Afyon'da bulunan Gedik Ahmet Paşa imaretinde kesme taş malzeme ile inşa edilmişlerdir.

Sinan Paşa Camisi malzemesi beden duvarlarında genel olarak farklı boylarda yerleştirilen kesme taş malzeme kullanılmıştır. (Fotoğraf: 119) Eserin beden duvarına bağlı olan minarenin kaide kısmında bir sıra kesme taş üç sıra tuğlanın oluşturduğu almaşık duvar tekniği görülür. (Fotoğraf: 120) Kumluk Camisinde

²⁷¹ Sözen-Tanyeli, 2014, 22

²⁷² Kutlu, 2017, 134

²⁷³ (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/muradiye-camii>)

²⁷⁴ Eyice, 1992, 42-45

²⁷⁵ Ocakcan, 2017, 475

²⁷⁶ (https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=17179)

²⁷⁷ Pehlivan, 2019, 115

²⁷⁸ Kuban, 1994, 62-64

²⁷⁹ (<http://fatih.gov.tr/sultan-selim-camii>)

beden duvarlarının alt kısmı moloz taş üst kısımlar tuğla malzemedden yapılmıştır. (Fotoğraf: 2 - 3) Yarhisar Camisi moloz taş ile inşa edilmiştir. (Fotoğraf: 9)

3.1.3. Mekân Dağılımları

Avlu:

İç mekân ve dış mekânın bütünlüğünü sağlayan çok işlevli bir mekân türüdür. Bu mekân türü iklimsel ve işlevsel sebeplere göre farklılık gösterir.²⁸⁰Yenişehir'deki eserlerde mekân dağılımının önemli bir parçası olan avlu görülmez. Ancak erken devir zaviyeli camiilerin plan tipleri incelendiğinde aynı eksen üzerinde iki mekân görülmektedir. Bunlardan bir tanesi avlu olması sebebiyle zaman içerisinde bu plan yapısına sahip olan Balibey ve Postumpost Camisinin değişmiş olabileceği düşünülmüştür. İstanbul Davut Paşa Camisi²⁸¹,Tokat Hatuniye Camisi, Amasya Mehmet Paşa Camisi, Edirne II. Bayezid Camileri de avlusuz örneklerdendir.²⁸²

Harim:

Yenişehir'deki yapılarda dikdörtgen bir planın oluşturduğu ibadet alanları görülür. Postumpost Camisinde giriş açıklığı ve harim mekânı arasında asimetric bir plan vardır. Amasya Hızır Paşa Camisi²⁸³ de buna örnek gösterilebilir. Tabhaneli Cami plan grubundan olan Postumpost Camisi (Fotoğraf: 34), Balibey Camisi (64-66) harim mekânları kare planlıdır. Kumluk Camisi, (Fotoğraf: 6) Yarhisar Camisi, (Fotoğraf: 15) Orhangazi Ulu Camisi, (Fotoğraf: 21- 22) Voyvoda Çınarlı Camisi (Fotoğraf: 48) de harim mekânı dikdörtgen planlı tutulmuştur.

Son Cemaat Yeri:

Dış mekân ve iç mekân arasında bir geçiş görevi üstlenen, harim mekânında yer kalmayınca kişinin ibadetini bu alanda yapabildiği birimdir.²⁸⁴Sinan Paşa Camisi de üç birim (Fotoğraf: 121), Voyvoda (Fotoğraf: 42) ve Balibey Camisi de beş

²⁸⁰Altıparmakolu-Gürani, 2016, 1

²⁸¹ Ayverdi, 1976, 76

²⁸² Acar, 2011, 665

²⁸³ Oltulu, 2006, 82

²⁸⁴ Özel, 2012, 232

birim, (Fotoğraf: 56) Kumluk Camisi de (Fotoğraf: 5) Orhangazi Camisi de dikdörtgen planlı, son cemaat yerleri bulunurken Postumpost Camisi de son cemaat yeri bulunmaz. Zaviyeli plan tipinde görülen Balibey camisinde bir son cemaat yeri bulunması tabhaneli camilerde sosyal fonksiyonunun yanı sıra ibadete yönelik bir fonksiyonu vurgulaması bakımından önemlidir. Son cemaat yerinden tabhaneli mekânlara geçişin sağlandığı İstanbul Davut Paşa Camisi²⁸⁵, Trabzon Hatuniye Camisi²⁸⁶, Edirne 2. Beyazıt Camisi²⁸⁷ örnek verilebilir.

Tabhane Mekânları:

Tabhane mekânı bulunan yalnızca Postumpost Camisi (Fotoğraf: 39-40), ve Balibey (Fotoğraf: 66- 67- 68) vardır. Tabhane mekânları kare planla yapılmış küçük kubbelerle örtülüdür. Balibey Camisinde son cemaat yerinden girilen tabhane mekânlarının kuzey cephelerinde birer adet pencere bulunmakla birlikte güney cephede ocak nişi yer alır. Postumpost camisi iki tabhane mekânından oluşmaktadır. Doğu cephesinde bir ocak nişi yer alır. Güney cephede üç pencere açıklığı yer alırken, kuzey cephesinde iki adet pencere açıklığı bulunur. Postumpost Camisi ve Balibey Camisinin tabhane mekânlarında kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır.

3.1.4. Mimari Yapı Elemanları

Mihrap:

Camii, mescit ve namazgâhlarda kibleyi ve imamın namaz kıldırırken duracağı yeri gösteren mimari elemandır.²⁸⁸ Mermer malzemeden yapılan mihraplarda oldukça yeni bir görünüme sahiptir. Eserler içerisinde özgünlüğünü koruyan tek mihraba örnek olarak Sinan Paşa Camisinde yer alan mermer malzemeden yapılan mihrap gösterilebilir. Mukarnaslı kavsaralı bölümde kırmızı renkli bitkisel tarzda yapılan kalem işi süslemeler, mihrapta lacivert zemin üzerine yapılan İznik çinileri bulunur. Sinan Paşa Camisinin mihrabında (Fotoğraf: 136)

²⁸⁵ Ayverdi, 1976, 76

²⁸⁶ Ayverdi, 1976, 76

²⁸⁷ Peker, 2007, 18

²⁸⁸ Erzincan, 2005, 30

tıpkı Bursa Yeşil Camisi²⁸⁹ (Fotoğraf 201, S. Yıldırım'dan) mihrabında olduğu gibi bordür kısmında yazı kuşağı yer alır. Sadece alçı malzemedan sonradan yapıldığı anlaşılan Postumpost Camisi mihrabı yer almaktadır. Sinan Paşa Camisindeki mihrap hariç diğer mihraplar 20. yy. özelliği göstermektedir.

Minber:

Camiilerde hutbe okunması için yapılan mihrabın sağında duran öğelerdendir. İncelenen eserlerde ahşap malzemedan yapılan minberler yapılara sonradan eklenmiş ya da aslından farklı olarak düzenlenmiş, özgünlüğünü kaybetmişlerdir. İşçiliği özen gösterilmemiş olan oyma tekniğinde yapılan korkuluklar bulunur. (Fotoğraf: 8, 15, 25, 36, 51, 70, 135) Çalışmadaki bütün örnekler 20. Yy özelliği göstermektedir.

Minareler:

Genellikle eserlerin beden duvarlarına bağımlı batı cepheye bitişik bir şekilde yapılmışlardır. Yenişehir yapılarında görülen bu özelliği diğer şehirlerde de görebiliriz. Örnek olarak İznik Yeşil Camisi, Bursa Orhan Gazi Camisi, Bursa Hüdavendigâr Camisi²⁹⁰ gösterilebilir. Bu minarelere giriş camilerin içinden batı cephelerinden gerçekleştirilmektedir. Kumluk Camisi minaresinin sonradan eklendiği düşünülmele birlikte Erken Devire tarihlendirilen Postumpost Camisinin minaresi bulunmamaktadır. Form olarak kare kaideli, silindirik gövdeli tek şerefeli özellikli minareler görülür. (Fotoğraf: 4, 10, 19, 47, 55, 120)

Pencereler:

Eserlerin hava almasını ve ışık almasını sağlayan önemli elemanlardandır. Yapılarda ikili pencere sistemi göze çarpar. Alt kısımda yer alan pencereler dikdörtgen formlu, üst taraftakiler sivri formlu olarak yapılmışlardır. Ancak yuvarlak formlu pencere alınlığına, sahip sivri kemer formlu pencere düzeniyle Postumpost Camisi diğer eserlerden bu özelliğiyle farklıdır. (Fotoğraf: 29) Pencere alınlıkları bazen taş malzemedan Bali Bey (Fotoğraf: 56) ,Orhan Gazi Camisinde (Fotoğraf:

²⁸⁹ Yıldırım, 2007, 171

²⁹⁰ Acar, 2011, 697

18) olduğu gibi, bazen tuğla malzemedan yapılmış Sinan Paşa Camisi (Fotoğraf: 119- 120) , Voyvoda Çınarlı Camisi'nde (Fotoğraf: 44 - 45) yer alan pencere alınlıkları bulunur. Sinan Paşa Camisinde (Fotoğraf: 127-128- 129- 130- 131- 132) pencere alınlıklarında çini malzemedan yapılan yazı kuşağı yer alır. Buna benzer bir örnek Edirne Üç Şerefeli Camisi avlu pencerelerinin alıklarında sır altı tekniğinde yapılan çinili süslemeli yazı kuşağı vardır.²⁹¹

Saçaklar:

Eğimli çatılarda çatı yüzeyinin yapının dışına doğru uzanan etek bölümüdür.²⁹²Bali Bey Camisinde, (Fotoğraf: 52) Kumluk Camisinde, (Fotoğraf: 2) Orhan Camisinde (Fotoğraf: 17) düz silmeli saçak görülürken, Sinan Paşa Cami, (Fotoğraf: 119) Voyvoda Çınarlı Camisinin (Fotoğraf: 44 - 45) beden duvarlarının üst kısımları iki sıra testere dişli kirpi saçaklarla örtülüdür. Postumpost Camisi (Fotoğraf: 27- 28) de alaturka kiremitlerin ters bir şekilde konulmasıyla saçak görünümü verilmiştir.

3.1.5. Süsleme

İncelenen camiilerde iç ve dış cepheleri sade bir görünümde dir. Bu bölümde eserlerde kullanılan malzemelere göre bir sınıflandırma yapılmıştır.

Alçı:

Eserlerin hepsinin iç cephesi alçıya boyanmış yenilenmiştir. Orhangazi Camisi'nin mihrabı alçıdan yapılan oldukça yeni bir görünüme sahiptir. (Fotoğraf: 24)

Ahşap:

Eserlerde minberlerin korkuluğunda ahşaptan yapılan oyma tekniği dışında herhangi bir süsleme özelliği yoktur. (Fotoğraf: 8, 15, 25, 36, 51, 70, 135)

Çini:

²⁹¹ Yılmaz, 2015, 78

²⁹² Sözen - Tanyeli, 2014, 263

Sinan Paşa Camisinin minaresinin şerefe kısmının hemen altında üç sıra halinde yapılan bitkisel içerikli süslemeleri gövde kısmında ise firuze renkli çinileri barındırır. (Fotoğraf: 120) Sinan Paşa Camisinin içinde mihrap ve pencerelerin köşelerinde lacivert zemin üzerine yapılmış firuze, yeşil, beyaz renkli çiniler bulunur. Pencere alınlıklarında çini süslemeli yazılar mevcuttur. Firuze renkli çini süslemelerin olduğu Sinan Paşa Camisi minaresi diğer yapılardan farklıdır. Çini süslemeli minarelerin olduğu eserlere örnek İznik Yeşil Camii²⁹³de gösterilebilir.

Kalem işi:

Sinan Paşa Camisinin mihrabının kavsara kısmında mercan kırmızısı renginde yapılan bitkisel tarzda yapılmış kalem işi süslemeler bulunur. (Fotoğraf: 137)

Tuğla:

Eserlerin dış cephelerinde almaşık duvar tekniğinin oluşturduğu taş ve tuğla malzemenin bulunduğu bir süsleme tipi görülür. Örnek olarak Postumpost Camisi (Fotoğraf: 27 - 29 - 30) , Voyvoda Çınarlı Camisi (Fotoğraf: 46) , Sinan Paşa Camisi (Fotoğraf: 119) gösterilebilir. Postumpost Camisi (Fotoğraf: 29 - 30) ve Sinan Paşa Camisi pencere alınlıklarında (Fotoğraf: 119, 120) dikey ve yatay şekilde yerleştirilen tuğla malzemedan yapılan, bir süsleme kompozisyonu yer alır. Postumpost Camisinin güney cephesinde yer alan Bizans mimarisinde İsa Feneri (Fotoğraf 202, H. Yılmaz'dan) ve Kariye camilerinde de görülen yürek motifi vardır. (Fotoğraf: 28)

Yine Postumpost Camisi güney cephesinde yürek motifinin hemen yanında bir madalyon bulunur. (Fotoğraf: 28) Voyvoda Çınarlı Camisi ve Sinan Paşa Camisinin dış cephesinde iki sıra testere dişli kirpi saçakların oluşturduğu bir hareketlilik vardır. Voyvoda Çınarlı Camisi ve Sinan Paşa Camisi minarelerinde tuğla mukarnas dilimlerine ayrılan, değişik boyutlarla dizilmeleriyle oluşturulan bir tuğla süsleme tarzı görülür.

²⁹³ Kırkıl, 2008, 22

Taş:

Bali Bey Camii pencerelerin sövelerinde taşın üzerine yapılan bitkisel tarzda yapılmış süslemeler bulunmaktadır. (Fotoğraf: 59 - 60)

3.2. Çeşme

Çalışmamızda yalnızca Yarhisar Camisinin karşısında bulunan bir çeşme yer alır. Cami ile birlikte inşa edildiği düşünülen yapıda çeşme nişi sivri kemerlidir. (Fotoğraf: 71) Bursa'daki sivri kemerli niş içine alınmış İbni Bezzaz Camisinin çeşmesi (Fotoğraf 203, K. Ayaz'dan) ile benzer Yarhisar Cami çeşmesi örnek gösterilebilir. (Çizim No: 7-8)

3.2.1. Tipoloji

Türk su mimarisinin en önemli yapılarından olan çeşmeleri tipolojik olarak Celal Esat Arseven “Çeşme” adlı makalesinde çeşmenin tanımlamasını yapmış ve çeşmeleri buldukları yerlere göre; mahalle, camii, şadırvan, oda çeşmesi, abidevi çeşmeler ve musluklar adı altında 6 grupta incelemiştir.²⁹⁴ Semavi Eyice Osmanlı çeşmelerini cephe ve meydan çeşmeleri olarak iki kısma gruplandırmıştır.²⁹⁵ Sedat Çetintaş, “Türklerde Su, Çeşme ve Sebil” adlı çalışmasında çeşmeleri şehir içi ve şehir dışı çeşmeleri olarak iki grupta incelemiş şehir içi çeşmelerini tek veya iki cepheli, meydan ve çukur çeşmeler olarak değerlendirmiştir.²⁹⁶ Ayla Ödekan çeşmeleri buldukları yere ve fiziksel formlarına göre örneklemiştir.²⁹⁷ Daha sonra devirin özelliklerini anlatır. Klasik Dönem, 18. yy. özellikleri, 19 yy. ilk yarısı, 2. Mahmut'un dönemi, 20 yy. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak dönemlere ayırıp çeşitli örnekler vermiştir. Ayhan Aytöre çeşmeleri; Şehir içinde ve dışında olmak üzere ikiye ayırmış, şehir içi çeşmelerini; hususi, umumi, abidevi çeşmeler ve şadırvanlar olarak 4 grupta değerlendirilmiştir.²⁹⁸ Yılmaz Önge çalışma şekilleri ve durumlarına

²⁹⁴ Arseven, 1983, 386

²⁹⁵ Eyice, 1993, 284-287

²⁹⁶ Çetintaş, 1944, 125-147

²⁹⁷ Ödekan, 1992, 284

²⁹⁸ Aytöre, 1962, 58

göre iki başlık oluşturmuştur.²⁹⁹ Engin Özdeniz çeşmeleri a) konumlarına göre (iç mekânda-dış mekânda-serbest-duvarda-köşede-çukurda b) fiziksel şekillerine göre (cephe sayısı-kanat sayısı-musluk sayısı) iki başlıca gruba ayrılmıştır.³⁰⁰H. Örcün Barışta da tür açısından mimariyle bağlantılı yapı içi, yapı dışı çeşmeleri, çeşme yapısı olarak inşa edilmiş çeşmeleri üç şekilde incelemiştir.

a) Yapı içi: Oda, Sofa, Mutfak, Hamam, Konut, Hela, Camii çeşmeleri

b) Yapı dışı: Avlu, dış duvar, portal çeşmeleri

c)Mimariyle bağlantısı olmayan: Hazire, bahçe, çayır, sokak, meydan çeşmeleri

Bu grubun dışında bir de küçük boyutlu taşına bilinilen nitelikteki taş testiler ve musluklu taş tekneleri eklemiştir.³⁰¹

3.2.2. Yapı Elemanları

Yarhisar çeşmesinde ayna taşı, kemer, lüle, dinlenme sekisi ve tekne gibi yapı elemanları bulunmaktadır. (Plan No: 28, Semavi Eyice 'den)

3.3. Hamamlar

Çalışmamızda Ayazköy Hamamı, Menteşe Hamamı, Tarihi Çarşı Hamamı, Yarhisar Hamamı olmak üzere toplam dört hamam yer almaktadır.

3.3.1. Tipoloji

Hamamlarla ilgili genel özelliklerden bahsetmeden önce hamamlarla alakalı kaynaklardan bahsetmek doğru olacaktır. Türk hamam mimarisiyle ilgili ilk yayınlanan bilgilere Heinrich Glück'ün ele aldığı "İstanbul Hamamları"³⁰² ile ulaşılmaktadır. Karl Klinghart'ın "Turkiche Baeder"³⁰³ isimli eseriyle Osmanlı

²⁹⁹ Önge, 1997, 48-71

³⁰⁰ Özdeniz, 1995,44-47

³⁰¹ Barışta, 2002, 242-246

³⁰² Glück, 1921

³⁰³ Klinghardt, 1927

döneminde yapılan hamamlarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Ali Saim Ülgen İslam Ansiklopedisinde “Hamam” maddesi³⁰⁴ ile hamamların tarihteki başlangıcından ve mimari özelliklerinden söz etmiştir. Yine Semavi Eyice'nin de İslam Ansiklopedisinde “Hamam” maddesiyle hamam tanımından, hamam tarihi ve tipolojisinden genel olarak bahsetmiştir.³⁰⁵ Yılmaz Önge “Anadolu Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Koca Sinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar” isimli çalışmasıyla Mimar Sinan'ın yapmış olduğu hamamlar ve hamamların bölümleriyle ilgili bilgiler vermiştir. Anadolu'da “ XII. XIII. yüzyıl Türk Hamamları”³⁰⁶ isimli çalışmasıyla bu dönemdeki hamamların genel bilgileri mimari ve kompozisyon özellikleri, dam örtü şekilleri malzemeleri, tezyinat ve ısıtma ile ilgili hatalı görüşlerinden bahsetmiştir.³⁰⁷

Hamam dilimize Arapçadan geçmiş olup kökeni “ısıtmak, sıcak olmak” manasına gelen “ hamm” dan türemiştir. Hamam kavramının sözlük anlamı ise “ısıtan yer” anlamına gelip yıkanma yeri olarak da geçer.³⁰⁸ Hamam kullanımı antik dünyaya kadar uzanmaktadır. Yunan hamamları sağlık kurumu fonksiyonunda yapılmış, Roma dönemine kadar bu fonksiyonu geliştirmişlerdir.³⁰⁹ Roma Hamamları Cellatepidaria (Sıcak havada oturma), Cellacaldaria (sıcak su banyosu) ve Cellafregidaria (soğuk su banyosu) olmak üzere üç bölümde yapılmışlardır.³¹⁰ Daha büyük ölçekli hamamlarda apodyterium (soyunma ve giyinme odası), unctorium (keselenme odası) ve laconicum (ter banyosu) yer almakta, bu dönemdeki hamamların en önemli özelliği ısıtma sistemleri olmuştur. Orta Asya hakkında bilgi verebilecek hamam yapılarının mevcut olmaması ve bu coğrafyada yapılan arkeolojik kazıların eksikliği bu alandaki çalışmaları sınırlandırmaktadır. Ögel'e göre Orta Asya Türkleri için temizlik çok büyük bir önem taşımaktaydı. Çin kaynaklarında Türklerin temizliğe verdiği önemi görmek mümkündür.³¹¹ Anadolu'nun fethinden önce Türklerin yaşadıkları bölgelerdeki hamam mimarisine

³⁰⁴ Ülgen, 1950, 175

³⁰⁵ Eyice, 1997, 402-430

³⁰⁶ Önge, 1995, 7-312

³⁰⁷ Önge, 1988, 403-412

³⁰⁸ Eyice, 1997, 402

³⁰⁹ Yaman, 2010, 5

³¹⁰ Şen 2015, 9

³¹¹ Çelik-Aydemir, 2018, 275

ilişkin, Batı Türkistan'da geç Uygur kentleri ile Karahanlı yerleşimlerindeki basit form ve ölçülerdeki hamam üniteleri bir yana, günümüze ulaşmış mimari kurgusu Anadolu'yla ilişkili anıtsal örnekler henüz ortaya çıkarılabilmemiş değildir. Ancak Anadolu Selçuklu saraylarındaki gelişkin plan ve mekân anlayışına sahip hamam örnekleri en azından büyük olasılıkla gelişim süreci daha önce başlayan ve Büyük Selçuklu döneminde benzer erken örneklerinin var olabileceğine işaret eder. 1053-1068 yılları arasında Batı Karahanlı Devletinin başkenti olan Semerkant'taki Efrâsiyâb höyüğü üzerinde bulunan Timurlu dönemde kümelenmiştir. Şah-ı Zinde Türbelerinin bulunduğu tepenin kuzey batı ucunda Batı Karahanlı Hakanı Nasr b. İbrahim Böri Tigin Tamgaç Buğra Kara Han'ın 11. Yüzyılın üçüncü çeyreği içinde yaptırdığı küçük külliye bulunmaktadır. İçinde kare planlı muhtemelen dört eyvanlı küçük bir hamam yapısının izleri; Selçuklu öncesi Karahanlı döneminde bu yapı türünün arkaik örneklerinin var olduğuna ilişkin bir örnek kabul edilebilir.³¹²

Türkler hamama son derece önem vermiş konakladıkları yerlerde çadır hamamı kurmuşlardır.³¹³ Orta Asya'da yaylalarda ve başka bir yere göçerken kullanılan "çerge" adı verilen çadır hamamları daha sonra geliştirilmiştir. Savaşlardan önce, yıkanıp gusül abdesti alıp dua ederek şehitlik mertebesine hazırlanmak bir gelenektir.³¹⁴ Kırgızistan'da ortaya çıkarılan kazılarda Karahanlılar dönemine ait hamam ile Büyük Selçuklular Dönemine ait İran'da Kirman'ın güneyindeki Nigâr Hamamı örnek verilebilir.³¹⁵ İlerleyen dönemlerde daha büyük ölçekli yapılar yapılmaya başlanmış bunların en eskisi Roma döneminden kalan temeller üzerine 12. yüzyılda inşa edildiğin bilinen Kayseri Kölük Hamamıdır. Hamamın sıcaklık bölümünde görülen yarım daire nişlerin Suriye tesiriyle yapıldığı düşünülmektedir. Kayseri Gevher Nesibe Hatun için bir Sultan hamamı, 1230-1240 yıllarında yapılan Hunad Hatun Camisinin yanındaki hamam diğer önemli örneklerdendir. Plan tipi olarak Anadolu Hamamlarında radyal, dairevi, üç eyvanlı, dört eyvanlı ve münferit tipler görülmektedir.³¹⁶ Haçvari dört eyvanlı köşe hücreli

³¹² Uçar, 2019, 229

³¹³ Erden, 2015, 13

³¹⁴ Büyükkol-Arda, 2016, 2049

³¹⁵ Gök Arslan, 2014, 37

³¹⁶ Yıldız, 2019, 17

plan tipine örnek olarak Büyük Selçuklu mimarisinin etkisiyle yapılan Ani Hamamı gösterilebilir. Kastamonu Vakıf Hamam gibi bazı örneklerde, merkezi sıcaklık mekânının radyal düzende sıralanan nişleriyle daha farklı bir plan şeması görülmektedir.³¹⁷ Yarım daire planları ve çeyrek küre biçiminde örtülü nişleriyle antik yapıları hatırlatan bu dairevi veya poligonal planlı şemaların, sonraki yıllarda merkezi bir sıcaklık mekânı etrafında radyal olarak düzenlenen eyvanlar ve halvetlerden oluşan kompozisyonlara öncülük ettiği düşünülmektedir. XV. yüzyılda Ereğli Vakıf Hamamı, Diyarbakır Suakar Hamamı, Mardin Emir Hamamı, XII-XIII. yüzyıl hamamları arasında Kayseri Sultan hamamı, tek eyvanla genişletilmiş merkezi kubbeli mekân ile bunun çevresinde sıralanan halvetlerden müteşekkil bir sıcaklık şemasına sahiptir. Soğukluk ve sıcaklık bölümlerinin yan yana konulmasıyla meydana gelen münferit plan tipine örnek olarak Alanya Kale Hamamı ve Ağzıkarahan Hamamında rastlanılır.³¹⁸ Anadolu'daki hamam örneklerinde üç eyvanlı yapıların örtüsü genelde sivri tonoz (Ani Menüçehr, Divriği Bekir Çavuş, Konya Sahip Ata Hamamları),beşik tonoz (Kastamonu Frenkşah Hamamı), , çapraz tonoz (Mardin Yeni Kapı Hamamı), XV. yüzyıldan itibaren aynalı tekke tonoz, mukarnaslı tonoz,(XVI. Mudurnu Yıldırım Hamamı) kullanılmıştır.³¹⁹ Üç eyvanlı plan tipine örnek verilebilecek yapılarından biri bugün bir harabe halinde olan Mardin'deki Yeni Kapı hamamıdır. Genellikle Türk ev ve tekke mimarisinde görülen bu üç eyvanlı plan şeması Türk hamamlarının sıcaklıklarında (Kayseri Hunad Hamamındaki) görülmektedir.³²⁰ Türk hamamlarının en önemli bölümlerinden olan sıcaklık mekânının XIII. yüzyıl örneklerinde kendini geliştirmiş bir plan şemasında göstermiştir. 5-8 m çapında kubbenin örtebileceği, merkezi bir mekân etrafında, enine tertiplenmiş eyvanlar ve köşe halvetlerinden teşekkül eden bu şema yüzyıllar boyu büyük hamam sıcaklıklarının geleneksel kompozisyonlarında bulunmuştur. Mardin'de Sitti Radvıyye, Konya Sahip Ata, Tokat Pervane, Beyşehir Eşrefoğlu Hamamları aynı kompozisyonun farklı ölçülerde tekrarlanmış örnekleridir.³²¹ Hamamlar kullanımlarına göre özel ve genel hamamlar olarak sınıflandırılabilirdiği

³¹⁷ Önge, 1995, 25

³¹⁸ Karpuz, 2004, 107

³¹⁹ Yaman, 2010, 16, Önge, 1995, 26

³²⁰ Önge, 1995, 21

³²¹ Önge, 1995, 25

için erkek ve kadınlar için ayrı bölümlerin yapılıp yapılmamasına da tek ya da çift hamam olarak adlandırılmıştır. Tek hamamlar erkekler için yapılmış olup, belirli saatlerde kadınların kullanımı için de izin verilmiştir. Çifte hamamlarda ise birinde erkek birinde kadınlara ait iki hamamdan oluşmaktadır.³²² Hamamların mimari olarak ana bölümleri sıcaklık, soğukluk, ılıkılık, külhan ve cehennemlik olmuştur. İlk mekân soyunmalık diye de adlandırılan soğukluk mekânıdır. Soğukluk ve sıcaklık mekânı arasında ve hamamın ana yapısına dâhil olan kişiye özel yıkanma yerleri ve helaların olduğu bölüm ılıkılıktır. Ortasında göbek taşı bulunan etrafında eyvan ve halvetlerden oluşan hamamın ana yıkanma mekânı olan sıcaklık mekânıdır. Hamamın tüm sıcak suyunun ve cehennemlik aracılığıyla hamamın ısıtılması için gerekli ateşin yandığı yer olan külhandır.³²³

Erken Osmanlı dönemi hamamlarında büyük kubbelere sahip soyunmalıklar yapılmış Gelibolu, Sarıca Paşa, Bursa, At pazarı, Koca Mustafa hamamlarında 10-15 m yükseklikli kubbeler, Bursa Koca Mehmet Paşa Hamamında (Fotoğraf 204 E. Şaşmaz'dan) 12 metre, Davud Paşa hamamında 14.50 çaplı hamamlar görülmektedir.³²⁴ Osmanlı döneminde de birçok hamam inşa edilmiş bunun iki önemli sebebi vardır.

Bunlardan ilki hamamların yüksek gelir getirmesi ikincisi ise yapıldıkları yapı gruplarına gelen insanlara hizmet vermesidir. Fatih, Süleymaniye, Beyazıt, Yeni cami gibi külliyelerin içinde yer alan hamamlar ikinci sebebin yapılmasına dair örneklerdendir. ³²⁵Osmanlının ilk hamamı Bursa'da 1336 yılında Orhan Bey tarafından yaptırılmıştır.³²⁶Bursa'daki Yıldırım Beyazıt döneminde yapılan Demirtaş Paşa Hamamı (Fotoğraf 205)³²⁷ soğukluk kısmını örten prizmatik üçgenlerin üstüne 16. m çaplı kubbe ile yapılmış ölçülerde olmasıyla bu anlamda tektir.

³²² Ertuğrul, 2009, 241-266

³²³ Büyükseçgin, 44

³²⁴ Ertuğrul, 2002, 22

³²⁵ Eyice, 1997,414

³²⁶ Bozok, 2005, 67

³²⁷ (<https://www.bursa.com.tr/tr/mekân/demirtas-pasa-hamami-422/>)

Yine Bursa'da 1. Murad Hüdavendigâr zamanında Eski kaplıca (Fotoğraf 206) ³²⁸ yaptırılmıştır. Bizans yapılarından alınan sütunlar malzemeler görülmektedir. Arka arkaya yapılan iki kubbe ikinci kubbe güneyden ve batıdan yarım kubbelerle genişletilmiş camekân, soyunma yeri, buna bitişik duvarlara dayandırılan sekiz sütun üzerine bir kubbeyle örtülü soğukluk ve sıcaklık bölümünden ibarettir.³²⁹ Osmanlı döneminde hamamların yaygınlık kazanması beraberinde birçok sıkıntıyı meydana getirmiştir. Bunların başında su ve ormanlık alanların tüketimi gelir. Sürekli sıcak ve hazır halde olan su tüketimini daha da kolaylaştırmıştır.³³⁰

İstanbul'un fetih edilmesiyle birlikte Klasik Osmanlı döneminde birçok hamam inşa edilmiştir. İstanbul'da inşa edilen ilk hamamın Fatih Sultan Mehmet'in emriyle yaptırılan Irgat Hamamı olduğu bilinmektedir. Azepler, Vefa, Eyüp ve Çukur hamamları da devamında yaptırılmıştır.³³¹ Aksaray'daki Murat Paşa Külliyesi Hamamı, Davut Paşa İskele Hamamı, Üsküdar'daki Rum Mehmet Paşa Hamamı, Gedik Paşa Hamamı ve Mahmut Paşa hamamı sonraki dönemlerde yapılan eserlerden olmuştur. Çifte hamam olarak yapılan Mahmut Paşa hamamı diğer örneklerden bu özelliğiyle ayrılan günümüzde yalnızca erkekler kısmı kalmıştır. Soyunmalık kısmı örtüsü, mukarnaslı büyük tromplar üzerinde büyük kubbeyle örtülü hamamlar, ayrı ayrı süslü küçük kubbelerle örtülü sekizgen planlamaya sahip sıcaklık mekânı vardır.³³² Klasik dönemde simetrik ve çifte hamamlar daha fazla yapılmaya başlanmıştır.³³³ Bu dönemde Mimar Sinan'ın etkisiyle Osmanlı devletinde toplam elli dokuz hamam inşa edilmiştir. Mimar Sinan bazı eserlerde genel hamam mimarisi çerçevesinin dışına çıkmıştır örnek olarak Azap kapı Sokullu Hamamı ve Süleymaniye Külliyesinde yer alan hamamın sıcaklık mekânını merkezi bir hale getirmiştir. Haseki Hürrem Sultan Hamamı erkekler kısmında revaklar inşa etmiştir. Hamamların ortasında külhan kısmı onun iki tarafında kadınlar ve erkekler mekânlarının olduğu bir plan tipini uygulamıştır. Haseki Hürrem Sultan Hamamı ve

³²⁸ <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/eski-kaplica-armutlu-hamami>

³²⁹ Aslanapa, 2016, 298

³³⁰ Yıldız, 2019, 18

³³¹ Ertuğrul, 2015, 248

³³² Ertuğrul, 2015, 453

³³³ Yaman, 2010, 18

Payas külliyesine ait hamamlar örnek verilebilir.³³⁴ Osmanlıdaki Hamamları Semavi Eyice sıcaklık mekânına göre altı plan tipinde incelemiştir. (Plan No: 29 S. Eyice ‘den)

3.3.2. Plan Tipleri:

A) Sıcaklığı Dört Eyvanlı ve Köşelerde Halvet Olan Tip:

Sıcaklık mekânı dört eyvanlı ve köşe kısımlarda halvet hücreleri olan plan tipidir. Anadolu’nun en eski hamamlarında da kullanılan yaygın bir plan tipi dört tarafa tonozlu eyvanlı kısımlara açılan bu tipte sıcaklık mekânı haç şekline benzer, kollarla dış beden duvarları arasında köşelerde dört halvet bölümü yer almaktadır. Hamamın boyutları ya da oturduğu yere bağlı olarak bazen üç bazen iki halvet hücresi olabilir. Nadirde olsa tek olan örneklerde vardır. Konya’da Selçuklu döneminde tarihlendirilen Sahip Ata Hamamı, erken bir örnektir. Konya Meram, Bursa Orhan Bey Hamamı erkekler mekânı buna örnektir, Eskiye Hamamı, Perşembe Hamamı, İznik Hacı Hamza (Plan No: 30 S. Eyice ‘den, (Fotoğraf 207 S. Eyice ‘den), örnektir. Edirne Saray Edirne Tahtakale (Plan No: 31 S. Eyice ‘den, (Fotoğraf 208 S. Eyice ‘den), Sokullu Mehmet Paşa Hamamlarının Erkekler kısımları, Edirnekapi’da Mihrimah Sultan Hamamı bu plan tipine örnek verilebilir.³³⁵

B) Sıcaklığı Yıldızvari Tip:

Bu plan tipinde orta kısımda yer alan sıcaklık sofasının çokgen biçimde olduğu, etrafında duvar kalınlığı içinde tonozlu nişlerin sıralandığı bir plan tipine sahiptir. Çalışmamızın içerisinde yer alan Yenişehir’deki Tarihi Çifte Hamamın erkekler mekânı (Fotoğraf: 103) , İznik Mehmet Bey Hamamı, Hüsrev Kethüda Hamamı, Mimar Sinan’ın yaptığı Rüstem Paşa(Plan No: 32 S. Eyice ‘den) hamamının erkekler bölümü, Bursa İncirli Hamamı, bu plan tipine örnek gösterilebilir.³³⁶

³³⁴ Ertuğrul, 2015, 249

³³⁵ Eyice, 1997, 417

³³⁶ Eyice, 1997, 417

C) Kare Bir Sıcaklık Etrafında Sıralanan Halvet Hücreli Tip:

Kare formlu bir sıcaklık mekânı etrafında sıralanan halvet hücreli plan tipidir. Sade ve basit tutulan bu tipin dikdörtgen veya kare formlu sıcaklık orta mekânına bir, iki, üç kenarına bitişik olarak sıralanan halvet hücreleri açılmaktadır. Bursa'da ilk temsilcisi olduğu düşünülen Girçık Hamamı, Bursa Ulu Camisi Hamamı, Yeşil Cami Hamamı, Tahtakale Hamamı bu plan tipinin örneklerindedir.³³⁷

D) Sıcaklığı Çok Kubbeli Tip:

Sıcaklık mekânının çok kubbeyle örtülü plan tipidir. Kemerler yardımıyla sıcaklık mekânı eş bölümlere ayrılmış bu bölümlerin her biri üzeri eşit boyutlarda kubbelerle örtülüdür. Ortada yer alan kemerleri iki sütun taşır. Büyük kubbeli kısmın altında göbek taşı bulunmamaktadır. İstanbul'da bu tipin tek örneği Eminönü Camisi yakınında Haseki Hamamıdır (Plan No: 33 S. Eyice 'den, Fotoğraf 209)³³⁸, bu yapı yıktırılmıştır.³³⁹

E) Sıcaklığı Kubbeli Dikdörtgen Şeklinde Olan Çifte Halvetli Tip:

Sıcaklık mekânının kubbeyle örtülü dikdörtgen şekilli çifte halvetli plan tipidir. Üç bölümlü mekânın orta bölümünde kubbe yer alır. Bu plan tipindeki hamamlarda nerdeyse her zaman mihrap biçimli niş bulunmaktadır. Bu plan tipine örnek olarak İznik'te bugün harap durumda olan 1. Murad Hüdavendigâr tarafından yaptırılan hamam verilebilir. Mimar Sinan'ın Konya Karapınar 'da yaptığı Sultan Selim Külliyesi, Edirne ve İstanbul'da bulunan Sokullu Mehmet Paşa hamamlarının her ikisinin de kadınlar bölümü başka örneklerdir. Çalışmamızın içinde bulunan kare formlu bir sıcaklık mekânı etrafında sıralanan halvet hücreli plan tipi ve sıcaklık mekânı kubbeyle örtülü dikdörtgen şekilli çifte halvetli plan tipi karışımı olan Yenişehir'deki Tarihi Çifte Hamamının kadınlar kısmıdır. Gebze Çoban Mustafa

³³⁷ Eyice, 1997, 418

³³⁸(<http://howtoistanbul.com/tr/Ayasofya-Hürrem-sultan-hamam/4723>)

³³⁹ Eyice, 1997, 418

Paşa Külliyesine ait olan ve İznik'teki Büyük Hamam (Plan No: 34, S. Eyice 'den) örnek gösterilebilir.³⁴⁰

F) Ilıklık-Sıcaklık ve Halvetin Eş Odalar Halinde Olan Tip:

Ilıklık-sıcaklık ve halvet mekânlarının eş oda olduğu plan tipidir.³⁴¹ Küçük ölçülerde inşa edilen bütün mekânlar neredeyse aynı büyüklüktedir. Her bir mekânın üstü kubbeye örtülüdür. İznik'te İsmail Hamamı (Plan No: 35, S. Eyice' den, Fotoğraf: 210 S. Eyice 'den) bu plan tipinin en güzel örneğidir. Ayaz (Fotoğraf: 84-85) ve Mentеше hamamları (Fotoğraf: 92- 95) bu plan tipinin bir örneğidir.

Çalışmamız içinde yer alan hamamlar Semavi Eyice'nin plan tiplerine göre sınıflandırılmıştır. Yarhisar Hamamı çifte halvetli plan tipindedir. (Çizim No: 9),Yenişehir'deki Tarihi Çifte Hamamının kadınlar kısmı sıcaklığı kubbeli dikdörtgen şeklinde olan çifte halvetli tiptedir. (Çizim No: 12), Yenişehir'deki Tarihi Çifte Hamamın erkekler mekânı sıcaklığı yıldızvari tiptedir. (Çizim No: 12), Ayazköy Hamamı (Çizim No: 10), Mentеше Hamamı (Çizim No: 11) ılıklık-sıcaklık ve halvetin eş odalar halinde olan plan tiplerinde incelenmiştir.

3.3.3. Teknik ve Malzeme

Yarhisar hamamı (Fotoğraf: 75) ve Ayazköy hamamı (Fotoğraf: 80 - 82) Tarihi Çifte Hamam'da (Fotoğraf: 99), dış cephelerinde tuğla, taş ile yapılan almaşık duvar tekniği kullanılmıştır. Çalışmamızda moloz taş ile yapılan tek örnek Mentеше Hamamıdır. (Fotoğraf 89)

3.3.4. Süsleme

Genel olarak hamamlarda süslemelerin iç cephede yer aldığını görülür. Yılmaz Önge bu süslemeleri taş ya da mermer, sıva üstüne baskı, çini, kalem işi olmak üzere dört grupta incelemiştir. Kubbe, kubbe geçişleri, duvarlar, şadırvan, kurna, döşeme kısımlarında bu süslemeler görülebilir. Kanuni'nin sadrazamı olan Rüstem Paşanın yaptırdığı Yeni Kaplıcada mermer döşemeler, geometrik

³⁴⁰ Eyice, 1997, 418

³⁴¹ Önge, 1988, 403-428

kompozisyonlu yıldız geçmeli renkli mozaik süslemeler ve duvarlar da altıgen çiniler eyvan biçimindeki nişlerde yedi örnek çini görülür.³⁴² Mimar Sinan'ın Hürrem Sultan için yaptığı Haseki Hamamında (Fotoğraf 211) erkekler kısmına ait sıcaklık bölümünde renkli mermer döşemeler, geometrik yıldız geçmeli zengin bezemeler bulunmaktadır. Yine Mimar Sinan'ın Edirne Sokullu Mehmet Paşa emriyle Çifte Hamam da iki renkli taş sıralı örgülü duvarlarda süslemeler yer alır.³⁴³

3.4. Konut

Çalışmamızda Yenişehir Şemaki Evi, Ferah Sokak No: 2 ve No: 4 tescilli evleri plan, mimari ve süsleme özelliklerine göre incelenmiştir. Yenişehir'de bulunan diğer örnekler Cıvıkların Evi, Tapucuların Konağı, 24 Nolu Ev, 8 Nolu Ev, 27 Nolu Ev, 23 Nolu Ev, Orhangazi Ulu Camii Karşısında Yer Alan Ev, Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev, Yorgancıların Evi örneklerinin sadece dış cephe özellikleri incelenmiştir. Yenişehir'de bulunan konutların bazıları kişi mülkiyetinde olup halen kullanılmaktadır.

3.4.1. Tipoloji ile ilgili Kaynaklar

Türk evleriyle ilgili ilk araştırma Celal Esad Arseven "Türk Sanatı"³⁴⁴ isimli eserinde görülür. Türk evleri hakkında tipolojik olarak ilk derli toplu araştırmayı ise Sedat Hakkı Eldem "Türk Evi Plan Tipleri" çalışmasıyla meydana getirmiştir.³⁴⁵ Osmanlı döneminde yer alan Türk evi ile Anadolu evleri arasındaki benzerlikler çok tartışılmış ikinci araştırmayı Erdem Aksoy "Orta mekân Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri" çalışmasını yapmıştır.³⁴⁶ Önder Küçükerman "Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar",³⁴⁷ Ayda Arel "Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar"³⁴⁸ çalışmalarıyla Osmanlı ve Anadolu evlerinin mimari, plan tiplerinin özellikleri karşılaştırılmıştır.

³⁴²Aslanapa, 2016, 298

³⁴³Aslanapa, 2016, 299

³⁴⁴Arseven, 1928

³⁴⁵Eldem, 1954,10-45

³⁴⁶Aksoy, 1963, 43-92

³⁴⁷Küçükerman, 1973

³⁴⁸Arel, 1982

Doğan Kuban'ın çok sayıda Türk evi ile ilgili eseri bulunmaktadır. “Osmanlı Mimarisi”³⁴⁹, “Ahşap Türk Konut Mimarisi”³⁵⁰, “Türk Hayatlı Evi”³⁵¹ araştırmaları mevcuttur. Osmanlı Mimarisi eserinde Hayatlı evleri tarımın yoğun olduğu toplumlarda dolayısıyla kırsal kesimlerde daha çok gerçekleşen bir tasarım olduğundan bahsetmiştir.³⁵² Cengiz Bektaş “Türk Evi” çalışmasında Türk evinin oluşum aşamalarını ortaya koymuştur. İlk olarak çevreye yaşamın koşullarına göre uygunluk, ikinci olarak gerçekçilik, üçüncü olarak içten dışa çözümlene, dördüncü olarak iç ve dış uyumu, son olarak tutumsallık gibi ilkelerden bahsetmiştir.³⁵³ Türkler yaşadıkları evlerde de Türk kültürünün bir parçasını oluşturmuşlardır. Orta Asya'dan Anadolu'ya bu kültürü de beraberinde getirmişlerdir. Türklerin Orta Asya'da kullanmış olduğu çadır düzeniyle Anadolu'ya geldikleri zaman inşa ettikleri Türk evleri arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Anadolu'daki Türk evlerindeki oda düzenlemesi çadırın bir yerleşik düzene yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir özellik olarak taşınabilen, halı, kilim, keçe gibi örtüler yatak sandık sedir gibi iç mekân elemanları Türk evi içinde yer alır.³⁵⁴

Celal Esad Arseven'e göre “Türk evleri kulübe veya damdan daha büyük ve daha ustalıklı yapılmış bir veya birden daha fazla kargir ya da ahşap mesken” olarak tanımlamıştır.³⁵⁵ Perihan Gökçe “Türk Evinde Mimari Elemanlar ve Kuruluş” adlı eserinde iklim bölgelerine göre bir sınıflandırma yapmıştır. Akdeniz İklim bölgesinde: Marmara bölgesinin güney kısmı, Güney ve Batı Anadolu bu iklim bölgesini oluşturur. Daha çok açık dış sofalı plan tipi uygulanmıştır. Yayla İklim bölgesinde Anadolu, Güneydoğu ve Doğu iklim bölgelerini dâhil etmiş, kışın gece gündüz ısı farkları çok yüksek olduğundan sert kurak iklimden kaynaklı avlulu plan tipi daha fazla kullanılmıştır, ılıman iklim bölgesine Karadeniz ve Kuzey Marmara

³⁴⁹ Kuban, 2007

³⁵⁰ Kuban, 2017

³⁵¹ Kuban, 1995

³⁵² Özkeçeci-Durukan-Alacalı, 2018, 214-232

³⁵³ Bektaş, 1996,22-29

³⁵⁴ Gögebakan, 2015, 46

³⁵⁵ Arseven, 535

bölgeleri bu gruba girer. Ilık ve yağışlı bir bölge olduğundan dolayı orman fazladır. Evler kapalı dış veya iç sofalı olarak düzenlenmiştir.³⁵⁶

Sedat Hakkı Eldem Türk Evini “Türk evi eski Osmanlı devletinin işgal ettiği yerlerdeki Rumeli ve Anadolu bölgelerine yerleşmiş, gelişmiş 500 yıllık süre zarfında kendi içinde oluşmuş bir ev tipi” olarak tanımlamıştır.³⁵⁷ Eldem Türk evinde planı oluşturan başlıca üç eleman olduğundan bahsetmiş bunları; odalar, sofalar ve müştemilatı, geçit ve merdiven olarak ikiye ayırmış diğer elemanların yapının planına herhangi bir etkisi olmadığından bahsetmiştir.³⁵⁸

3.4.2. Teknik ve Malzeme

İklim ve Coğrafya özelliklerine göre Türk Evleri teknik ve malzeme anlamında farklılık göstermiş olmasına rağmen evlerin plan özellikleri ve evin içinde yer alan birçok özellik benzerdir.³⁵⁹ Malzemenin yoğun olduğu bölgeye göre ahşap, kerpiç, taş, ya da ahşap ve kâgirin birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Kerpiç:

Ormanın ve taşın az görüldüğü yerlerde killi toprağın yoğun olarak bulunduğu Doğu Anadolu, İç Anadolu bölgelerinde yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Az katlı kerpiçten yapılmış yapılarda pencereler genellikle yığma tekniğine uygun olarak küçük çaplı yapılmışlardır.³⁶⁰

Ahşap:

Uygur evlerinden Karahanlı, Gazneli, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerin dede kullanılan³⁶¹ taş malzemeye göre taşınması ve işlenmesi daha kolay olmasına rağmen

³⁵⁶ Azezli 2009, 12-13

³⁵⁷ Eldem 1954, 11

³⁵⁸ Eldem 1954, 14

³⁵⁹ Büyükşahin -Yaldız- Aydın 2018, 445

³⁶⁰ Azezli, 2009, 12

³⁶¹ Tali, 2005, 66

daha kırılğan bir malzemedir.³⁶² Doğu Karadeniz bölgesinde sık sık kullanılan iskelet ve yığma teknikleriyle birlikte kullanılmaktadır.

³⁶² Sarıkaya- Arpacıoğlu, 2019, 22

Ahşap ve Kâgirin bir arada kullanılması:

Karışık bir düzende ahşap ve kâgirin kullanıldığı bölgelerde hımiş tekniğiyle³⁶³ önce ahşap malzemedan bir iskelet yapılmakta sonra araları kerpiç, tuğla ya da taş malzemeye doldurulmaktadır.

Taş:

Taş bilinen ilk çağlardan beri yontularak veya şekillendirilerek yapılan ayrıca kolay ve sağlam olması bakımından da önemli bir yapı malzemesi olmuştur.³⁶⁴

Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve Doğu Anadolu'nun kuzey kesiminde, İç Anadolu bölgesinde yapı malzemesi evlerde görülür. İklim gereği taş evlerde pençeler küçük ya da büyük tutulmuştur.³⁶⁵

Yığma Tekniği:

Çoğu evde yığma tekniği uygulanmış taşıyıcı elemanların üst üste yığılıp bir bütün oluşturmasına denilir.³⁶⁶ Şemaki Evinin (Fotoğraf 104) Veli Baba Evinin, Yorgancıların Evi zemin katında yığma tekniği kullanılmıştır.

Hımiş Tekniği:

Ahşap dikme ve payandalardan meydana getirilen ahşap iskeletin arasının üç farklı malzeme ile kerpiç, taş, tuğla ile doldurularak yapılan tekniktir.³⁶⁷Çalışmamızda yer alan örneklerde özellikle evlerin zemin katlarında ahşap malzemelerin arasına kerpiç dolgunun yapıldığı hımiş tekniği nispeten daha fazla uygulanmıştır. Buna örnek olarak Cırnıkların Evi, Tapucuların Konağı, 24 Nolu Ev, 8 Nolu Ev, 27 Nolu Ev, 23 Nolu Ev, Orhangazi Ulu Camii Karşısında Yer Alan Ev, Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Evde hımiş tekniği görülmektedir.

³⁶³ Hımiş tekniği için bkz: Ataman, 2007, 36

³⁶⁴ Sarıkaya- Arpacioğlu, 2019, 22

³⁶⁵ Azezli, 2009, 13

³⁶⁶ Sarıkaya- Arpacioğlu, 2019, 23

³⁶⁷ Aygör, 2015, 270

Bağdadi Tekniği:

Ahşap dikmelere, çakılan çıtalara arasına kerpiç çamuru doldurulup, daha sonra çıtalara üzeri sıva vurularak tamamlanan yapı tekniğidir.³⁶⁸ Şemaki evi (Fotoğraf 105) ve Veli Baba evi (Fotoğraf 212, F. Aksoy'dan),(Fotoğraf 213, H. Tayla' dan), (Fotoğraf 214, H. Tayla' dan) üst katlarında, Ferah Sokakta yer alan 2 ve 4 nolu evlerde bağdadi teknikleri kullanılmıştır.

3.4.3. Plan Elemanları

Odalar:

Odaların sayısı ve şekilleri planın tipinin meydana gelmesinden etkili olmuştur. Odaların plana etki eden başka bir özelliği ise odaların doğrultusudur. Odalar aynı ve tek sıra içine alınır. Odaların şekilleri, pencereleri ve kapıları da plan içinde etki eden diğer bir özelliktir. İç ve dış sofalı tiplerde odalar muayyen ve aynı doğrultuda birbirine eklenmiştir. Dış sofalı planda bir, iç sofalı planda iki oda sırası yer alır. Odalarda kapı, tavan, halı, kilim, döşeme, dolap, yüklük, sedir, ocak gibi unsurlar bulunmaktadır. Oda duvarlarını boydan boya dolaşan yaklaşık bir insan boyu yükseklikte olan "sergen" ya da "terek" odada kullanılan başka bir alandır.³⁶⁹

Sofa:

Plan içinde sofa planı meydana getiren en önemli unsurdur. Sofa şekli doğrudan ev plan tipini etkiler. Sofa, oda sırasının arasında, önünde ya da odaların ortasında yer alabildiğinden dolayı üç plan tipini teşkil eder. Sofa ilk tiplerde açık dış duvarları yoktur, tavanı direkler üzerine oturtulmuştur. Sofa bir geçit olmakla beraber ev halkının toplanıp düğün ve eğlence yapılabilen de bir yerdir. Bu yerlerde oda sıraları arasında eyvan şeklinde bir boşluk bırakılmak sofanın ön kısmına seki tarzında bir çıkıntı eklenmesiyle sofadan ayrılırlar.³⁷⁰

³⁶⁸ Aygör, 2015, 270

³⁶⁹ Azezli, 2009, 32

³⁷⁰ Eldem, 1954,16

Geçit ve Merdivenler

Geçitler iki odayı birbirine bağlayan bölümlerdir. Merdivenlerin sofa içinde olduğu müddetçe fazla bir etkisi yoktur. Sofa dışında kendilerine ait bir yerde oldukları zaman merdivenler planı tesir etmişlerdir. Dış sofalı evlerde merdiven sofanın yerleştirilmeyen bir yerinde, bazen odaların sırası içinde bulunmaktadır. İç sofalı evlerde merdiven için ayrı bir yer ayrılmıştır. Merdivenin etrafı galerilerle çevrili olup, ışığını tavandan alır.³⁷¹

3.4.4. Plan Tipleri

Sedat Hakkı Eldem evlerin plan tiplerini sofasız, dış sofalı, iç ve orta sofalı olmak üzere dört gruba ayırmıştır.³⁷²

Sofasız plan tipi:

Ev planının en ilkel durumunu ifade eden oda veya odalar yan yana dizilmek suretiyle evi bir araya getiren plan tipidir.³⁷³ Gaziantep Müfit Arif Efendi Evi (Plan No: 36, S. H. Eldem' den) ve Gaziantep Şehre küstü Mahallesiindeki Ev (Plan No: 37 S. H. Eldem'den) örnek gösterilebilir.

Dış sofalı plan tipi:

Plan gelişiminin ilk aşamasını teşkil eder. Dış sofalı plan tipinde oda sıraları bir sofa arasında bağlantı sağlanmaktadır. (Plan No: 38, A. Kösedem) Bu plan tipinin ilk şekli sofanın sadece bir tarafına odaların dizilmesiyle oluşan daha sonra sofanın bir ya da iki tarafında olmasıyla oluşan L ve U şekillerini andıran bir gelişim göstermişlerdir. Yenişehir Şemaki Evi (Plan No: 39, S. H. Eldem'den) ve Veli Baba Evi (Plan No: 40, S. H. Eldem 'den) bu plan tipinde yer almaktadır.³⁷⁴

³⁷¹ Eldem, 1954, 21

³⁷² Eldem, 1954, 22

³⁷³ Eldem, 1954, 25

³⁷⁴ Eldem, 1954, 25

İç sofalı plan tipi:

Plan gelişiminin ikinci aşaması olmuş, sofanın iki tarafı da oda sıralarıyla çevrilmiştir. Duruma göre plan tipine sofa, eyvan veya merdiven sofası eklenmiştir. İç sofalı plan tipinin tercih edilmesinin sebeplerinden biri ekonomik olmasından kaynaklanır. Sofanın iki ucuna da odaların dizilmesiyle sofa alanından ve dış duvarlardan tasarruf gerçekleştirilmiştir.³⁷⁵ Bir yüzlü iç sofalı (Plan No: 41, S. H. Eldem' den), İkiyüzlü iç sofalı (Plan No: 42, S. H. Eldem' den), Dört Köşeli (Plan No: 43, S. H. Eldem' den) gibi iç sofalı plan tipleri vardır.

Orta sofalı plan tipi:

Plan tiplerinin son aşamasını oluşturur. Sofa evin tam ortasında dört bölümü ise odalarla çevrilidir. Sofa bölümünün aydınlık alabilmesi için oda sıraları arasında boşluklara yer verilmiştir. Eyvanlar her zaman sofanın merkezinin üstüne konumlandırılmıştır. Sofaya açılan eyvan sayısı birden dörde kadar çıkabilmektedir. Bu sebepten zengin bir plan kompozisyonu meydana gelir.³⁷⁶ (S. H. Eldem' den)

Çalışmamız içerisinde bulunan Yenişehir Şemaki Evi (Çizim No: 13), Ferah Sokak: 2 (Çizim No: 14- 15- 16) ve Ferah Sokak: 4 (Çizim No: 17- 18- 19) plan tipindedir.

3.4.5. 18. ve 19. Yüzyıl Yenişehir Evleri:

Genelde birbirine bitişik tarzda inşa edilen olan evler parsel konumu ve boyutlarına göre evler düzenlenmiştir. Genellikle dış sofalı plan tipinde 2 katlı evler görülmektedir. 19. Yüzyıldan itibaren kültürel ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak evler değişmiştir. Köşe parsellere yapılan evlerde köşeli çıkmalar bulunmaktadır. Konak tarzında yapılan evler bir bahçe içerisinde yer almakta bahçenin etrafı yüksek duvarlarla çevrili olup bazı evlerde giriş cepheleri iç kısma doğru çekilmiş, giriş bölümünün önemi vurgulanmış, yan kısımlardaki odalardan bu

³⁷⁵ Eldem, 1954, 25

³⁷⁶ Eldem, 1954, 25

yerlere pencereler açılmıştır.³⁷⁷Yenişehir Hacı Mahmut Sokağı Evi (Fotoğraf 215 H. Tayla' dan), Cırnıkların Evi (Fotoğraf: 216,217,218, K. Ayaz'dan), Tapucuların Evi (Fotoğraf 219,220,221,222, K. Ayaz'dan), 24 Nolu Ev örnek gösterilebilir. (Fotoğraf 223, 224, K. Ayaz'dan), : Ulu Camii Mahallesi Hacı Tahir Sokak 8 Nolu Ev (Fotoğraf 225, K. Ayaz'dan), 27 Nolu Ev (Fotoğraf: 226, 227, 228, 229, K. Ayaz'dan), :Ulu Camii Mahallesi Hacı Tahir Sokak 23 Nolu Ev örnek gösterilebilir. (Fotoğraf 230, K. Ayaz'dan),Orhangazi Ulu Camii Karşısında Yer Alan Ev (Fotoğraf 231, 232, K. Ayaz'dan), Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev (Fotoğraf 233, 234, 235, K. Ayaz'dan) Yorgancıoğlu Konağı (Fotoğraf 236, 237, K. Ayaz'dan)

3.4.6. Plan Özellikleri:

Yenişehir'de iki katlı dış sofalı plan tipinin yaygındır. Bazı evlerde bodrum katı olarak isimlendirilen ara katlı bölümler bulunmaktadır. Evlere genellikle çift kanatlı demir tokmaklı kapılardan girilmektedir. 19 yüzyılda evler zemin kat, birinci kat, taşlık, sofa, odaların bulunduğu plan elemanları vardır. Evlerin birinci katlarında yaz aylarının büyük bir bölümünde oturma mekânı olarak kullanılan sofanın önu genellikle açık bırakılmıştır. Kış aylarında içerisinde ocak bulundurmasından dolayı odalarda barınılmıştır. Odalarda bulunan döşemeler 25-28 cm genişliğinde ahşap, tavanlar ise ahşapla kaplanmıştır.³⁷⁸

3.4.7. Cephe Özellikleri

Konutlara çift kanatlı ahşap kapı ile girilmiştir. Farklı tipteki aynalı kapıların üzerlerinde farklı boyutlarda, ışıklıklar bulunmaktadır. Çok sık görülmesi de kapılarda demir tokmaklar vardır. Evlerin hemen hemen hepsinde giyotin formlu pencere doğraması yer almaktadır. Dış etkenlerden dolayı en çok değiştirilen elemanlar pencere doğramaları olmuştur. Bu değişimler esnasında özgün kayıtlı pencereler yerine kayıtsız, daha geniş doğramalar takılmıştır. Oda pencereleri yaklaşık 1/2 oranlı ve dikdörtgen formunda yapılmıştır. Bazı yapılarda sofa

³⁷⁷ Aksoy, 2014, 379

³⁷⁸ Aksoy, 2014, 380

pencereleri kemerli yapılmış, böylece plan şeması cepheye de yansımıştır. Evlerin birinci veya ikinci kat odalarında ön cephede çıkma yapılmıştır. Böylece hem odaların genişletilmesi sağlanmış hem de cepheye hareket kazandırılmıştır. Konutların tüm katlarında aynı plan şeması korunmuş, üst katlarda, girişin üzerinde bulunan ve iki oda arasında kalan mekânda eyvan oluşturulmuştur.³⁷⁹

3.4.8. Taşıyıcı Sistem Özellikleri

Konutlarda ahşap karkas sistem yaygındır. Duvarlar çoğunlukla kerpiç, bazı evlerde ise tuğla veya taş malzemeden yapılmıştır. Ahşap döşeme kirişleri genellikle odanın uzun kenarına 45-50 cm arasında değişerek paralel bir doğrultuda yerleştirilmiştir. Ahşap kirişlerin altında ve üzerinde olmak üzere çifte taban uygulanmıştır. Bu taban ya da başka bir isimle alt başlık üzerine ortalama 120-150 cm ara ile ana dikmeler ve 40-50 cm ara ile dikmeler konulmuştur. Ölçüleri 12 x 12 cm, 14 x 14 cm boyutlarındaki ana dikmelerle, yarı ölçülerde ara dikmeler birbirlerine çaprazlamalar ve kuşaklarla bağlıdır. Dikmelerin üst tabanlar ile bulunduğu noktada yük aktarımı kolaylaştırmak için ahşap başlıklar kullanılmıştır.³⁸⁰

3.4.9. Süsleme

İç Süsleme

Türk evini bir başka önemli kılan unsur iç ve dış cephede uygulanan bezemeler olmuştur. İç süsleme taş ocaklarda, ahşap malzemede odaların dolap ve yüklük kapaklarında özellikle tavan göbeklerinde çeşitli şekillerde yapılan stilize ve natüralist tarzda S ve C kıvrımlarına sahip çiçekler bitkisel motifler, sekizgen rozetler, çok kollu yıldızlar, geometrik süslemeler, yazı kuşaklarıyla birlikte karşımıza çıkar. Bunun dışında kalem işi tekniğiyle yapılan iç süslemede nakış ve manzara duvar resimlerinde yine bitkisel ve geometrik kompozisyonlarda yapılmıştır. Camii, kule, meyve, çiçek, köprü, gemi, kent silüetlerini içeren örneklerde vardır.³⁸¹ Şemaki evinde ustalıklı işlenmiş odaların duvarlarında C ve S

³⁷⁹ Aksoy, 2014, 382

³⁸⁰ Aksoy, 2014, 382

³⁸¹ Göğebakan, 2015, 53

kıvrımlı kemerlerle birbirine bağlanan yeşil veya kahverengi sütuncelerin çiçekli veya yapraklı süslemeleriyle Çanakkale’de bulunan Bayramiç Hadım oğlu Konağında (Plan No: 45, P. Şahinden) bulunan bezemelerle benzerlik vardır. Datça Mehmet Ali Ağa Konağı (Plan No: 46, P. Şahinden) bezemeleri Şemaki Evinde (Fotoğraf: 106) (Plan No: 47, P. Şahinden) yer alan süslemelere göre daha hacimli yapılan özellikle sütunceleri birbirine bağlayan C ve S kıvrımlı kemerlerde bu durum gözlenir.³⁸²

Yenişehir Şemaki Evinde başodada bulunan duvar resimlerine benzer örnekler Ödemiş Birgi Çakırağa Konağı, Milas Bahaddin Ağa Konağı, Elâzığ Harput Havuz Başı Köşkü, Yozgat Nizamoğlu, İstanbul Göreme’deki Konak (Fotoğraf: 238, S. Özenden), Ürgüp Sucuoğlu Konağı (Fotoğraf: 239) gibi evler gösterilebilir.³⁸³ Yozgat Nizamoğlu Konağı (Fotoğraf 240: S. Özenden), Bayramiç Hadım oğlu Konağı (Fotoğraf 241, S. Özenden)

Türk evlerinde tavan süslemelerine de önem verilmiştir. Yenişehir Şemaki Evi başodadaki ahşap malzemedен yapılmış tavan da bu durum gözlenmiştir. (Fotoğraf: 107) Tavanı şeritlere bölünüp bezenmiş, tavan pervazında beyaz, sarı, mavi, renklere boyalı olduğu zeminlerde kıvrım dallı çiçekler üç şeritli bölümde yer alırken, tavanın tam ortasında zemini kırmızıya boyalı barok nitelikli çarkıfelek motifli süsleme yer alır. Karenin dörtkenarında yelpaze şekilleri görülürken çarkıfeleğin bordür kısmında gırlanlar, vazoda çiçekler, buketler ve kıvrımlı yapraklar bulunur.³⁸⁴ Oyma, kalem işi, altın varak ve yıldız teknikler kullanılmıştır. Türk kültüründe çarkıfelek evrenin hareket ve mevsimleri sembolize etmiştir.³⁸⁵Yenişehir Şemaki Evi dışında Birgi Çakırağa Konağı, (Fotoğraf 242) ³⁸⁶, Tokat Latifoğlu Konağı, (Fotoğraf 243, S. Özen’den) örnek gösterilebilir.

Dış Süslemeler

³⁸² Şahin, 1996, 112-113

³⁸³ Özkeçeci- Durukan- Alacalı, 2018, 219

³⁸⁴ Şahin, 1996, 111, Renda, 1977, 88, Kuban, 1995, 220

³⁸⁵ Arslan, 2005, 60

³⁸⁶ (<https://www.arpaboyuyol.com/birgi-gezi-rehberi/>)

Taş veya tuğladan çıkma,baca,saçaklar,evin dış cephesinde bulunan kapı,pencerelerin kemerleri,çörtten,varsın kitabelerde,madeni olarak pencerelerin parmaklık kısımlarında, insan ve hayvan figürlü olabilen kapı tokmalarında süslemeler görülmüştür. Ahşap malzeme ise oyma tekniğinde yapılan çıkmalarda ve saçaklarda uygulanmıştır.Yapıların zemin katlarından çok birinci katlarında bitkisel ya da geometrik bordürler,panolar süslenmiştir.³⁸⁷

3.5. Külliye

Çalışmamız içerisinde yer alan tek külliye Sinan Paşa külliyesidir. (Çizim No: 20)

3.5.1. Tipoloji

Erken Osmanlı mimarisinde menzil külliyesi Bursa ve Edirne’de Klasik Dönemde daha çok İstanbul gibi Osmanlıya payitahtlık yapan yerlerde şehirlerin Türkleşmesini yeni yerleşimlerin kurulmasını daha fazla gelişmesini sağlamıştır. Ticaretin devam etmesi için güvenli yolların oluşumunu da sağlayan yapılar olarak karşımıza çıkmışlardır.³⁸⁸ Menzil kelime anlamı olarak hareket halinde olan orduların ulakların, kervanların ve devlet adına çalışan görevlilerin belirli bir yol geldikten sonra geceyi geçirebilmek, at değişikliği ya da dinlendirilmesi yapabilmek için bina veya han yeri anlamına gelen kavramdır.³⁸⁹Menzil külliyesi yol üzerlerinde, köprü ve derbentlerde menzillerde yaya ve orduların, haberleşmeyi sağlayan posta teşkilatının, kervan ve ticaret yollarının üzerlerine yapılmıştır.³⁹⁰

3.5.2. Menzil Külliyesi Yol Güzergâhları

Rumeli Yol Şebekesi:

Osmanlı İmparatorluğunun başkenti olan İstanbul’u Batı Karadeniz ve Kırım’a Balkanlar ve Orta Avrupa ile Yunanistan ve Adriyatik Denizini birbirine bağlayan üç ana yol ve bu yollarla ilişkili ikinci derece tali denilen ara yollar vardır.

³⁸⁷ Göğebakan, 2015, 53

³⁸⁸ Cantay,1993, 81

³⁸⁹ Yılmaz, 2018,88

³⁹⁰ Sönmezer- Ögel, 2004, 75-79

Her Üç Yol güzergâhları sırasıyla şunlardır; Rumeli sağ kol güzergâhı, Rumeli orta kol güzergâhı, Rumeli sol kol güzergâhıdır.

Osmanlı Döneminde Anadolu'daki Üç Ana Yol Güzergâhı

Anadolu yol güzergâhlarının gelişim dönemleri arasında Selçuklu döneminde yer almaktadır. Osmanlı Devleti'nde Rumeli Haricinde Anadolu yol güzergâhında sağ, orta, sol kol olarak ayrılmışlardır. Anadolu'nun sağ kol güzergâhı İstanbul Kutsal Topraklar Yolu ismi ile de anılmaktadır.³⁹¹

3.5.3. Menzil Külliyesi İşlevleri

Menzil külliyesinde daha çok ticari ve sosyal işlevselliğiyle ön plana çıkmış arasta, han, kervansaray, dükkân, tabhane, imaret, hamam gibi örnekler verilebilir. Dini ve eğitim yapıları olarak camii, türbe, mescit, medrese, sıbyan mektebi gibi yapılar gösterilebilir. Eserlerin banileri padişah, sadrazam, şehzade kısacası saray çevresindeki insanlar olup vakıf sistemleriyle inşa ettirilmiştir. Yapıların banileri menzil külliyesi için baş mimarları ve Hassa Mimarlar Teşkilatında yer alan mimar, usta ve çıraklarını görevlendirirdi.³⁹² Menzil külliyesinde konaklama fonksiyonuna sahip bina ağırlıktayken şehir içinde yapılan külliyelerde eğitim binalarından olan medrese ve mektepler önem kazanmıştır.³⁹³

Menzil külliyesi birden fazla fonksiyona sahip yapı topluluklarından oluşmuştur. Fatih Müderrisoğlu tez çalışmasında menzil külliyelerini çeşitli sınıflara ayırmıştır.³⁹⁴

1) Kale, Kule, Sur gibi Askeri Yapılar

2) Kervansaray, Arasta, Han, Dükkân gibi Ticaret Yapıları

3) Medrese, Sıbyan Mektebi, Kütüphane gibi Eğitim Yapıları

³⁹¹ Yılmaz, 2017, 18

³⁹² Turan, 1963, 157-202

³⁹³ Ramazanoğlu, 2008, 338

³⁹⁴ Müderrisoğlu, 1993, 8-117

4) Camii, Türbe, Hazine, Mezar gibi Din Yapıları

5) Köprü Su Yolları Çeşme gibi Bayındırlık Yapıları

6) Tersane, İskele Gümrük gibi Diğer Yapılar

7) Sosyal İşlevli Yapılar

Çalışmamızın içinde yer alan Arasta odaklı olarak yapılan ticaret fonksiyonuyla ön plana çıkan Yenişehir Sinan Paşa Külliyesidir. (Fotoğraf: 118)

3.5.4. Menzil Külliyesi Plan Tipi

Külliye arasında altı ve on adet yapı barındıran diğer külliyele göre büyük ölçekli plan tipinde olarak yer alan yapılara şunlar örnek verilebilir. Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi (Plan No: 48, A. Kuran'dan), Fotoğraf: 244)³⁹⁵, Lüleburgaz-Payas Külliyesi, Havsa Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi, Karapınar Selimiye Yenişehir Sinan Paşa Külliyesi, Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi (Plan No: 49, A. Kurandan) örnek gösterilebilir.³⁹⁶Yenişehir Sinan Paşa Külliyesi içinde yer alan camii ile Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi içinde yer alan camii kare formlu tek kubbeli, minarenin beden duvarına bitişik yapılması gibi, kesme taş malzeme ve simetrik olarak inşa edilmesi³⁹⁷ yönüyle birbirine benzer özellikler vardır. Ilgın Lala Mustafa Paşa Külliyesi³⁹⁸ ve Yenişehir Sinan Paşa Külliyesinde yer alan camiide minarelerin plan içindeki konumu haricinde tek kubbeli ve üç birimli son cemaat yeriyle büyük bir benzerlik göstermektedir.

Ayfer Şaşmaz yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünde Mimar Sinan döneminde yapılmış külliyele sınıflandırmıştır. Yenişehir Sinan Paşa Külliyesini Karma külliyele kategorisine yerleştirmiştir.³⁹⁹

³⁹⁵ (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/coban-mustafa-pasa-kulluyesi-gebze>)

³⁹⁶ Yılmaz, 2017, 24

³⁹⁷ Gündoğdu, 2783,

³⁹⁸ Demirkaya-Cantekin, 2016,12-41

³⁹⁹ Şaşmaz, 2018, 24

Doğan Yavaş Yenişehir’de yer alan Sinan Paşa Külliyesinin menzil külliyesi olarak tasarlandığını bu yapı topluluğunun hem planından hem de Bilecik, İznik ve İnegöl yolunda bulunmasından dolayı yapıldığından bahsetmiştir.⁴⁰⁰ Kosova’da Kaçanik’te bulunan Sinan Paşa Külliyesi (Fotoğraf: 245, D. Yavaş’ tan), Kaçanik Üsküp’ten Priştine’ye giden yolda dar bir boğaz içinde yer almıştır. Sinan Paşa tıpkı Yenişehir’de olduğu gibi bu kasabada da camii, imaret, iki büyük han, hamam camiye bitişik olarak inşa edilmiştir. Külliye içinde yer alan camiinin sekizgen kasmağa oturan 10,25 m çaplı tromplarla geçişi sağlanan bir kubbe, iki katlı ve üç birimli ahşap malzemenen yapılan dokuz ahşap direğe oturtulan, son cemaat yeri ile çok büyük boyutlu olmayan bir yapı olarak inşa edilmiştir. Camiinin batısında ince uzun çokgen gövdeye sahip bir minare yer almakta, özellikle plan özellikleri ve boyutları bakımından külliye içinde bulunan camiiler birbiriyle benzer özellikler göstermektedir.⁴⁰¹

3.6. Mezar taşları

Çalışmamızda Bali Bey Camisi haziresinde yer alan beş mezar taşı, Sinanpaşa Camisi haziresinde bulunan mezar taşı ve Yarhisar hamamı yakınlarında bulunan mezar taşı ile birlikte toplam 7 mezartaşı vardır.

3.6.1. Tipoloji

Türklerde ölü gömme gelenekleri zamanla değişime uğramıştır. Mezar taşı geleneği coğrafi bölgelerde yaşanan inanç değişimlerine rağmen Orta Asya’dan günümüz tarihlerine kadar ulaştığı görülmektedir.⁴⁰² Karahanlıların islamiyeti kabul etmesiyle birlikte Türk mezar kültüründe değişimler başlamıştır. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklu dönemlerinde de anıt mezarlar görülmeye devam edilmiştir. Kurgan, balbal, kümbet gibi yapılar Türk mezar kültüründe atalarkültü ile birlikte yer almaktadır. Türk kültüründe mezar taşlarında ölen kişilerin geçmişten geleceğe bilgiler ve mesajlar götüren en önemli kaynaklardan olmuşlardır.⁴⁰³ Mezar taşları

⁴⁰⁰ Yavaş, 2014, 46

⁴⁰¹ Yavaş, 2012,39

⁴⁰² Kurtişoğlu, 2018, 33

⁴⁰³ Kurtişoğlu, 2018, 34

yapıldıkları dönemle ilgili sosyal, siyasi, dini belge niteliği taşımaktadırlar. Ayrıca mezar taşlarının üzerinde yer alan kitabe ve süslemeleriyle sanat tarihi açısından estetik değerler taşımaktadırlar.⁴⁰⁴ Mezarlıklar ve hazirelerde yer alan tarihi değer taşıyan mezar taşları eski Türk kentlerinin tapu senetleri olmuşlardır.⁴⁰⁵ Mezar taşları ile ilgili tipolojik çalışmalara bakacak olursak 1950 senesinde “Türk Mezarlarına Dair Araştırma” eseriyle Necibe Saracoğlu mezar tipolojisinden bahsetmiştir. İslam Aleminin en büyük tarihi mezarlıklarından bir tanesi olan Ahlat mezar taşları türk sanatının sekizyüzyıllık belgeleri “Ahlat Mezar Taşları” isimli eseriyle Beyhan Karamağaralı gözönüne koymuş mezarlar tipolojik olarak değerlendirilmiştir.⁴⁰⁶ 1989 tarihli Gül Tuncel’in yapmış olduğu yüksek lisans tezi olan “Batı Anadolu Bölgesinde Cami tasvirli Mezar Taşları” mezar geleneği, tipoloji ve terminoloji açısından incelenmiştir.⁴⁰⁷ Demet Karaçağ’ın Bursa’daki 14-15. “Yüzyıl Mezar Taşları” isimli kitabında tipolojik özelliklerden bahsedilmiştir.⁴⁰⁸ Seyfi Başkan tarafından hazırlanan “Karamanoğulları Dönemi Konya Mezar Taşları” değerlendirme bölümünde Anadolu mezar taşları tipolojik olarak anlatılmıştır.⁴⁰⁹ Mustafa Çetinaslan “İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları” isimli çalışmasıyla İnegöl ilçesi için hem bir mezar taşı envanteri oluşturulması için ilk adım atılmış olmakta; hem de ilçenin demografik yapısındaki değişimle ilgili veriler ortaya konulmuştur.⁴¹⁰

3.6.2. Mezar Taşı Tipleri

Balibey Camisi haziresinde bulunan 4. Mezar taşı (Fotoğraf: 160), (Çizim No: 27), dikdörtgen kaideli gövdesi silindir tepe kısmı daireseldir. Bunun haricinde diğer Balibey Camisinde yer alan bütün mezar taşlarında dikdörtgen formlu sivri kemer tepelikli tip görülmektedir. (Fotoğraf: 150- 153 – 158 - 162), (Çizim No: 22, 23, 26, 28) Sinan Paşa Camisi bahçesindeki mezar taşında (Fotoğraf: 156), (Çizim No: 24) ve Yenişehir Hamamı yakınlarındaki mezar taşı (Fotoğraf: 157), (Çizim

⁴⁰⁴ Karademir-Kunt, 2019, 331

⁴⁰⁵ Eyice, 1996, 124

⁴⁰⁶ Açıkgözoğlu, 2009, 299

⁴⁰⁷ Açıkgözoğlu, 2009, 301

⁴⁰⁸ Açıkgözoğlu, 2009, 302

⁴⁰⁹ Açıkgözoğlu, 2009, 303

⁴¹⁰ Çetinaslan, 2013, 160-194

No: 25) düşey dikdörtgen tip görülmektedir. Murat Karademir'in Edirne Şahabettin Paşa Camisi Haziresindeki Mezar Taşları (Fotoğraf 246, 247 M. Karademir'den) isimli Mustafa Çetinaslan 'In İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları (Fotoğraf 248-249 M. Çetin Aslan'dan) çalışmalarındaki yer alan benzer örneklerle çalışmamızda yer alan mezar taş tipleri karşılaştırılmıştır. Yenişehir Hamamı yakınlarındaki mezar taşı ve Sinan Paşa Camisi haziresindeki mezar taşı tipleriyle, Edirne Şahabettin Paşa Camisi haziresinde yer alan Nefize Tüti Hanım'a ait katalog no 5 örnekteki olan mezar taşlarında düşey dikdörtgen tip görülmektedir. Balibey camisindeki 1, 2, 3. Mezar taşları ile Şahabettin Paşa Camii haziresinde yer alan Şerife Emetullah'a ait katalog no 6 örneğinde, “İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşlarından 4, 7, 14, 17, 20, 21 nolu örneklerde olduğu gibi dikdörtgen formlu sivri kemer tepelikli tip görülmektedir.⁴¹¹

3.6.3. Başlık Tipleri

Bali Bey Cami haziresinde 4. mezar taşındaki dairesel başlık tipi görülürken 1.2. ve 3 mezar taşlarında herhangi bir başlık tipi yokken 5 mezar taşının başlık kısmı kırıktır. Sinan Paşa Camisi haziresindeki ve Yenişehir hamamı yakınındaki örneklerde de başlık kısmı kırıktır.

3.6.4. Malzeme ve Teknik

Mezar taşlarının hepsinde mermer malzeme ve oyma teknikleri kullanılmıştır.

3.6.5. Kitabe Metinleri

Mezar taşlarının üzerinde yer alan kitabe metinleri ile dikkat çekmektedir. Kitabe metinlerinde ölen kişinin adı, ölüm tarihi gibi bilgiler yer almaktadır. İncelenen mezar taşlarında celi sülüs yazı çeşidi vardır.

⁴¹¹ Çetinaslan, 2013, 184-194

3.6.6. Süsleme

Sinan Paşa Camisinin haziresindeki mezar taşı Yarhisar hamamı civarındaki mezar taşlarında herhangi bir süsleme bulunmazken, Bali Bey Camisinin haziresindeki 1 mezar taşı kare şeklinde çerçeve içine alınmış yazı kuşağı, 2 mezar taşı altlı üstlü şekilde ikiye ayrılmış yazı kuşağı çerçeve kısımlarının köşelerinde birbirine geçmiş şekilde oluşturulmuş geometrik şekiller düzenlenmiştir. 1. ve 2. mezar taşının lahit köşesinin ön kısmında girift tarzda bitkisel motifleri andıran kıvrımlar vardır. Gövde kısmında birbirine içerisine geçmiş altıgen olarak geometrik motifli bir düzen yer alırken, iki üçgen büyük tutulmuş içlerinde beş dilimli çiçek süslemeleri vardır. Mezar taşının kenarlarında birbiri içerisine geçmiş baklava formunda şekiller yer alır. 4.mezar taşının alt kısmında bulunan dikdörtgen formlu çerçevelik kısmının etrafında yuvarlak motifler birbirlerine bağlanmıştır. Yuvarlak motiflerin içerisinde yine çerçevelik içerisine alınmış yazı kuşağı bulunmaktadır. 3.ve 4.mezartaşlarını içeren dikdörtgen formlu lahitin ön köşesinde başından sonuna kadar bir yazı kuşağı yer almaktadır. Yazı kuşaklarının dört bir tarafını çevreleyen birbirine kıvrımlı çizgilerle bağlantılı bir şekilde düzenlenmiştir.

3.7. Saat Kulesi

Çalışmadaki tek örnek Yenişehir Saat Kulesidir. (Fotoğraf: 163 - 164)

3.7.1. Tipoloji

Saat kulelerinin ilk örnekleri Batı'da inşa edilmiştir. 13. yüzyıl itibariyle İngiltere'de Westminster, İtalya'daki Padua saat kuleleri olmuştur.⁴¹² 16. yüzyılda Avrupa'da gitgide yapımı sıklaşan saat kuleleri Osmanlı Devleti'nde 16. yüzyılın sonlarına doğru yapımına başladığı kabul edilmiştir. Bosna Hersek'te bulunan Banulaka Ferhat Paşa Cami Saat Kulesi (1577) ve Üsküp Saat Kuleleri buna örnektir. 1593 tarihinde Üsküp'ü gezen Türk bir yazar saat kulesi için "gavurların binası" olarak bir söylemde bulunmuştur. Üsküp'e gelen Evliya Çelebi'de bahsetmiştir. 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde batıdan doğuya doğru giderek inşa sayıları

⁴¹² Acun, 1993, 5

artmıştır. 2. Abdülhamid 'in tahta çıkışının 25. yıldönümünde valilere saat kuleleriyle ilgili ferman göndermiş bu sebeple Anadolu ve Osmanlı Devleti'nin her bir köşesine yayılmıştır.⁴¹³ Bu yıllarda saat kuleleri devletin hâkimiyetinin bir simgesi olmuştur. Padişahın şehirlerdeki simgesel olarak varlığını temsil etmişlerdir. Bütün inşa edilen saat kuleleri yerel düzeyde iktidarı açığa vurmuşlardır. Bu yapılanma taşra toplumlarında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Tanzimat Fermanı sonrasında batılı klasik üslupla kentlere yeni bir düzenleme getirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin gücünü, benliğini temsil eden yeni yapılar inşa edilmiştir. Bu yapıların içinde saat kuleleri de yer almaktadır.⁴¹⁴

Saat Kuleleri kaide, gövde, köşk kısımlarından oluşmaktadır. Kaide kısımlarında genellikle bir oda, odaların içinde kule bölümünün üzerine çıkmak için merdivenler bulunmaktadır. En son kat olan köşkte genellikle bir saat vardır. Saat yukarıya bir mille bağlı olur. Mil kule dışında saat kadranlarının üzerinde yer alan akrep ve yelkovanı çalıştırır, bununla beraber çanın tokmak kısmını da harekete geçirmektedir. Saat mekanizmasının çarklarında bulunan makaralı kısımlara sarılı, uçlarında ağırlıkları olan iki çelik halat vardır. Halatların ucundaki ağırlıklar aşağı-yukarı inip çıkmasıyla saatin kurularak hareket etmesini sağlamaktadır. Saat köşklerinin tepesinde bir çan yer alır. Çan kısmının üzeri bazen bir kubbe ya da bir külahla üzeri kapatılmıştır. Çanın sesinin daha uzaktan duyulabilmesi için kenarlarda pencere veya açıklıklar vardır.⁴¹⁵ Hakkı Acun Anadolu'da ve Osmanlı'nın çeşitli coğrafyalarında yapılmış toplam 115 saat kulesi olduğunu belirtmiştir. Saat kulelerinde zamanı göstermelerinin yanında Çanakkale, Dolmabahçe, İzmit, İzmir'de olduğu gibi kaide bölümlerinde çeşmelerle sebil bulunmaktadır. Dolmabahçe, Tokat, Kayseri, Tokat, Yozgat gibi kentlerde saat kuleleri altındaki odalarda muvakkithane bulunmakla birlikte Çankırı, Çorum, Samsun, Sungurlu, Yozgat (Fotoğraf 250)⁴¹⁶ gibi balkonu olan yangın kuleleri ve sisli havalarda yön gösteren, hava olaylarını ölçmeye yarayan barometre gibi işleve sahip yapılar kullanılmıştır. Dönemin mimari geleneğini yansıtan barok, imparatorluk, eklektik, neo klasik üslup özelliklerini

⁴¹³ Acun, 2008, 325

⁴¹⁴ Halaç- İlhan, 2014, 190

⁴¹⁵ Acun, 2008, 325

⁴¹⁶ (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/yozyat-saat-kulesi>)

içeren saat kuleleri de taş malzemeyle yapılmıştır. Örnek olarak Tophane, Yıldız Sarayı, Dolmabahçe, İzmir saat kuleleri buna örnek gösterilebilir.⁴¹⁷

3.7.2. Plan Tipleri

Hakkı Acun buldukları yere göre saat kulelerini üç gruba ayırmıştır; A) Meydanlarda yer alanlar, B) Yamaç ve Tepelerde Bulunanlar, C) Bir Yapı Üzerinde Bulunanlar⁴¹⁸

Bu gruplara bakıldığında Yenişehir İlçe merkezinin ortasında bir mevkide yer alması sebebiyle Yenişehir saat kulesini meydanlarda yer alanlar plan grubuna koymak doğru olur. Yenişehir’de Saat Kulesi Ankara Saat Kulesi ve İzmir’deki Saat Kulesi (Fotoğraf 251)⁴¹⁹ plan özelliği bakımından sekizgen kaideli plana sahip olmasından dolayı birbiriyle benzerdir.

Hicran Hanım Halaç ve Sibel Özdemir İlhan 2. Abdülhamit dönemi İstanbul dışı Türkiye coğrafyasındaki saat kulelerinin plan tiplerini incelemişlerdir. 1. Balkonsuz saat kuleleri, 2. Balkonlu saat kuleleri, Balkonsuz saat kulelerini ise dört gruba ayırmışlardır; Küçük çıkma balkonlular, bütüncül balkonlular, tek balkonlular, birden çok balkonlular olmak üzere bir sınıflandırma yapmışlardır.⁴²⁰

1. Balkonsuz Saat Kuleleri:

Kütahya, Adana, Bolu-Gerede, Kastamonu, Muğla, Elâzığ- Maden, Balıkesir, Kayseri, Çanakkale – Gelibolu, Edirne, İzmir ve Bursa-Tophane’de (Fotoğraf 252)⁴²¹ olan saat kuleleri balkonsuz saat kuleleri kategorisinde yer almaktadır.

2. Balkonlu Saat Kuleleri:

A) Küçük Çıkma Balkonlular:

⁴¹⁷ Acun, 2008, 326

⁴¹⁸ Acun, 2008,325

⁴¹⁹ Ersoy, 2000, 277-287, Yetkin, 2016,3-52

⁴²⁰ İlhan, 2014, 196

⁴²¹(<https://bursatime.net/2014/07/bursahaber/tophane-saat-kulesi/>)

Saat kulelerinin gövdesinde belli bir yükseklikte dışa taşan yüzeyden daha küçük bir şekilde balkonlara sahip saat kulelerine “küçük çıkma balkonlu saat kuleleri” denilmektedir.

Ankara Saat kulesinde şehre hâkim bir konumda tek bir küçük çıkma bulunurken, Balıkesir ve İzmir Saat Kulelerinde dört bir tarafı da gösteren küçük çıkma balkon plan tipine rastlanılmıştır.⁴²²

B) Tek Balkonlular:

Sadece belli bir yüksekliğe sahip olan saat kulelerine Tek Balkonlu Saat Kuleleri denilmektedir. Tek Balkonlu saat kuleleri kendi içinde iki gruba ayrılmıştır. Balkonları Saati Yüzeye Asıldığı Petek Kısımının Altında Yer Alanlar ve Balkon Kısımları Kaide Üstünde Bulunanlar

Balkonları Saati Yüzeye Asıldığı Petek Kısımının Altında Yer Alanlar

9 adet saat kulesinde görülen çıkma tarzında genellikle gövdeden dışa doğru genişleyen balkonlara sahip ve çıkma altları oldukça süslü olan kuleler bu sınıflamada bulunmaktadır. Bu kategorideki saat kuleleri Samsun, Samsun-Lâdik, Samsun-Vezirköprü, Çorum, Çorum-Sungurlu, Amasya-Gümüşhacıköy, Tokat, Yozgat, Tarsus saat kuleleridir. Bir diğer balkon şekli form daralmasından oluşandır. Bu grup formun prizmal küçülmelerle tamamlandığı saat kulelerinde, büyük prizmadan küçük prizmaya geçişte oluşan düzlük alanı balkon olarak kullanır. Tek örnek Eskişehir-Sivrihisar (Fotoğraf 253)⁴²³ saat kulesidir.

Balkon Kısımları Kaide Üstünde Bulunanlar

Saat kulelerinde kaide üstünde hem büyük prizmadan küçük prizmaya geçişte oluşan düzlük alanı hem de çıkma şeklinde dışa doğru genişleyerek oluşturulan alanı

⁴²² İlhan, 2014, 195

⁴²³ (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/saat-kulesi252997>)

birlikte kullanan çıkma altları zengin süslemeli balkonlara örnek olarak Çanakkale (Fotoğraf 254) ⁴²⁴ ve İzmit Saat Kuleleri yer alır.

⁴²⁴ (https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_Saat_Kulesi)

C)Birden Çok Balkonlular:

Bu plan tipinde formun prizmal küçülmelerle tamamlanan, her büyük prizmadan küçük prizmaya geçişte bir düzlük alan oluşur. Bu düzlük alanı balkon olarak kullanan saat kuleleri bulunur. İki Balkonlu örneğe Bilecik’te, üç balkonlu örneğe ise Edirne’de (Fotoğraf 255)⁴²⁵ rastlanılmaktadır.

3.8. Türbeler

Araştırmamızda Aydoğdu Bey Türbesi (Fotoğraf 171) ile Süleyman Paşa Türbesi (Fotoğraf: 165) bulunmaktadır.

3.8.1. Tipoloji

Türbe, Müslümanlardan hükümdar, hükümdar ailesinden olanlar, devlet içinde büyük statüye sahip kişilerin kabirleri üzerine inşa edilen üstü kubbelerle örtülü binalara denilmektedir.⁴²⁶ Arapça “t-r-b” kökünden “toprak ‘ anlamına gelen türbe⁴²⁷, türbe haricinde kümbet, makam, meşhet, darih, makam, kubbe gibi isimlerle de bilinmektedir.⁴²⁸ Türbeler mumyalanan cesetlerin muhafaza edilmesi için ölen kişilerin ehemmiyetlerini vurgulamak için yapılmıştır.⁴²⁹ Türbelerle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Türkiye’de Türbe Mimarisi Araştırmaları⁴³⁰ isimli çalışmasıyla Hakkı Önkal türbe mimarisiyle ilişkili kaynakları değerlendirmiştir. Bunlar içinde şüphesiz en önemli kaynağın Evliya Çelebi’nin seyahatnamesi olduğundan bahsetmiştir. Bu eser türbelerin sayısı, planları, mimari ve süsleme unsurlarını barındırması açısından önemlidir. Bilimsel bir yöntemle incelenen ilk türbe araştırması Oluş Arık’ın Beylikler Devri sonuna kadar olan Anadolu Türbeleri” isimli doktora tezi olmuş özellikle bu çalışma ile türbelerin tipolojileri hakkında genel bir bilgiye yer verilmiştir. Haluk Karamağaralı’nın “Anadolu’da Moğol İstilasından Sonra Yapılan Dini Mimarlık Eserlerinin Plan ve Form Özellikleri” çalışması türbe tipolojisini açıklayan diğer bir önemli kaynaktır. Metin Sözen

⁴²⁵ (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/edirne-kalesi-makedonya-saat-kulesi>)

⁴²⁶ Kemaloğlu, 2013, 11

⁴²⁷ Doğanay, 2003, 165

⁴²⁸ Orman, 2012, 464

⁴²⁹ Önkal, 1996, 1

⁴³⁰ Önkal, 2009, 125-139

türbeleri belirli tipler içinde incelemiştir. “Anadolu’da Eyvan Tipi Türbeler” çalışmasını sunmuştur. Oktay Aslanapa Türk Mimarisi ve Osmanlı Devri Mimarisi Türk Türbe mimarisini bizlere tanıtmıştır. Orhan Cezmi Tuncer Anadolu Kümbetleri I, II, II doktora tez çalışması ve Hakkı Önkal’ın “Anadolu Selçuklu Türbeleri” doktora ve “Osmanlı Hanedan Türbeleri” doçentlik çalışmalarının birer el kitabı olduğundan, Gönül Öney’in İran ve Anadolu Türbelerini tipolojik özellikleriyle karşılaştırmış olduğundan Hakkı Önkal bahsetmiştir.⁴³¹

Türk İslam mimarisinde mezar anıtları türbe ve kümbet olarak iki gruba ayrılmıştır. Bu mezar anıtlarının oluşmasında İslamiyet öncesi dönem ve Orta Asya Türk mimari kültürünün çeşitli başkalaşımına uğrayarak günümüze kadar gelmesi etkili olmuştur.⁴³² Bunun ilk örneği Orta Asya’da göçebe olarak yaşayan Türklerin çadırları mimari olarak yapılmasıdır. Bu fikri ortaya çıkan J. Strzygowski “Türkler büyük ölülerini ebedi bir meskene gömerlerdi” ifadesi kullanıp bunların kurgan olduğundan, bu yapıların türbelere, birçok mimari yapıya ve tezyinata etki ettiğini açıklar.⁴³³ Orta Asya Türk mimarisinde kurganlar ilk anıt mezarlardandır. Dışarıdan incelendiğinde tepe görüntüsü izlenimi veren bu yapılar iç düzeni ve toprak altındaki mezar odasından oluşmaktadır. Kurganlar ölen kişinin haricinde, ölen kişinin kullandığı değerli eşyalarını da içermektedir.⁴³⁴ İslam Mimarisinin ilk türbesi Abbasi Halifesi El Muntasır’ın için Hristiyan annesi için yaptırdığı Kubbetüs Süleybiye’dir.⁴³⁵ Sonraki dönemlerde 10. yüzyılda başlayan Türk egemenliği altında olan Horasan ve Türkistan bölgelerinde türbeler inşa edilmiştir. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçukluda türbeler yapılmış, bu dönemdeki türbelere ait en erken örnek Samanoğlu İsmail Türbesi (907) olmuştur. Tim Arap Ata Türbesi (977-978) ve Gürgen de yer alan Günbedi Kâbus (1007) diğer önemli örneklerdendir.⁴³⁶ Gazneli döneminden kalan Arslan Cazip türbesi kübik gövdesi tromplu bir kubbeyle örtülü tuğla malzemeli bir yapıdır. Büyük Selçuklular zamanında ise daha çok Karahanlı ve Gazneli türbe mimarisinin geniş ölçüde değerlendirilip bir sentez oluşturulduğu

⁴³¹ Önkal, 2009, 138-139

⁴³² Aksoy, 2015, 487

⁴³³ Ismaeel, 2007,17, Arık, 1967, 59

⁴³⁴ Aday, 2013,19

⁴³⁵ Tay, 2010, 9

⁴³⁶ Tay, 2010, 10

görülmektedir. Abarkuhdaki 1056 tarihli Künbedi Ali sekizgen gövdenin bir kubbeye örtülü taş bir yapı olmuştur.⁴³⁷ Anadolu ve İran'daki plan tipleri türbe mimarisinin gelişimine katkıda bulunmuştur.

3.8.2. Plan Tipleri

Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde türbe imar faaliyetleri daha sık yapılmaya başlanmıştır. Orta Asya geleneklerini İslami bir anlayışla sentezleyen bir mimari yapı olan Mümine Hatun Türbesi (Plan No: 50, O. Aslanapa'dan), (Fotoğraf 256)⁴³⁸ ve 2.Kılıçarslan Türbeleri (Plan No: 51, O. Aslanapa'dan) ongen planlı türbelere örnek gösterilebilir. Altıgen planlı Hızır Bey (Plan No: 52, M. O. Arıktan) Türbesi ve Saltuklu dönemindeki Tercan Mama Hatun Türbesi (Plan No: 53 O. Aslanapa'dan) dairesel planlı köşeleri pahlanarak yapılan örneklerde bulunmaktadır. Divriği Sitte Melik Türbesi (Fotoğraf 257)⁴³⁹ sekizgen planlı örnektir. Osmanlı devrinde ise türbe plan mimarisinde değişikliğe gidilmiş çift kat yerine tek katlı plana sahip türbeler inşa edilmiştir.⁴⁴⁰ Osmanlıların ilk zamanlarında kare ya da sekizgen gövde üzerinde konik veya piramid çatılı kümbetler bulunursa da Bursa alındıktan sonra kubbeli türbeler görülmeye başlanmıştır.⁴⁴¹ Erken Dönem Osmanlı mimarisinde İznik ve Bursa'da baldaken planlı İznik Hacı Hamza Türbesi (1349), Bursa Devlet Şah Türbesi Fotoğraf (Fotoğraf 258)⁴⁴² (1412) piramit külahlı türbeler olup Selçuklu geleneğini devam ettirmesi bakımından önemlidir.⁴⁴³

Osman ve Orhan Gaziye ait olan türbeler yıkılmış 1863' de Abdülaziz tarafından yeniden yaptırılmıştır. Çelebi Sultan Mehmet'in yüksek kasnak üzerine 15.m çaplı kubbesi sekizgen türbesi dış yüzünü kaplayan firuze çinili süslemelerle oluşan güzel bir örnektir.⁴⁴⁴ Osmanlı Sultanlarının türbeleri Fatih Dönemine kadar yapılan iki katlı olarak düzenlenen türbeler Fatih Döneminde tek katlı olarak inşa

⁴³⁷ Önkal, 1977, 8

⁴³⁸ (https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCmine_Hatun_T%C3%BCrbesi)

⁴³⁹ (<http://www.haberkaos.com/Sivas-sitte-melik-sahinsah-kumbeti/>)

⁴⁴⁰ Gündüz, 2010, 240

⁴⁴¹ Aslanapa, 2016, 238

⁴⁴² (<http://www.yildirim.gov.tr/devlet-hatun-turbesi>)

⁴⁴³ Aslanapa, 2016, 239

⁴⁴⁴ Aslanapa, 2016, 285

edilmeye başlanmışlardır. İstanbul'da külliye binalarının arasında cami mihrap duvarının arka kısmında Fatih Sultan Mehmet'in on köşeli ve hanımı Gülbahar Hatun'un sekizgen türbeleri 1765 depreminde yıkılmıştır. Fatih Dönemine ait üç önemli türbe bulunmaktadır. İstanbul Mahmut Paşa, Davud Paşa ve Üsküdar Rum Mehmet Paşa türbesidir. Bu türbeler sekizgen planlı kesme taş malzemedен inşa edilmiştir. Mahmut Paşa türbesi diğer eserlere göre lacivert ve firuze renk çini kakmalı süslemelerle daha süslü bir yapıdır. Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadeleri için yapılan Şehzadeler türbesi sekizgen gövde üzerine yuvarlak tambur ve basık kubbe ile örtülmüştür. Kanuni Sultan Süleyman oğlu Şehzade Mehmet için Mimar Sinan'a bir türbe (Fotoğraf 259)⁴⁴⁵ yaptırmıştır. Mimar Sinan sekizgen gövdeli yivli kubbeli yapı tasarlamıştır.⁴⁴⁶

Kanuni'nin oğlu 2. Selim için Mimar Sinan'ın 1577 de yaptığı ortadaki türbe sekiz sütunlu ve kemerden ibaret bir iç sekizgen üzerindeki kubbe, dıştan köşeleri kesik kare biçiminde masif bir kitle içerisine yerleştirilmiştir. Mimar Sinan'ın kalfası olan Davud Ağa 1599 tarihli 3. Murad için altıgen türbe yapmıştır.⁴⁴⁷

Daha sonraki dönemlerde 1. Abdülhamid için mimar Mehmet Ağa tarafından 1789' da mermerden yapılan köşeleri yuvarlatılarak yapılan kare biçimli sekizgen tambur biçimli yükselen bir kubbe içindeki kemerlere oturmaktadır. 3. Selim'in annesi Mihrişah Sultan'ın külliyesinin yanında 1792' de mermer malzemeli türbesi daire formuna yakın on iki köşeli planda yapılmıştır.⁴⁴⁸

Sultan 2. Mahmut' un Divanyolun'da mermer kaplamalı 1840 tarihli kendine adına yaptırdığı türbede imparatorluk üslubunda sekiz köşeli türbe bulunmaktadır. Sultan Ahmet'te Fuat Paşa'nın 1869 tarihli sekizgen türbesi, Aksaray Valide türbesine paralel bir üslup gösterir. İstanbulun Hürriyet tepesinde, Mahmut Şevket

⁴⁴⁵(<https://www.mimarsinan.gen.tr/sehzade-mehmet-turbesi/>)

⁴⁴⁶Aslanapa, 2016, 287

⁴⁴⁷Aslanapa, 2016, 288

⁴⁴⁸Aslanapa, 2016, 289

Paşa için mimar Kemaleddin'in 1909 'da yüksek kaideli dört ayak üzerine, dört kemerli üstü kubbeyle örtülü dıştan mukarnaslı açık bir türbe bulunmaktadır.⁴⁴⁹

Çalışmada yer alan ilk örneğimiz Süleyman Paşa Türbesidir. (Çizim No: 29), Osmanlı döneminde yapılan sekizgen planlı üstü kubbeyle örtülü olan yapılara örnek gösterilebilir. Bursa'da yer alan Emir Sultan Türbesi, Yeşil Türbe, Osman Gazi Türbesi Şehzade Mahmut Türbesi, Yavuz Sultan Selim Türbesi örnek verilebilir. (Fotoğraf 261) ⁴⁵⁰,Ayaz Paşa Türbesi, Barbaros Hayreddin Türbesi, Hüsrev Paşa Türbesi, Şehzadeler Türbesi, Sokullu Mehmet Paşa Türbesi, Rüstem Paşa Türbesi (Fotoğraf 262) ⁴⁵¹, Şehzade Mustafa Türbesi gibi sekizgen planlı⁴⁵²dışarıdan üstü kurşunla örtülü kubbeli eserlere benzemektedir. Hem Erken Osmanlı hem de Klasik Osmanlı Devrinde sık sık görülen türbe mimari plan tiplerini andırır.

Çalışmadaki diğer örneğimiz Aydoğdu Bey Türbesi (Çizim No: 30), kare planlı olmasından dolayı Yıldırım Türbesi ⁴⁵³, Babacı Hatun Türbesi ⁴⁵⁴ (Fotoğraf 260) ⁴⁵⁵, Kara Mustafa Paşa, Abdal Mehmet Türbesi örnek verilebilir. Fakat bu eserler üst örtü itibariyle Aydoğdu Bey Türbesinden farklı özelliklere sahip olup, daha eskidirler.

3.8.3. Teknik ve Malzeme

13. yüzyıldan önceki türbelerin yapı malzemesi genel itibariyle tuğla olmuştur. Abarkuhdaki Günbedi Ali ve Kirmanda bulunan Cebeli Seng gibi moloz taşın kullanıldığı örneklerde vardır.⁴⁵⁶ Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tuğla, taş türlerinin farklı örneklerinin kullanıldığı türbelere rastlanılır. Malatya'da Sitti Zeynep Kümbeti tamamen kesme taş malzeme ile yapılmıştır.⁴⁵⁷ Manisa'da Saruhan Bey

⁴⁴⁹Aslanapa, 2016, 291

⁴⁵⁰ (<https://www.camilerveturbeler.com/yavuz-sultan-selim-han-turbesi/>)

⁴⁵¹ (<https://kulturenvanteri.com/yer/rustem-pasa-turbesi/>)

⁴⁵² Ünsal, 1982, 81

⁴⁵³ Yavaş, 2013, 533

⁴⁵⁴ Koshenova, 2016, 188

⁴⁵⁵ (<https://okuryazarim.com/balaci-hatun-turbesi/>)

⁴⁵⁶ Arık, 1967, 64

⁴⁵⁷ Eskici, 2013, 86

Türbesinde duvarları moloz taş ve tuğla karışımından oluşan, kubbe, kemer, tonozlu kısımlar tuğladan, duvarların köşe kısımlarında yer yer kesme taşlarda bulunmaktadır.⁴⁵⁸

Erken Devir Osmanlı mimarisine bağlı olarak türbelerde taş ve tuğlanın oluşturduğu almaşık duvar tekniği görülmektedir. İznik'teki Kırgızlar Türbesi, İki sıra tuğlalı bir sıra taş örgülü Yıldırım Türbesi, Klasik Devir Osmanlı mimarisinde daha çok mermer ve kesme taş malzemenin yaygın olduğu örnekler görülmektedir. Kesme taş malzemeli Mahmut Paşa Türbesi (Fotoğraf 263)⁴⁵⁹, Davud Paşa, Rum Mehmet Paşa, 2. Bayezid Türbesinde görülmektedir.

Mermer malzeme Yavuz Sultan Selim Türbesi, Sultan 1. Ahmet'in inşa ettirdiği türbeler örnek gösterilebilir.⁴⁶⁰

3.8.4. Süsleme

Karahanlı türbelerinde tuğla malzeme cephedeler de bezeme olarak kullanılmıştır. Öz kentteki türbelerde bu tasarım değişmemiştir.⁴⁶¹ İran'da bütün türbelerin yüzleri geometrik düzenli ve kûfi yazılarla bezelidir. Demavent Şeyh Sebli Türbesinde her yüz farklı zengin tuğla süslemeleri yer alır. Maraghadaki Kümbeti Surk portalinde, Günbedi Kabud saçağında firuze sırlı bezemeler kullanılmıştır. Anadolu türbeleri sade taş kabartma bordürler, sivri kemerli nişlerle bezeli, İran'daki eserlere nazaran daha süslüdür. Erzurum Çifte Minareli Medresede bulunan sağır tutulan türbe gibi, Amasya Halifet Gazi türbesi, Kayseri Döner kümbet (Plan No: 53, M. Akok 'tan), (Fotoğraf: 264)⁴⁶² gibi daha zengin bezemeli örneklerde görülmektedir.⁴⁶³

Anadolu örneklerinde çini malzeme Türkistan ve İran'daki türbelere göre daha yoğun uygulanmıştır. Amasya Gök Medrese Türbesi 13. yüzyıl ikinci yarısı ve Sivas Keykâvus Dârüşşifası 1220 türbelerinde sırlı tuğlalı girift geometrik

⁴⁵⁸ Acun, 1985, 481

⁴⁵⁹(<https://kulturenvanteri.com/yer/rustem-pasa-turbesi/>)

⁴⁶⁰ Aslanapa, 2016,287

⁴⁶¹ Altun, 1988, 40

⁴⁶²(<https://kayseri.city/tasinmaz-kultur-varliklari/kumbet/doner-kumbet/>)

⁴⁶³ Arık, 1967, 65

kompozisyonlar firuze, kobalt mavisi ve patlıcan moru renkler görülmektedir.⁴⁶⁴Turkuaz, kobalt mavisi ve patlıcan moru renkli sırlı tuğlalarla yapılan geometrik dekorasyon tarzı İran, Horasan ve Türkistan örneklerinden daha erken tarihlidir.⁴⁶⁵ Osmanlı döneminde ise Çelebi Sultan Mehmet türbesinin (Fotoğraf 265) ⁴⁶⁶ dış yüzünü firuze çiniler kaplamış, Sultana ait çini lahitler göze çarpmaktadır. Duvarlar üç metre boyuna kadar yeşil çinilerle kaplıdır.⁴⁶⁷

Sultan Selim ve Şehzade Mehmet Türbelerinde revakların dış sütunları yeşil mermer iç sütunların pembe somakiden yapılmış kapı yanına da çini panolar konulmuştur. Şehzade Mehmet Türbesinde zengin silmeli kitabeler yazılar ve kırmızı taş motiflerle desteklenmiştir.⁴⁶⁸ Sokullu Mehmet Paşa Türbesinde petekli kafa pencerelerinin üstünden başlayan bir çini kitabesi vardır. Bunun harici türbenin kubbesinin içi kalem işi kırmızı zemin üzerine beyaz işlemler işlenmiştir. Ferhat Paşa Türbesinde üst pencerelerde alınlıklarda açık ve koyu renkli taşlar yer alır.⁴⁶⁹ Kaptanı Derya olan Sadrazam İbrahim Paşa Türbesi gibi pencerelerin alt üstlerinin arasında çini kitabe yazı kuşağı dolaşır ve üstten kubbe birimine kadar çini ile kaplıdır. Abdurrahman Paşa Türbesinin iç cephesi renkli natüralist tarzda yapılmış yaprak, dal, üzüm salkımları ve gülçeler ile bezenmiştir.⁴⁷⁰On sekizinci yüzyıl sonlarında Barok etkisi görülmeye başlanılmıştır. Osmanlı türbelerinde de bu durum görülmüştür. Oyuk ve kıvrık yapraklı, küçük helezonlar, deniz kabukları stilize ornemanlar ve kıvrık dalların arasında gül ve lale süslemeleri görülür. İç ve dış cephelerde mermer kaplama vardır. İç mimaride çini kaplama ve yazı kuşaklarıyla renklendirilmiştir. Koca Ragıp Paşa türbesindeki sütunlar başlıkları da içten oyulan köşelerde bükülü yapraklarla biçimlenmiştir. Şah Sultan türbesindeki duvarlar ve kubbe barok kalem işi süslemeler bulundurmaktadır.⁴⁷¹ Tüm bu eserler neticesinde Yenişehir'de bulunan Aydoğdu Bey Türbesinde herhangi bir süsleme unsuru

⁴⁶⁴ Öney, 1981, 44

⁴⁶⁵ Başkan, 2013, 37

⁴⁶⁶([https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_\(2216628788\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_(2216628788).jpg))

⁴⁶⁷ Aslanapa, 2016, 285

⁴⁶⁸ Erçağ, 1989, 9-14

⁴⁶⁹ Ünsal, 1982, 85

⁴⁷⁰ Ünsal, 1982,86

⁴⁷¹ Ünsal, 1982, 88

bulunmamaktadır. Süleyman Paşa Türbesinde bulunan lahitin kaidesinin alt kısmı sade tutulmuştur. Kaidenin üst bölümünün yan tarafları stilize edilmiş yaprak motifleriyle bezemelidir. Türbe içinde bulunan lahitin kuzey ve güney yüzlerinde orta bölümde bir rozet, doğu ve batı yüzlerinde ise çiçek ve ağaç süslemeli rozetler bulunmaktadır. (Fotoğraf 168- 169)

4. SONUÇ

Çalışmamızın konusu olan Bursa'nın İl'ine bağlı Yenişehir, 1301 Koyunhisar Savaşı'yla birlikte Osman Gazi tarafından erenlerine fetih hakkı verilmiştir. Yenişehir'in Osmanlı döneminde menzil noktalarından Anadolu sağ kol güzergâhında yer alması nedeniyle, hac ve ticaret merkezi olduğundan stratejik bir öneme sahiptir. Bütün bu sebepler Yenişehir'in gelişimini ve çevresindeki köyleri etkilemiş bundan dolayı çeşitli tarihi yapılar inşa edilmiştir.

Yenişehir ilçe merkezi ve çevresinde bulunan köylerden altı camii, bir çeşme, dört hamam, üç konut, bir külliye, yedi mezar taşı, bir saat kulesi, iki türbe, yapım tarihi, malzeme, teknik, plan, mimari, süsleme bakımından incelenmiştir. İlçede günümüze ulaşabilen en eski yapı Kumluk Camisi olmuştur. Camiinin girişinde Hicri 697 yılı tarihi görülmektedir. Yenişehir ilçe merkezi ve köylerinde 1300 senelerinde Türk-İslam döneminde imar faaliyetlerine başlanılmıştır. Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir.

Yenişehir'de Osmanlı döneminde dini mimaride camiiler, mezar taşları ve türbeler haricinde herhangi bir yapı türü bulunmamaktadır. Camiilerin birçoğunda kuzey cephelerin aslından farklı olarak onarılmıştır. Çalışmada iki türbeden birisi olan Aydoğdu Bey türbesi köy halkının verdiği bilgiye 1970 senesinde aslına uygun olarak yeniden inşa ettirilmiştir. Sinan Paşa Camisi ve Bali Bey Camisinin hazire bölümünde yer alan mezar taşlarının zamanla aşınımına uğraması ve bakımsız biçimde bırakılmıştır.

Camiilerin yapım tekniklerine ve malzemelerine bakıldığında, Kumluk Camisinde beden duvarlarının alt kısmı moloz taş üst kısımlar tuğla malzemedan yapılmıştır. Yarhisar Camisi, Postumpost Camisi, Voyvoda Çınarlı Camisi, Sinan Paşa Külliye içerisinde yer alan camii de almaşık duvar tekniğinin oluşturduğu taş ve tuğla malzemeler görülür. Balibey ve Orhangazi Camisi de yığma tekniğinde kesme taş malzeme kullanılmıştır.

Camiilerin beş âdeti ilçe merkezinde biri Yarhisar köyünde yer almaktadır. Tarihi yapıların banileri padişah, devlet içinde önemli mevkilere sahip insanlardan

oluşmaktadır. Yenişehir’de Kumluk, Orhan Gazi ve Yarhisar Camiileri kareye yakın dikdörtgen planlı olup, camiilerin üstü düz ahşap tavanlıdır. Çınarlı Voyvoda Camisi toplu mekân elde etmek amacıyla kareye yakın dikdörtgen formlu yapılan harim mekânının üstünün tam ortasında sekizgen tek kubbeli plan tipiyle diğer eserlerden farklıdır. Sinan Paşa Külliyesi içinde yer alan camii ise Klasik Osmanlı döneminde yapılmasına rağmen Erken Devir Osmanlı mimari plan tipinde daha yaygın olan plan tipinde, merkezi tek kubbeli bir mekân ve üç birimli son cemaat yerinden oluşmaktadır. Postumpost Camisi ve Balibey Camisi Erken Osmanlı mimarisinin yaygın plan tiplerinden birisi olan Tabhaneli camiiler grubunda yer almaktadır. Genellikle düzlüklere inşa edilen camilerden Yarhisar Camii, köye hâkim bir tepe üzerine inşa edilirken, Postumpost Camisi Baba sultan höyüğünün tepesinin ortasına inşa edilmiştir.

Camiilerin süsleme özelliklerine bakıldığında dış cephelerinde almaşık duvar tekniğinin oluşturduğu taş ve tuğla malzemenin oluşturduğu bir süsleme tipi görülür. Örnek olarak Postumpost Camisi, Voyvoda Çınarlı Camisi, Sinan Paşa Camisi gösterilebilir. Postumpost Camisi ve Sinan Paşa Camisi pencere alınlıklarında dikey ve yatay şekilde yerleştirilen, tuğla malzemenin bir süsleme kompozisyonu yer almaktadır. Postumpost Camisinin güney cephesinde yer alan Bizans mimarisinde İsa Feneri ve Kariye camiilerinde de görülen yürek motifi vardır.

Yine Postumpost Camisi güney cephesinde yürek motifinin hemen yanında bir madalyon bulunur. Voyvoda Çınarlı Camisi ve Sinan Paşa Camisi dış cephesinde iki sıra testere dişli kirpi saçakların oluşturduğu bir hareketlilik vardır. Voyvoda Çınarlı Camisi ve Sinan Paşa Camisi minareleri tuğla malzemenin, mukarnas dilimlerine sahip, değişik boyut dizilmeleriyle oluşturulan süsleme tarzı görülmektedir. Voyvoda Çınarlı Camisi güney cephesinde pahlanan kısımların kavsaraya benzer bir şekilde konulmasıyla oluşturulan bir süsleme düzeni bulunmaktadır. Bali Bey Camisinde pencerelerin sövelerinde taşın üzerine yapılan bitkisel tarzda süslemeler bulunmaktadır. Sinan Paşa Camisinin mihrabının kavsara kısmında mercan kırmızısı renginde bitkisel tarzda yapılan kalem işi süslemeler bulunur. Sinan Paşa Camisi minaresinin şerefe kısmının hemen altında üç sıra

halinde yapılan bitkisel içerikli süslemeleri gövde kısmında ise firuze renkli çinileri barındırmaktadır. Sinan Paşa Camisinin içinde mihrap ve pencerelerin köşelerinde lacivert zemin üzerine firuze, yeşil, beyaz renkli çiniler vardır. Pencere alınlıklarında çini süslemeli yazılar mevcuttur. Sinan Paşa Camisi minaresinde firuze renkli çini süslemeler yer almaktadır.

Çalışmamızda yalnızca Yarhisar Camisi'nin karşısında yer alan çeşme bulunmaktadır. Camii ile birlikte inşa edildiği düşünülmektedir.

Çalışmamızda dört hamam yer almaktadır. Hamamlardan en eski yapı Yarhisar Köyünde yer alan Orhangazi döneminde yaptırılan 1324-1362 tarihli Yarhisar hamamıdır. Ayaz köyünde bulunan Ayazköy hamamıyla ilgili 1521 tarihine ait bir tahrir defterinde bilgi bulunmaktadır. Menteşe Köyü Hamamının kitabesi bulunmadığından 14 Haziran 2019 tarihli gazete haberine göre Menteşe Köyü Ahmet Erdem Bayram hamamın 300 sene önce yapıldığını söylemektedir. Bu hamamlardan Tarihi Çifte Hamamın kitabesi yoktur. Dolayısıyla kesin olarak yapım tarihi bilinmemektedir.

Yarhisar hamamının ve Ayazköy hamamının iç ve dış cephelerinde tuğla ve taş malzemenin oluşturmuş olduğu almaşık duvar tekniği kullanılmıştır. Moloz taş ile yapılan tek örnek Menteşe hamamıdır. İç cephelerinde de ise duvarlar örülü ve sıvalı bir şekilde yapılmıştır. Tarihi Çifte Hamam'da dış cephe beden duvarları yapıya özgü olup dış ve içten sıvalıdır. Dış cephede kaba taş ve tuğla malzemelerle yığma tekniğinde derz arasında harçla düzensiz bir şekilde düzenlendiği görülür.

Plan tipi olarak hamamlar Semavi Eyice'nin Türk Hamamları tasnifine göre değerlendirilmiştir. Sıcaklığı yıldızvari olan tip Yenişehir'deki Tarihi Çifte Hamamının erkekler mekânıdır. Sıcaklığı Kubbeli Dikdörtgen Şeklinde Olan Çifte Halvetli Tip Yenişehir'deki Tarihi Çifte Hamamının kadınlar kısmı bulunmaktadır. Yarhisar Hamamı çifte halvetli plan tipindedir. Menteşe Hamamı ve Ayaz Hamamı ılık-ılık ve halvetin eş odalar halinde olan plan tiplerindedir.

Hamamlar süsleme özelliklerine göre incelendiğinde iç ve dış cepheler sade tutulmuştur. Yalnızca Menteşe Hamamı'nın sıcaklık bölümünde yer alan kurnanın üzerindeki motif süsleme özelliği taşımaktadır.

Çalışmamızda üç adet konut bulunmaktadır. Konutların yapım tarihine bakıldığında 18. yüzyıl tarihlendirmesiyle en eski yapı Şemaki evidir. Diğer iki örnek Ferah Sokak No: 2 ve Ferah Sokak No: 4 tescilli evleri 19. yüzyıl örnekleridir.

Konutlarda Şemaki Evinde alt katında moloz taş malzemenin oluşturduğu yığma duvar tekniği görülürken, üst katta ahşap malzemenin bir tavan tabanlı bağdadi tekniği uygulanmıştır. Ferah Sokak No: 2 ve No: 4 evlerinde kerpiç ve ahşap malzemenin oluşturduğu bağdadi teknikleri kullanılmıştır.

Konutların plan şeması olarak Sedat Hakkı Eldem'in Türk Evi tasnifine göre incelenmiş iki katlı dış sofalı plan şemaları görülmektedir. Şemaki Evi'nde Başodada yüklüğün üzerinde yer alan büyük bir manzara yer almaktadır. Denizle ayrılmış üç kara parçası ortada adada yer alan İstanbul panoramalarında çok fazla görülen Kız Kulesi betimlenmiş, Başoda haricinde iki odadan güney cephede yer alan odada başoda kadar süslü oda içinde yer alan tavan, yüklük kapakları, kapı ve ocak nişinin olduğu duvar en alttan üste kadar bezenmiştir. Pahlanan köşede kapı ve yüklük kapakları ustalıklı bezenmiş kapının sağ tarafında büyük bir yüklük bulunmaktadır. Beyaz renk zemininde başodadakine benzer şekilde çiçek demetleri yer almaktadır. Duvarın alt kısmında sarı zeminde natüralist tarzda yapılmış bir kurdele ile bağlanan lale, gül, sümbül gibi çiçek demetleri görülmektedir. Kapı ile yüklüğün arasında C ve S kıvrımları akantus yapraklarında oluşan süslemesiyle sade tarzda yapılmış bir ocak nişi ve nişin iki tarafında üç raf bulunmaktadır. Ferah Sokak No: 2 ve No: 4 evlerinde herhangi bir süsleme özelliği yer almamaktadır.

Sinan Paşa külliyesi araştırmamız içerisindeki külliye tarzında tek örnektir. Külliye içerisinde camii, medrese, imaret yer almaktadır. Külliye 1572-1560 tarihlerinde yapılmış, tarihi yapının genelinde üç sıra tuğla ve bir sıra taş malzemenin oluşturduğu almaşık duvar tekniği görülürken camisinde kuzey cephede düzgün kesme taş malzeme kullanılırken diğer cephelerde ise moloz taş teknik olarak yığma

tekniki kullanılmıştır. L planlı olarak inşa edilen külliyyede süsleme özelliği olarak Sinan Paşa camisinde bulunan çinili pencereler, çinili mihrap, mihrabın mukarnaslı kavsaralı kısmında bitkisel tarzda kalem işi süslemeler yapılan sır altı tekniğinde çok renkli kırmızılı İznik çinileri vardır.

Yedi adet mezar taşından en eskisi 910 Hicri/1504-1505 tarihli Bali Bey Camisinin haziresinde yer alan 1. mezar taşıdır. Bali Bey Camisinin haziresinde Hicri 952 Miladi 1545 senesine tarihlendirilmiştir. Sinan Paşa Camisinin bahçesinde bulunan 3. mezar taşında Sinan Paşa Camisinin 16. yüzyılda inşa edildiği düşünülecek olursa mezar taşının bu tarih aralığında ya da daha sonrasında yapıldığı düşünülmektedir. Yarhisar Hamamı civarında Mehmet Ağaya ait bulunan mezar taşında 1166 Hicri 1753 Miladi tarihi görülmektedir. Bali Bey Camisinde 2,3,4. ve 5. Mezar taşlarının yapım tarihleri kesin olarak bilinmemektedir.

Malzeme ve teknik olarak: Bütün örneklerde mermer malzemeden zemin oyma tekniği görülürken,

Balibey 4. Mezar taşı dikdörtgen kaideli gövdesi silindir tepe kısmı daireseldir. Bunun haricinde diğer Balibey Camisinde yer alan bütün örneklerde mezar taşlarında dikdörtgen formlu sivri kemer tepelikli tip görülmektedir. Yenişehir Hamamı yakınlarındaki mezar taşı ve Sinan Paşa Camisinin haziresindeki mezar taşında düşey dikdörtgen tip görülmektedir. İncelenen mezar taşlarında celi sülüs yazı çeşidi vardır.

Süsleme özelliklerine bakılacak olursa Sinan Paşa Camisinin haziresindeki mezar taşı Yarhisar hamamı civarındaki mezar taşında, Bali Bey Camisi haziresindeki 5. mezar taşında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Bali Bey Camisinin haziresindeki 1.mezar taşı kare şeklinde çerçeve içine alınmış yazı kuşağı, 2. mezar taşı altlı üstlü şekilde ikiye ayrılan yazı kuşağı çerçeve kısımlarının köşelerinde birbirine geçmiş şekilde oluşturulmuş geometrik şekiller düzenlenmiştir. 1 ve 2. Mezar taşının lahit köşesinin ön kısmında girift tarzda bitkisel motifleri andıran kıvrımlar bulunurken gövde kısmında birbirine içerisine geçmiş altıgen olarak geometrik motifli bir düzen yer alırken iki üçgen büyük tutulan içlerinde beş

dilimli çiçek süslemeleri vardır. 3.ve 4. Mezar taşlarını yazı kuşaklarının dört bir tarafını çevreleyen birbirine kıvrımlı çizgilerle bağlantılı bir şekilde düzenlenen yuvarlak motifler yer almaktadır.

Çalışmada bulunan tek saat kulesi Yenişehir meydanında yer alan saat kulesidir. 1906 yılında Yunan işgali zamanında büyük tahribata uğrayan yapı 1936 yılında yenilerek tekrardan yapılmıştır. Dikdörtgen formlu yerli malzemenin kullanıldığı kesme taşlarla kaplıdır. Yenişehir saat kulesi meydanlarda yer alanlar plan grubundadır. Sekizgen kaideli planlıdır. Saat kulesinde herhangi bir süsleme özelliği görülmemektedir.

Süleyman Bey türbesi ve Aydoğdu Bey türbeleri çalışmamızdaki iki türbedir. Süleyman türbesi 1337-1338 tarihiyle Aydoğdu Bey türbesinden daha eski bir yapıdır. Aydoğdu Bey türbesi ise köy halkının söylediğine göre 1970 yılında aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır. Süleyman Bey Türbesinde iki sıra tuğla bir sıra kaba yontma taş malzeme ile örülmüş almaşık duvar tekniği kullanılmıştır. Aydoğdu Bey türbesinde taş malzemeyle yapılmış türbede yığma tekniği uygulanmıştır. Plan olarak Süleyman Bey türbesi sekizgen plana sahip tek kubbeli inşa edilmiştir. Aydoğdu Bey türbesi kareye yakın dikdörtgen bir plana sahip üstü sekizgen primidal külahla örtülmüştür. Süsleme özelliği olarak Süleyman Bey Türbesi içerisindeki lahidin üst basamağındaki kaide stilize bir şekilde yaprak motifleri ile kabartma tekniğinde bezenmiştir. Lahidin kuzey ve güney kısımlarının ortalarında rozetler, doğu ve batı yüzlerinde yan bölümlerde çiçek ve ağaç tasvirleri yer alır. Batı kısımda Selvi, üzüm, sümbül ve zambak, doğuda lale motifleri bulunmaktadır. Aydoğdu Bey türbesinde herhangi bir süsleme özelliği bulunmamaktadır.

Yenişehir Osmanlı döneminde askeri ve ticari yol güzergâhında yer olması nedeniyle gelişmiş bir tarihi kent dokusu ortaya koymaktadır. Yenişehir'deki bütün tarihi yapılar göz önüne alındığında erken ve klasik devir Osmanlı döneminin mimari, sosyokültürel hayatını ortaya koyan önemli eserlerdendir. Yenişehir tarihi yapıları ile Anadolu'da mevcut olan tarihi yapılar arasında büyük bir farklılık bulunmamaktadır. XIII. yüzyıl ile XX. yüzyıl arasına tarihlendirilen Yenişehir'deki

Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden olan bu tarihi yapıların korunması ve gelecek nesillere aktarmak hepimizin görevidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Türkan, **Anadolu Türk Mimarisinde Tabhaneli Camiler**, (Doktora Tezi), İzmir, 2011, s. 36-576
- Tabhaneli Camilerin İnşa Malzemesi ve Duvar Teknikleri, **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 37, 2016, s. 313
- Tabhaneli Camilerin Tipolojisi Üzerine Bir Deneme, **SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2013, Sayı: 28, 303-326
- ACUN, Hakkı, **Anadolu Saat Kuleleri**, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1994, s. 38
- ”Manisa İshak Çelebi Külliyesi”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 19, İstanbul, 1985, s. 128
- Manisa’daki Türbe Mimarisi, **Belleten Dergisi**, 1985, Cilt: 49, Sayı: 195, s. 481
- Saat Kulesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Cilt: 35, 2008, s. 325-326
- AÇIKGÖZOĞLU, Ahmet Sacit, Mezar Taşı Çalışmaları, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 14, 2009, s. 299,303
- ADAY, Erdal, **Kütahya İli Türbe ve Yatırları Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar**, (Doktora Tezi), Balıkesir, 2013, s. 19
- AKARCA Aşkıldil, AKARCA, Turhan , “**Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**”, İstanbul, 1954, s. 19
- AKBAŞ, Gamze, ERÇETİN, Arzu, KUTLU, Rana, “İzmit’te Erken Dönem Osmanlı Mimarisi Örnekleri Zaviye, İmaret, Cami”, **The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication**, Cilt 10: Sayı: 2, 2020, s. 120
- AKOK, Mahmut, “Diyarbakır Ulucami Mimari Manzumesi”, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 8, Ankara, 1969, s. 114
- AKOVA, Enis’ ’Eşrefoğulları Beyliği Mimari Eserlerinden Beyşehir’deki Eşrefoğlu Cami’nin Koruma Sorunları ve Çözüm önerilerine Yönelik Bir Araştırma’’,
Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-1, Konya, 2018, s. 531
- AKSOY, Erdem, Orta mekân: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensibi”. **Mimarlık ve Sanat**, 1963, s. 43-92
- AKSOY, Feyza, **Yenişehir Geleneksek Konutları Şemaki ve Veli Baba Evleri**, Geçmişten Günümüze Yenişehir Sempozyumu, Bursa, 2014, s. 371-372

- AKSOY, Zeynep Demircan Diğer Yapılarla İlişkileri Bakımından Mezar Anıtları, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 38, 2015, s. 487
- Klasik Osmanlı Dönemi Sinan Camilerinin Biçim Grameri Açısından İrdelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001, s. 5-13
- AKSOY, Pelin, **17. Ve 18. Yüzyıl Bursa Evleri Yapı Çözümlemesi**, (Yüksek Lisans Tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, 2011, s. 106
- ALTIN, Alper’’ Taşkın Paşa Külliyesi İçerisinde Yer Alan Hızır Bey Türbesindeki Sandukalar’’, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 45, 2019, s. 387
- ALTIPARMAKOğLU, Gözde-GÜRANİ, Yeşim, Gürani ’’Avlu Mekânının Eğitim Yapıları Üzerinden Analizi: Adana Örneği, **İç ve Dış Çeper Temalı Ulusal Mekân Tasarımı Sempozyumu Bildiri Kitabı**, 2016
- ALTUN, Ara, Orta Asya Türk Sanatı ile Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Mimarisi, **Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri**, 1988, s. 40
- ARDA, Zuhâl, BÜYÜKKOL Semih, Türk Kültüründe Hamam Geleneği ve Resim Sanatına Yansımalar, **İdil Dergisi**, Sayı: 27, Cilt: 5, 2016, s. 2049
- AREL, Ayda, **Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar**, İzmir Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 1982
- ARIK, Mehmet Oluş, **Erken Devir Anadolu Türk Mimarisinde Türbe Biçimleri**, Ankara, 1967, s. 59
- "Malatya Ulu Camiinin Aslı Plânı ve Tarihi Hakkında." **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 8,1969, s. 149
- ARIK, Rüçhan, ’Resimli Türk Evlerinden İki Örnek’’, **Sanat Dünyamız Dergisi**, Sayı: 4,1975, s. 12-13
- ARSEVEN, C. Esad, ’Çeşme’’, **Sanat Ansiklopedisi**, İstanbul, 1983, I, s. 386
“Tabhane”, **Sanat Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İstanbul, 1998, s. 1889 “Türk Sanatı Tarihi”, **VII. Fasikül**, İstanbul, s. 535
- ARSLAN, Hidayet, **Osmanlı Mimarisinde Ahşap Tavan Göbekleri**, İstanbul Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2005, s. 60
- ASLANAPA, Oktay, **Bursa Yenişehir’inde Reyhan Paşa’nın 734-(1333) Tarihli Mezar taşı ve Lahdi**, Sanat Tarihi Araştırmaları III, İstanbul, 1970, s. 59-67
- Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı**, İstanbul, 1977, s. 186
- ’’Türk Sanatı’’, İstanbul, 2016, s. 29-.299

- Aşıkpaşazade Tarihi, **Tevarih-i Âl-i Osman**, (Yayımlar: Çev. [Nihal Atsız], İstanbul, 1970, s. 200-216
- ATAMAN, Gökhan, **Hıms Yapının Taşıyıcılık Açısından Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007, s. 36
- ATEŞ, İbrahim, 'Şam Ümeyye Cami ve Vakfiyesi. '**Vakıflar Dergisi**, Sayı: 12,1978, s. 29
- ATLANSOY, Kadir, **Osman Gazi ve Dönemi**, Bursa Kültür Sanat Turizm Vakfı Yayınları, Bursa, 1996, s. 27
- AVCI, Casim, "**Leşker-i Bazar**", Ankara, 2003, s. 142-143
- AYGÖR, Erkan, **19. Yüzyıl ve 20. Yüzyıl Başlarında Konya Evlerinin Mimari Gelişimi ve Değişimi** (Doktora Tezi), Cilt: I, Konya, 2015, s. 270
- AYMERGEN, Filiz, **Yenişehir'de Türk Eserleri**, (Basılmamış Lisans Tezi), İstanbul, 1969, s. 2-32
- AYTÖRE, Ayhan, "**Türklerde Su Mimarisi**" **Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi** (19-24 Ekim 1959), Ankara, 1962, s. 58
- AYVERDİ, E. Hakkı, **Bali Bey Cami**, Vakıflar, 1974, s. 889
- Fatih Devri Mimarisi**, İstanbul, 1923, s. 85
- İlk 250 Senenin Osmanlı Mimarisi**, İstanbul, 1976, s. 76
- Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri** (855-886), (1451-1481), III, İstanbul, 1966, s. 201-215
- "**Osmanlı Mimarisinin İlk Asrı**", Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi Ankara 19-24 Ekim 1959, Ankara, 1962
- "Orhan Gazi Devrinde Mimari", Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi **Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü Yıllık Araştırma Dergisi**, I, 1956, Ankara, 1957, s. 115-155
- AZEZLİ, Gülçin, **19. Yy da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekân Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi**, (Yüksek Lisans Tezi),2009, s. 12-32
- AZSÖZ, Gökben, ÖZKÖK, Mete Korhan, ERŞAN Şevket, **Erken ve Klasik Dönem (14.-17. Yy) Osmanlı Köprülerinin Tarihsel Gelişimlerinin ve Yapım Tekniklerinin İncelenmesi: Edirne/Uzunköprü Örneği**, 3. Köprüler Viyadükler Sempozyumu, 08-09-10 Mayıs 2015, s. 4

- BARIŞTA, Hatice Örcün, Başkent İstanbul'dan Örnekleriyle Osmanlı Dönemi Çeşmeleri, **Türkler Ansiklopedisi**, Ankara, 2002, XII, s. 242-246
- BAŞKAN, Seyfi, Timurlu Çağı Türbe Mimarisi Hakkında, **Sanat Tarihi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, 2013, s. 37
- BATUR, Afife, “**Osmanlı Camilerinde Almaşık Duvar Üzerine**”, İstanbul, 1970, s. 148
- BAYKAL, Kazım, **Bursa ve Anıtları**, Bursa, 1950, s. 16-17
- BAYRAM, Sadi, “**Yemen Fatih Gazi Sinan Paşa'nın Vakfiyeleri, Tezminatı ve Türk Süsleme Sanatındaki Yeri**”, Milletlerarası X. Türk Sanatları, 17-23 Eylül 1995, Cenevre, s. 163-176
- BAYSAL, Ali Fuat” Üç Şerefeli Avlu Cami Revaklarında Bulunan XV. Yüzyıl Kalem İş Uygulanmalı Hat Örnekleri, **İstem Dergisi**, Sayı: 23, Konya, 2014, s. 66
- Yemen Fatih Gazi Sinan Paşa'nın Kahire ve Şam Vakfiyeleri,
İCANAS 38 Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Milletlerarası Kongresi, Ankara 10-15 Eylül 2007, s. 706
- BEHZAD, Azlara, Anadolu **Selçuklu ile Memlûklü (Kahire)Türbelerinin Karşılaştırılması**, (Doktora Tezi), Konya, 2007, s. 17
- BEKSAÇ, Engin, Kurtuba Ulu Cami, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 26, Ankara, 2006, s. 453-454
- BEKTAŞ, Cengiz, “**Türk Evi**”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 22-29
- BİLİCİ, Kenan, “**Sanat Tarihi Anadolu Öncesi Türk Kültür ve Sanatı İslam Kültür Dünyasına Geçiş ve Türkler**”, Ankara, 2009, s. 3
- BOZOK, Dürüye, “Türk Hamamı ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı”, **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 13, 2005, s. 67
- BÜYÜKKARCI YILMAZ, Fatma, “Osmanlı Hac Menzil namelerinde Sosyal ve Maddi Kültüre Ait Unsurlar”, **Turkish Studies Dergisi**, Sayı: 12, 2018, s. 88
- BÜYÜKSEÇGİN, İsmail, “Hamamlar”, **Mimari Dergisi**, s. 44
- CANTAY, Gönül, 16. Yüzyıl Külliyelerinin Şehirlerin Tarihi Topografyasını Belirlemesi, **Prof. Dr. Yılmaz Önge Armağan Kitabı**, Konya, 1993, s. 81

- ÇAKMAK, Ahmet, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, Cilt: 42, 2012 s. 97
- ÇELİK, Elif -AYDEMİR Ali Işık, **Türk Hamam Mimarisinin Yapısal ve Mekânsal Özellikleri**, Kent Akademisi, Cilt: 11, Sayı: 2, 2018, s. 275
- ÇETİNASLAN, Mustafa, “Hünkâr Mahfillerinin Ortaya Çıkışı, Gelişimi ve Osmanlı Dönemi Örnekleri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Konya, 2013, s. 65-191
- ÇETİNASLAN, Mustafa, “İnegöl Kavaklaraltı Mezarlığındaki Muhacirlere Ait Mezar Taşları”, **İdil Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 6, s. 160-188
- ÇETİNTAŞ, Sedat, **Türk Mimari Anıtları**, Osmanlı Devri, İstanbul, 1946
- Türklerde Su-Çeşme, Sebil”, **Güzel Sanatlar Dergisi**, Cilt: 5, İstanbul 1944, s. 125-147
- ÇOBANOĞLU, A. Vefa Yeşilcami Külliyesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2013, Cilt: 43, s. 495
- DEMİR, Hatice, Anadolu Selçuklu Dönemi Külliye Düzenlemesinde Cami ve Medrese 'de Ortak Avlu Kullanımı, **Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 30, 2019, s. 160
- DEMİRASLAN, Deniz, “19. Yüzyıl Türk Sivil Mimarisinde Duvar Resmi Estetiği ve İstanbul Teması”, **Mimarlık ve Yaşam Dergisi**, Cilt: 1 Sayı: 1,2016, s.118
- DEMİRİZ, Yıldız, **Osmanlı Mimarisinde Süsleme**, Erken Devir (1300-1453), İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979, s. 657
- DEMİRKAYA, Ahmet-CANTEKİN Oğuz, **Konya İlgin Lala Mustafa Paşa Külliyesi** (Lisans Tezi), Denizli, 2016, s. 12-41
- DERDİKOÇ, SEVİM, Nükte, Kentli Zaman İmgeleri İzmir Saat Kulesi ve İzmirli Saat Ustası, **Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Sempozyumu**, 26-27 Mayıs 2016
- DERNACHWAMS, Hans, **einer, Reise nach Konstantinopel und Kleinasien 1553-1555**, F Fabinger, München-Leipzig, 1923, s. 160-161
- DİKMEN Çiğdem-TORUK, Ferruh Belgin ’’Anadolu’da Tabhaneli (Zaviyeli)Camiler Üzerine Bir Deneme, **Social Sciences Studies Journal**, Cilt: 5, Sayı: 51, 2019, s. 7015
- DOĞANAY, Aziz, Tez Özeti: Klasik Devir İstanbul Hanedan Türbelerinde Tezyinat, **Divan İlmî Araştırmalar Dergisi**, Sayı: 14, 2003, s. 165

- ECESOY, Yasemin, **Osmanlı Dönemi Anadolu Duvar Resimlerinde İstanbul Tasvirleri**, Erciyes Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi),2011, s. 61
- Edirneli Oruç Bey, **Oruç Bey Tarihi** (haz: Atsız), İstanbul, s. 30
- EFFENBERGER, Neslihan, A. 'Konya Alaeddin Camisi Yapım Evreleri Üzerine Düşünceler'', **Metu Journal Of The Faculty Of Architecture**, 2006, s. 114-120
- EKER, Hatice' 'İstanbul'un Fethinin Osmanlı Cami Mimarisi Üzerindeki Etkileri'', **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 43,2016, s. 729
- ELDEM, S. Hakkı, **Türk Evi**, İstanbul, 1984, s. 126
- Türk Evi Plan Tipleri**, İstanbul, 1954, s. 10-45
- EMİR, Sedat, Erken **Osmanlı Mimarlığında Çok-İşlevli Yapılar Yapımsal ve İşlevsel Bir Analiz''**, İstanbul, 1992, s. 273-276
- Erken Osmanlı Mimarisinde Çok-İşlevli Yapılar: Kentsel Kolonizasyon Yapıları Olarak Zaviyeler**, I, İzmir, 1994, s. 52-59
- ERÇAĞ, Beyhan, **Mimar Sinan Türbelerinin Estetiği Üzerine, İlgi**, İstanbul 1989, s. 7-14
- Süleymaniye Cami, **İlgi**, İstanbul, 1988, s. 6
- ERDEMİR, Yaşar, '**Beyşehir Eşrefoğlu Süleyman Bey Camii ve Külliyesi''**, Beyşehir, 1999, s. 13
- ERDEN, Cihan, **Evlia Çelebi Seyahatnamesinde Türk Hamamları**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2015, s. 13
- EROL, Salih, **Hüdavendigâr Vilayet Salnamelerinde Yenişehir Kazası**, Bursa, 2011, s. 90-92
- ''Yenişehir Ulu Cami'nin yanması'' ve Tamiri Hakkında Bir Belge''**, Yenişehir Gazetesi, Sayı: 2196, 27 Aralık 2011
- ERSEN, Ahmet, **Erken Osmanlı Mimarisinde Cephe Biçim Düzenleri ve Bizans Etkilerinin Niteliği**, İstanbul, 1986, s. 13-53
- ERSOY, KUYUHI, İnci, İzmir Saat Kulesi, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, Sayı: 4, İzmir, 2000, s. 277-287
- ERTUĞRUL, Ali Dost, Hamam Yapıları ve Literatürü, **Türkiye Araştırmaları, Literatür Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 13, 2009, s. 241-266

- İstanbul Hamamları ve Mimarisi, **Antik Çağ'dan XXI. yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi**, Cilt: 8, İstanbul, 2015, s. 453
- Mimar Sinan'ın İstanbul'daki Mevcut Hamamları**, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002, s. 22
- ERTUĞRUL, Özkan, 'Gülbahar Hatun Camii ve Türbesi'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 14, İstanbul, 1996, s. 231
- ERZİNCAN, Tuğba, 'Mihrap'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 30, 2005, s. 30
- ERZİNCAN, Tuğba, ''Sinan Paşa Külliyesi'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 37, 2009, s. 238
- ESİN, Emel, 'İslam Sanatı'', **Türk Ansiklopedisi**, Cilt: 20, Ankara, 1972, s. 285
- ESKİCİ, Bekir, Malatya Türbeleri, **Sanat Tarihi Dergisi**, İzmir, 2013, Cilt: 12, Sayı: 12, s. 86
- Evliya Çelebi, **Seyahatname**, 2007, s. 8-10
- EYİCE, Semavi, ''Bali Bey Camii'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1992, Cilt: 5, s. 19
- ''İlk Osmanlı Devrinin Dini ve İctimai bir Müessesesi: Zaviyeler ve Zaviyeli Camiler''**, Yıl 1963, Cilt 23, Sayı 1-2, 18.08.2015
- ''Çeşme'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**. İstanbul, 1993, VIII, s. 284-287
- ''Hacı Özbek Camii'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 14, İstanbul, 1996, s. 492
- ''Hamam'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 15, İstanbul, 1997, s. 402-430
- ''**La Mosquée-Zaviyah de Seyyid Memhed Dede à Yenişehir**'', Beiträge Zur Kunstgeschichte Asiens, İstanbul, 1963, s. 49-68; Mezarlıklar ve Hazireler'', **İslam Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri**, Cilt: I, Ankara, s. 124
- ''**Osmanlı-Türk Mimarisinin İlk Devrinin Bir Camii Tipi Hakkında**'', Milletlerarası Birinci Türk Sanatları Kongresi Ankara 19-24 Ekim 1959, Ankara, 1962, s. 187
1. Bayezid İmareti, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, 1992, Cilt: 6, s. 42-45

- GÖĞEBAKAN, Yüksel, Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri, **İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 2015, s. 46
- GÖKARSLAN, Ayşe, Betül, **Geleneksel Isparta Hamamları ve Tarihi Eğirdir Yeşil Ada Hamamı'nın Koruma ve Restorasyon Kapsamında İncelenmesi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Isparta,2014, s. 37
- GÜLGEN, Hicabi, **Yenişehir'de Süleyman Paşa Türbesi**, Tarihten Günümüze Yenişehir Sempozyumu, Bursa, s. 171
- GÜNDÜZ, Sema, Sultan Türbelerindeki Simgesellik Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Beyliği Örnekleri, **Hacettepe Üniversitesi Türkiye Araştırmaları (Hütad)**, Cilt: 12, Sayı: 12, 2010, s. 240
- GÜNDOĞDU, Hamza, Gebze Mustafa Çoban Paşa Külliyesinin Osmanlı Külliyesi İçindeki Yeri ve Önemi, **Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu III**, s. 2783
- GLÜCK, Heinrich, **Die Bader Konstantinopel**, Wien, 1921
- GRABAR, Oleg, **'The Formation Of İslamic Art'**, Londra, 1978, s. 208
- HALAÇ, HANIM, Hicran-İLHAN, ÖZDEMİR, Sibel, Kentsel İmge Olarak Saat Kuleleri; II. Abdülhamit Han Dönemi Saat Kulelerinin İstanbul Dışı Türkiye Coğrafyasında Dağılımları ve Bir Tipoloji Denemesi, **E-Journal New World Sciences Academy**, 2014, Cilt: 9, Sayı: 4, s. 190
- HALAÇOĞLU, Yusuf, Osmanlı **İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı ve Yol Sistemi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), İstanbul, 1982, s. 124-132
- HARTMANN, Richard, **In neuen Anatolien**, Reisedrücke, Leipzig, 1928, s. 42-43
- KALFAZADE, Selda 'İsa Bey Cami'', **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 22, İstanbul, 2000, s. 476-478
- KAPLANOĞLU, Raif, **Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu**, Bursa, 2000, s. 30-62
- Yenişehir, **Bursa Ansiklopedisi**, 2001, s. 294
- KARADEMİR, Murat, -KUNT, İbrahim Edirne Şahabettin Paşa Cami Haziresi Mezar Taşları, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 46, 2019, s. 329-356

- KARAKUŞ, Filiz, 13. Yüzyılda Anadolu'da İnşa Edilen Ahşap Direkli Camiler Üzerine Değerlendirme Çalışması, **The Turkish Online Journal of Design Art and Communicator**, Cilt: 11, Sayı: 1,2021, s. 153
- KARAMAĞARALI, Haluk, 'Erzurum Ulu Cami', **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Cilt: III, Ankara, 1981, s. 139
- 'Konya Ulu Camisi ', **Rölöve ve Restorasyon Dergisi**, IV, 1982; 121-132.
- KARPUZ, Haşim **Anadolu Selçuklu Mimarisi**, Konya, 2004, s. 21-107
- KAYHAN, Emine-ETİKAN Sema, Milas Firuz Bey Camii Süslemeleri, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 49, 2017, s. 223
- KEMALOĞLU, Muhammet XI-XIII. yüzyıl Türkiye Selçuklu Devleti Dini Eserlerinden Kümbet-Türbe -Ziyaretgâh-Namazgâh-Camiler, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı: 39, 2013, s. 11
- KILIÇ, Hakan, **Yenişehir Ovasında Nüfus ve Yerleşme**, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008, s. 25
- KILIÇOĞLU, Selim, PİLEHVARİAN, Nuran, 'Emevi ve Abbasi Sanatında Geometri, **Megaron**, Cilt: 12, Sayı: 4, İstanbul, 2017, s. 613
- KIRKIL, Tolga, **Adana Kent Merkezinde Cami Mimarisinin Geçmişten Günümüze Gelişimi**, (Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2008, s. 11-22
- KLINGHARDT, Karl, **Türkische Baeder**, Stuttgart, 1927, s. 53-54
- KOSHENOVA, Gülben, Kazakistan Taraz'da Babacı Hatun Türbesi, **Bilig Dergisi**, Sayı: 77, 2016, s. 188-193
- KÖSE, Abdullah, Türkiye'de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültür İzleri, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2,2005, s. 174
- KUBAN Doğan, "Ahşap Türk Konut Mimarisi", **Sabah Ülkesi Kültür, Sanat ve Felsefe Dergisi**, 2017
- Mimar Sinan ve Türk Mimarisi, **Mimarlık Dergisi**, Sayı: 49, İstanbul, 1967, s. 32-33
- Osmanlı Mimarisi**, İstanbul, 2007, s.9-85
- Sultan Selim Külliyesi, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 7, 1994, s. 62-64
- Türk "Hayatlı Evi**, İstanbul, 1995, s. 59- 225
- KURT, Havva' **'Saruhanoğulları Beyliği Mimari Eserleri'**, (Yüksek Lisans Tezi,) Manisa, 2019.s. 68-71

- KURTIŞOĞLU, Gülay, Sadelikten Gösterişe Edirne Osmanlı Dönemi Mezar Taşları, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 16, 2018, s. 33-34
- KUTLU, Mehmet, XIV-XV. Yüzyıllara Ait Osmanlı Camilerinde Görülen Tuğla-Taş Almasıklığı Üzerine Gözlemler, **Sanat Tarihi Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 1, 2017, s. 134
- KÜÇÜKERMAN, Önder, **Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar**, İstanbul Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'', İstanbul, 1973
- LÜTFİ, B. Ömer, **Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri**, Ankara, 1988, s. 141
- Mehmet Neşri, **Neşri Tarihi** (Haz: Mehmet A. Köymen, Faik Reşit Unat), Türk Tarih kurumu, Ankara, 1995, cilt: 1, s. 105
- MÜDERRİSOĞLU, Fatih, **16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda İnşa Edilen Menzil Külliyesi**, (Doktora tezi), HÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 8-17
- PAKALIN, M. Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, Cilt: 3, İstanbul,1971, s. 369
- PEHLİVAN, Gamze Fahriye, Edirne Beylerbeyi Caminin Mimari Açından İncelenmesi, **ATA Planlama ve Tasarım Dergisi**, 2019, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 115
- PEKER, Ali Uzay Divriği Ulu Camisi ve Darüşşifası'', **Tasarım Merkezi Dergisi**, Ankara, 2007, Sayı: 3, s. 18-25
- ''Edirne II. Beyazıt Külliyesi'', **Tasarım Merkezi Dergisi**, Ankara, 2007, s. 18
- Bursa Murad Hüdavendigâr Külliyesi, **Tasarım Merkezi Dergisi Anadolu'dan**, 2007, s. 18
- RAMAZANOĞLU, M. Gözde, 16. Yüzyılda Osmanlı Külliyesi, Ç. Ü. **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 3, 2008, s. 338
- RENDA, Günsel, **Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı 1700-1850**, Ankara, 1977, s. 88
- REYHANLI, Tülay, Bali Bey Cami, **Sanat Tarihi Yıllığı**, Sayı: 3,1970, s. 17-24
- ''Bursa Yenişehir'de Koca Sinan Paşa Camii ve İmareti'', **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi**, in Memoriam Prof. Albert Louis Gabriel Özel Sayısı, İstanbul, 1978, s. 381

- OCAKCAN, Tuğba. **2. Bayezid Camisi 2013-2016 Yılları Arası Onarım Uygulaması Üzerine Bir Değerlendirme**, Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu/2-3-4 Kasım 2017, s. 475
- OLTULU, Ersel' **'Amasya'nın Anıtsal Eserleri ve Hızır Paşa Külliyesi Restitüsyon ve Koruma Önerisi'**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s. 82
- ORMAN, İsmail, Türbe, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 41,2012, s. 464
- ÖCALAN, H. Basri, 'Koca Sinan Paşa Vakıfları: Kuruluş Amaçları: İşlevselliği ve İstihdam Yönünden Analizi, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: 19, Sayı: 35, s. 723-741
- Tarihten Günümüze Yenişehir**, Bursa, 2014, s. 184
- ÖDAKAN, Ayla, 'Kent İçi Çeşme Tasarımında Tipolojik Çözümleme' **'İstanbul Yazıları, Semavi Eyice 'ye Armağan**, İstanbul, 1992, s. 284
- ÖGEL, Semra, Osmanlı Camilerinde Yapı Teşekkülü'', **Yapı Dergisi**, Sayı: 58, s. 36
- "Sinan'ın Mirası." Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri, 1988, s. 560
- "**Türk Mimarisinde Kubbeli Mekân Gelişmesinin Ana hatları**", İstanbul, 1999, s. 27-33
- ÖNEY, Gönül, İran ve Anadolu Türbelerinin Mukayesesi, **Yıllık Araştırmalar Dergisi**, Ankara, 1981, Sayı: 3, s. 44
- ÖNGE, Yılmaz, Anadolu'da **XII, XIII. yüzyıl Türk Hamamları**, Ankara, 1995, s. 7-312
- Anadolu Türk Hamamları Hakkında Genel Bilgiler ve Mimar Koca Sinan'ın İnşa Ettiği Hamamlar**, Mimarbaşı Koca Sinan Yasadığı Çağ ve Eserleri, İstanbul, 1988, s. 403-428
- Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları**, Ankara, 1997, s. 48-71
- ÖNKAL, Hakkı, **Anadolu Selçuklu Türbeleri**, Ankara, 1996, s. 1
- Anadolu Selçuklu Türbeleri**,) Doktora Tezi), Erzurum, 1977, s. 8
- Türkiye'de Türbe Mimarisi Araştırmaları, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 14, 2009, s. 125-139

- ÖZEL, Mehmet Kerem, 'İslam Tapınma Yapısını Kuran Ögelerin Ardışık Zamanlı Ontolojik Analizi ',1. **Ulusal Cami Mimarisi Sempozyumu**, İstanbul, 2012, s. 232
- ÖZDEMİR, Kemal, **Osmanlı'dan Günümüze Saatler**, İstanbul, 1993, s. 183
- ÖZDENİZ, Engin, **İstanbul'daki Kaptan-ı Derya Çeşmeleri ve Sebilleri**, İstanbul, 1995, s. 44-47
- ÖZKEÇECİ, İlhan-DURUKAN, Saliha Nesli Gül-ALACALI, Hakan, XVII-XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Dönemi Konut Mimarisinde İç Mekân Tavan Süslemelerine Genel Bir Bakış, **İnsan ve İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi**, Sayı: 17, 2018, s. 212-234
- ÖZKUL, Kifayet, Sivas Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası Bezemeleri, **Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 57-66
- ÖZÜGÜL, Ayşe' **'Yenişehir'de Antik Çağ ve Bizans İzleri'**, Tarihten Günümüze Yenişehir Sempozyumu'', Bursa, 2014, s. 67
- Sadettin Efendi, **Tecü-t Tevarih** Cilt: 1,1979, s. 40
- SALİMİ, Amineddin, '**İslam Ülkelerinde Çağdaş Cami Mimarisi Sorunsalı**, Yakındoğu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Lefkoşa Mimarlık Ana Bilim Dalı, 2013, s. 23-48
- SARIKAYA, Büşra-ARPACIOĞLU, Ümit, Orta Anadolu Köylerinde Duvar, **İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2019, s. 22-23
- SEVİM, Sezai, M. Hızlı, Yenişehir-Bursa, **Tarihten Günümüze Yenişehir Sempozyumu**, 25-27 Ekim 2013, Bursa, 2014, s. 29-383
- SIRIMKAYA, Süheyla-YALDIZ, Esra, AYDIN, Dicle, 17. ve 18. yüzyıl Geleneksel Bursa Evleri Mekânsal Konfigürasyonunun Tipolojiler Üzerinden Analizi, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 61,2018, s. 445
- SÜREYYA, Mehmet, **Sicil-i Osmani**, Cilt: III, 1308, s. 109
- SÖNMEZER, Şükrü-ÖGEL, Semra, **Lüleburgaz Sokullu Mehmet Paşa Camii'nde oran ve strüktür ilişkisi**, İTÜ Mimarlık Fakültesi, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 2004
- SÖZEN, Metin, **Anadolu'da Eyvan Tipi Türbeler**, İstanbul, 1968, s. 167-219
- SÖZEN, Metin-TANYELİ Uğur, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2014, s. 22-292
- ŞAHİN Pelin, Yenişehir Şemaki Evindeki Kalem İşi Nakışlar, **Sanat Tarihi Dergisi**, 1996, Cilt: 8, Sayı: 8, s. 111-115

- ŞARMAN, Özdemir, **Bursa Yenişehir**, Bursa, 2001, s. 7-37
- ŞAŞMAZ, Ayfer, **Gaziantep Manzumeleri ve Külliyesi: Şeyh Fetullah Külliyesi Üzerine Bir İnceleme**, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2018, 24
- ŞEN, Ahmet, **Manisa Hamamları**, (Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2015, s. 9
- ŞİMŞEK, Onur, 'Büyük Selçuklu Mimarisinde Avlu Kimliği'', **İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, Sayı: 5, İstanbul.2015, s. 461- 478
- TAHMAN, Baha, '**Bursa'da Osmanlı Mimarisi**', Camiler, Mescitler, Medreseler, Türbeler, s. 7
- TALİ, Şerife, Geleneksel Kayseri Evlerinde Süsleme, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2005, s. 66
- TAY, Lokman, **Kırşehir (Merkez)Türbeleri**, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s.9
- TAYLA, Hüsrev, **Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları**, Cilt: I-II, İstanbul,2007, s. 759
- TAESCHER, Franz, **Heiligtum des Postın Pos Baba in Jenishehir**, Der İslam 20,1932, s. 116-126,
- Taib Ahmet Osman zade, **Hadikatül vüzera**, İstanbul, 1270, s. 35
- TURAN, Şerafettin, Koca Sinan Paşa, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 1967, s. 670-675
- "Osmanlı Teşkilatında Hassa Mimarları", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, 1963, s. 157-202
- UÇAR, Filiz, Dört Özgün Trabzon Hamamı, **Sosyal ve Beşerî Bilimler İdari Dergisi**, s. 229
- UYŞAL, Ali Osman, Anadolu Selçuklularından Erken Osmanlı Dönemine Minare Biçimindeki Gelişmeler, **Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Ankara, 1990, Cilt: 33, Sayı: 1-2, s. 517-527
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, **Osmanlı** Cilt: 1, 1982, s. 109
- UNGAN, Uzma, '**Çok Kubbeli Camiler**', İstanbul, 1965, s. 15
- ÜLGEN, Ali Saim, "Divriği Ulu Camii ve Dar Üş-Şifası." **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 5, Ankara, 1962, s. 93-97
- "Hamam", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 5, İstanbul, 1950, s. 175

- ÜNAL, R. Hüseyin, "Postinpuş Baba Zaviyesi", **Erken Osmanlı Sanatı**, s. 149
- ÜNSAL, Behçet, İstanbul Türbeleri Üzerinde, Stil Araştırması, **Vakıflar Dergisi**, Sayı: 16, 1982, s. 81-88
- ÜNVER, Süheyl, 'Anadolu ve İstanbul'da İmaretlerin, Aşhane, Tabhane ve Misafirhanelerine ve Müessislerinin Ruhi Kemerlerine Dair'', **İ. Ü Tıp Fakültesi Mecmuası**, Sayı: 4, Cilt: 15,1941, s. 2405
- Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğü, **Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eserleri IV**,1986, s. 324-626
- YALMAN, Bedri, 'Yenişehir'', **Bursa Ansiklopedisi**, Bursa, 2002, s. 1718
- YAMAN, Tefvik Cem, Türk Hamamının Mekânsal Kurgusu İstanbul Hamamları, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s. 5
- YANAR, Buket, "Süleymaniye Külliyesi Süslemelerinde Üslup Birliği", (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1989, s. 8
- YAVAŞ, Doğan, "Eşrefoğlu Camii", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 11, İstanbul, 1995, s. 479
- "Yenişehir'de Osmanlı Eserleri", **Tarihten Günümüze Yenişehir Sempozyumu (Bildiri Kitabı)**, Bursa, 2014, s.41
- Yenişehir'den Kaçanık'te, **Bursa'da Zaman Dergisi**, Sayı: 4, 2012, s.39
- Yıldırım Külliyesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, 2013, Cilt: 43, s. 533
- YAZICI, Nurcan-KAYA Şennur, Yenişehir Sinan Paşa Camii Çinileri, Minaresi ve Osmanlı Mimarisindeki Diğer Çinili Minareler Hakkında", **Fen Edebiyat MSGSÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2006, s. 181-196
- YETKİN, Sabri, **Kentsel Bir Sembolün Doğuşu İzmir Saat Kulesi**, İzmir, 2016, s. 3-52
- YETKİN, Suut Kemal Beylikler Devri Mimarisinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 3, Ankara, 1955, s. 39
- YILDIRIM, SAVAŞ' 'Bursa Yeşil Camii Mihrabı'', **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, Sayı: 47, 2007, s. 171
- YILDIZ, Ayşe, **Zaman Kavrayışının Sosyal Temelleri ve Uygulamalı Bir Sosyolojik Çözümleme Denemesi: Bursa Örneği**, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2005, s. 117

- YILDIZ, Halil, **Gaziantep Hamamları**, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2019, s. 17
- YILMAZ, Gülgün, 'Edirne'nin Erken Osmanlı Devri Yapılarında Çini Süsleme, **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 10,2015, s. 78
- YILMAZ, Serap, **Klasik Osmanlı Dönemi Menzil Külliyesi Örneği Eskişehir Kurşunlu Külliyesi**, (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, 2017, s. 18
- YILMAZYAŞAR, Hasan, Bursa Eski Kaplıca: Mimar ve Yapının Orijini Meselesi, **Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2,2018, s. 30
- YÜCE, Turgut, **Yenişehir Belleği**, Bursa, 2011, s. 50-78
- WOLFGANG Müller-Wiener, **İstanbul'un Tarihsel Topografyası**, İstanbul, Mart 2007, s. 126-131
- Würfel, Kurt, **İsfahan nisf-i-dschahan**, **Zürich**, Raggi Verlag Küsnacht, 1974, s. 57
- https://twitter.com/seda_ozen/status/1100639316005531648?lang=eu
- <https://www.flickr.com/photos/sinandogan/7661177198/in/photostream/>
- https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=25985
- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/coban-mustafa-pasa-kulluyesi-gebze>
- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/muradiye-camii>
- <https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Bursa%20Yeni%C5%9Fehir%20C5%9Eemaki%20Evi%20M%C3%BCzesi-5bd41cf6-f3ce-45ac-8ea7-bcfd54c3e619.pdf>
- <http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1555>
- <https://www.bursa.com.tr/tr/mekan/demirtas-pasa-hamami-422/>,Erişim Tarihi:09.09.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/haci-hamza-hamami>,Erişim Tarihi:09.09.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/tahtakale-hamami>,Erişim Tarihi:09.09.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/tahtakale-hamami>,Erişim Tarihi:09,09.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/ismail-bey-hamami>,Erişim Tarihi:09.09.2021
- <http://howtoistanbul.com/tr/ayasofya-hurrem-sultan-hamam/4723>,Erişim Tarihi:09.09.2021
- https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCmine_Hatun_T%C3%BCrbesi#/media/Dosya:Momine_Hatun_Mausoleum.jpg,Erişim Tarihi:08.07.2021

<https://www.sivasagel.com/sitte-melik-kumbeti/>,Erişim Tarihi:08.07.2021

<http://www.yildirim.gov.tr/devlet-hatun-turbesi/>,Erişim Tarihi:07.07.2021

<https://www.mimarsinan.gen.tr/sezade-mehmet-turbesi/>,Erişim Tarihi:07.07.2021

<https://www.camilerveturbeler.com/yavuz-sultan-selim-han-turbesi/>,Erişim Tarihi:07.07.2021

https://kulturenvanteri.com/yer/rustem-pasa-turbesi/img_3515-min/,Erişim Tarihi:07.07:2021

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mahmud-pasa-kulliyesi/>,Erişim Tarihi:07.07.2021
<https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/doner-kumbet/>,Erişim Tarihi:07.07.2021

<https://www.yenidonem.com.tr/haber/bursa-da-turbenin-kapisi-acildi-40-gun-sonra-hakk-a-yurudu-50815.html>,Erişim Tarihi:07.07.2021

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/yozyat-saat-kulesi/>,Erişim Tarihi:05.05.2021

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zmir_Saat_Kulesi#/media/Dosya:Izmir_square_clock_tower.jpg, Erişim Tarihi:05.05.2021

<https://bursatime.net/2014/07/bursahaber/tophane-saat-kulesi/>,Erişim Tarihi:05.05.2021

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/saat-kulesi252997/>,Erişim Tarihi:05.05:2021

https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_Saat_Kulesi#/media/Dosya:%C3%87anakkale_saat_kulesi.jpg Erişimi Tarihi:05.05.2021

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/edirne-kalesi-makedonya-saat-kulesi/>,Erişim Tarihi:05.05:2021

https://twitter.com/Seda_Ozen/status/1100643569151414272/photo/3

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1132205313456346.1073741960.283759111634308&type=3>

https://twitter.com/Seda_Ozen/status/1100653621698613248/photo/4

https://twitter.com/Seda_Ozen/status/1101082735827918848/photo/1

<https://okuryazarim.com/emevi-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://okuryazarim.com/emevi-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.sanatinolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.sanatinolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>Erişim Tarihi:12.05.2021

- <https://www.sanatoryolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.sanatoryolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.sanatoryolculugu.com/el-ezher-camii/>Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.neoldu.com/el-ezher-camii-hakkinda-bilgi-33383h.htm>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/talhatan-baba-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/talhatan-baba-camii/>,Erişimi Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/lesker-i-bazar-ulu-cami/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.sanatoryolculugu.com/lesker-i-bazar-ulu-camii/>Erişim Tarihi,12.05.2021
- <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/isfahan-cuma-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/wp-content/uploads/2016/10/Ads%C4%B1z.png>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/alaeddin-camii-4/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Diyarbak%C4%B1r_Ulu_Camii#/media/Dosya:Great_Mosque,_Diyarbakir.jpg,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.yenisafak.com/ramazan/andoludaki-en-onemli-saltuklu-eseri-erzurum-ulu-camii-2483189>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/malatya-ulu-camii/>,Erişim Tarihi.12.05.2021
- <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-esrefoglu-cmii-ve-turbesi/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/selcuk-isa-bey-cami/>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://www.akmb.gov.tr/userfiles/files/%C4%B0LLER%20VE%20ULU%20CAM%C4%B0LER%C4%B0/%C4%B0ZM%C4%B0R/SEL%C3%87UK%20%C4%B0SA%20BEY%20CAM%C4%B0C4%B0/SEL%C3%87UK%20%C4%B0SA%20BEY%20CAM%C4%B0C4%B0.pdf>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://akmb.gov.tr/userfiles/files/%C4%B0LLER%20VE%20ULU%20CAM%C4%B0LER%C4%B0/MAN%C4%B0SA/MAN%C4%B0SA.pdf>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/wp-content/uploads/2017/02/Antalya-Yivli-Minare-24.jpg>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://okuryazarim.com/wp-content/uploads/2017/02/Antalya-Yivli-Minare.jpg>,Erişim Tarihi:12.05.2021
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/firuz-bey-camii-ve-medresesi/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.akmb.gov.tr/userfiles/files/%C4%B0LLER%20VE%20ULU%20CAM%C4%B0LER%C4%B0/BURSA/BURSA%20ULU%20CAM%C4%B0%C4%B0/BURSA%20ULU%20CAM%C4%B0%C4%B0.pdf>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://islamansiklopedisi.org.tr/haci-ozbek-camii>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.akmb.gov.tr/userfiles/files/%C4%B0LLER%20VE%20ULU%20CAM%C4%B0LER%C4%B0/BURSA/BURSA%20ULU%20CAM%C4%B0%C4%B0/BURSA%20ULU%20CAM%C4%B0%C4%B0.pdf>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://islamansiklopedisi.org.tr/haci-ozbek-camii>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://islamansiklopedisi.org.tr/ulucami>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://okuryazarim.com/bursa-murad-hudavendigar-camii/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/uc-serefeli-cami>,Eriřim

<https://islamansiklopedisi.org.tr/uc-serefeli-cami-ve-kulliyesi>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://islamansiklopedisi.org.tr/suleymaniye-camii-ve-kulliyesi>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://www.sivasagel.com/sitte-melik-kumbeti/>,Erişim Tarihi:08.07.2021

<https://www.sanatinyolculugu.com/sultanlar-turbesi-ii-kilicarslan-turbesi/>,Erişim Tarih:12.05.2021

<http://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/mumine-hatun-kumbeti>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://twitter.com/camiistan/status/1228341819773198336/photo/1>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/mama-hatun>,Erişim Tarihi:12.05.2021

<https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-donemi-mimari-planlari/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

[https://www.google.com/maps/place/Yarhisar+Camii+\(+Orhan+Camii+\)/@40.1838944,29.7311364,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNqjSDkwxwXjsV32OMySgbmw11svpk0CYUuYz_V!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNqjSDkwxwXjsV32OMySgbmw11svpk0CYUuYz_V%3Dw203-h135-k-no!7i5184!8i3456!4m5!3m4!1s0x14cbbddb032d693:0x98050896ca52360f!8m2!3d40.1840865!4d29.7312647](https://www.google.com/maps/place/Yarhisar+Camii+(+Orhan+Camii+)/@40.1838944,29.7311364,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNqjSDkwxwXjsV32OMySgbmw11svpk0CYUuYz_V!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipNqjSDkwxwXjsV32OMySgbmw11svpk0CYUuYz_V%3Dw203-h135-k-no!7i5184!8i3456!4m5!3m4!1s0x14cbbddb032d693:0x98050896ca52360f!8m2!3d40.1840865!4d29.7312647)

<https://www.facebook.com/bursapage/posts/10156753603691367/>,Erişim Tarihi:12.05.2021

[https://www.google.com/maps/place/Yarhisar+Camii+\(+Orhan+Camii+\)/@40.1838944,29.7311364,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMhq2LggbcmK-qH-jRBQ2A8exnoH5EpxNI_Rz1K!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMhq2LggbcmK-qH-jRBQ2A8exnoH5EpxNI_Rz1K%3Dw203-h152-k-](https://www.google.com/maps/place/Yarhisar+Camii+(+Orhan+Camii+)/@40.1838944,29.7311364,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipMhq2LggbcmK-qH-jRBQ2A8exnoH5EpxNI_Rz1K!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMhq2LggbcmK-qH-jRBQ2A8exnoH5EpxNI_Rz1K%3Dw203-h152-k-)

no!7i4032!8i3024!4m5!3m4!1s0x14cbbddb032d693:0x98050896ca52360f!8m2!3d40.1840865!4d29.7312647,Erişim Tarihi:14.03.2021

<http://ayrintigazetesi.com/yerel-gundem/reghan-pasa-hakkinda-1969-yilinda-yapilan-arastirma-sonuclari/>,Erişim Tarihi:09.07.2021

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/bursa-ulu-cami>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/uc-serefeli-cami-ve-kulliyesi>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/suleymaniye-camii-ve-kulliyesi>

<https://twitter.com/camiistan/status/1228341819773198336>

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim No 1: Kumluk Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 2: Yarhisar Ulu Camisi Planı (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Yapılmıştır

Çizim No 3: Orhangazi Ulu Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 4: Postinpost Camisi Planı (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Çizilmiştir

Çizim No 5: Voyvoda Çınarlı Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 6: Bali Bey Camisi Planı Çizimi (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Yapılmıştır

Çizim No 7: Yarhisar Camisi Çeşmesi Genel Görünüm Çizimi (Kağancan Ayaz)

Çizim No 8: Yarhisar Camisi Çeşmesi Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 9: Yarhisar Hamamı Planı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden) İşlenerek Çizilmiştir

Çizim No 10: Ayazköy Hamamı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden) İşlenerek Çizilmiştir

Çizim No 11: Menteşe Hamamı Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 12: Tarihi Çarşı Hamam Plan Çizimi 1927 tarihli (Karl Klinghardt) İşlenerek Çizim yapılmıştır

Çizim No 13: Yenişehir Şemaki Evi Planı, (Ali Saim Ülgen) Çiziminden İşlenerek Yapılmıştır.

Çizim No 14: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi Zemin Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 15: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi Birinci Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 16: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi A-A Kesiti (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 17: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi Zemin Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 18: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi Birinci Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 19: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi A-A Kesiti (Yenişehir Belediyesinden)

Çizim No 20: Sinan Paşa Külliyesi Planı (Tülay Reyhanlı'dan İşlenerek çizilmiştir.)

Çizim No 21: Sinan Paşa Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 22: Bali Bey Camisi Haziresi 1. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 23: Bali Bey Camisi Haziresi 3.Mezartaşı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 24: Sinan Paşa Camisi Haziresindeki Kitabe (Kağancan Ayaz)

Çizim No 25: Yarhisar Hamamı Çevresindeki Kitabe (Kağancan Ayaz)

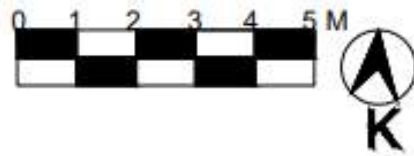
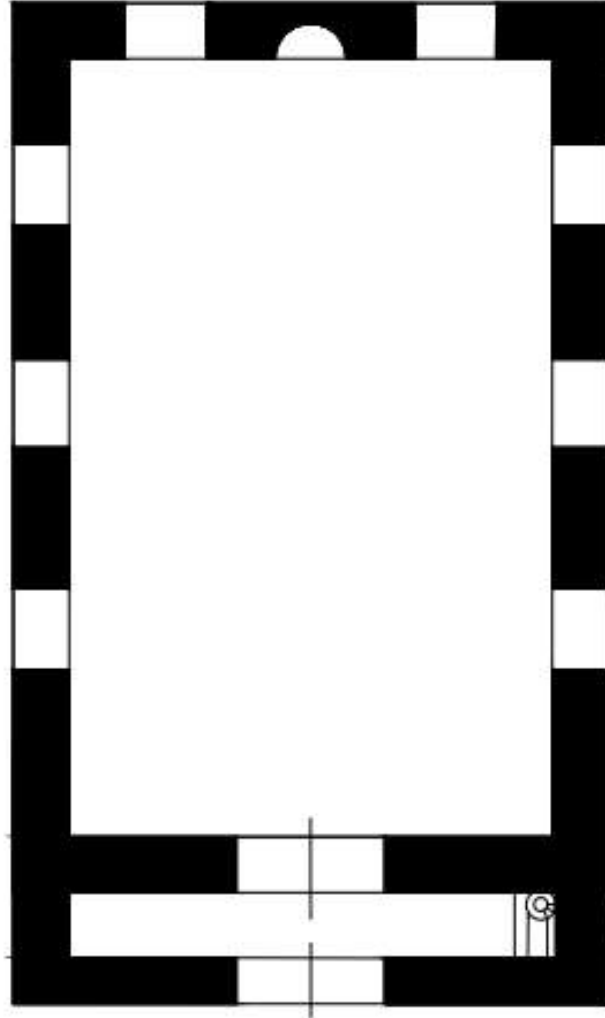
Çizim No 26: Bali Bey Camisi Haziresi 2.Mezartaşı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 27: Bali Bey Camisi Haziresi 4. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

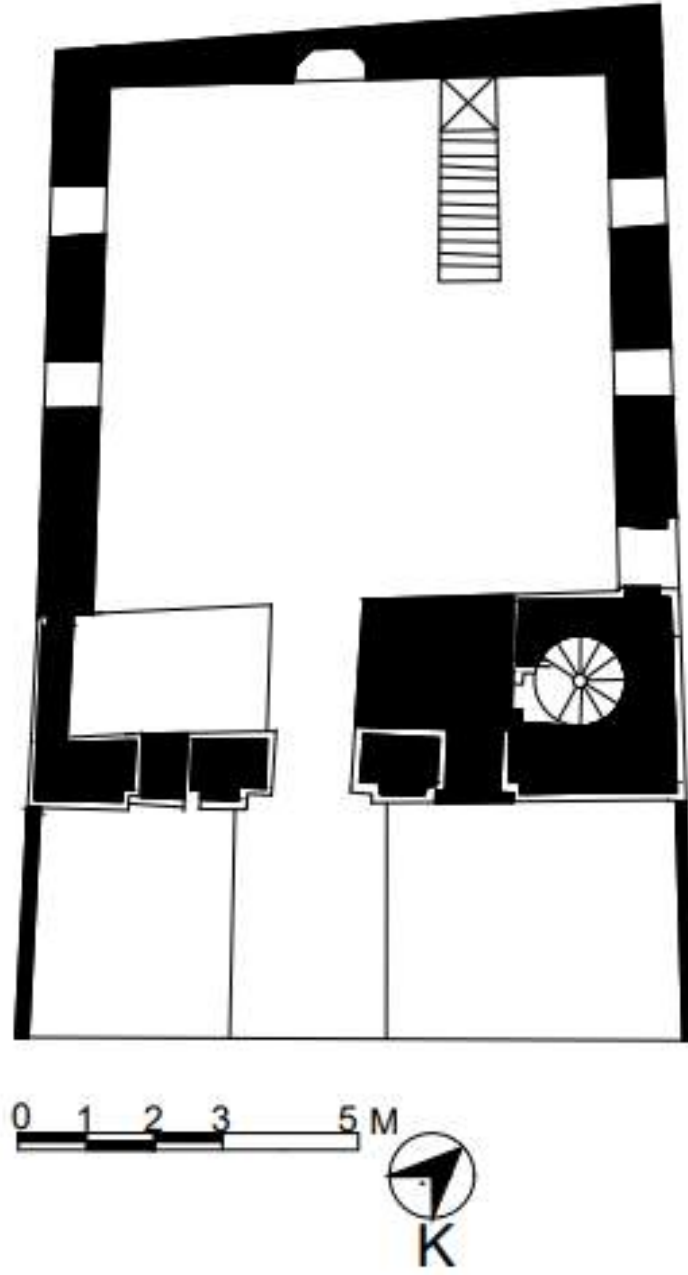
Çizim No 28: Bali Bey Camisi Haziresi 5. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 29: Süleyman Paşa Türbesi Planı (Kağancan Ayaz)

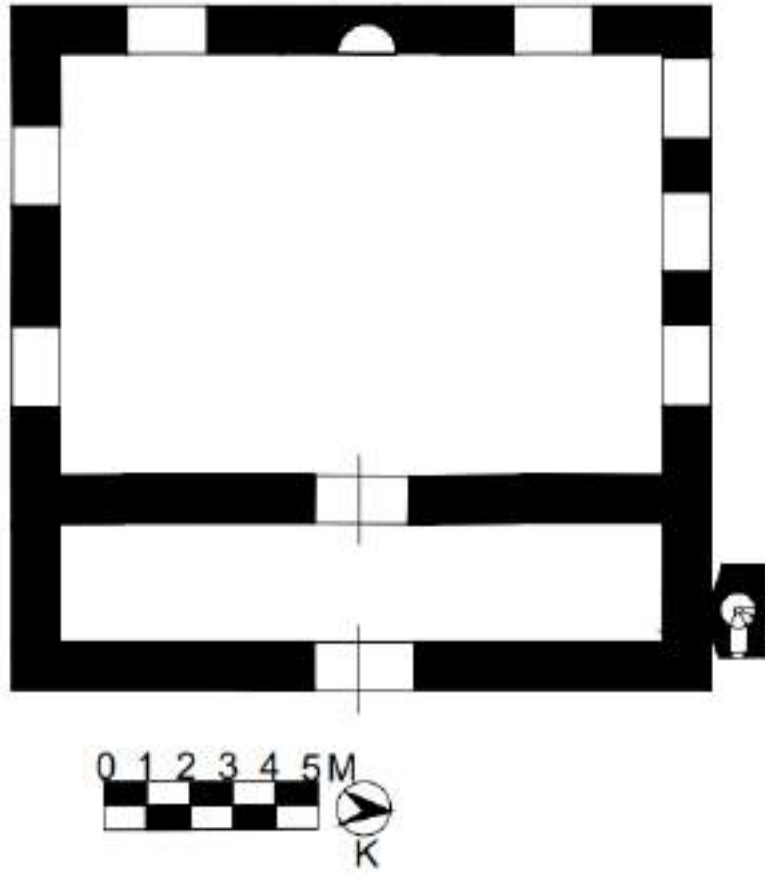
Çizim No 30: Aydoğdu Bey Türbesi Planı (Kağancan Ayaz)

ÇİZİMLER

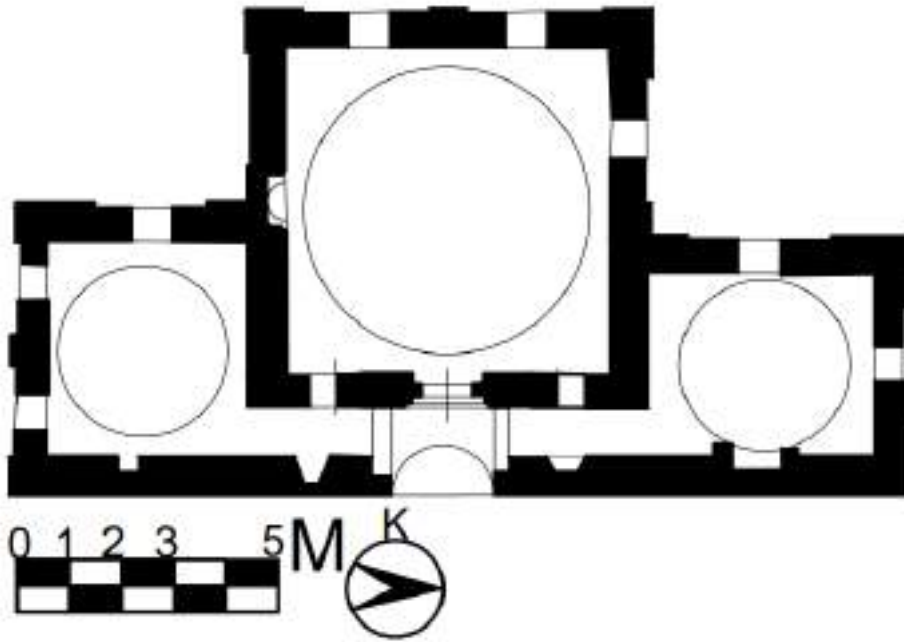
Çizim No 1: Kumluk Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

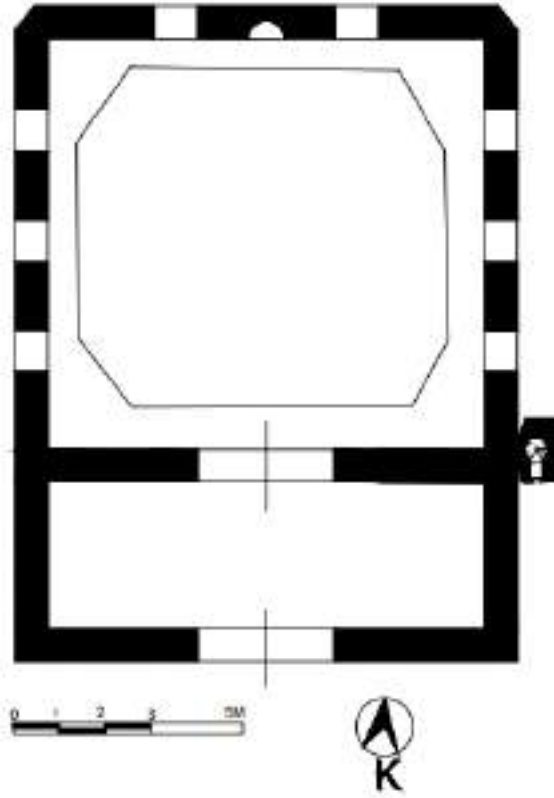
Çizim No 2: Yarhisar Ulu Camisi Planı (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Yapılmıştır

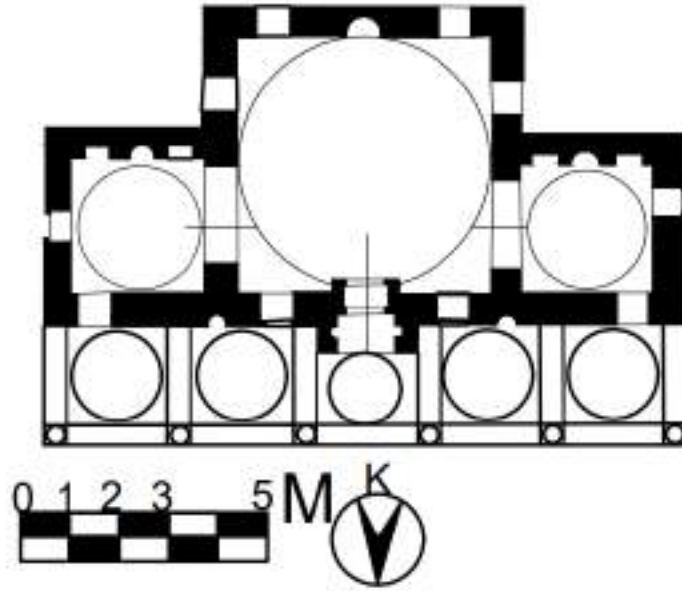
Çizim No 3: Orhangazi Ulu Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

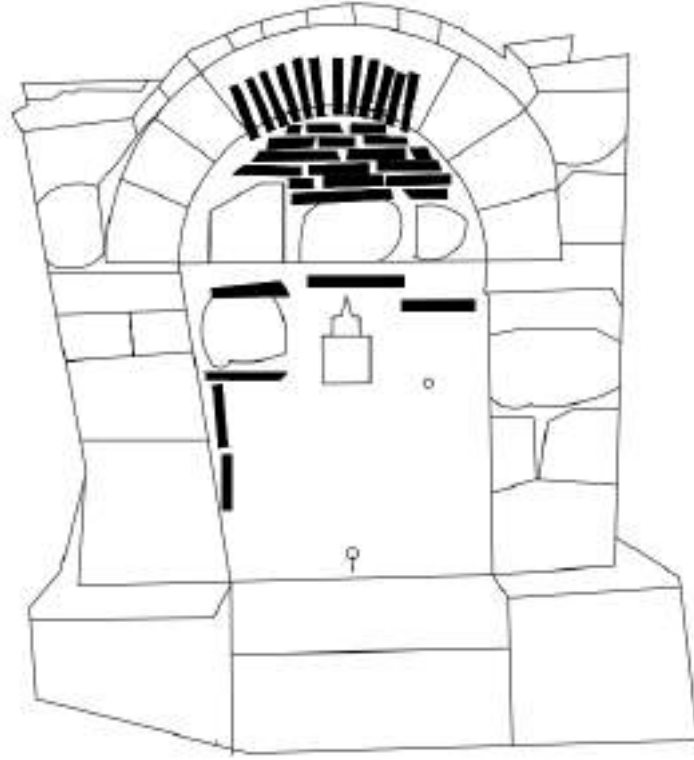
Çizim No 4: Postinpost Camisi Planı (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Çizilmiştir

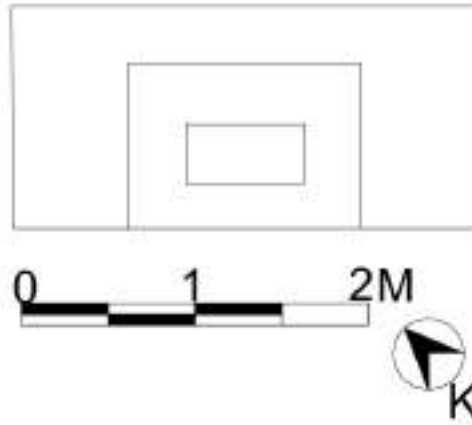
Çizim No 5: Voyvoda Çınarlı Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

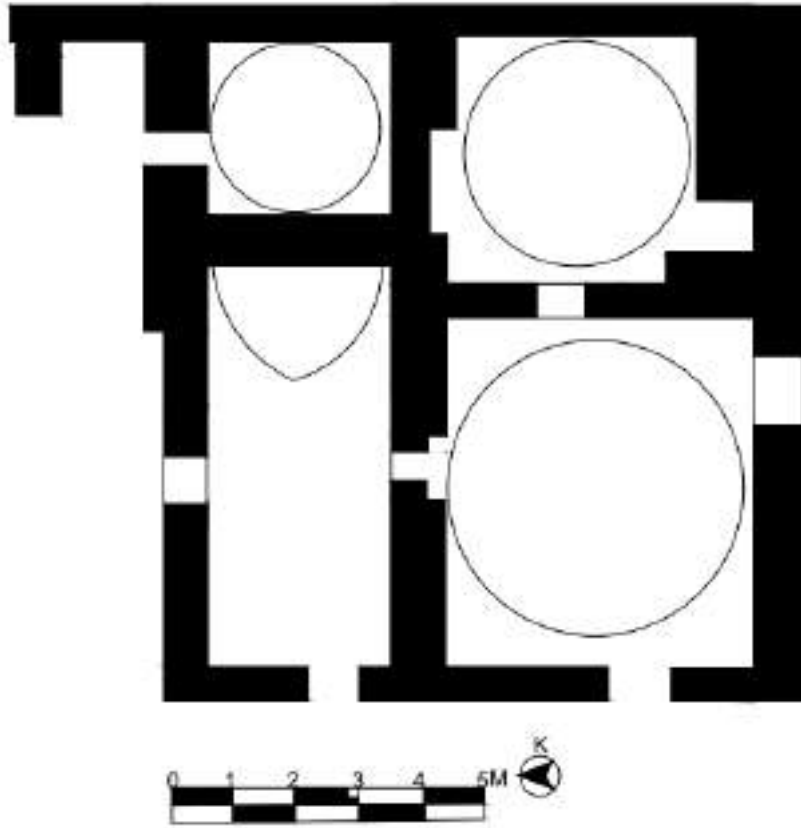
Çizim No 6: Bali Bey Camisi Planı Çizimi (Ekrem Hakkı Ayverdi'den) İşlenerek Yapılmıştır

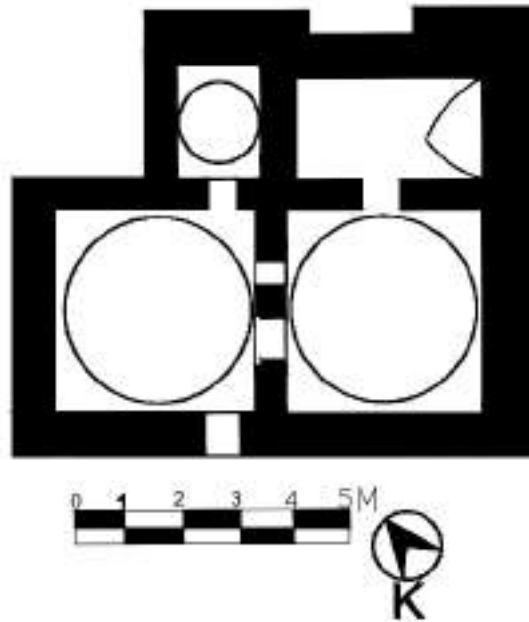
Çizim No 7: Yarhisar Camisi Çeşmesi Genel Görünüm Çizimi (Kağancan Ayaz)

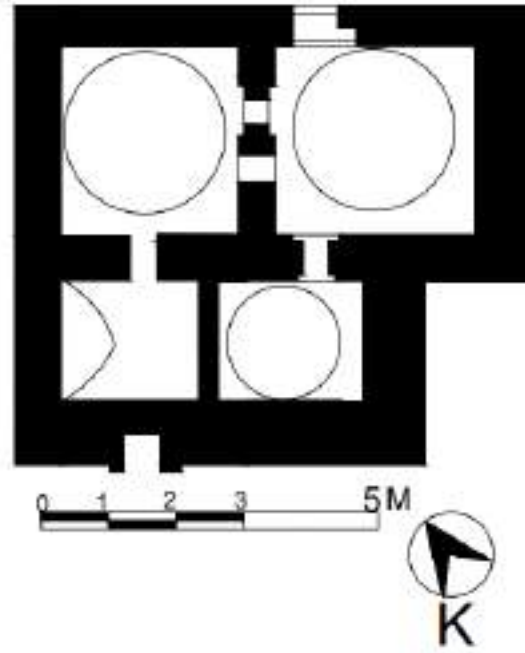
Çizim No 8: Yarhisar Camisi Çeşmesi Planı (Kağancan Ayaz)

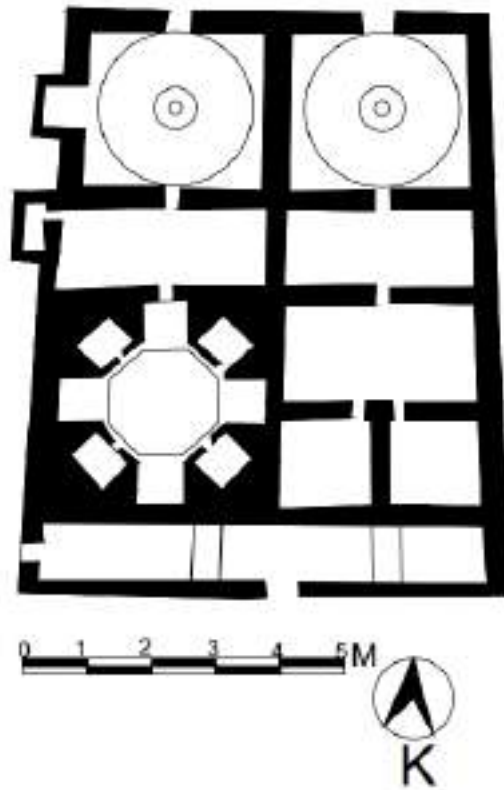
Çizim No 9: Yarhisar Hamamı Planı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden) İşlenerek Çizilmiştir

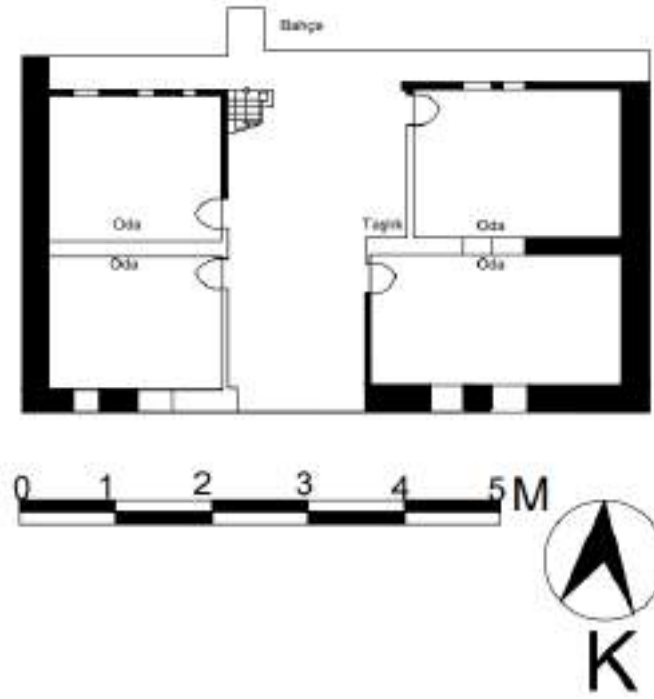
Çizim No 10: Ayazköy Hamamı (Vakıflar Genel Müdürlüğünden) İşlenerek Çizilmiştir

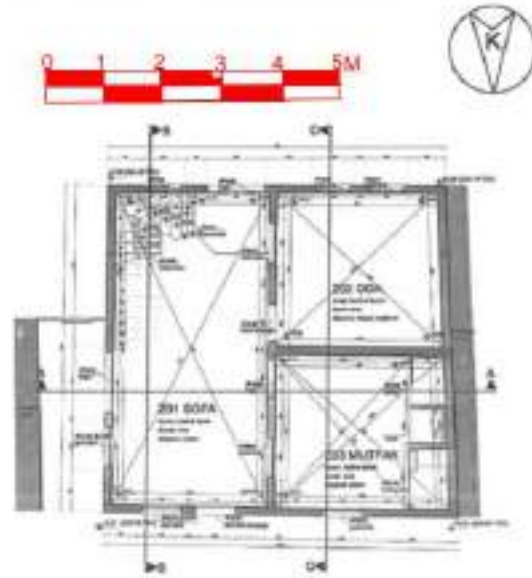
Çizim No 11: Mentеше Hamamı Planı (Kağancan Ayaz)

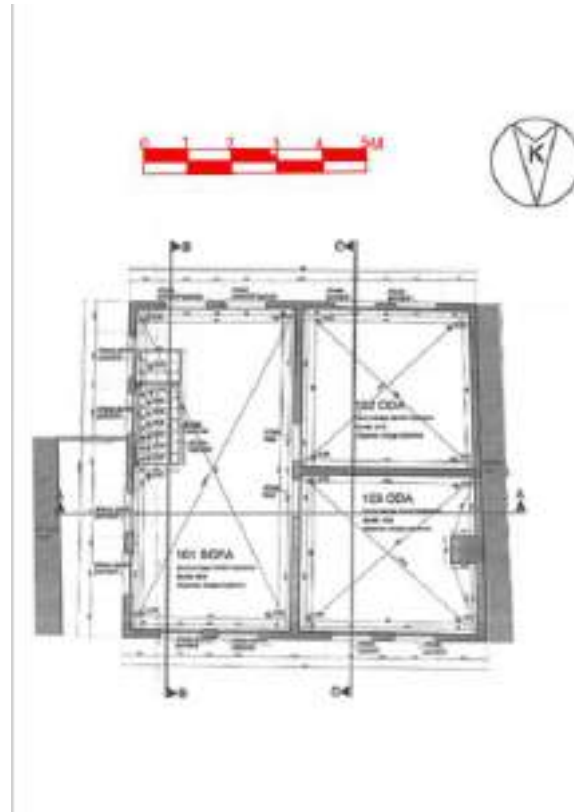
Çizim No 12: Tarihi Çarşı Hamam Plan Çizimi 1927 tarihli (Karl Klinghardt)
İşlenerek Çizim yapılmıştır

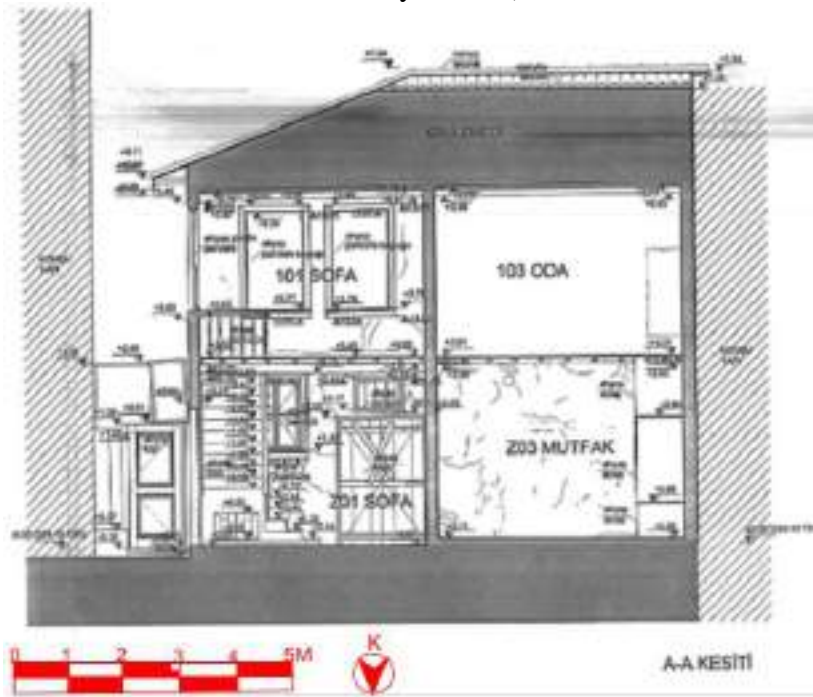
Çizim No 13: Yenişehir Şemaki Evi Planı, (Ali Saim Ülgen) Çiziminden İşlenerek Yapılmıştır.

Çizim No 14: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi Zemin Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

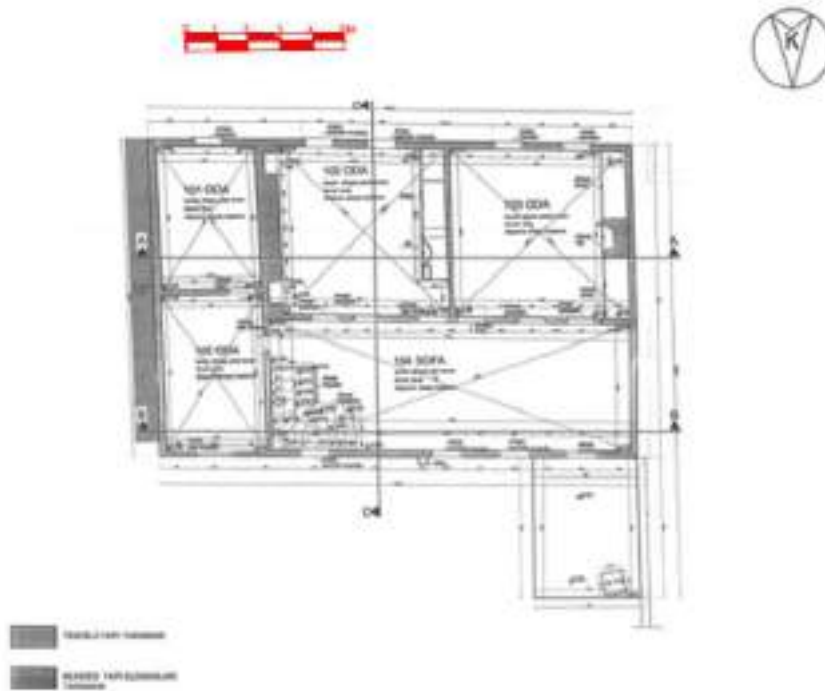
Çizim No 15: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi Birinci Kat Planı (Yenişehir Belediyesinden)

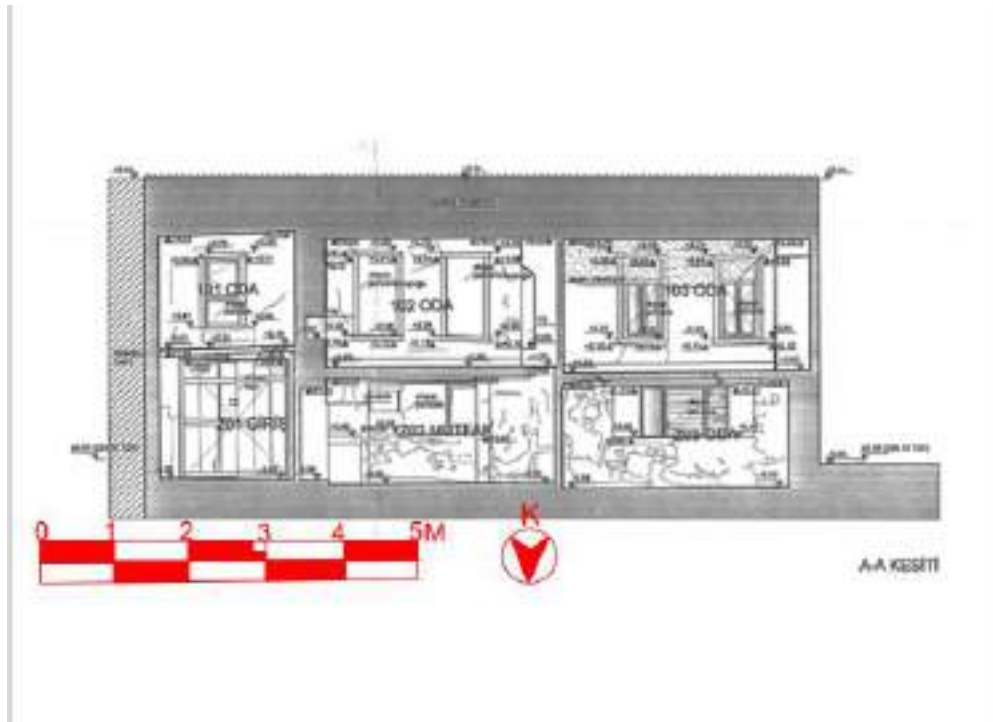
Çizim No 16: Ferah Sokak No: 2 Parsel 11 Tescilli Evi A-A Kesiti (Yenişehir Belediyesinden)

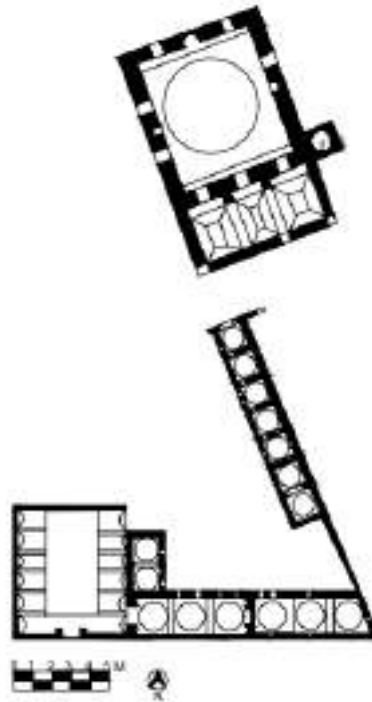
Çizim No 17: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi Zemin Kat Planı (Yenişehir Belediyesi)

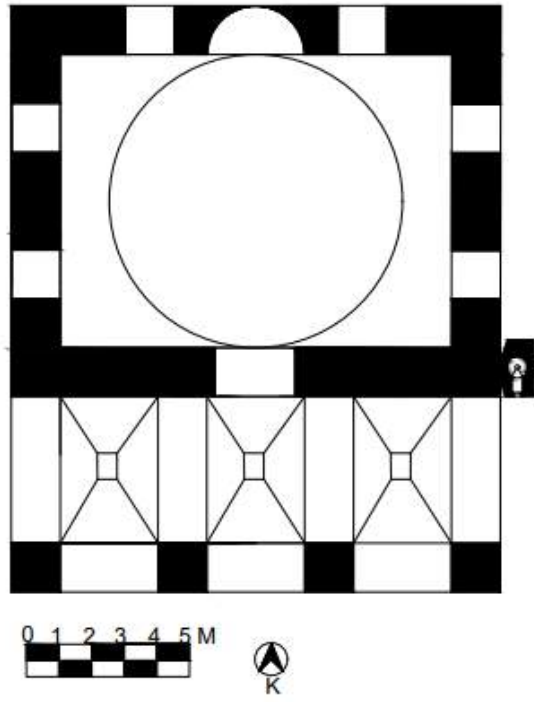
Çizim No 18: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi Birinci Kat Planı (Yenişehir Belediyesi)

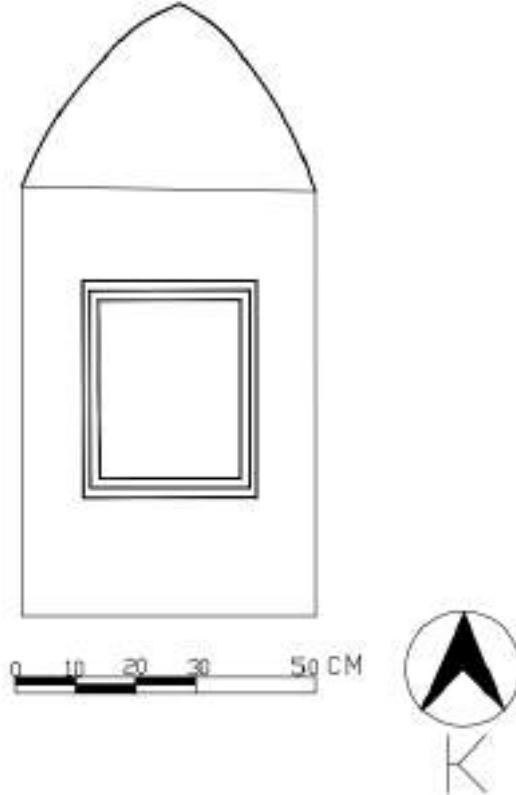
Çizim No 19: Ferah Sokak No: 4 Parsel 12 Tescilli Evi A-A Kesiti (Yenişehir Belediyesinden)

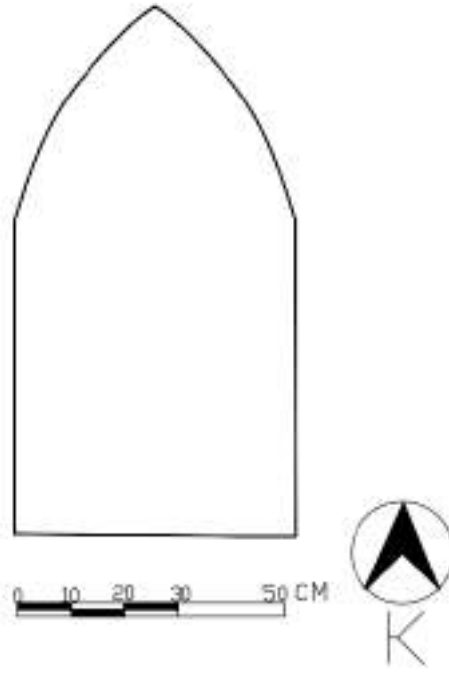
Çizim No 20: Sinan Paşa Külliyesi Planı (Tülay Reyhanlı'dan) İşlenerek Çizilmiştir

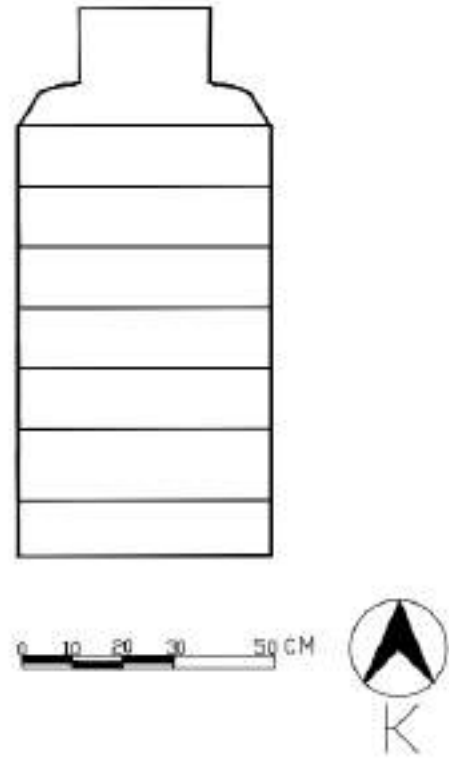
Çizim No 21: Sinan Paşa Camisi Planı (Kağancan Ayaz)

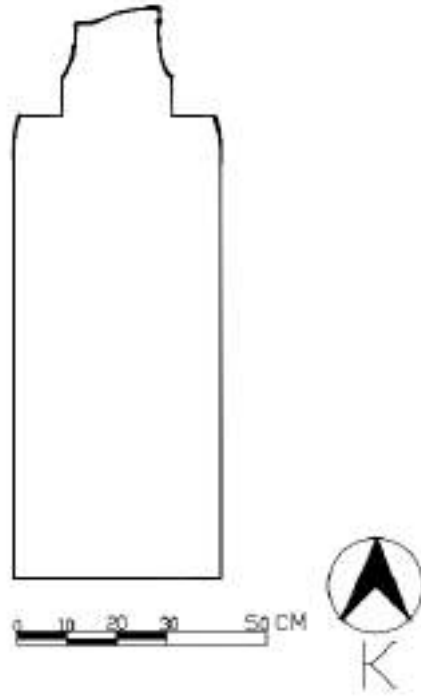
Çizim No 22: Bali Bey Camisi Haziresi 1. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

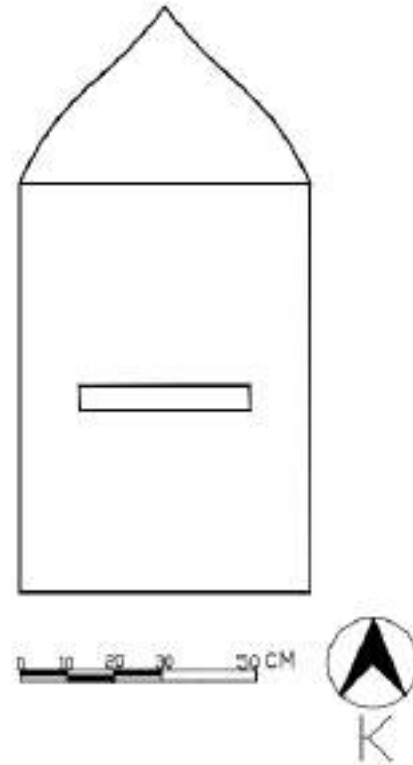
Çizim No 23: Bali Bey Camisi Haziresi 3. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

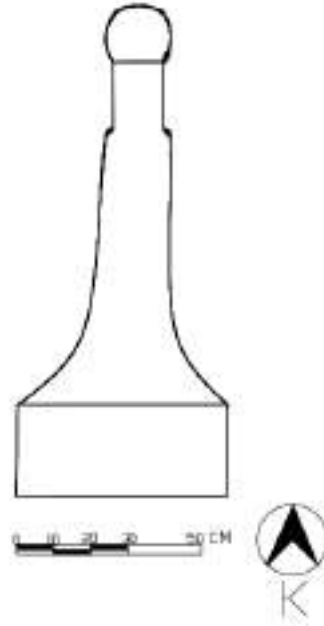
Çizim No 24: Sinan Paşa Camisi Haziresindeki Kitabe (Kağancan Ayaz)

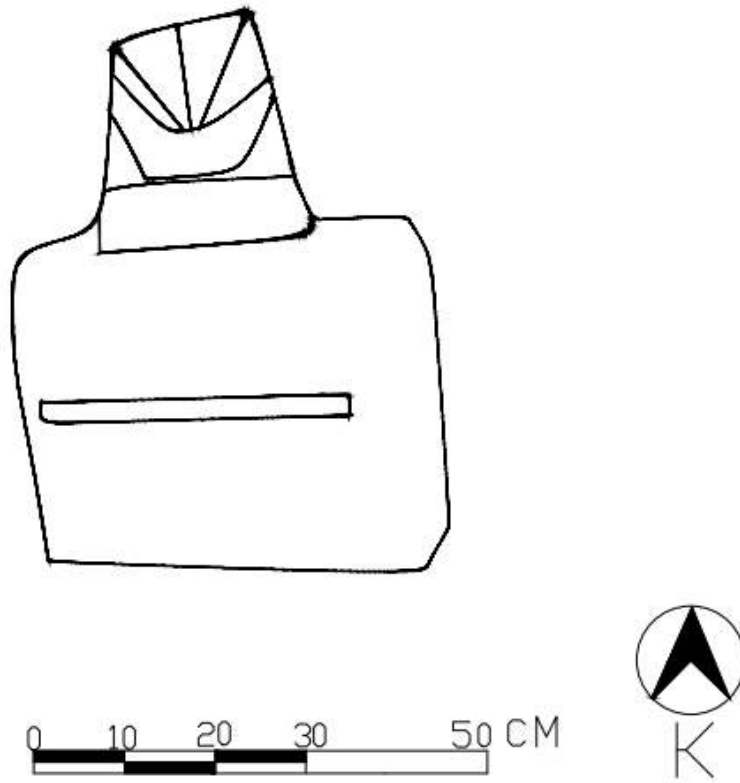
Çizim No 25: Yarhisar Hamamı Çevresindeki Kitabe (Kağancan Ayaz)

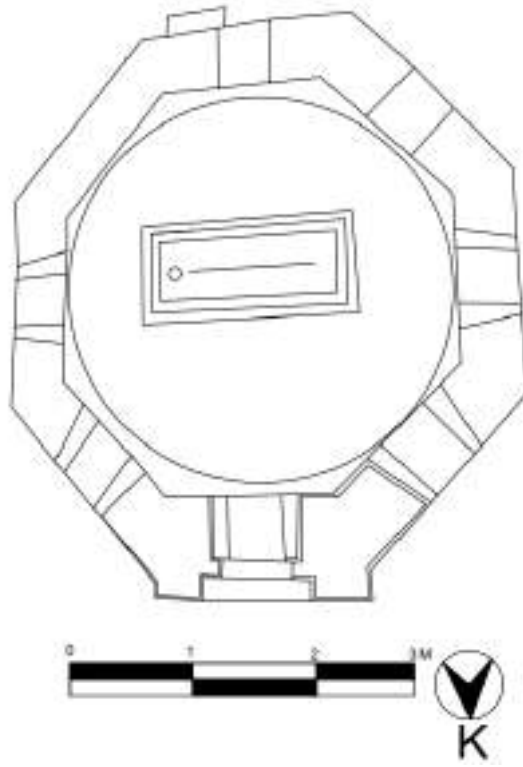
Çizim No 26: Bali Bey Camisi Haziresi 2. Mezar taşı (Kağancan Ayaz tarafından çizilmiştir.)

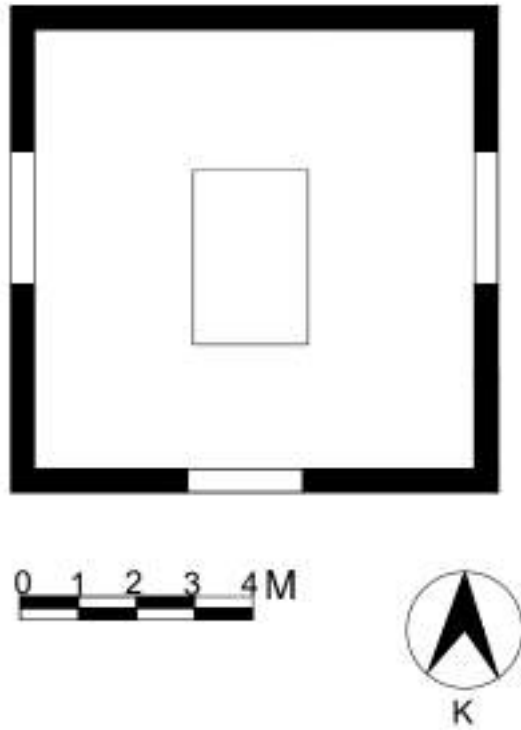
Çizim No 27: Bali Bey Camisi Haziresi 4. Mezar taşı (Kağancan Ayaz)

Çizim No 28: Bali Bey Camisi Haziresi 5. Mezar taşı (Kağancan Ayaz tarafından çizilmiştir.)

Çizim No 29: Süleyman Paşa Türbesi Planı (Kağancan Ayaz)

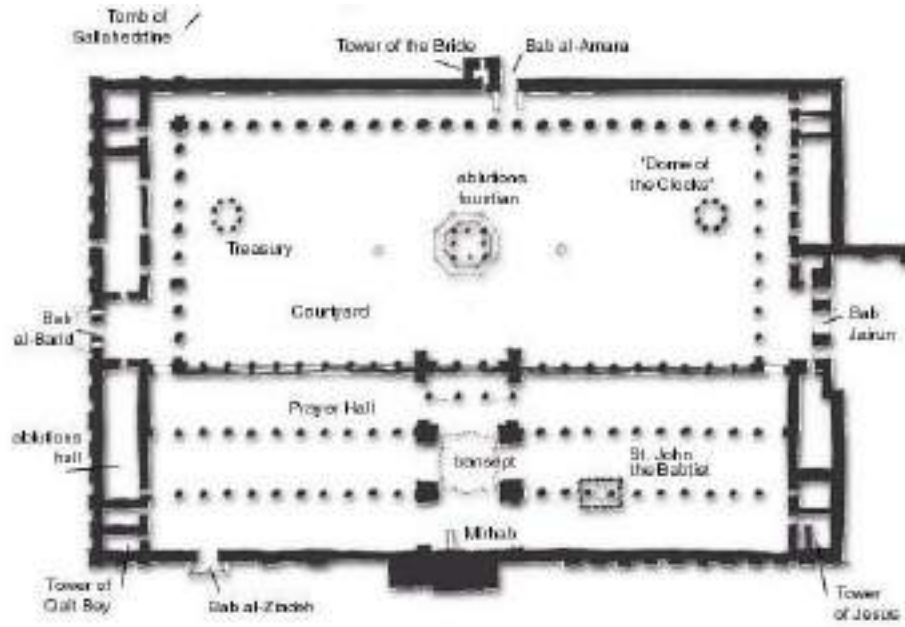
Çizim No 30: Aydoğdu Bey Türbesi Planı (Kağancan Ayaz)

PLAN LİSTESİ

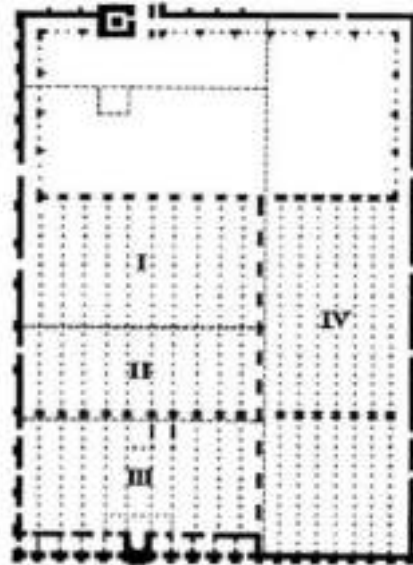
- Plan No 1:** Şam Emeviye Camisi Planı (<https://www.tarihlisanat.com/sam-emeviye-cami>)
- Plan No 2:** Kurtuba Ulu Camisi Planı (<https://www.sanatin Yolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>)
- Plan No 3:** Samarra Ulu Camisi (<https://www.sanatin Yolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)
- Plan No 4:** El Ezher Camisi Planı (<https://www.sanatin Yolculugu.com/el-ezher-camii/>)
- Plan No 5:** Talhatan Baba Camisi Planı (O. Aslanapa)
- Plan No 6:** Leşkeri Bazar Ulu Camisi Planı (C. Avcı)
- Plan No 7:** İsfahan Mescidi Cuma'sı Planı (O. Şimşekten)
- Plan No 8:** Konya Alaeddin Camisi Planı (H. Karamağaralı'dan)
- Plan No 9:** Diyarbakır Ulu Camisi Planı (M. Akok 'tan)
- Plan No 10:** Erzurum Ulu Camisi Planı (H. Karpuz'dan)
- Plan No 11:** Sivas Divriği Ulu Camisi Planı (A. Peker'den)
- Plan No 12:** Malatya Ulu Camisi Planı (H. Karpuz'dan)
- Plan No 13:** Beyşehir Eşrefoğlu Cami Harim ve Mahfil Kat Planı Çizimi (F. Karakuştan)
- Plan No 14:** Selçuk İsa Bey Camisi Planı (O. Aslanapadan)
- Plan No 15:** Manisa Ulu Camisi ve İshak Çelebi Külliyesi Planı (H. Acun'dan)
- Plan No 16:** Antalya Yivli Minare Camisi Planı (M. Oluş Arıktan)
- Plan No 17:** Milas Firuz Bey Planı (S.Eyiceden)
- Plan No 18:** İznik Hacı Özbek Camisi Planı (S.Eyiceden)
- Plan No 19:** Bursa Ulu Camisi Planı (Ayverdi'den)
- Plan No 20:** Hüdavendigâr Külliyesi Camisi Planı (T. Acar'dan)
- Plan No 21:** Edirne Üç Şerefeli Camisi Planı (E. Ayverdi'den)
- Plan No 22:** Süleymaniye Camisi Külliyesi Genel Görünümü Planı (<https://www.diyanehaber.com.tr/bilgi-kosesi/suleymaniye-camii-ve-kulliyesi-h19054.html>)
- Plan No 23:** Sivrihisar Ulu Camisi Planı (E. Altınsapan'dan)
- Plan No 24:** Edirne Muradiye Camisi Planı (Ayverdi'den)
- Plan No 25:** Milas Firuz Bey Camisi Planı (Ayverdi'den)
- Plan No 26:** Manisa Ulu Camisi Planı (H. Acun'dan)
- Plan No 27:** Bursa Alaeddin Bey Camisi Planı (O. Aslanapa'dan)
- Plan No 28:** Çeşme Genel Görünümü (S. Eyice 'den)
- Plan No 29:** Klasik Osmanlı Dönemi Hamamlarının Bölümlerini Gösteren Plan Şeması (S. Eyice 'den)
- Plan No 30:** İznik Hacı Hamza Hamamı Erkekler Kısmı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)
- Plan No 31:** Tahtakale Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)
- Plan No 32:** Sapanca Rüstem Paşa Hamamı Erkekler Kısmı B Kadınlar Kısmı C Plan Çizimi (S. Eyice 'den)
- Plan No 33:** İstanbul Haseki Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)
- Plan No 34:** İznik Büyük Hamamı Planı (S. Eyice 'den)
- Plan No 35:** İznik İsmail Bey Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

- Plan No 36:** Gaziantep Müfit Arif Efendi Evi Planı (S. H. Eldem'den)
- Plan No 37:** Gaziantep Şehre küstü Mah. Evi Planı (S. H. Eldem'den)
- Plan No 38:** Dış Sofa Plan Tipi Planı (A. Kösedemir)
- Plan No 39:** Yenişehir Şemaki Evi Plan Tipi (S. H. Eldem'den)
- Plan No 40:** Yenişehir Veli Baba Evi Planı (S. H. Eldem'den)
- Plan No 41:** Bir Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi (S. H. Eldem'den)
- Plan No 42:** İki Yüzlü İç Sofalı İdeal Plan Tipi (S. H. Eldem'den)
- Plan No 43:** Dört Köşeli Ev Plan Tipi (S. H. Eldem'den)
- Plan No 44:** Orta Sofalı Ev Plan Tipi (S. H. Eldem'den)
- Plan No 45:** Bayramiç Hadımoğlu Konağı Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri (P. Şahin'den)
- Plan No 46:** Datça Mehmet Ali Ağa Konağı Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri (P. Şahin'den)
- Plan No 47:** Yenişehir Şemaki Evi Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri (P. Şahin'den)
- Plan No 48:** Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi (A. Kuran'dan)
- Plan No 49:** İlgin Külliyesi Planı (A. Kuran'dan)
- Plan No 50:** Mümine Hatun Türbe Planı (O. Aslanapa'dan)
- Plan No 51:** 2. Kılıçaslan Türbesi Planı (O. Aslanapa'dan)
- Plan No 52:** Hızır Bey Türbesi Planı (M. O. Arıktan)
- Plan No 53:** Tercan Mama Hatun Türbesi Planı (O. Aslanapa'dan)
- Plan No 54:** Kayseri Döner Kümbet Planı (M. Akok'tan)

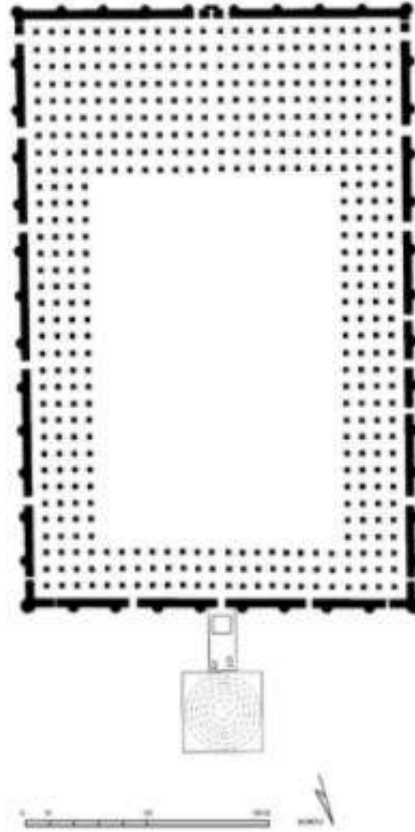
PLANLAR

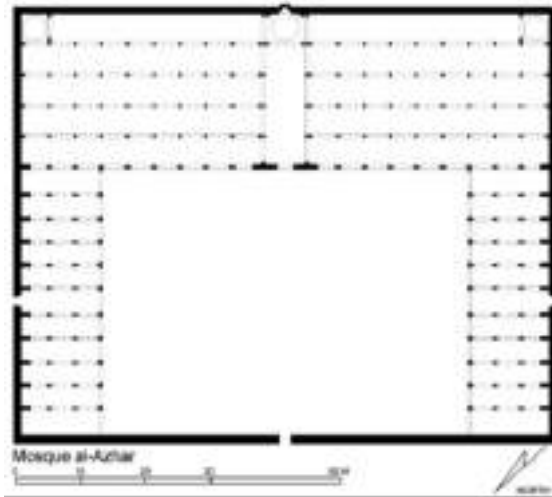
Plan No 1: Şam Emeviye Camisi Planı (<https://www.tarihlisanat.com/sam-emeviye-cami>)

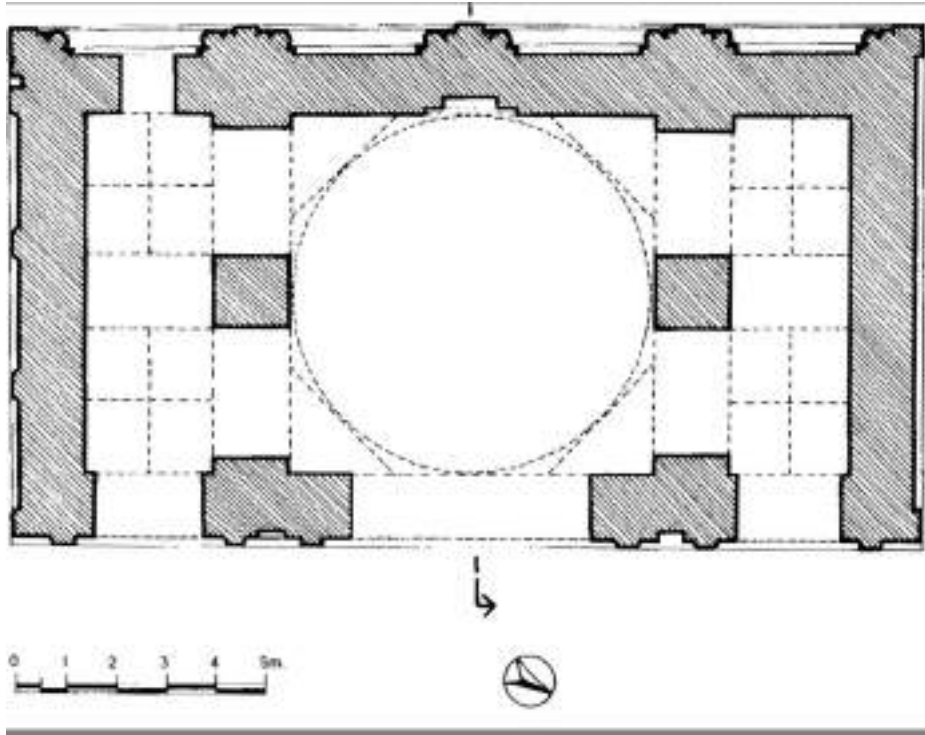
Plan No 2: Kurtuba Ulu Camisi Planı (<https://www.sanatinjolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>)

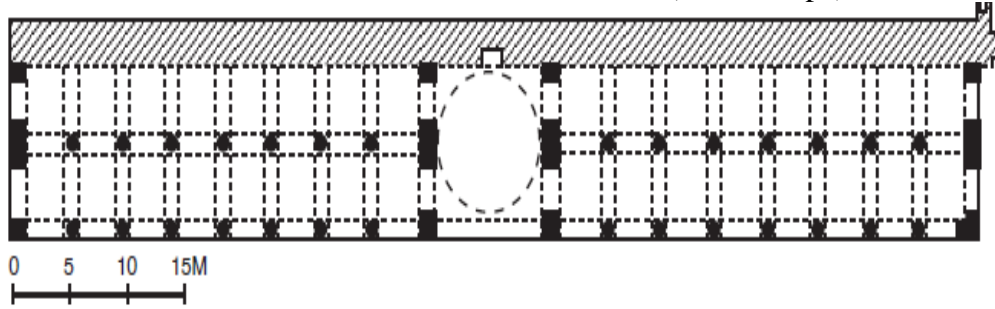
Plan No 3: Samarra Ulu Camisi (<https://www.sanatinjolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

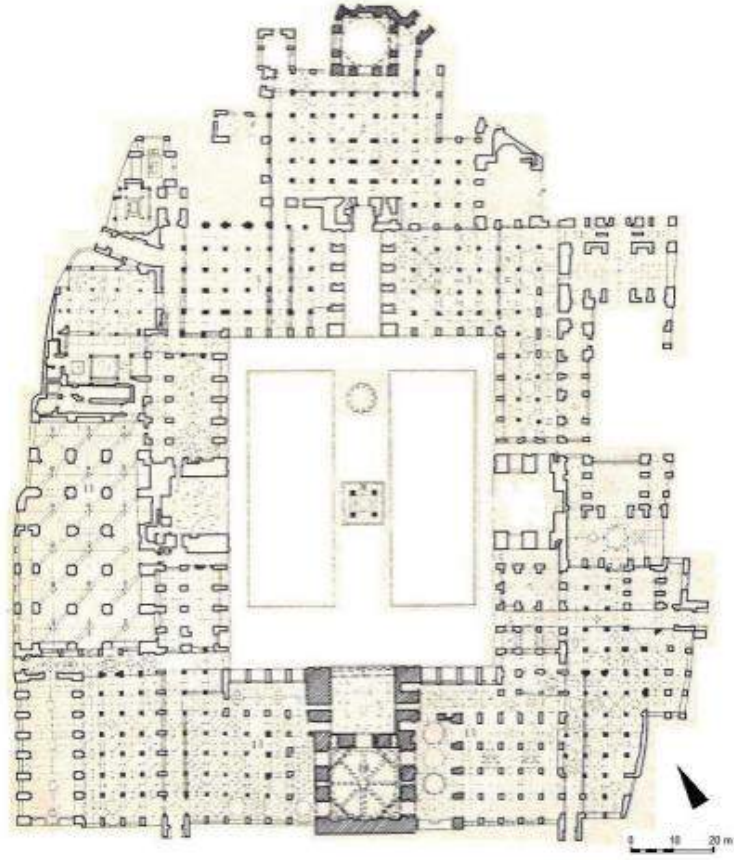
Plan No 4: El Ezher Camisi Planı (<https://www.sanatinjolculugu.com/el-ezher-camii/>)

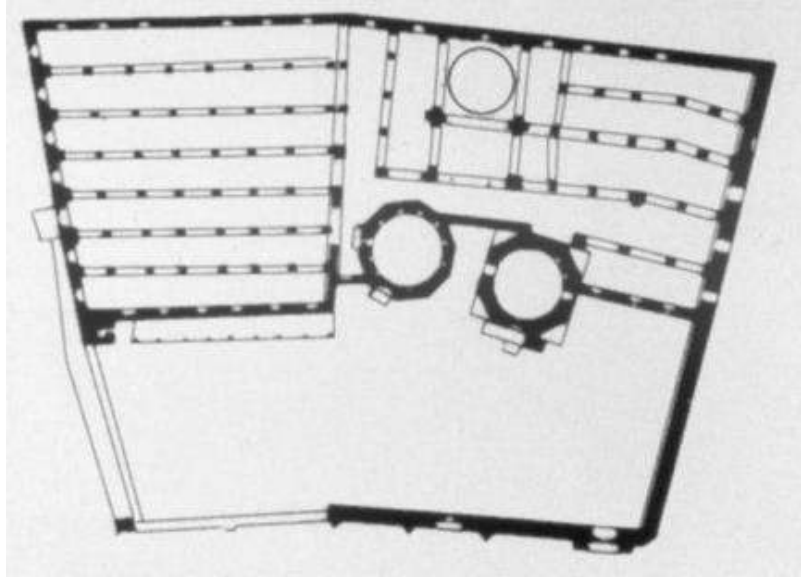
Plan No 5: Talhatan Baba Camisi Planı (O. Aslanapa)

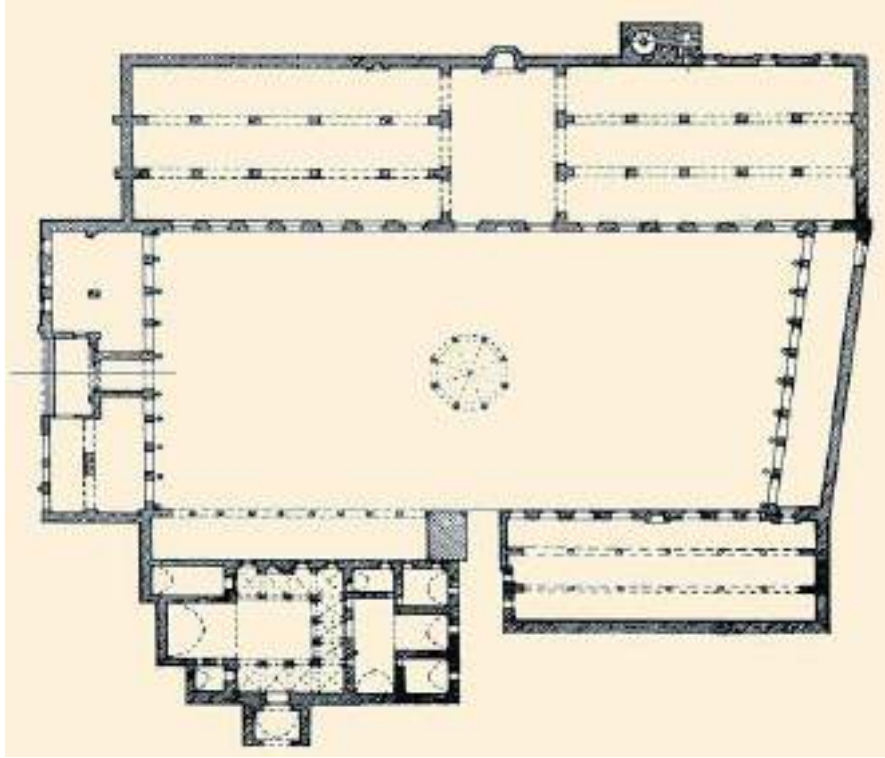
Plan No 6: Leşkeri Bazar Ulu Camisi Planı (C. Avcı)

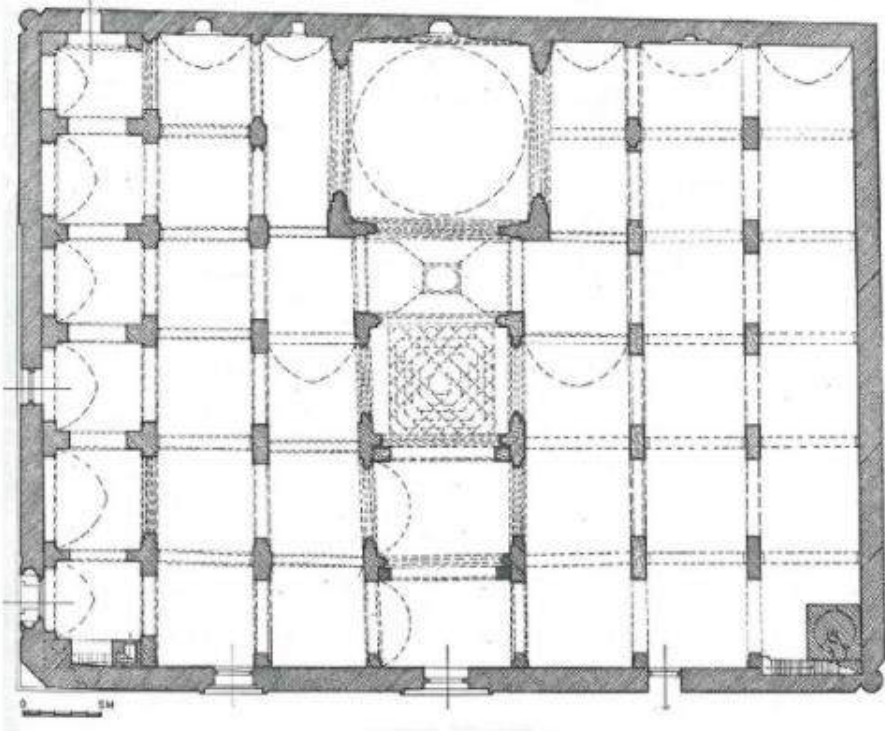
Plan No 7: Isfahan Mescidi Cuma'sı Planı (O. Şimşekten)

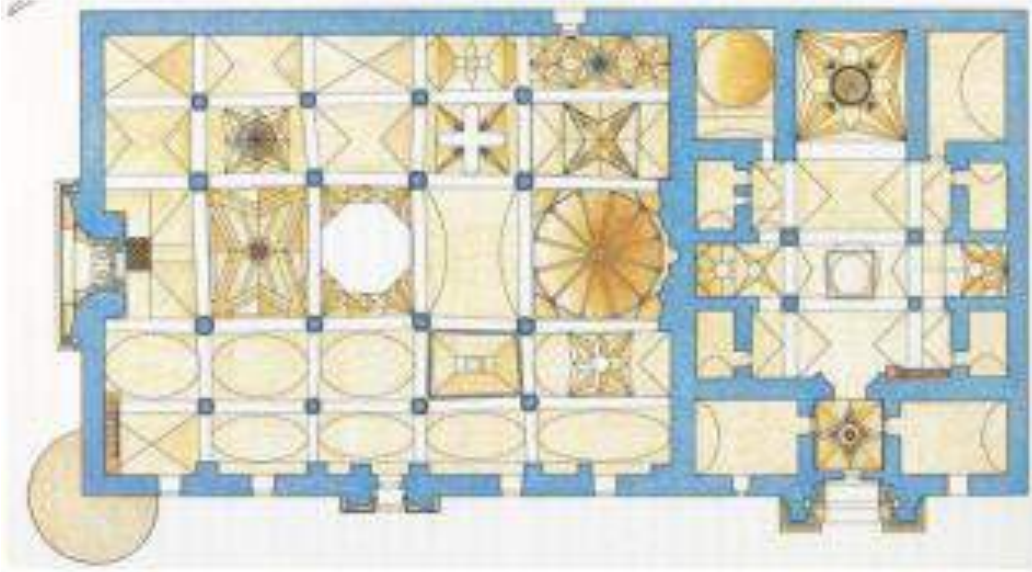
Plan No 8: Konya Alaeddin Camisi Planı (H. Karamağaralı'dan)

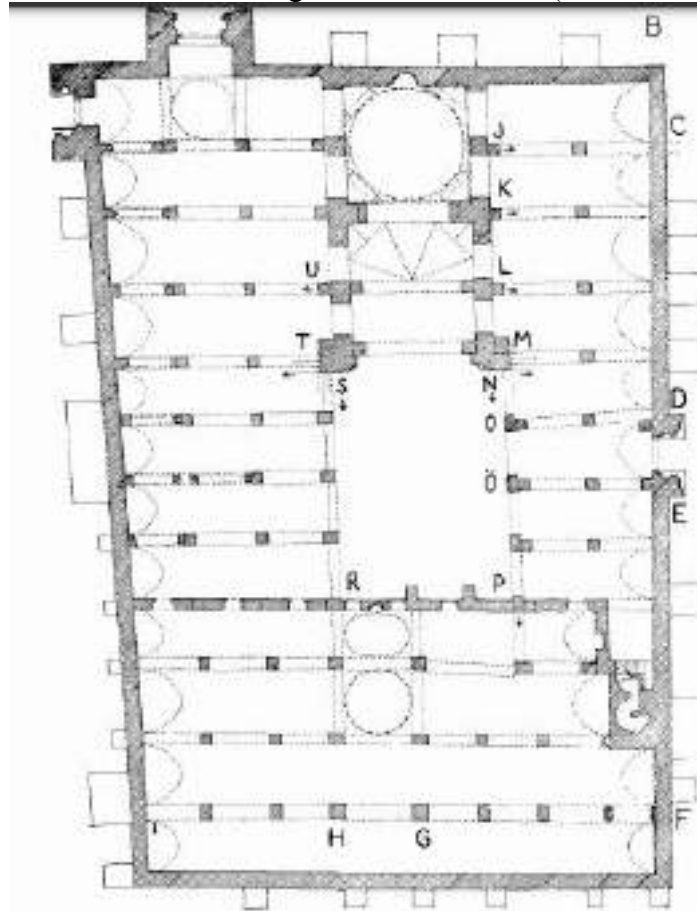
Plan No 9: Diyarbakır Ulu Camisi Planı (M. Akok 'tan)

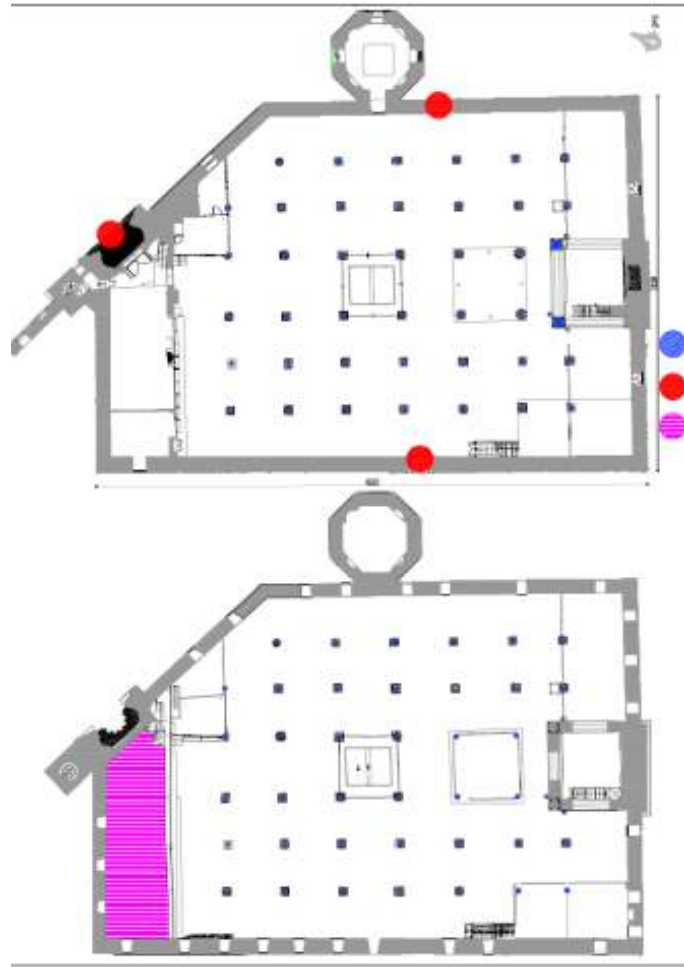
Plan No 10: Erzurum Ulu Camisi Planı (H. Karpuz'dan)

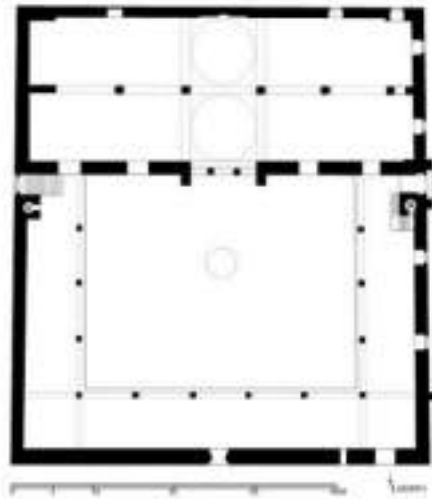
Plan No 11: Sivas Divriği Ulu Camisi Planı (A. Peker'den)

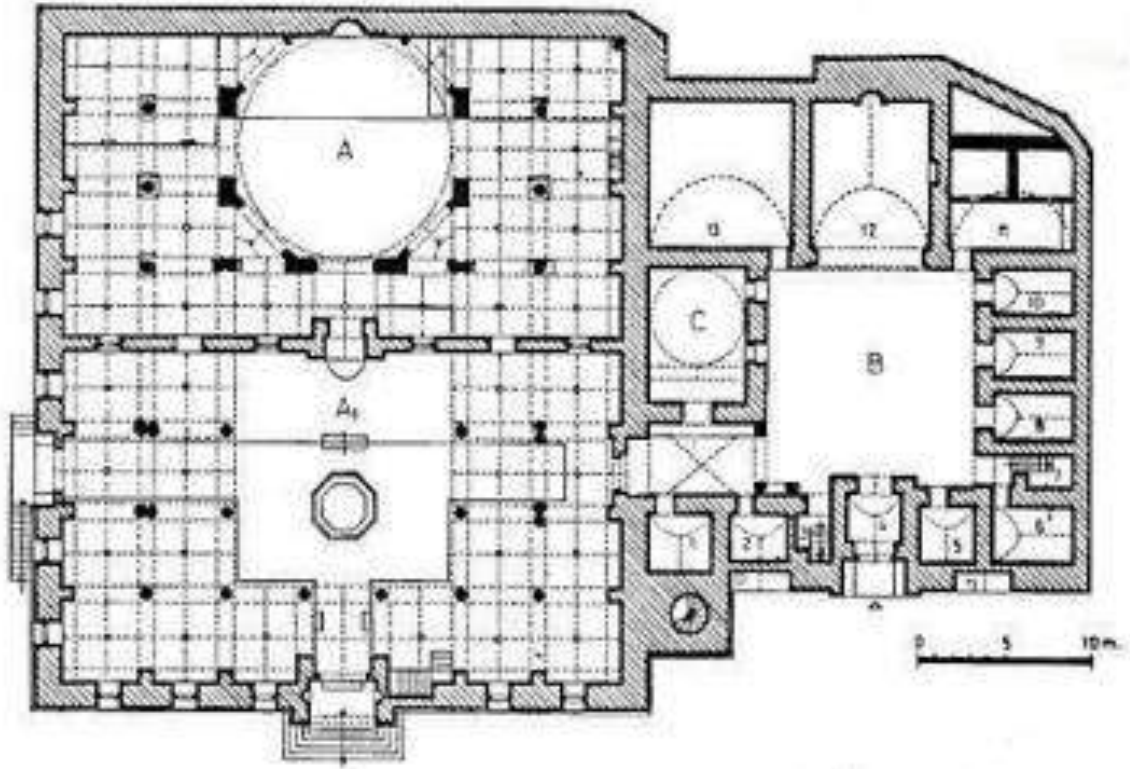
Plan No 12: Malatya Ulu Camisi Planı (H. Karpuz'dan)

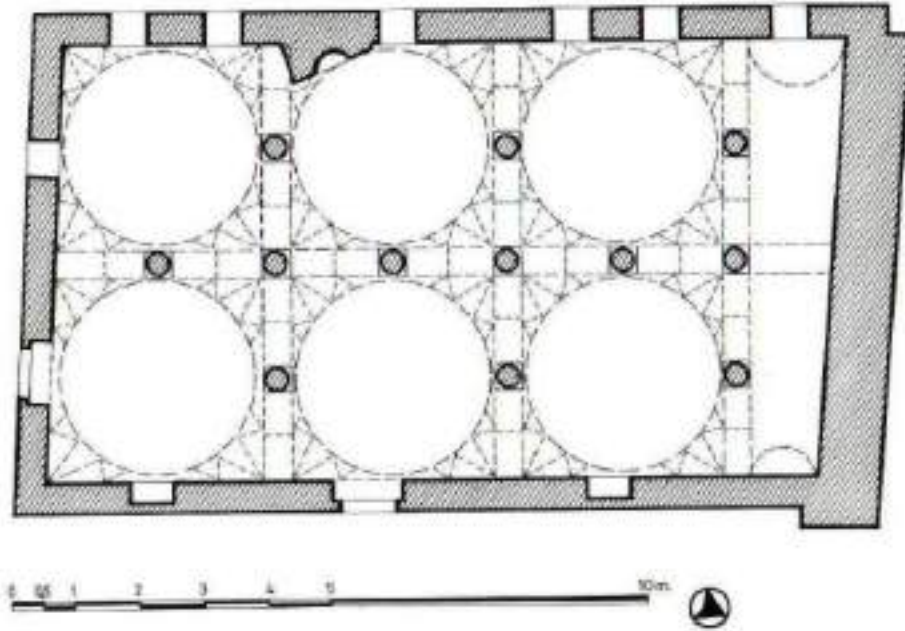
Plan No 13: Beyşehir Eşrefoğlu Cami Harim ve Mahfil Kat Planı Çizimi (F. Karakuştan)

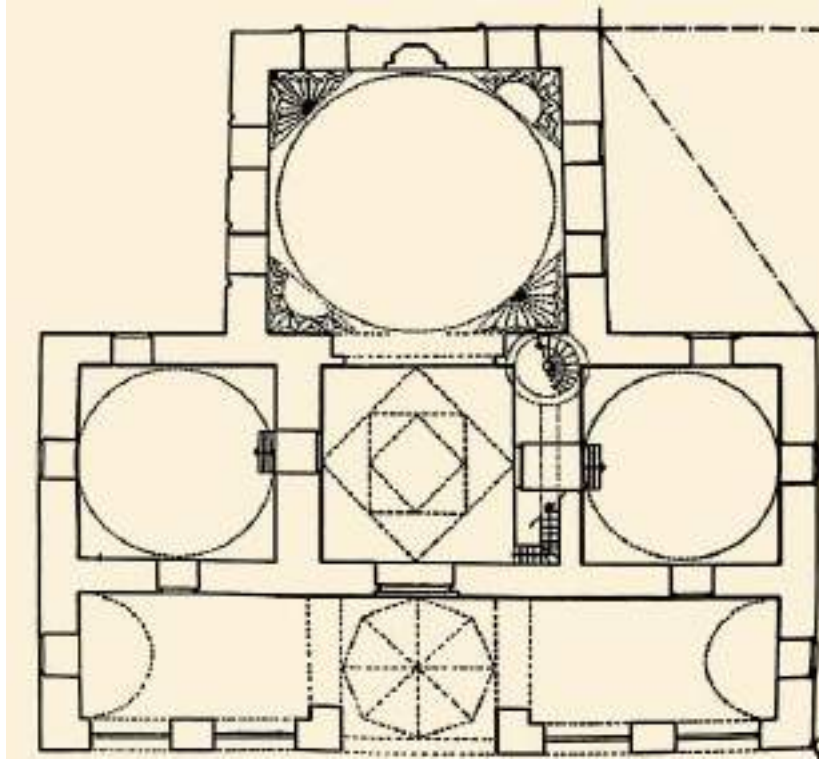
Plan No 14: Selçuk İsa Bey Camisi Planı (O. Aslanapadan)

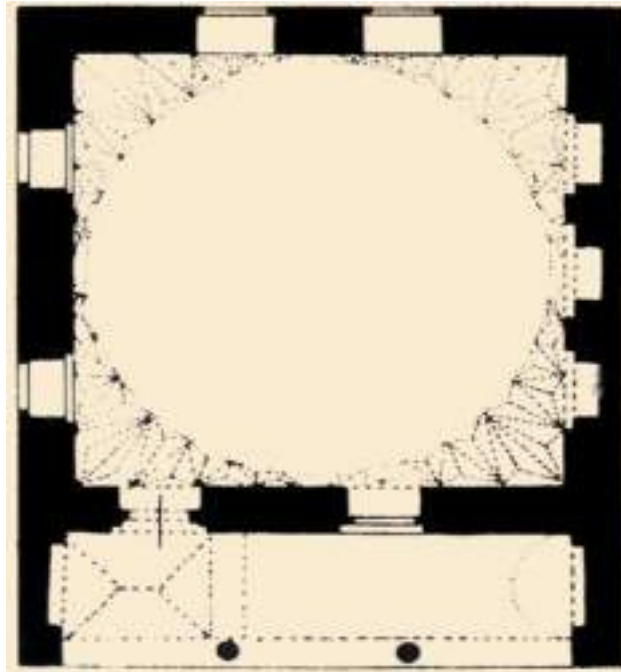
Plan No 15: Manisa Ulu Camisi ve İshak Çelebi Külliyesi Planı (H. Acun'dan)

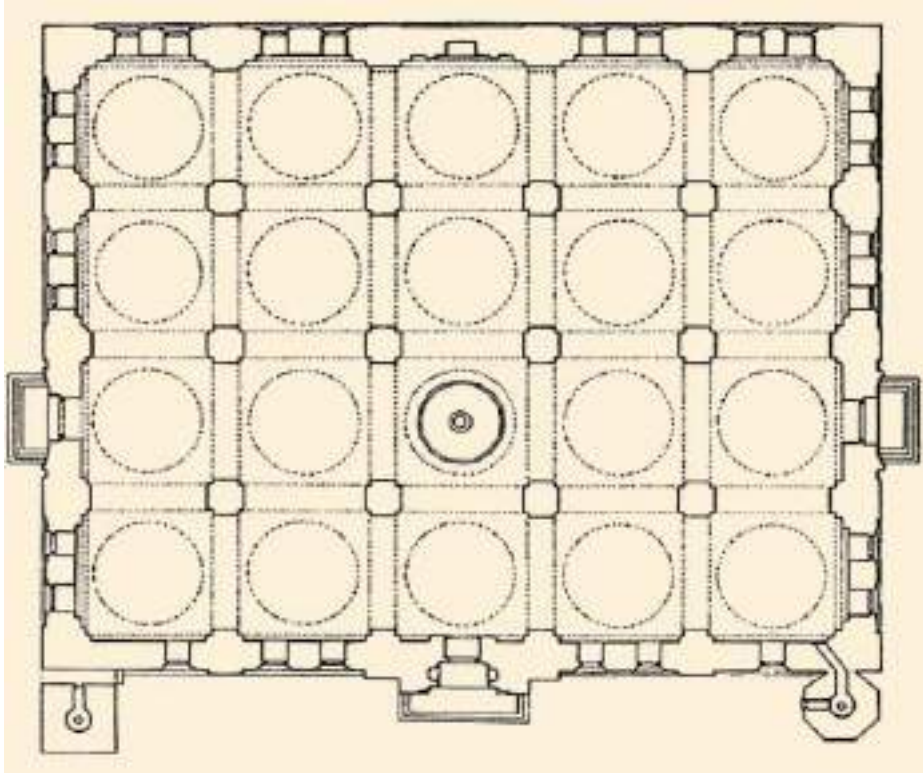
Plan No 16: Antalya Yivli Minare Camisi Planı (M. Oluş Arıktan)

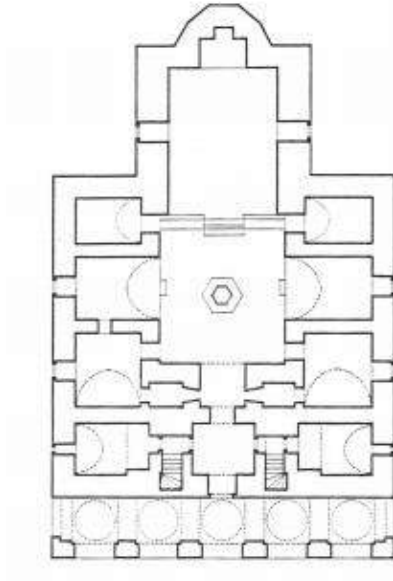
Plan No 17:Milas Firuz Bey Planı (S.Eyiceden)

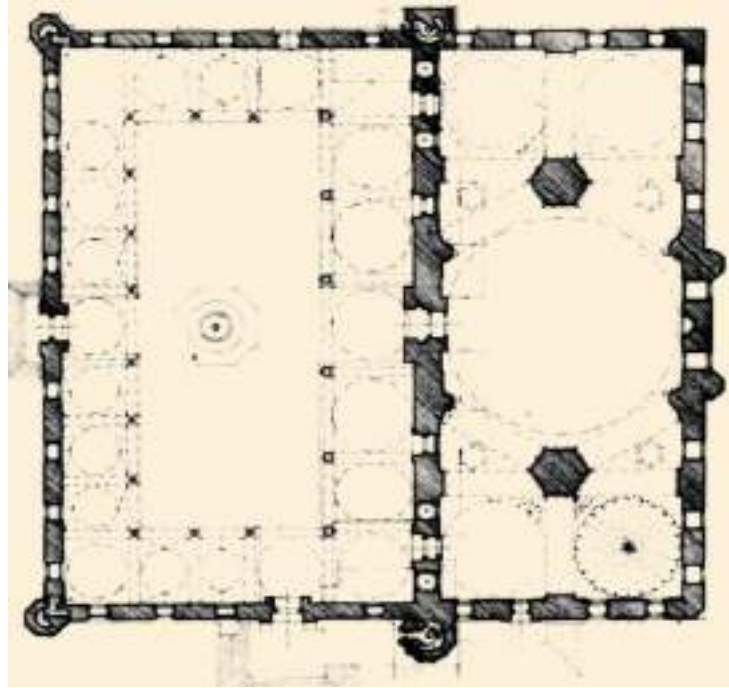
Plan No 18:İznik Hacı Özbek Camisi Planı (S.Eyiceden)

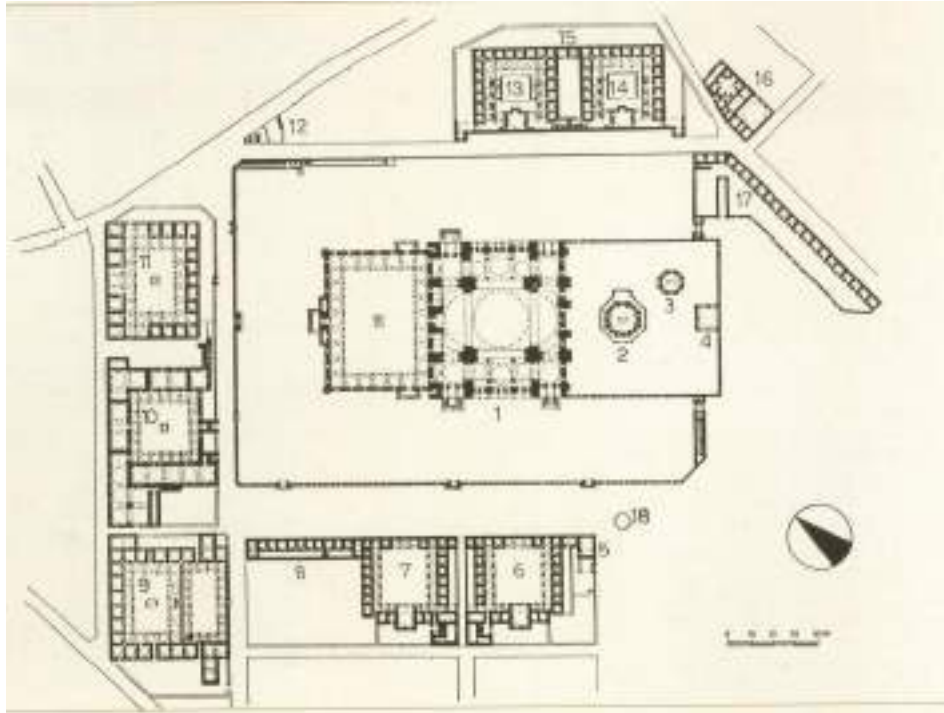
Plan No 19: Bursa Ulu Camisi Planı (E. Ayverdi'den)

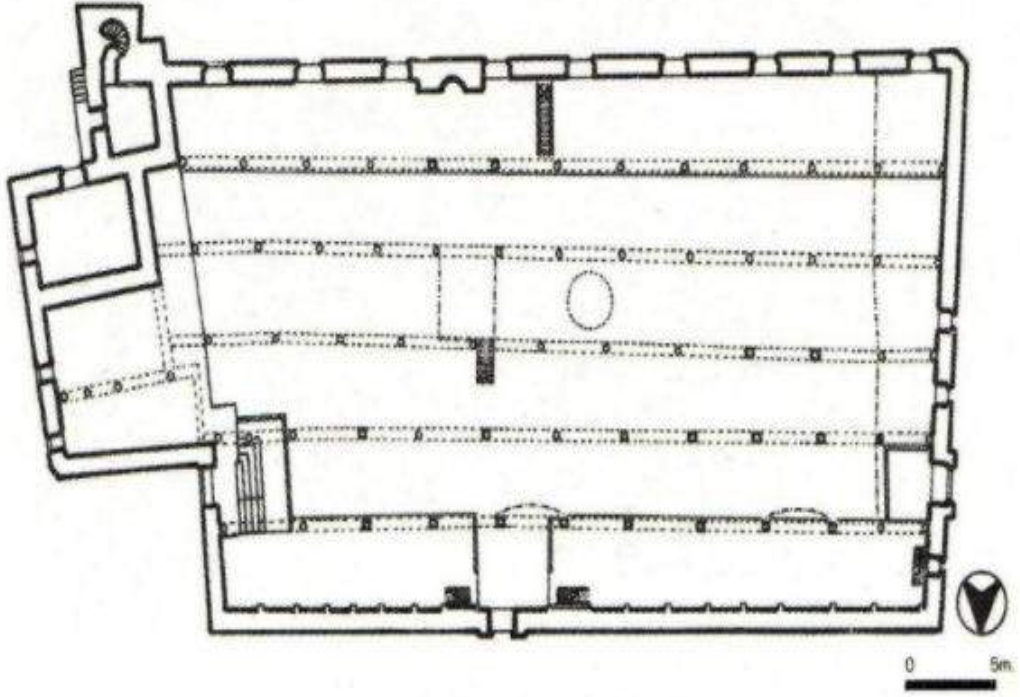
Plan No 20: Hüdavendigâr Külliyesi Camisi Planı (T. Acar'dan)

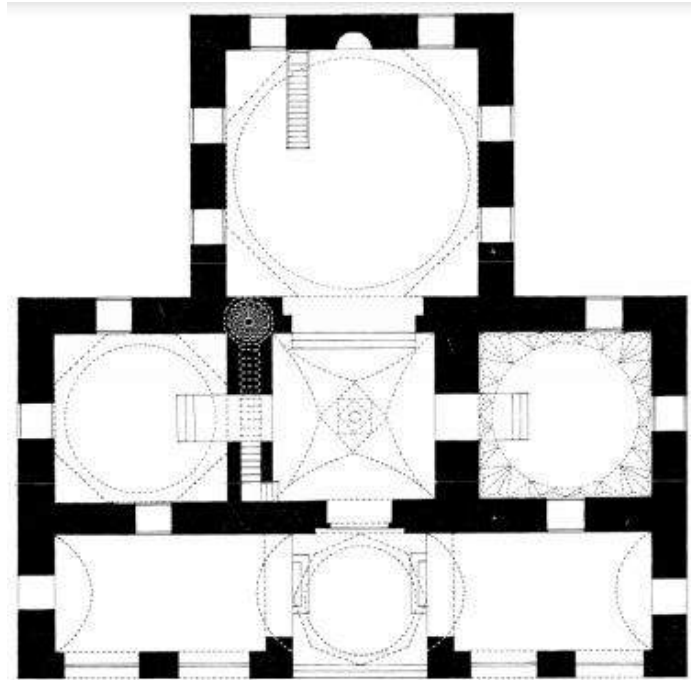
Plan No 21: Edirne Üç Şerefeli Camisi Planı (E. Ayverdi'den)

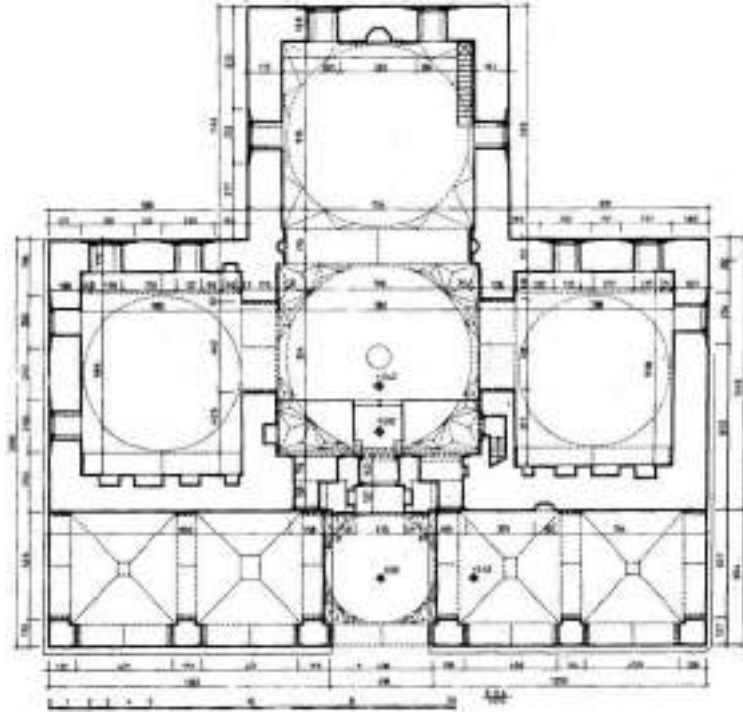
Plan No 22: Süleymaniye Camisi Külliyesi Genel Görünümü Planı
(<https://www.diyanehaber.com.tr/bilgi-kosesi/suleymaniye-camii-ve-kulliyesi-h19054.html>)

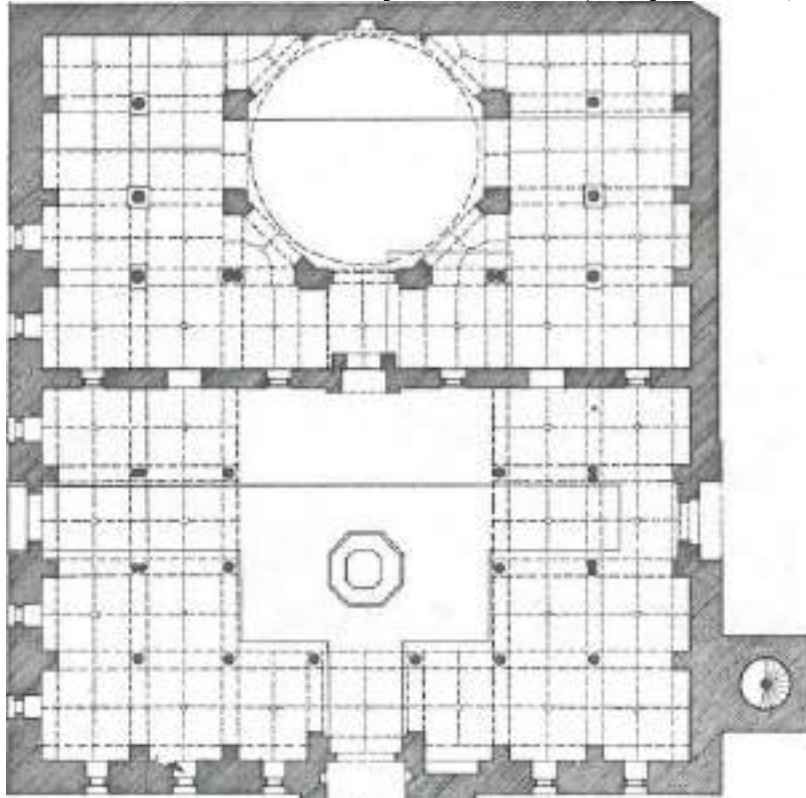
Plan No 23: Sivrihisar Ulu Camisi Planı (E. Altınsapan'dan)

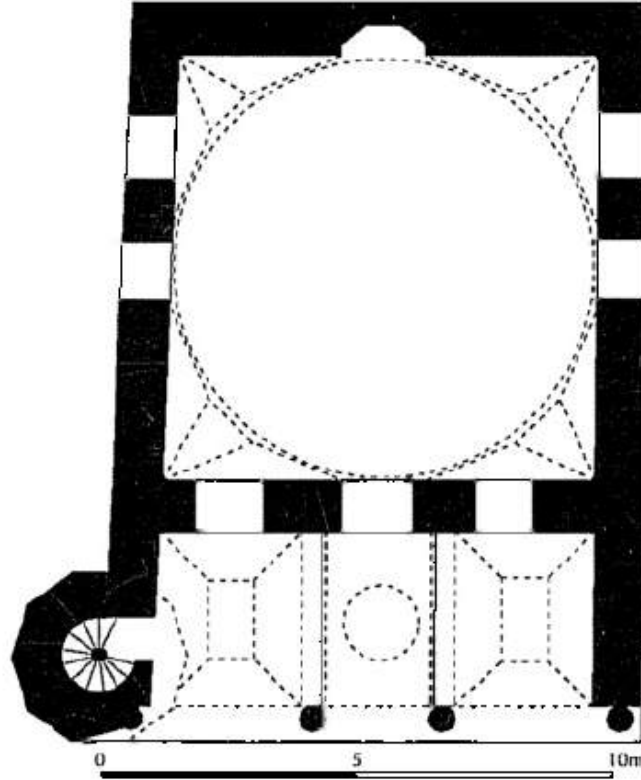
Plan No 24: Edirne Muradiye Camisi Planı (Ayverdi'den)

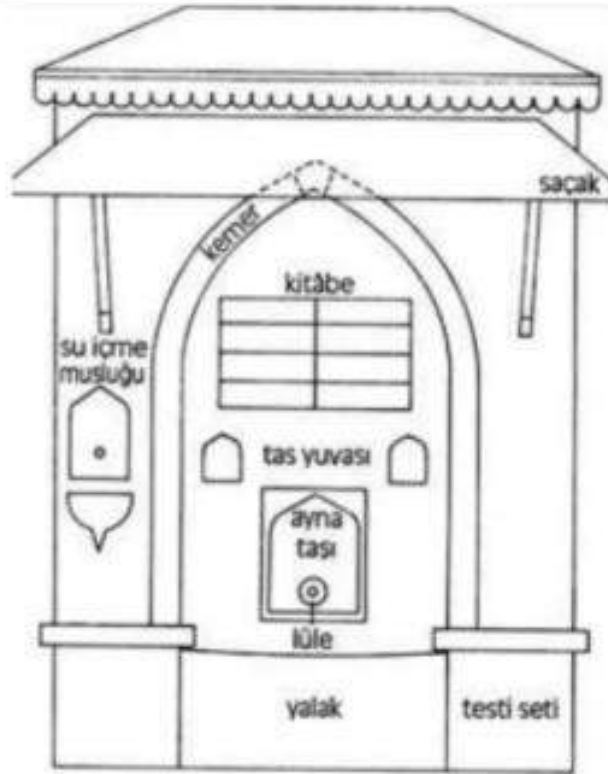
Plan No 25: Milas Firuz Bey Camisi Planı (E. Ayverdi'den)

Plan No 26: Manisa Ulu Camisi Planı (H. Acun'dan)

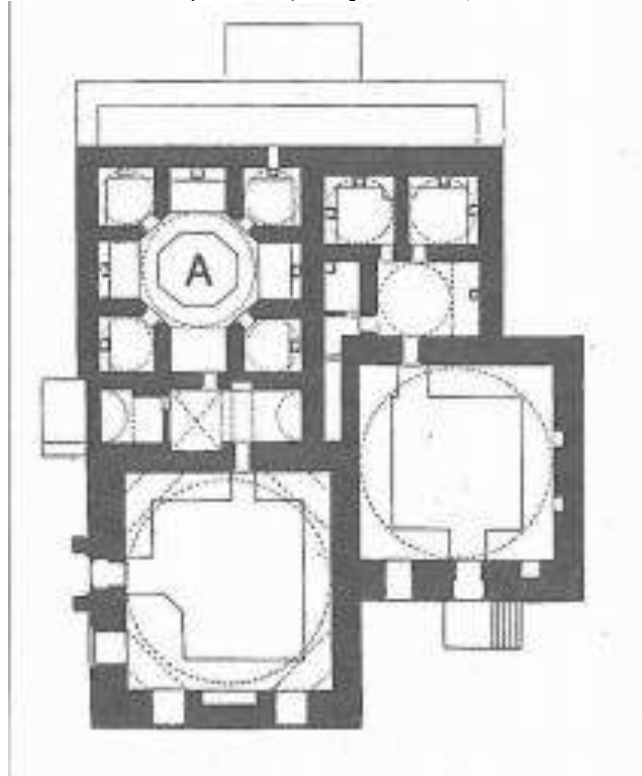
Plan No 27: Bursa Alaeddin Bey Camisi Planı (O. Aslanapa'dan)

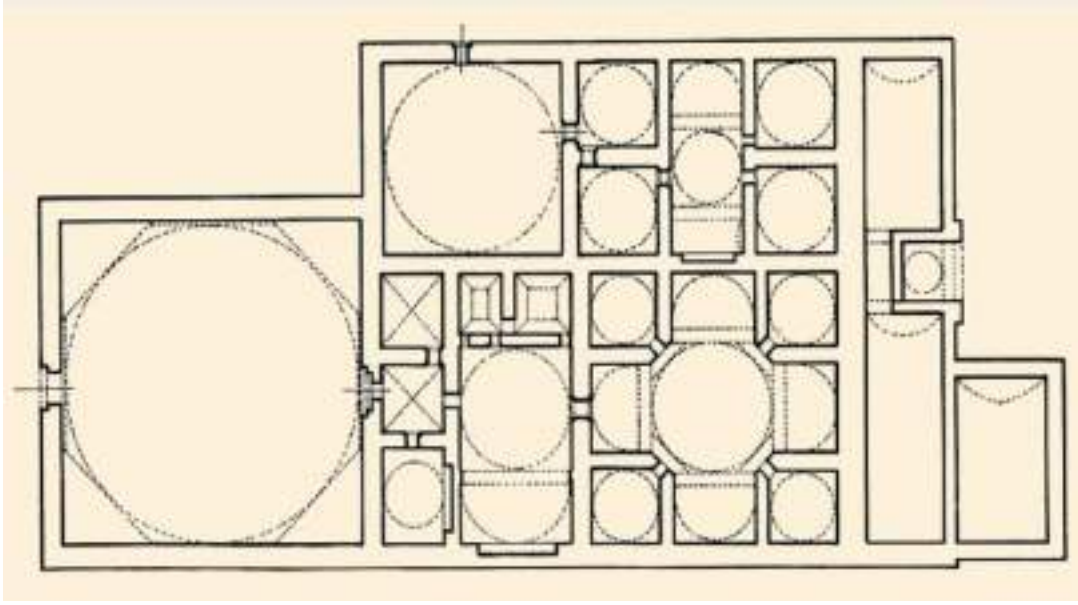
Plan No 28: Çeşme Genel Görünümü (S. Eyice 'den)

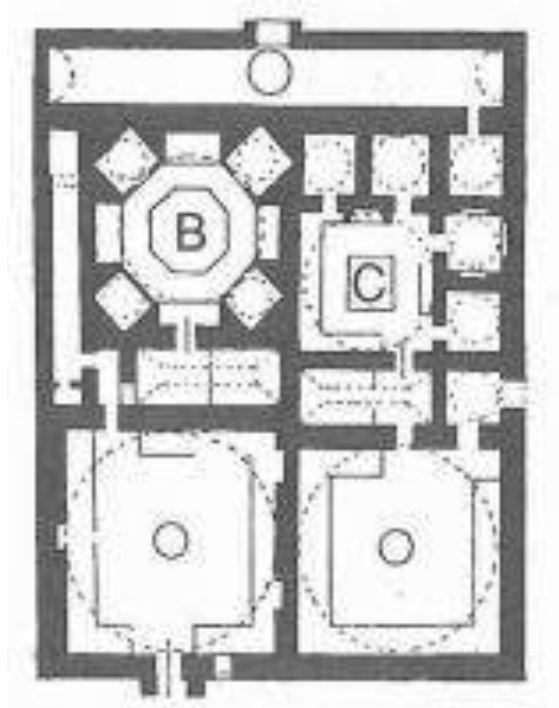
Plan No 29: Klasik Osmanlı Dönemi Hamamlarının Bölümlerini Gösteren Plan Şeması (S. Eyice 'den)

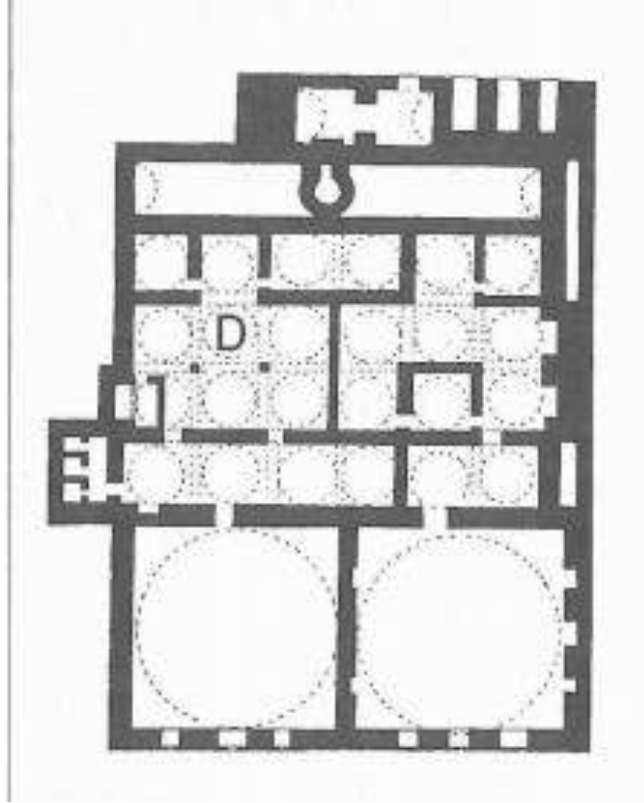
Plan No 30: İznik Hacı Hamza Hamamı Erkekler Kısmı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

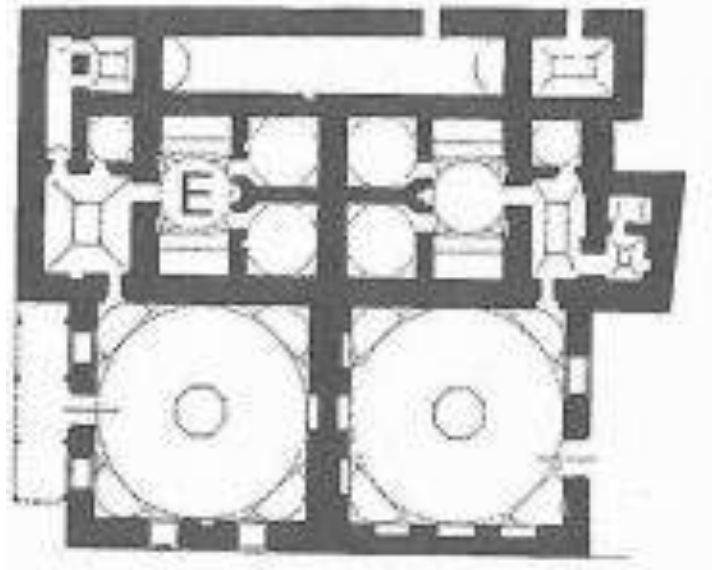
Plan No 31: Tahtakale Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

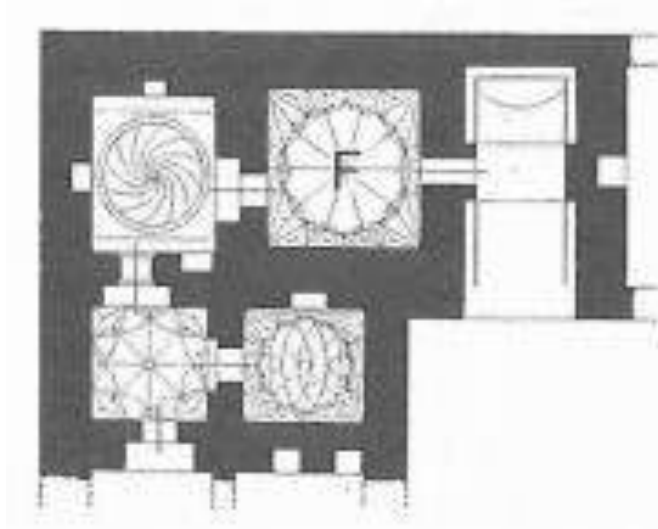
Plan No 32: Sapanca Rüstem Paşa Hamamı Erkekler Kısmı B Kadınlar Kısmı C Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

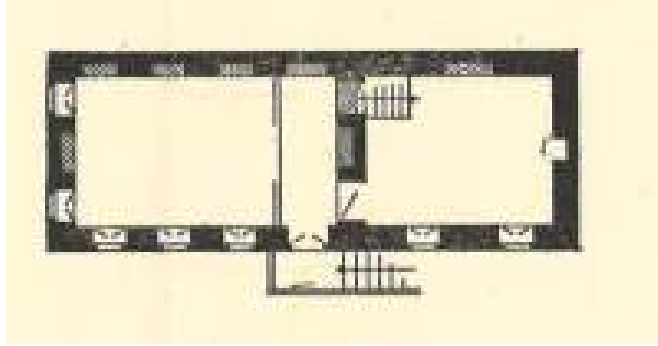
Plan No 33: İstanbul Haseki Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

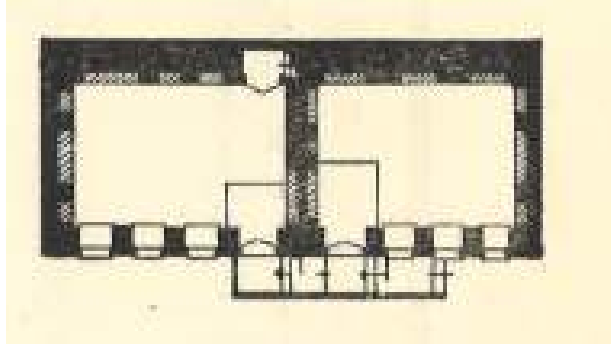
Plan No 34: İznik Büyük Hamamı Planı (S. Eyice 'den)

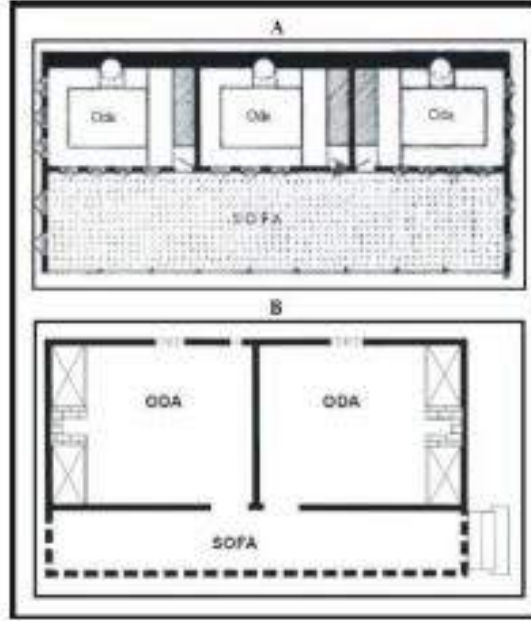
Plan No 35: İznik İsmail Bey Hamamı Plan Çizimi (S. Eyice 'den)

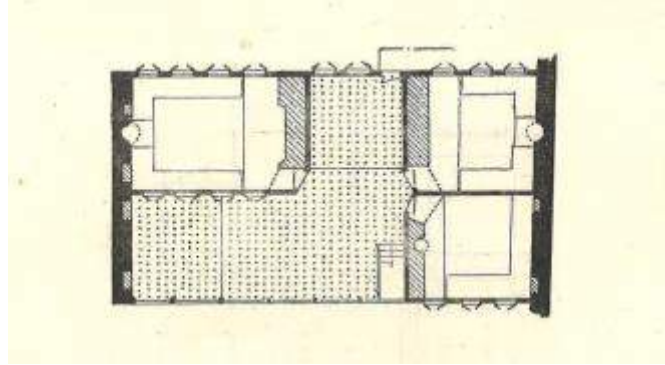
Plan No 36: Gaziantep Müfit Arif Efendi Evi Planı (S. H. Eldem'den)

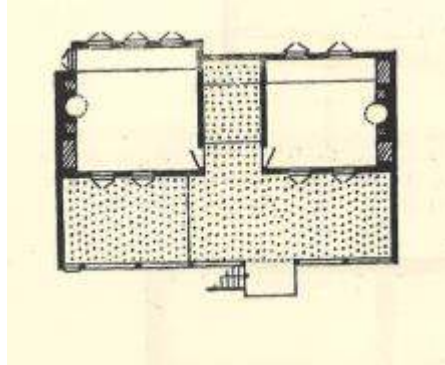
Plan No 37: Gaziantep Şehre küstü Mah. Evi Planı (S. H. Eldem'den)

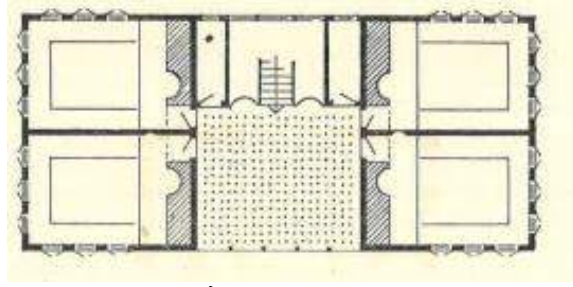
Plan No 38: Dış Sofa Plan Tipi Planı (A. Köse'den)

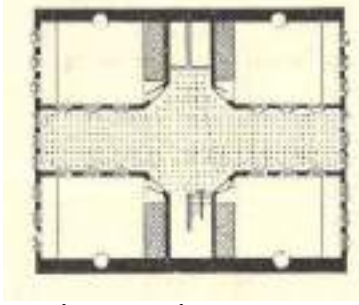
Plan No 39: Yenişehir Şemaki Evi Plan Tipi (S. H. Eldem'den)

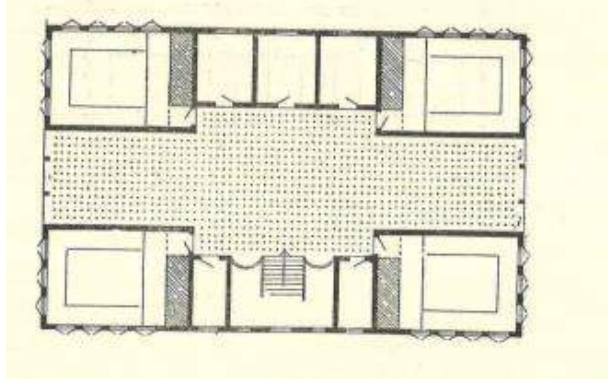
Plan No 40: Yenişehir Veli Baba Evi Planı (S. H. Eldem'den)

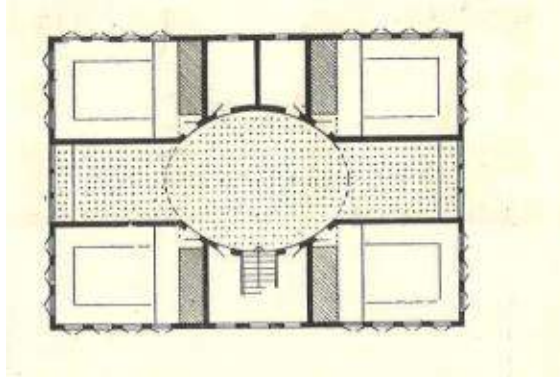
Plan No 41: Bir Yüzlü İç Sofalı Plan Tipi (S. H. Eldem'den)

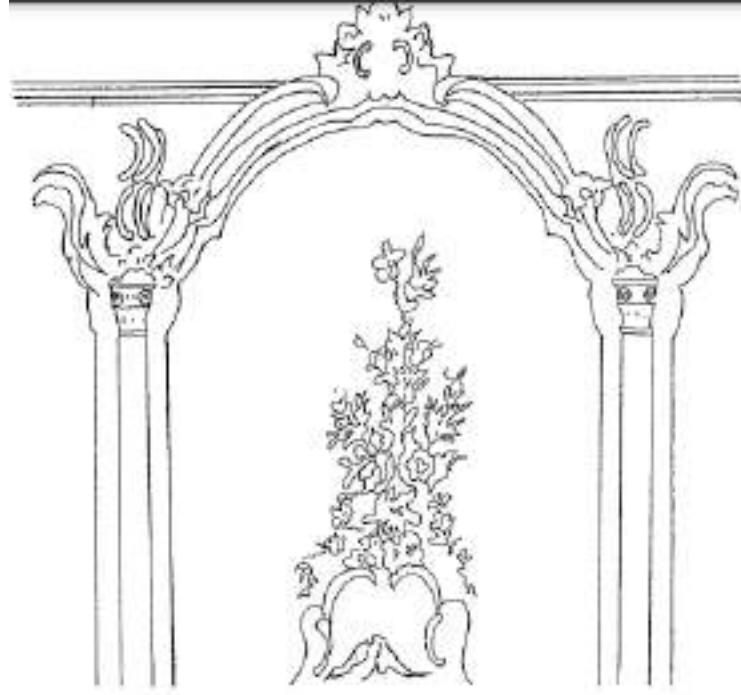
Plan No 42: İki Yüzlü İç Sofalı İdeal Plan Tipi (S. H. Eldem'den)

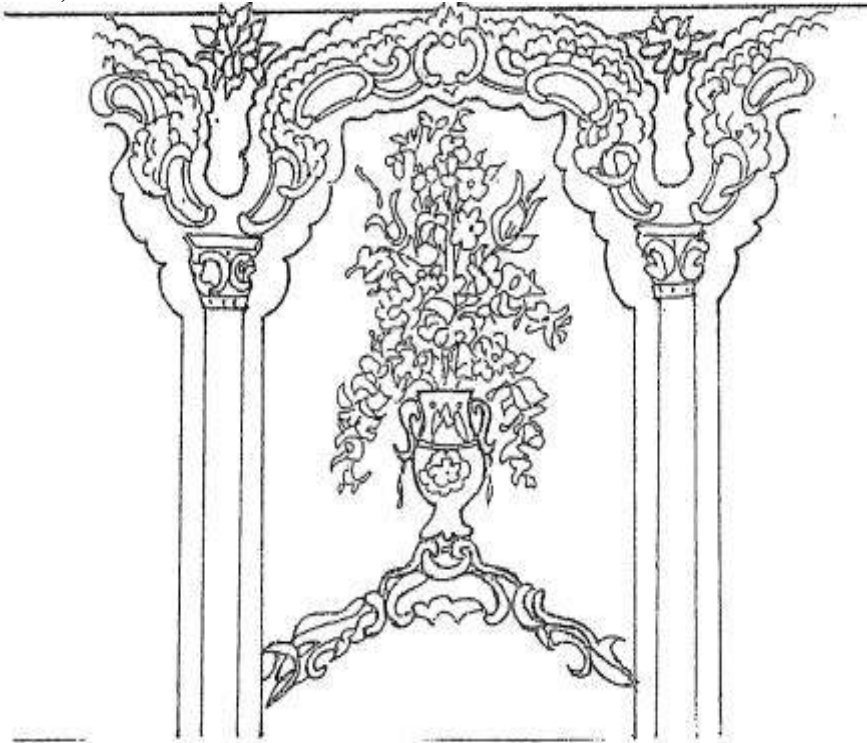
Plan No 43: Dört Köşeli Ev Plan Tipi (S. H. Eldem'den))

Plan No 44: Orta Sofalı Ev Plan Tipi (S. H. Eldem'den)

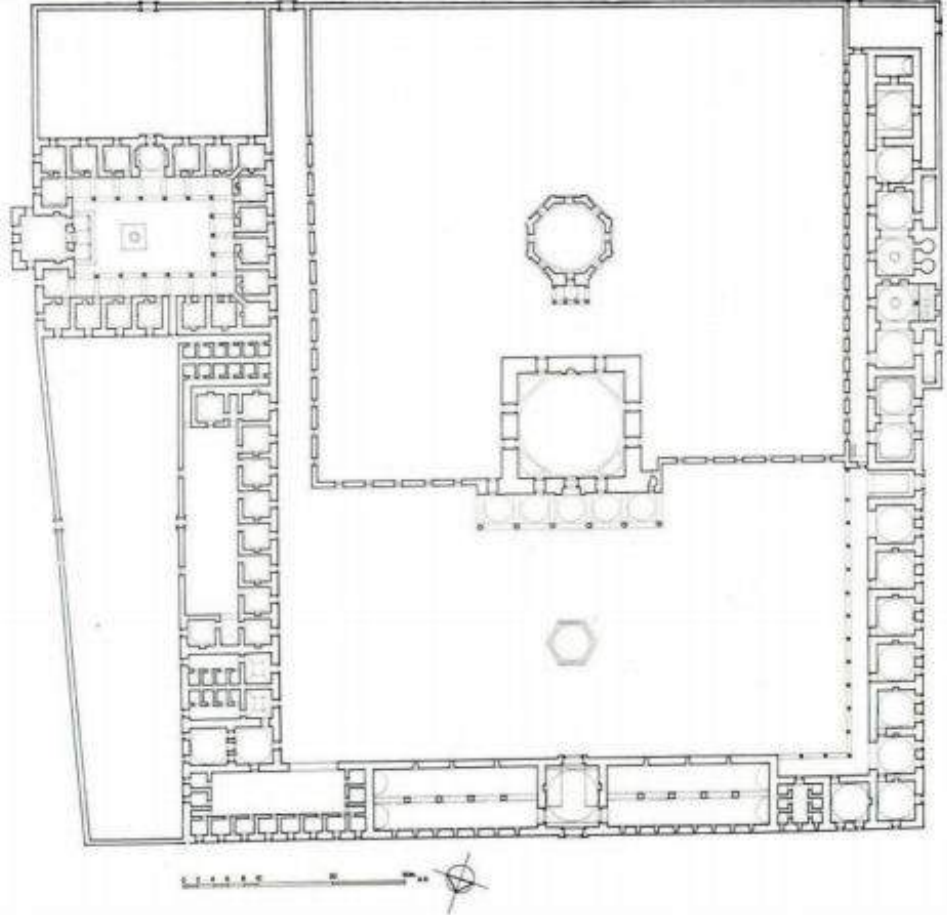
Plan No 45: Bayramiç Hadımoğlu Konağı Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri
(P. Şahin'den)

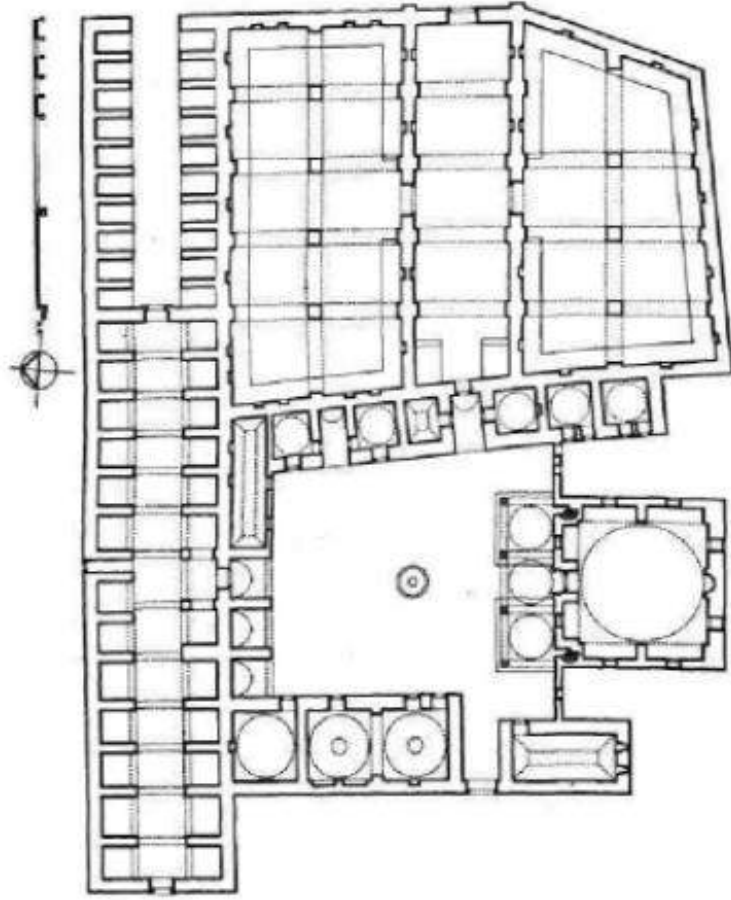
Plan No 46: Datça Mehmet Ali Ağa Konağı Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri
(P. Şahin'den)

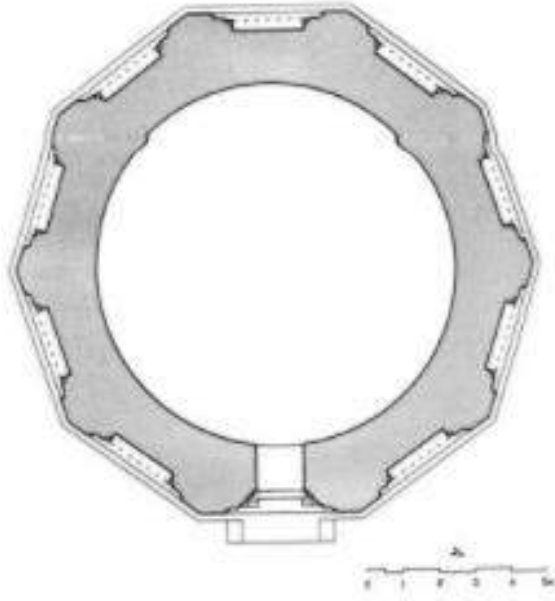
Plan No 47: Yenişehir Şemaki Evi Sütunceleri Arası Çiçek Düzenlemeleri (P. Şahin'den)

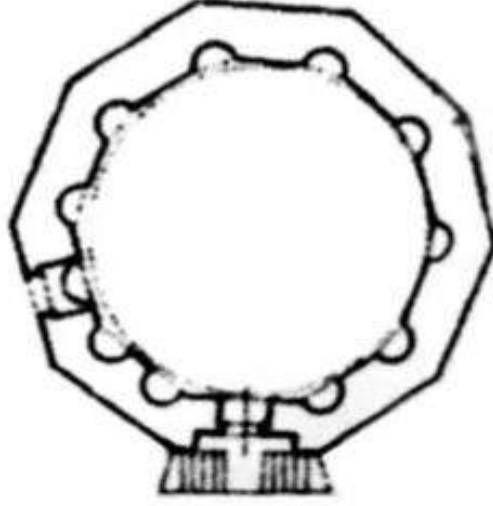
Plan No 48: Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi (A. Kuran'dan)

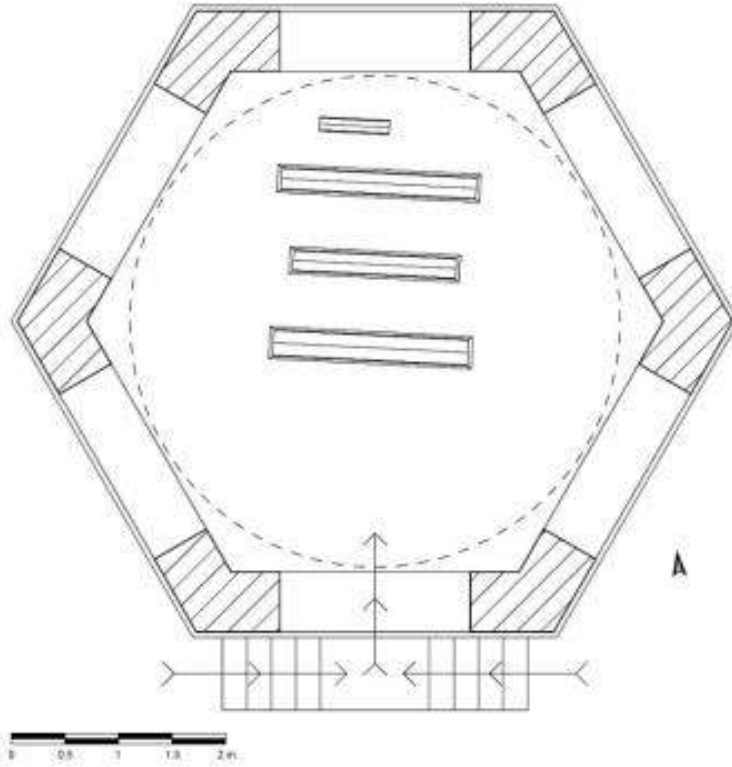
Plan No 49: Ilgın Külliyesi Planı (A. Kuran'dan)

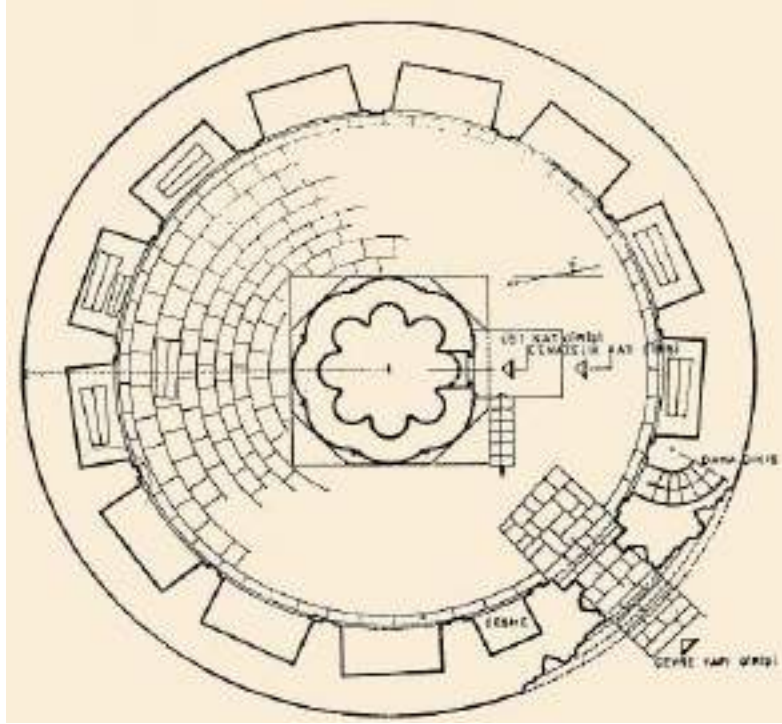
Plan No 50: Mümine Hatun Türbe Planı (O. Aslanapa'dan)

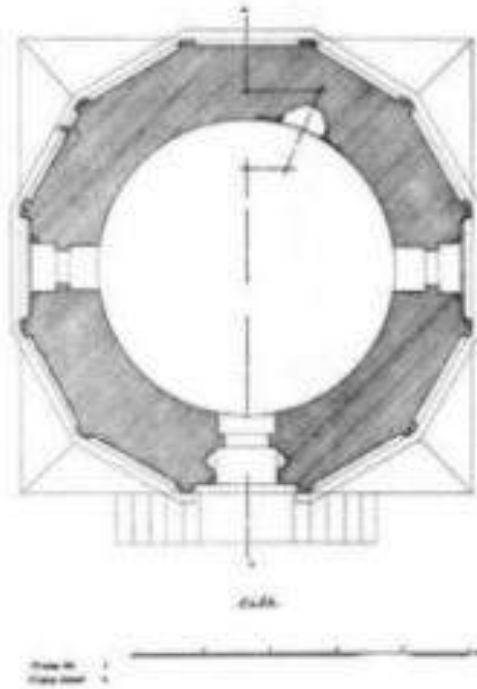
Plan No 51: 2. Kılıçaslan Türbesi Planı (O. Aslanapa'dan)

Plan No 52: Hızır Bey Türbesi Planı (M. O. Arıktan)

Plan No 53: Tercan Mama Hatun Türbesi Planı (O. Aslanapa'dan)

Plan No 54: Kayseri Döner Kümbet Planı (M. Akok 'tan)

FOTOĞRAFLARI LİSTESİ

- Fotoğraf 1:** Kumluk Camisi Kuzey Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 2:** Kumluk Camisi Batı Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 3:** Kumluk Camisi Güney Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 4:** Kumluk Camisi Minaresi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 5:** Kumluk Camisi Son Cemaat Yerinden İbadet Mekânına Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 6:** Kumluk Camisi Güney Cepheden Harim Mekânına Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 7:** Kumluk Camisi Mihrap Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 8:** Kumluk Camisi Minberi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 9:** Yarhisar Ulu Camisi Güneydoğu Cepheden Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 10:** Yarhisar Ulu Camisi Batı Cephesi ve Minaresi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 11:** Yarhisar Ulu Camisi Batı Cephesi Pencere Düzenine Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 12:** Yarhisar Ulu Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 13:** Yarhisar Ulu Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Harim Mekânına Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 14:** Yarhisar Ulu Camisi Kadınlar Mahfilinden Harim Mekânına Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 15:** Yarhisar Ulu Camisi Kadınlar Mahfilinden Mihrap Nişi ve Minbere Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 16:** Orhangazi Ulu Camisi Kuzey Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 17:** Orhangazi Ulu Camisi Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 18:** Orhangazi Ulu Camisi Batı Cephesi Genel Görünüm ve Minare Kaidesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 19:** Orhangazi Ulu Camisi Kuzeybatı Cephede Yer Alan Minare (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 20:** Orhangazi Ulu Camisi Son Cemaat Yerinden Harim Mekânına Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 21:** Orhangazi Ulu Camisi Güney Cepheden Harim Mekânına ve Kadınlar Mahfiline Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 22:** Orhangazi Ulu Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 23:** Orhangazi Ulu Camisi Bursa Kemerli Tarzında Yapılmış Açıklığa Sahip Kadınlar Mahfili (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 24:** Orhangazi Ulu Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 25:** Orhangazi Ulu Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 26:** Orhangazi Ulu Camisi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

- Fotoğraf 27:** Postumpost Camisi Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 28:** Postumpost Camisi Güney Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 29:** Postumpost Camisi Kuzey Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 30:** Postumpost Camisi Güney Cephede Yer Alan Tabhaneli Mekânın Batı Cephesine Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 31:** Postumpost Camisi Şadırvanı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 32:** Postumpost Camisi Doğu Cephesi Giriş Kısım (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 33:** Postumpost Camisi Doğu Cephesinden Batı Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 34:** Postumpost Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 35:** Postinpost Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 36:** Postumpost Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 37:** Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânına Açıklığı Sağlayan Bölüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 38:** Postinpost Camisi Kuzey Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 39:** Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 40:** Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânı Ocak Nişi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 41:** Postumpost Camisi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)
- Fotoğraf 42:** Voyvoda Çınarlı Camisi Kuzey Cephe Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 43:** Voyvoda Çınarlı Camisi Batı Cephesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 44:** Voyvoda Çınarlı Camisi Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 45:** Voyvoda Çınarlı Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 46:** Voyvoda Çınarlı Camisi Güneybatı Cephesinde Yer Alan Pencere Düzeni ve Pahlanmış Kısım (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 47:** Voyvoda Çınarlı Camisi Kuzeybatı Cephede Yer Alan Minare Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 48:** Voyvoda Çınarlı Camisi Güney Cepheden Kuzey Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 49:** Voyvoda Çınarlı Camisi Kadınlar Mahfilinden Harim Mekânına Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 50:** Voyvoda Çınarlı Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 51:** Voyvoda Çınarlı Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 52:** Bali Bey Camisi Kuzey Cephe Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 53:** Bali Bey Camisi Kuzeydoğu Cephede Yer Alan Bahçesi Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 54:** Bali Bey Camisi Şadırvanı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 55: Bali Bey Camisi Kuzeybatı Cephesindeki Minare (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 56: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yeri Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 57: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yerinde Doğu Cephesinde Bulunan Mihrabiye (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 58: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yerinde Batı Cephesinde Bulunan Mihrabiye (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 59: Bali Bey Camisi Son cemaat yerinin batı cephesinde yer alan pencerenin sol tarafındaki süsleme(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 60: Bali Bey Camisi Son cemaat yerinin batı cephesinde yer alan pencerenin sağ tarafındaki süsleme(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 61: Bali Bey Camisi Harime Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 62: Bali Bey Camisi Kapının Batı Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 63: Bali Bey Camisi Kapının Doğu Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 64: Bali Bey Camisi İbadet Mekânından Batı Cephede Yer Alan Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 65: Bali Bey Camisi İbadet Mekânından Doğu Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 66: Bali Bey Camisi Doğu Cephede Bulunan Tabhaneli Mekândan İbadet Mekânı ve Batı Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 67: Bali Bey Camisi Doğu Cephede Bulunan Tabhaneli Mekânın Güney Cephesinde Bulunan Mihrap Nişi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 68: Bali Bey Camisi Batı Cephede Bulunan Tabhaneli Mekânın Güney Cephesinde Yer Alan Mihrap Nişi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 69: Bali Bey Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 70: Bali Bey Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 71: Yarhisar Çeşmesi Kuzey Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 72: Yarhisar Çeşmesi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 73: Yarhisar Çeşmesi Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 74: Yarhisar Çeşmesi Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 75: Yarhisar Hamamı Kuzey Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 76: Yarhisar Hamamına Girişi Sağlayan Sivri Kemerli Nişe Sahip Kapı Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 77: Yarhisar Hamamı Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 78: Yarhisar Hamamı Güney Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

- Fotoğraf 79:** Yarhisar Hamamı Eski Fotoğrafi Genel Görünüm (Vakıflar Genel Müdürlüğünden)
- Fotoğraf 80:** Ayaz köyü Hamamı Kuzey Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 81:** Ayaz köyü Hamamı Güney Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 82:** Ayaz köyü Hamamı Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 83:** Ayaz köyü Hamamı Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 84:** Ayaz köyü Kare Mekândan Soğukluk Mekânına Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 85:** Ayaz köyü Sıcaklık Bölümünden Soğukluk Bölümüne Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 86:** Ayaz köyü Hamamı Su deposu kısmına giriş kısmı(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 87:** Ayaz köyü Hamamı Soğukluk Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 88:** Ayazköy Hamamı Sıcaklık Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 89:** Menteşe Hamamı Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 90:** Menteşe Hamamına Kuzeydoğu Cepheden Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 91:** Menteşe Hamamı Kuzey Cepheden Soğukluğa Giriş (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 92:** Menteşe Hamamı Soğukluk Mekânından Sıcaklık Mekânından Gözüktüğü Kare Planlı Açıklık Bölümüne Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 93:** Menteşe Hamamı Soğukluk Bölümü Tromp Geçişleri Ayrıntı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 94:** Menteşe Hamamı Soğukluk Bölümü Aydınlatma Açıklığı(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 95:** Menteşe Hamamı Soğukluk Bölümünden Sıcaklık Bölümüne Geçiş Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 96:** Menteşe Hamamı Sıcaklık Bölümünde Yer Alan Beş Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 97:** Menteşe Hamamı Sıcaklık Bölümü Su Deposuna Yakın Olan Kurna (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 98:** Menteşe Hamamı Sıcaklıktaki Kuzey Cephedeki Kurna (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 99:** Tarihi Çifte Hamam Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 100:** Tarihi Hamam Erkekler Bölümü Soğukluk Bölümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 101:** Tarihi Hamam Soğukluk Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 102:** Tarihi Hamam Sıcaklık Bölümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 103:** Tarihi Hamam Sıcaklık Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 104:** Yenişehir Şemaki Evi Müzesi (Restorasyon Halinde) (Kağancan Ayaz'dan)

- Fotoğraf 105:** Şemaki Evi Birinci Kat Dış Sofası Üst Örtüsü ve Odaya Açılan Pencere (<https://gezgince.com/tr/gezinti/yenisehir-semaki-evi-muzesi/>)
- Fotoğraf 106:** Şemaki Evi Başoda Genel Görünüm (<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Bursa%20Yeni%C5%9Fehir%20%C5%9Emaki%20Evi%20M%C3%BCzesi-5bd41cf6-f3ce-45ac-8ea7-bcfd54c3e619.pdf>)
- Fotoğraf 107:** Yenişehir Şemaki Evi Başodadaki Ahşap Tavan Süslemesi (S. Özen'den)
- Fotoğraf 108:** Şemaki Evi Başodada Yer Alan İstanbul Manzaralı Duvar Resmi (S. Özen'den)
- Fotoğraf 109:** Şemaki Evi Başoda Duvar Resmi ve Çiçek Süslemeleri (<http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1555>)
- Fotoğraf 110:** Şemaki Evi Güneyde Bulunan Oda ve Çiçek Süslemeleri (<http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1555>)
- Fotoğraf 111:** Şemaki Evi Birinci Katta Yer Alan Oda Genel Görünümü (S. Doğan'dan)
- Fotoğraf 112:** Şemaki Evi Birinci Kat Başoda Dış Cephe Görünümü Eski Fotoğraf (Ali Saim Ülgen'den)
- Fotoğraf 113:** Şemaki Evi Birinci Kat Batı Cephesi Genel Görünümü Eski Fotoğraf (Ali Saim Ülgen'den)
- Fotoğraf 114:** Şemaki Evi Başoda Tavanı Eski Fotoğraf (Ali Saim Ülgen'den)
- Fotoğraf 115:** Ferah Sokak No: 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Vaziyet Planı (Yenişehir Belediyesinden)
- Fotoğraf 116:** Ferah Sokak No: 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Ön Cephe (Yenişehir Belediyesinden)
- Fotoğraf 117:** Ferah Sokak No: 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Arka Cephe (Yenişehir Belediyesinden)
- Fotoğraf 118:** Sinan Paşa Külliyesi Genel Görünümü (Doğan Yavaştan)
- Fotoğraf 119:** Sinan Paşa Külliyesi Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 120:** Sinan Paşa Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 121:** Sinan Paşa Camisi Kuzeybatı Cepheye Yer Alan Minare ve Batı Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 122:** Sinan Paşa Camisi Harime Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Kapı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 123:** Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Su Kuyusu (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 124:** Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Musalla Taşı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 125:** Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Bulunan Sütun Kaidesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 126:** Sinan Paşa Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 127:** Sinan Paşa Camisi 1. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 128:** Sinan Paşa Camisi 2. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 129:** Sinan Paşa Camisi 3. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 130:** Sinan Paşa Camisi 4. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 131:** Sinan Paşa Camisi 5. Pencere ve 6. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 132:** Sinan Paşa Camisi 6. Pencere (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 133:** Sinan Paşa Camisinden 2002 Yılında Kaçırılan Pencere Süslemesine Ait 34 Parça Çini (Kültür ve Turizm Bakanlığında)

- Fotoğraf 134:** Sinan Paşa Camisi Kubbesi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 135:** Sinan Paşa Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 136:** Sinan Paşa Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 137:** Sinan Paşa Camisi Mihrabı Ayrıntı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 138:** Sinan Paşa Camisi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)
- Fotoğraf 139:** Sinan Paşa Medresesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 140:** Sinan Paşa Medresesi Pahlanan Yer Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 141:** Sinan Paşa Medresesi A Mekânı Güney Cephe ve Külliyyeye Giriş Kapısı Genel Görünüm (Vakıflar Genel Müdürlüğünden)
- Fotoğraf 142:** Sinan Paşa İmaret Dış Cepheden Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 143:** Sinan Paşa Külliyesi İmaret Doğu Cepheden Batı Cepheye Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 144:** Sinan Paşa İmaret Birimi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 145:** Sinan Paşa İmaret Birimi C mekânı Aydınlık Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 146:** Sinan Paşa Arastası Olduğu Düşünülen Yapı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 147:** Sinan Paşa Arasta Batı Duvarı Eski Fotoğrafı (V.G.M)'den
- Fotoğraf 148:** Sinan Paşa Arastası Batı Duvarında İnşa Edilmiş Üç Yuvarlak Kemerli Ocak Nişi Genel Görünüm (Vakıflar Bölge Müdürlüğünden)
- Fotoğraf 149:** Bali Bey Camisi Haziresinde Yer alan 1.2. 3.4. Mezar taşları Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 150:** Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 151:** Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı Arka Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 152:** Balibey Camisi 1. Ve 2. Mezar taşlarının Barındıran Dikdörtgen Silmenin Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 153:** Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 154:** Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı Arka Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 155:** Balibey Camisi 3. Ve 4. Mezar taşlarını Barındıran Dikdörtgen Silmenin Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 156:** Sinan Paşa Camisi Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 157:** Yarhisar Hamamı Yakınındaki Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 158:** Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 159:** Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı Arka Yüzü (S. Erol'dan)
- Fotoğraf 160:** Bali Bey Camisi 4. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 161:** Bali Bey Camisi 4. Mezar Taşı Alt Kısmı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 162:** Bali Bey Camisi 5. Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 163:** Yenişehir Saat Kulesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 164:** Yenişehir Saat Kulesi Aşağıdan Yukarıya Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 165:** Süleyman Paşa Türbesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 166:** Şehzade Süleyman Paşa Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 167:** Süleyman Paşa Medresesi ve Türbesi (Hicabi Gülgen'den)
- Fotoğraf 168:** Süleyman Paşa Lahdi (Hicabi Gülgen'den)
- Fotoğraf 169:** Süleyman Paşa Lahdi Uç Kısım (Hicabi Gülgen'den)
- Fotoğraf 170:** Süleyman Paşa Türbesi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 171: Aydoğdu Bey Türbesi Kuzey Cephesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 172: Aydoğdu Bey Türbesi Doğu Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 173: Aydoğdu Bey Türbesi Güney Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 174: Aydoğdu Bey Türbesi Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Değerlendirme Bölümü Fotoğrafları

Fotoğraf 175: Mescidül Nebevi İlk Planı ve Görünümü
(<https://okuryazarim.com/mescid-i-nebevi/>)

Fotoğraf 176: Şam Emeviye Camisi Genel Görünümü (<https://okuryazarim.com/Emevi-camii/>)

Fotoğraf 177: Kurtuba Ulu Camisi Genel Görünüm
(<https://www.sanatin Yolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>)

Fotoğraf 178: Samarra Ulu Camisi Genel Görünüm
(<https://www.sanatin Yolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

Fotoğraf 179: El Ezher Camisi Genel Görünümü <https://www.neoldu.com/el-ezher-camii-hakkinda-bilgi-33383h.htm>

Fotoğraf 180: Talhatan Baba Camisi Genel Görünümü
(https://www.yeniasya.com.tr/kubra-unuvar/ortacag-eseri-talhatan-baba-camii_494362)

Fotoğraf 181: Leşkeri Bazar Ulu Camisi Genel Görünüm
(<https://okuryazarim.com/lesker-i-bazar-ulu-cami/>)

Fotoğraf 182: İsfahan Mescidi Cuma'sı Genel Görünümü
(<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kemal.ozkurt/64561/%C4%B0sfahan%20Mescid-i%20Cumas%C4%B1.pdf>)

Fotoğraf 183: Konya Alaeddin Camisi Uzaktan Genel Görünümü
(<https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/alaeddin-camii-4>)

Fotoğraf 184: Diyarbakır Ulu Camisi Genel Görünüm
(https://tr.wikipedia.org/wiki/Diyarbak%C4%B1r_Ulu_Camii)

Fotoğraf 185: Erzurum Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://www.yenisafak.com/ramazan/andoludaki-en-onemli-saltuklu-eseri-erzurum-ulu-camii-2483189>)

Fotoğraf 186: Sivas Divriği Ulu Camisi Genel Görünümü (A. Peker'den)

Fotoğraf 187: Malatya Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://okuryazarim.com/malatya-ulu-camii/>)

Fotoğraf 188: Beyşehir Eşrefoğlu Camisi Genel Görünüm
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-esrefoglu-cmii-ve-turbesi>)

Fotoğraf 189: Selçuk İsa Bey Camisi Genel Görünüm (S.Kalfazededen)

Fotoğraf 190: Manisa Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://okuryazarim.com/beylikler-donemi-mimarisi/manisa-ulu-cami/>)

Fotoğraf 191: Antalya Yivli Minareli Camisi (<https://okuryazarim.com/antalya-yivli-minare-camisi/>)

- Fotoğraf 192:** Milas Firuz Bey Camisi Genel Görünümü
(<https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-ornaments-of-mlas-fruz-bey-mosque.pdf>)
- Fotoğraf 193:** İznik Hacı Özbek Camisi Genel Görünümü (S. Eyice 'den)
- Fotoğraf 194:** Bursa Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/bursa-ulu-cami>)
- Fotoğraf 195:** 1.Murad Hüdavendigâr Camisi
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/i-murad-hudavendigâr-camii>)
- Fotoğraf 196:** Edirne Üç Şerefeli Camisi Genel Görünümü (N. Akçıldan)
- Fotoğraf 197:** Süleymaniye Camisi ve Külliyesi Genel Görünüm (F.-O. Durgut'tan)
- Fotoğraf 198:** Bursa Muradiye Camisi Cephesinden Görünüm
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/muradiye-camii>)
- Fotoğraf 199:** Edirne 2 Beyazıt İmareti
(https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=17179)
- Fotoğraf 200:** İstanbul Sultan Selim Camisi (<http://fatih.gov.tr/sultan-selim-camii>)
- Fotoğraf 201:** Bursa Yeşil Camisi Mihrabı (S. Yıldırım'dan)
- Fotoğraf 202:** İstanbul Feneri İsa Camisi Yürek Motifi (H. Yılmaz'dan)
- Fotoğraf 203** İbni Bezzaz Camisi Çeşmesi Genel Görünüm(Kağancan Ayaz)
- Fotoğraf 204:** Bursa Koca Mehmet Paşa Hamamı Genel Görünümü (E. Şaşmaz'dan)
- Fotoğraf 205:** Bursa Demirtaş Paşa Hamamı Genel Görünümü
(<https://www.bursa.com.tr/tr/mekân/demirtas-pasa-hamami-422/>)
- Fotoğraf 206:** Bursa Eski Kaplıca Genel Görünümü
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/eski-kaplica-armutlu-hamami>
- Fotoğraf 207:** İznik Hacı Hamza Hamamı Genel Görünümü (S. Eyice 'den)
- Fotoğraf 208:** Tahtakale Erkekler Kısımının Soğukluk Bölümü Kubbesi (S. Eyice 'den)
- Fotoğraf 209:** İstanbul Haseki Hamamı Genel Görünümü
(<http://howtoistanbul.com/tr/Ayasofya-Hürrem-sultan-hamam/4723>)
- Fotoğraf 210:** İznik İsmail Hamamı Genel Görünümü (S. Eyice 'den)
- Fotoğraf 211:** Veli Baba Evi Görünümü Açık Olan Dış Sofa ve Evin İçlik Penceresi Genel Görünümü (Feyza Aksoy'dan)
- Fotoğraf 212:** Yenişehir Veli Baba Evi 1975 (Hüsrev Tayla' dan)
- Fotoğraf 213:** Veli Baba Evi Görünümü 24.07.2009(Feyza Aksoy'dan)
- Fotoğraf 214:** Yenişehir Hacı Mahmut Sokağı (Hüsrev Tayla' dan)
- Fotoğraf 215:** Cırnıkların Evi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 216:** Cırnıkların Evi Doğu Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 217:** Cırnıkların Evi Üst Kat Çıkmalı Bölüm Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 218** Tapucuların Konağı Zemin Kat Dışarıdan Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

- Fotoğraf 219** Tapucuların Konağı Üst Kat Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 220** Tapucuların Konağı Çıkmalı Mekânı Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 221** Tapucuların Konağı Doğu Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 222:**24 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 223:**24 nolu Ev Üst Katın Dış Cepheden Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 224:** Ulu Cami Mahallesi Hacı Tahir Sokak 8 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 225:** 27 Nolu Ev Uzaktan Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 226:** 27 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 227:** 27 Nolu Evi Kapısı Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 228:** 27 Nolu Evin Kapısının Alınlık Kısımında Yer Alan Vitraylı Pencerelerin Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 229** Ulu Camii Mahallesi Hacı Tahir Sokak 23 Nolu Yıkım Aşamasında Olan Evin Üst Kat Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 230:** Orhangazi Ulu Camisi Karşısında Yer Alan Ev Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 231:** Orhangazi Ulu Camisi Karşısında Yer Alan Ev Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 232:** Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 233** Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Üst Kat Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 234:** Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Kuzeybatı Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 235:** Yorgancıoğlu Konağı Kuzeybatı Cepheden Dış Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)
- Fotoğraf 236:** Yorgancıoğlu Konağı Üst Kat Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 237: Yorgancıoğlu Konağı Alt Kat Kapı ve Batı Cephesi Pencereleeri (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 238: İstanbul Göreme Konağı (S. Özen'den)

Fotoğraf 239: Sucuoğlu Konağı Duvar Resmi (S. Özen'den)

Fotoğraf 240: Yozgat Nizamoğlu Konağı (S. Özen'den)

Fotoğraf 241: Bayramiç Hadımoğlu Konağı (S. Özenden)

Fotoğraf 242: Birgi Çakırağa Konağı, İstanbullu Gelinin Odası (<https://www.arpaboyuyol.com/birgi-gezi-rehberi/>)

Fotoğraf 243: Latifoğlu Konağı Başoda Tavanı (S. Özenden)

Fotoğraf 244: Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi Genel Görünüm (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/coban-mustafa-pasa-kulluyesi-gebze>)

Fotoğraf 245: Kaçanik Sinan Paşa Külliyesi (D. Yavaştan)

Fotoğraf 246: Edirne Şehabettin Paşa Camii Haziresindeki Nefize Tuti Hanıma Ait Mezar taşı (M. Karademir'den)

Fotoğraf 247: Edirne Şehabettin Paşa Camii Haziresindeki Şerife Emetullah'a Ait Mezar taşı (M. Karademir'den)

Fotoğraf 248: İnegöl Kavaklaraltındaki 4 Nolu Dudu Hanım'ın Mezar Taşının Genel Görünüşü (Mustafa Çetinaslan'dan)

Fotoğraf 249: İnegöl Kavaklaraltındaki 17 Nolu Gülsüm Hanım'ın Mezar Taşının Genel Görünüşü (Mustafa Çetinaslan'dan)

Fotoğraf 250: Yozgat Saat Kulesi (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/yozyat-saat-kulesi>)

Fotoğraf 251: İzmir Saat Kulesi (https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zmir_Saat_Kulesi)

Fotoğraf 252: Bursa Tophane Saat Kulesi (<https://bursatime.net/2014/07/bursahaber/tophane-saat-kulesi/>)

Fotoğraf 253: Sivrihisar Saat Kulesi (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/saat-kulesi252997>)

Fotoğraf 254: Çanakkale Saat Kulesi (https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_Saat_Kulesi)

Fotoğraf 255: Edirne Saat Kulesi (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/edirne-kalesi-makedonya-saat-kulesi>)

Fotoğraf 256: Mümine Hatun Türbesi (https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCmine_Hatun_T%C3%BCrbesi)

Fotoğraf 257: Divriği Sitte Melik Türbesi (<http://www.haberkaos.com/Sivas-sitte-melik-Sahin-sah-kumbeti/>)

Fotoğraf 258: Devlet Hatun Türbesi (<http://www.yildirim.gov.tr/devlet-hatun-turbesi>)

Fotoğraf 259: Şehzade Mehmet Türbesi Genel Görünüm
(<https://www.mimarsinan.gen.tr/sehzade-mehmet-turbesi/>)

Fotoğraf 260: Babacı Hatun Türbesi Kuzey Cephe Görünümü (Babacı Hatun Türbesi Kuzey Cephe Görünümü (<https://okuryazarim.com/balaci-hatun-turbesi/>))

Fotoğraf 261: Yavuz Sultan Selim Türbesi
(<https://www.camilerveturbeler.com/yavuz-sultan-selim-han-turbesi/>)

Fotoğraf 262: Rüstem Paşa Türbesi (<https://kulturenvanteri.com/yer/rustem-pasa-turbesi/>)

Fotoğraf 263: Mahmut Paşa Türbesi Genel Görünümü (M. Cambazdan)

Fotoğraf 264: Kayseri Döner Kümbet Görünümü (<https://kayseri.city/tasinmaz-kultur-varliklari/kumbet/doner-kumbet/>)

Fotoğraf 265: Çelebi Sultan Mehmet Türbesi
([https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_\(2216628788\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_(2216628788).jpg))
)

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Kumluk Camisi Kuzey Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 2: Kumluk Camisi Batı Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 3: Kumluk Camisi Güney Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 4: Kumluk Camisi Minaresi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 5: Kumluk Camisi Son Cemaat Yerinden İbadet Mekânına Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 6 Kumluk Camisi Güney Cepheden Harim Mekânına Bakış(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 7: Kumluk Camisi Mihrap Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 8: Kumluk Camisi Minberi Genel Görünüm(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 9: Yarhisar Ulu Camisi Güneydoğu Cepheden Genel Görünümü
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 10: Yarhisar Ulu Camisi Batı Cephesi ve Minaresi Genel Görünüm
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 11: Yarhisar Ulu Camisi Batı Cephesi Pencere Düzenine Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 12: Yarhisar Ulu Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

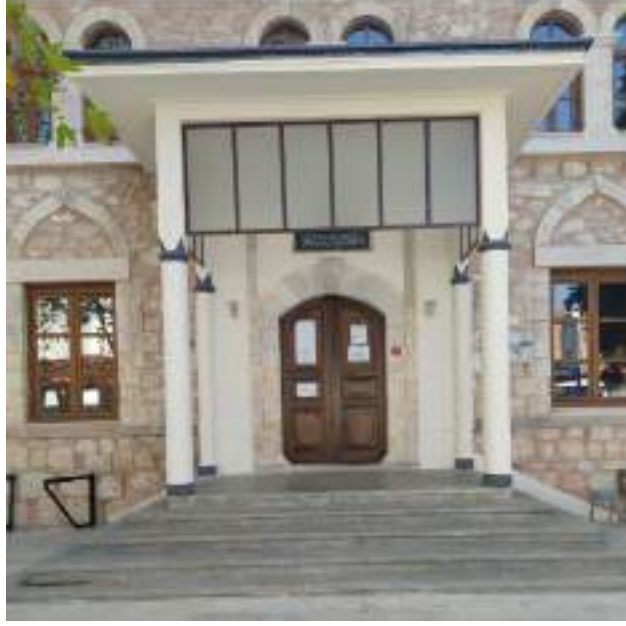
Fotoğraf 13: Yarhisar Ulu Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Harim Mekânına Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 14: Yarhisar Ulu Camisi Kadınlar Mahfilinden Harim Mekânına Bakış (Kağanca Ayaz'dan)

Fotoğraf 15: Yarhisar Ulu Camisi Kadınlar Mahfilinden Mihrap Nişi ve Minbere Bakış (Kağanca Ayaz'dan)

Fotoğraf 16: Orhangazi Ulu Camisi Kuzey Cephe Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 17: Orhangazi Ulu Camisi Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 18: Orhangazi Ulu Camisi Batı Cephesi Genel Görünüm ve Minare Kaidesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 19: Orhangazi Ulu Camisi Kuzeybatı Cephede Yer Alan Minare (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 20: Orhangazi Ulu Camisi Son Cemaat Yerinden Harim Mekânına Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 21: Orhangazi Ulu Camisi Güney Cepheden Harim Mekânına ve Kadınlara Mahfiline Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 22: Orhangazi Ulu Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 23 Orhangazi Ulu Camisi Bursa Kemer Tarzında Yapılmış Açıklığa Sahip Kadınlar Mahfili (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 24: Orhangazi Ulu Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 25: Orhangazi Ulu Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 26 Orhangazi Ulu Camisi 2 Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 27: Postumpost Camisi Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 28: Postumpost Camisi Güney Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 29: Postumpost Camisi Kuzey Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 30: Postumpost Camisi Güney Cephede Yer Alan Tabhaneli Mekânın Batı Cephesine Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 31: Postumpost Camisi Şadırvanı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 32: Postumpost Camisi Doğu Cephesi Giriş Kısmı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 33: Postumpost Camisi Doğu Cephesinden Batı Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 34: Postumpost Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 35: Postinpost Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

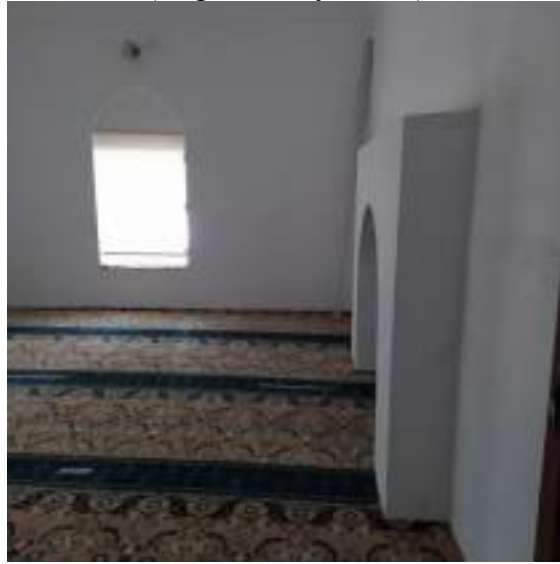
Fotoğraf 36: Postumpost Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 37: Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânına Açıklığı Sağlayan Bölüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 38: Postinpost Camisi Kuzey Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 39: Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânı
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 40: Postinpost Camisi Kuzey Cephede Yer Alan Tabhane Mekânı Ocak Nişi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 41: Postinpost Camisi 2 Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 42: Voyvoda Çınarlı Camisi Kuzey Cephe Görünümü
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 43 Voyvoda Çınarlı Camisi Batı Cephesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 44: Voyvoda Çınarlı Camisi Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 45: Voyvoda Çınarlı Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 46: Voyvoda Çınarlı Camisi Güneybatı Cephesinde Yer Alan Pencere Düzeni ve Pahlanmış Kısım (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 47: Voyvoda Çınarlı Camisi Kuzeybatı Cephede Yer Alan Minare Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 48: Voyvoda Çınarlı Camisi Güney Cepheden Kuzey Cepheye Bakış
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 49: Voyvoda Çınarlı Camisi Kadınlar Mahfilinden Harim Mekânına Bakış
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 50: Voyvoda Çınarlı Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 51: Voyvoda Çınarlı Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 52: Bali Bey Camisi Kuzey Cephe Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 53: Bali Bey Camisi Kuzeydoğu Cephede Yer Alan Bahçesi Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 54: Bali Bey Camisi Şadırvanı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 55: Bali Bey Camisi Kuzeybatı Cephesindeki Minare (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 56: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yeri Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 57: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yerinde Doğu Cephesinde Bulunan Mihrabiye (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 58: Bali Bey Camisi Son Cemaat Yerinde Batı Cephesinde Bulunan Mihrabiye (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 59: Bali Bey Camisi Son cemaat yerinin batı cephesinde yer alan pencerenin sol tarafındaki süsleme(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 60: Bali Bey Camisi Son cemaat yerinin batı cephesinde yer alan pencerenin sağ tarafındaki süsleme(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 61: Bali Bey Camisi Harime Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Ahşap Kapı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 62: Bali Bey Camisi Kapının Batı Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 63: Bali Bey Camisi Kapının Doğu Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 64: Bali Bey Camisi İbadet Mekânından Batı Cephede Yer Alan Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 65: Bali Bey Camisi İbadet Mekânından Doğu Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 66: Bali Bey Camisi Doğu Cephede Bulunan Tabhaneli Mekândan İbadet Mekâmı ve Batı Cephedeki Tabhaneli Mekâna Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 67: Bali Bey Camisi Doğu Cephede Bulunan Tabhaneli Mekânın Güney Cephesinde Bulunan Mihrap Nişi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 68: Bali Bey Camisi Batı Cephede Bulunan Tabhaneli Mekânın Güney Cephesinde Yer Alan Mihrap Nişi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 69: Bali Bey Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 70: Bali Bey Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 71: Yarhisar Çeşmesi Kuzey Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 72: Yarhisar Çeşmesi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 73: Yarhisar Çeşmesi Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 74: Yarhisar Çeşmesi Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 75 Yarhisar Hamamı Kuzey Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 76 Yarhisar Hamamına Giriş Sağlayan Sivri Kemerli Nişe Sahip Kapı Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 77: Yarhisar Hamamı Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 78: Yarhisar Hamamı Güney Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 79: Yarhisar Hamamı Eski Fotoğrafi Genel Görünüm (Vakıflar Genel Müdürlüğünden)

Fotoğraf 80 Ayaz köyü Hamamı Kuzey Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 81 Ayaz köyü Hamamı Güney Cephesinde Bulunan Niş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 82 Ayaz köyü Hamamı Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 83: Ayaz köyü Hamamı Doğu Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 84: Ayaz köyü are Mekândan Soğukluk Mekânına Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 85: Ayaz köyü are Bölümünden Soğukluk Bölümüne Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 86: Ayaz köyü Hamamı Su deposu kısmına giriş kısmı(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 87: Ayaz köyü Hamamı Soğukluk Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 88: Ayazköy Hamamı Sıcaklık Bölümü Aydınlık Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 89: Mentеше Hamamı Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 90: Mentese Hamamına Kuzeydoğu Cepheden Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 91: Mentese Hamamı Kuzey Cepheden Soğukluğa Giriş (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 92: Mentese Hamamı Soğukluk Mekânından Sıcaklık Mekânından Gözüktüğü Kare Planlı Açıklık Bölümüne Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 93: Mentese Hamamı Soğukluk Bölümü Tromp Geçişleri Ayrıntı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 94: Mentеше Hamamı Soğukluk Bölümü Aydınlatma Açıklığı(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 95: Mentеше Hamamı Soğukluk Bölümünden Sıcaklık Bölümüne Geçiş Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 96: Mentеше Hamamı Sıcaklık Bölümünde Yer Alan Beş Aydınlık Açıklığı
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 97: Mentеше Hamamı Sıcaklık Bölümü Su Deposuna Yakın Olan Kurna
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 98: Menteşe Hamamı Sıcaklıktaki Kuzey Cephedeki Kurna (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 99: Tarihi Çifte Hamam Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 100: Tarihi Hamam Erkekler Bölümü Soğukluk Bölümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 101: Tarihi Hamam Soğukluk Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 102: Tarihi Hamam Sıcaklık Bölümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 103: Tarihi Hamam Sıcaklık Bölümü Aydınlik Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 104: Yenisehir Şemaki Evi Müzesi (Restorasyon Halinde) (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 105 Şemaki Evi Birinci Kat Dış Sofası Üst Örtüsü ve Odaya Açılan Pencereler(<https://gezgince.com/tr/gezinti/yenisehir-semaki-evi-muzesi/>)

Fotoğraf 106 Şemaki Evi Başoda Genel Görünüm(<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Bursa%20Yeni%C5%9Fehir%20%C5%9Emaki%20Evi%20M%C3%BCzesi-5bd41cf6-f3ce-45ac-8ea7-bcf54c3e619.pdf>)

Fotoğraf 107: Yenişehir Şemaki Evi Başodadaki Ahşap Tavan Süslemesi(S. Özen'den)

Fotoğraf 108 Şemaki Evi Başodada Yer Alan İstanbul Manzaralı Duvar Resmi (S. Özen'den)

Fotoğraf 109 Şemaki Evi Başoda Duvar Resmi ve Çiçek Süslemeleri(<http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1555>)

Fotoğraf 110 Şemaki Evi Güneyde Bulunan Oda ve Çiçek Süslemeleri
(<http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1555>)

Fotoğraf 111: Şemaki Evi Birinci Katta Yer Alanda Genel Görünümü (S. Doğan'dan)

Fotoğraf 112 Şemaki Evi Birinci Kat Başoda Dış Cephe Görünümü Eski Fotoğraf
(Ali Saim Ülgen'den)

Fotoğraf 113 Şemaki Evi Birinci Kat Batı Cephesi Genel Görünümü Eski Fotoğraf
(Ali Saim Ülgen'den)

Fotoğraf 114 Şemaki Evi Başoda Tavanı Eski Fotoğraf (Ali Saim Ülgen'den)

Fotoğraf 115: Ferah Sokak No 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Vaziyet Planının (Yenişehir Belediyesinden)

Fotoğraf 116: Ferah Sokak No 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Ön Cephe (Yenişehir Belediyesinden)

Fotoğraf 117: Ferah Sokak No 2 ve No 4 Parsel 11 Parsel 12 Tescilli Evler Arka Cephe (Yenişehir Belediyesinden)

Fotoğraf 118: Sinan Paşa Külliyesi Genel Görünümü (Doğan Yavaşan)

Fotoğraf 119: Sinan Paşa Külliyesi Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 120: Sinan Paşa Camisi Güney Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 121: Sinan Paşa Camisi Kuzeybatı Cephede Yer Alan Minare ve Batı Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 122: Sinan Paşa Camisi Harime Girişi Sağlayan Çift Kanatlı Kapı (Kağancan Ayaz'dan)

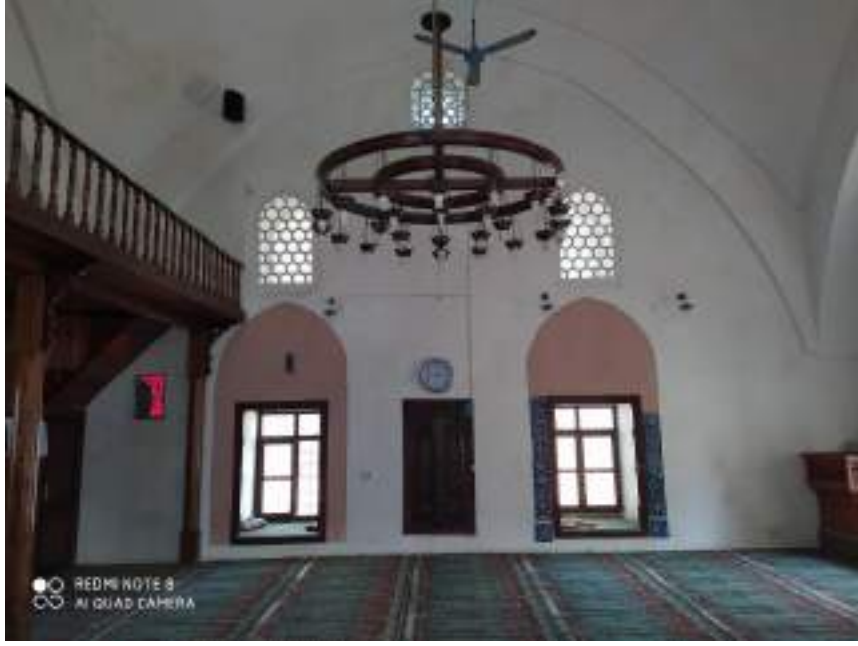
Fotoğraf 123: Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Su Kuyusu (Kağancan Ayaz'dan)

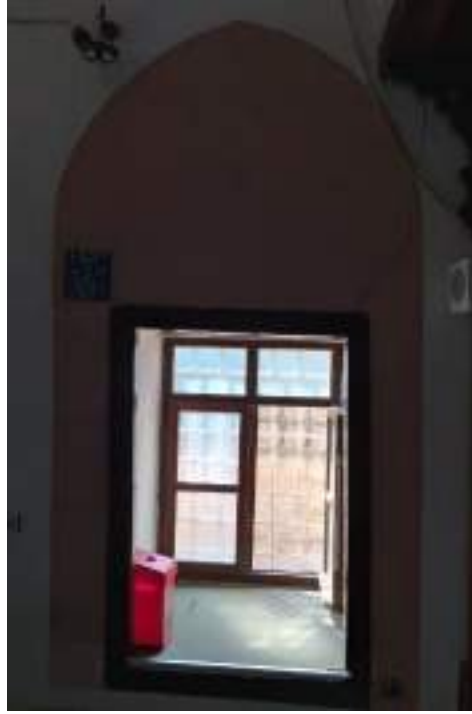
Fotoğraf 124: Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Musalla Taşı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 125: Sinan Paşa Camisi Bahçesinde Bulunan Sütun Kaidesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 126: Sinan Paşa Camisi Batı Cepheden Doğu Cepheye Bakış (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 127: Sinan Paşa Camisi 1 Pencere (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 128: Sinan Paşa Camisi 2 Pencere (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 129: Sinan Paşa Camisi 3 Pencere (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 130: Sinan Paşa Camisi 4 Pencere (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 131: Sinan Paşa Camisi 5 Pencere ve 6 Pencere(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 132: Sinan Paşa Camisi 6 Pencere (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 133: Sinan Paşa Camisinden 2002 Yılında Kaçırılan Pencere Süslemesine Ait 34 Parça Çini (Kültür ve Turizm Bakanlığında)

Fotoğraf 134: Sinan Paşa Camisi Kubbesi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 135: Sinan Paşa Camisi Minberi (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 136: Sinan Paşa Camisi Mihrabı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 137: Sinan Paşa Camisi Mihrabı Ayrıntı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 138: Sinan Paşa Camisi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Vakıflar Genel Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 139: Sinan Paşa Medresesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 140: Sinan Paşa Medresesi Pahlanan Yer Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 141: Sinan Paşa Medresesi A Mekânı Güney Cephe ve Külliye Giriş Kapısı Genel Görünüm (Vakıflar Genel Müdürlüğünden)

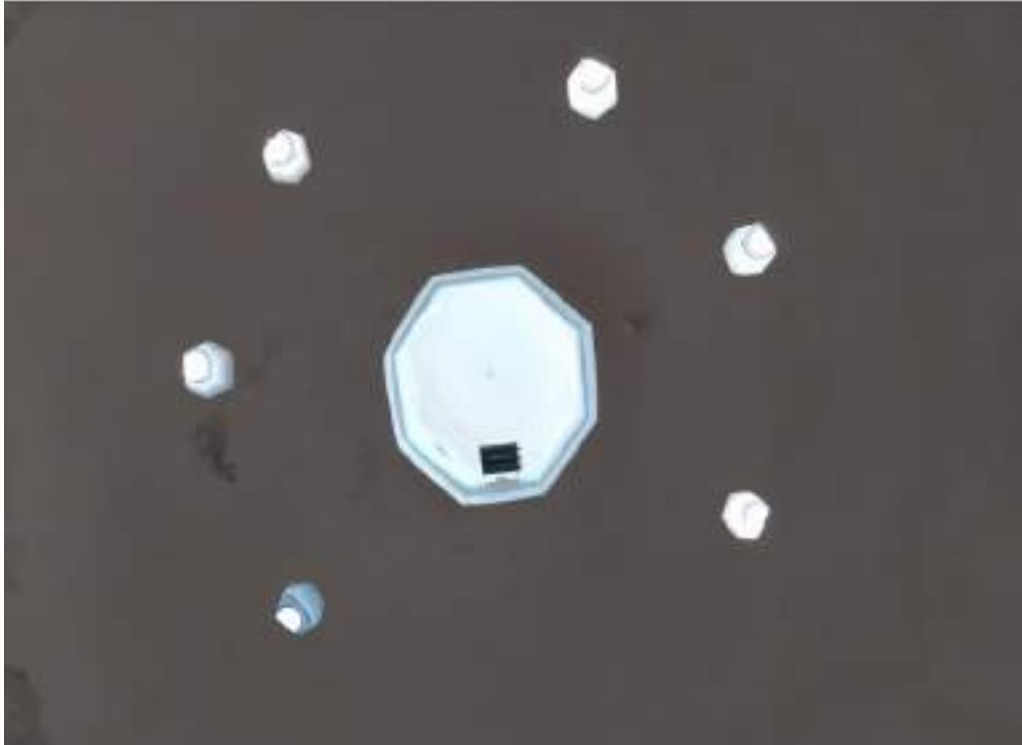
Fotoğraf 142: Sinan Paşa İmaretî Dış Cepheden Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 143: Sinan Paşa Külliyesi İmaretî Doğu Cepheden Batı Cepheye Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 144: Sinan Paşa İmaret Birimi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 145: Sinan Paşa İmaret Birimi C mekânı Aydınlık Açıklığı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 146: Sinan Paşa Arastası Olduğu Düşünülen Yapı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 147: 6 Pencere Batı Duvarı Eski Fotoğrafı (V.G.M)'den

Fotoğraf 148: Sinan Paşa Arastası Batı Duvarında İnşa Edilmiş Üç Yuvarlak Kemerli Ocak Nişi Genel Görünüm (Vakıflar Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 149:Bali Bey Camisi Haziresinde Yer alan Arastası Batı taşları Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 150 Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 151 Bali Bey Camisi 1. Mezar Taşı Arka Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 152: Balibey Camisi 1. Ve 4.mezartaşlarını Barındıran Dikdörtgen Silmenin Ön Yüzü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 153 Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 154 Bali Bey Camisi 3. Mezar Taşı Arka Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 155: Balibey Camisi. Ve 4.mezartaşlarını Barındıran Dikdörtgen Silmenin Ön Yüzü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 156 Sinan Paşa Camisi Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 157 Yarhisar Hamamı Yakınındaki Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 158 Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 159 Bali Bey Camisi 2. Mezar Taşı Arka Yüzü (S. Erol'dan)

Fotoğraf 160 Bali Bey Camisi 4. Mezar Taşı Ön Yüzü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 161: Bali Bey Camisi 4.mezar Taşı Alt Kısmı(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 162 Bali Bey Camisi 5. Mezar Taşı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 163: Yenişehir Saat Kulesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 164: Yenişehir Saat Kulesi Aşağıdan Yukarıya Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 165: Süleyman Paşa Türbesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 166: Şehzade Süleyman Paşa Giriş Kapısı (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 167: Süleyman Paşa Medresesi ve Türbesi (Hicabi Gülgen'den)

Fotoğraf 168: Süleyman Paşa Lahdi (Hicabi Gülgen'den)

Fotoğraf 169: Süleyman Paşa Lahdi Uç Kısım (Hicabi Gülgen'den)

Fotoğraf 170: Süleyman Paşa Türbesi 2. Abdülhamit Dönemi Saray Fotoğrafçısı Abdullah Biraderlerden (Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğünden)

Fotoğraf 171: Aydoğdu Bey Türbesi Kuzey Cephesi Genel Görünüm (Kağancan Ayaz'dan)

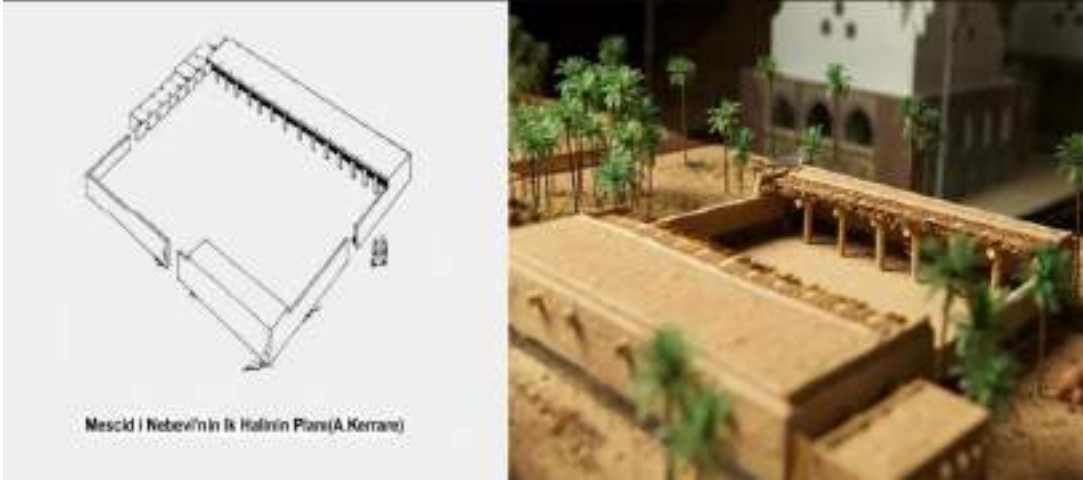
Fotoğraf 172: Aydoğdu Bey Türbesi Doğu Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 173: Aydoğdu Bey Türbesi Güney Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 174: Aydoğdu Bey Türbesi Batı Cephesi (Kağancan Ayaz'dan)
DEĞERLENDİRME BÖLÜMÜ FOTOĞRAFLARI

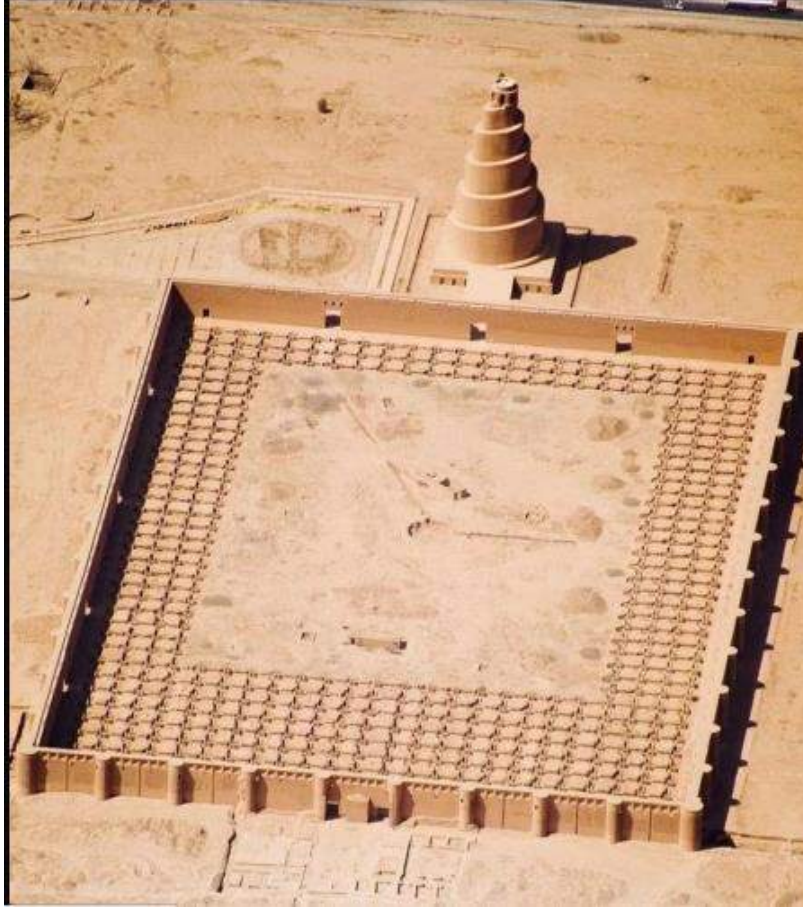
Fotoğraf 175: Mescidül Nebevi İlk Planı ve Görünümü
 (<https://okuryazarim.com/mescid-i-nebevi/>)

Fotoğraf 176: Şam Emeviye Camisi Genel Görünümü
(<https://okuryazarim.com/emevi-camii/>)

Fotoğraf 177: Kurtuba Ulu Camisi Genel Görünüm
(<https://www.sanatinyolculugu.com/kurtuba-ulu-camii/>)

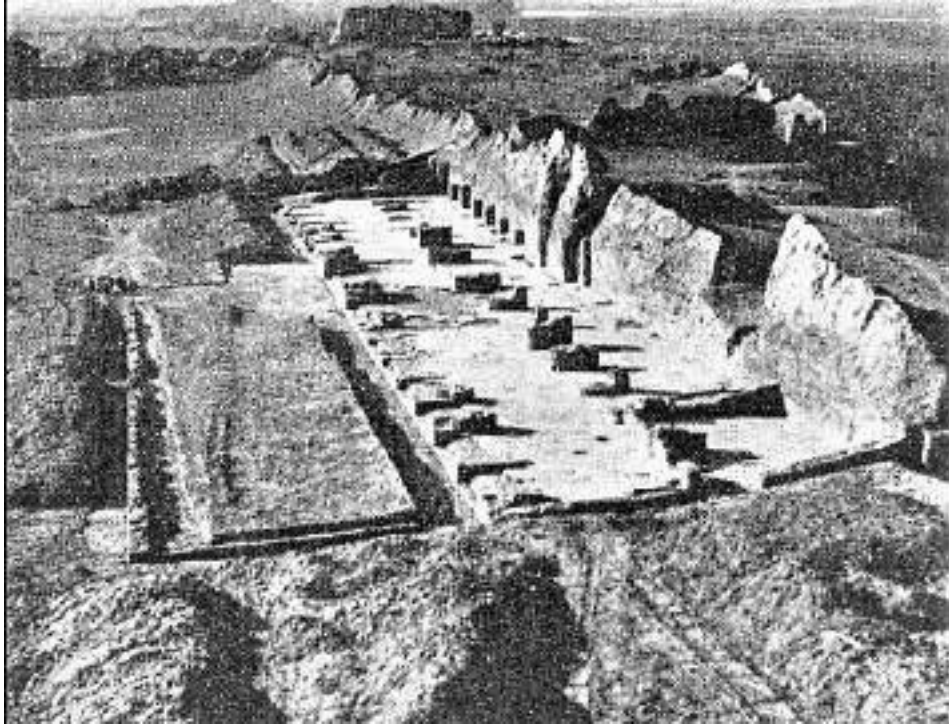
Fotoğraf 178: Samarra Ulu Camisi Genel Görünüm(<https://www.sanatinyolculugu.com/samerra-camiul-kebiri-samerra-ulu-camii/>)

Fotoğraf 179: El Ezher Camisi Genel Görünümü (<https://www.neoldu.com/el-ezher-camii-hakkinda-bilgi-33383h.htm>)

Fotoğraf 180: Talhatan Baba Camisi Genel Görünümü
(https://www.yeniasya.com.tr/kubra-unuvar/ortacag-eseri-talhatan-baba-camii_494362)

Fotoğraf 181: Leşkeri Bazar Ulu Camisi Genel Görünüm
(<https://okuryazarim.com/lesker-i-bazar-ulu-cami/>)

Fotoğraf 182: İsfahan Mescidi Cuma'sı Genel Görünümü(<https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kemal.ozkurt/64561/%C4%B0sfahan%20Mescid-i%20Cumas%C4%B1.pdf>)

Fotoğraf 183: Konya Alaeddin Camisi Uzaktan Genel Görünümü
(<https://www.selcuklumirasi.com/architecture-detail/alaeddin-camii-4>)

Fotoğraf 184: Diyarbakir Ulu Camisi Genel Görünüm
(https://tr.wikipedia.org/wiki/Diyarbak%C4%B1r_Ulu_Camii)

Fotoğraf 185:Erzurum Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://www.yenisafak.com/ramazan/andoludaki-en-onemli-saltuklu-eseri-erzurum-ulu-camii-2483189>)

Fotoğraf 186: Sivas Divriği Ulu Camisi Genel Görünümü (A. Peker'den)

Fotoğraf 187:Malatya Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://okuryazarim.com/malatya-ulu-camii/>)

Fotoğraf 188:Beyşehir Eşrefoğlu Camisi Genel Görünüm
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/beysehir-esrefoglu-cmii-ve-turbesi>)

Fotoğraf 189:Selçuk İsa Bey Camisi Genel Görünüm (S.Kalfazededen)

Fotoğraf 190:Manisa Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://okuryazarim.com/beylikler-donemi-mimarisi/manisa-ulu-cami/>)

Fotoğraf 191: Antalya Yivli Minareli Camisi (<https://okuryazarim.com/antalya-yivli-minare-camisi/>)

Fotoğraf 192: Milas Firuz Bey Camisi Genel Görünümü
(<https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/the-ornaments-of-mlas-fruz-bey-mosque.pdf>)

Fotoğraf 193: İznik Hacı Özbek Camisi Genel Görünümü (S. Eyice 'den)

Fotoğraf 194:Bursa Ulu Camisi Genel Görünümü
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/bursa-ulu-cami>)

Fotoğraf 195:1.Murad Hüdavendigâr Camisi
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/i-murad-hudavendigâr-camii>)

Fotoğraf 196:Edirne Üç Şerefeli Camisi Genel Görünümü (N. Akçıldan)

Fotoğraf 197: Süleymaniye Camisi ve Külliyesi Genel Görünüm (F.-O. Durgut'tan)

Fotoğraf 198: Bursa Muradiye Camisi Cephesinden Görünüm
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/muradiye-camii>)

Fotoğraf 199: Edirne 2. Beyazıt İmareti
(https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=17179)

Fotoğraf 200: İstanbul Sultan Selim Camisi (<http://fatih.gov.tr/sultan-selim-camii>)

Fotoğraf 201: Bursa Yeşil Camisi Mihrabı (S. Yıldırım'dan)

Fotoğraf 202: İstanbul Feneri İsa Camisi Yürek Motifi (H. Yılmaz'dan)

Fotoğraf 203: İbni Bezzaz Camisi Çeşmesi Genel Görünüm(Kağancan Ayaz)

Fotoğraf 204: Bursa Koca Mehmet Paşa Hamamı Genel Görünümü (E. Şaşmaz'dan)

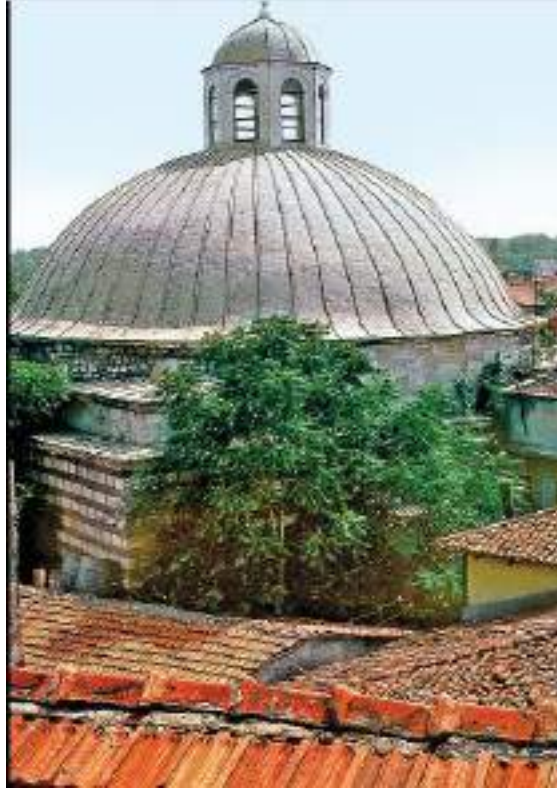
Fotoğraf 205: Bursa Demirtaş Paşa Hamamı Genel Görünümü
(<https://www.bursa.com.tr/tr/mekân/demirtas-pasa-hamami-422/>)

Fotoğraf 206: Bursa Eski Kaplıca Genel Görünümü
 (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/eski-kaplica-armutlu-hamami>)

Fotoğraf 207: İznik Hacı Hamza Hamamı Genel Görünümü (S. Eyice 'den)

Fotoğraf 208: Tahtakale Erkekler Kısımının Soğukluk Bölümü Kubbesi (S. Eyice 'den)

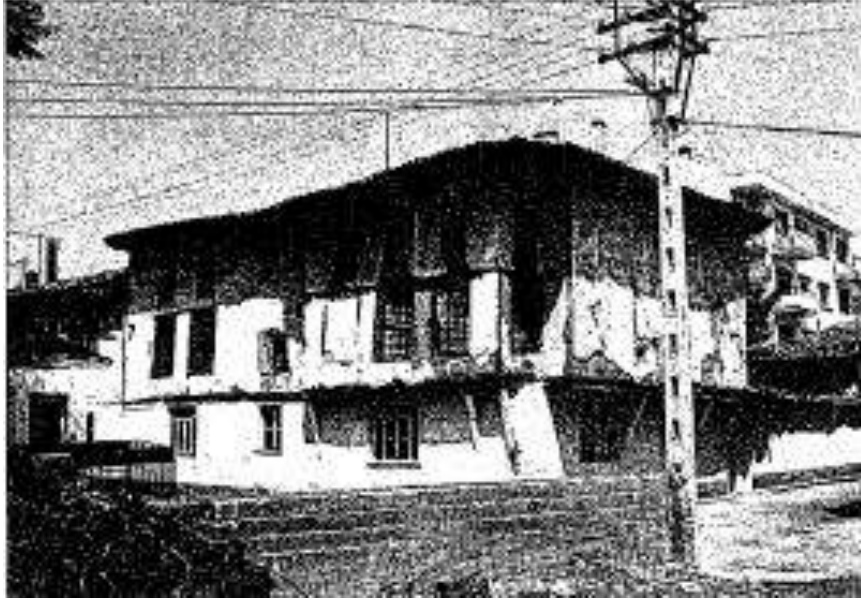
Fotoğraf 209: İstanbul Haseki Hamamı Genel Görünümü
(<http://howtoistanbul.com/tr/Ayasofya-Hürrem-sultan-hamam/4723>)

Fotoğraf 210: İznik İsmail Hamamı Genel Görünümü (S. Eyice 'den)

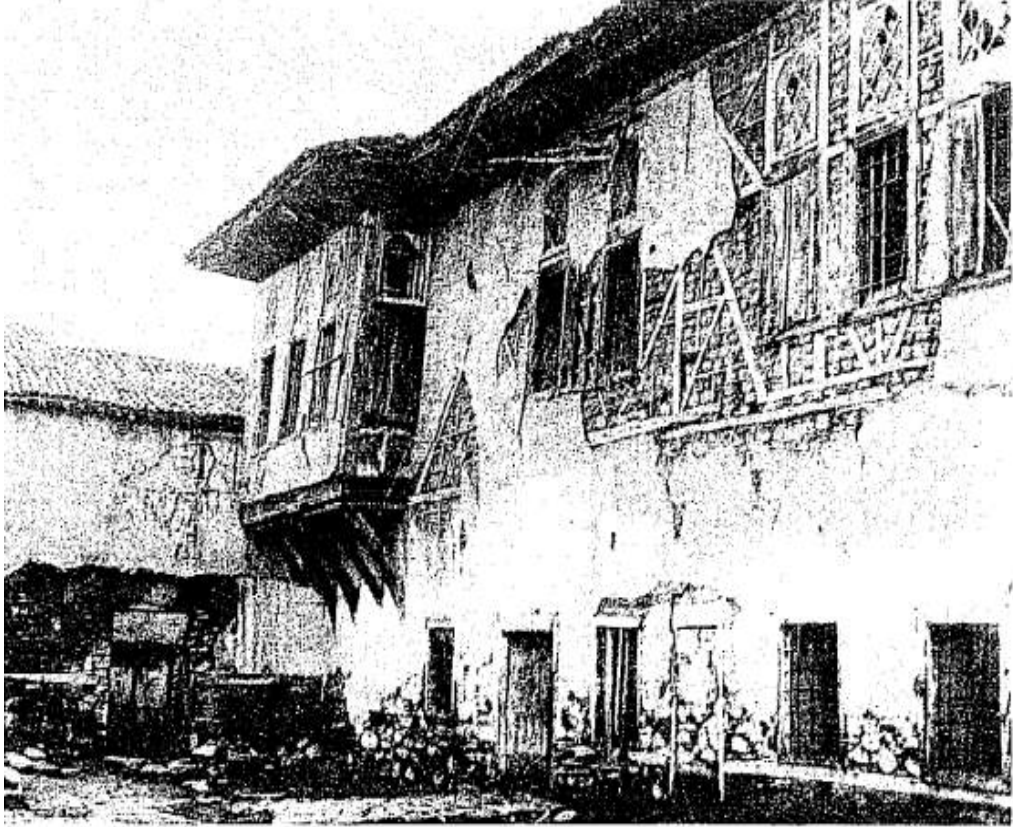
Fotoğraf 211: Veli Baba Evi Görünümü Açık Olan Dış Sofa ve Evin İçlik Penceresi Genel Görünümü (Feyza Aksoy'dan)

Fotoğraf 212: Yenişehir Veli Baba Evi 1975 (Hüsrev Tayla' dan)

Fotoğraf 213: Veli Baba Evi Görünümü 24.07.2009(Feyza Aksoy'dan)

Fotoğraf 214: Yenişehir Hacı Mahmut Sokağı (Hüsrev Tayla' dan)

Fotoğraf 215: Cıvıkların Evi Genel Görünümü (Kağanca Ayaz'dan)

Fotoğraf 216: Cırımların Evi Doğu Cephesi Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 217: Cırımların Evi Üst Kat Çıkmalı Bölüm Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 218: Tapucuların Konağı Zemin Kat Dışarıdan Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 219: Tapucuların Konağı Üst Kat Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 220: Tapucuların Konağı Çıkmalı Mekânı Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 221: Tapucuların Konağı Doğu Cephesi Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 222:24 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 223:24 nolu Ev Üst Katın Dış Cepheden Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 224: Ulu Cami Mahallesi Hacı Tahir Sokak 8 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 225: 27 Nolu Ev Uzaktan Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 226: 27 Nolu Ev Genel Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 227: 27 Nolu Evi Kapısı Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 228: 27 Nolu Evin Kapısının Alınlık Kısımında Yer Alan Vitraylı Pencere­lerin Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 229: Ulu Camii Mahallesi Hacı Tahir Sokak 23 Nolu Yıkım Aşamasında Olan Evin Üst Kat Görünümü(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 230: Orhangazi Ulu Camisi Karşısında Yer Alan Ev Genel Görünümü
(Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 231: Orhangazi Ulu Camisi Karşısında Yer Alan Ev Doğu Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 232: Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 233: Ulu Camii Mahallesinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Üst Kat Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 234: Ulu Camii Mahallesiinde Yer Alan Numarası Bilinmeyen Ev Kuzeybatı Cephesi Genel Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 235: Yorgancıoğlu Konağı Kuzeybatı Cepheden Dış Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 236: Yorgancıoğlu Konağı Üst Kat Görünümü (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 237: Yorgancıoğlu Konağı Alt Kat Kapı ve Batı Cephesi Pencereleri (Kağancan Ayaz'dan)

Fotoğraf 238: İstanbul Göreme Konağı (S. Özenden)

Fotoğraf 239: Sucuoğlu Konağı Duvar Resmi(S. Özenden)

Fotoğraf 240: Yozgat Nizamoğlu Konağı (S. Özenden)

Fotoğraf 241: Bayramiç Hadımoğlu Konağı (S. Özenden)

Fotoğraf 242:Birgi Çakırağa Konağı,İstanbul Gelinin Odası
(<https://www.arpaboyuyol.com/birgi-gezi-rehberi/>)

Fotoğraf 243:Latifoğlu Konağı Başoda Tavanı (S. Özenden)

Fotoğraf 244: Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi Genel Görünüm
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/coban-mustafa-pasa-kulluyesi-gebze>)

Fotoğraf 245: Kaçanik Sinan Paşa Külliyesi (D. Yavaştan)

Fotoğraf 246: Edirne Şehabettin Paşa Camii Haziresindeki Nefize Tuti Hanıma Ait Mezar taşı (M. Karademir'den)

Fotoğraf 247: Edirne Şehabettin Paşa Camii Haziresindeki Şerife Emetullah'a Ait Mezar taşı (M. Karademir'den)

Fotoğraf 248:İnegöl Kavaklaraltındaki 4 NoluDudu Hanım'ın Mezar Taşının Genel Görünüşü (Mustafa Çetinaslan'dan)

Fotoğraf 249: İnegöl Kavaklaraltındaki 17 NoluGülsüm Hanım'ın Mezar Taşının Genel Görünüşü (Mustafa Çetinaslan'dan)

Fotoğraf 250: Yozgat Saat Kulesi
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/yozyat/gezilecekyer/yozyat-saat-kulesi>)

Fotoğraf 251: İzmir Saat Kulesi
(https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zmir_Saat_Kulesi)

Fotoğraf 252: Bursa Tophane Saat
Kulesi(<https://bursatime.net/2014/07/bursahaber/tophane-saat-kulesi/>)

Fotoğraf 253: Sivrihisar Saat Kulesi
(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/saat-kulesi252997>)

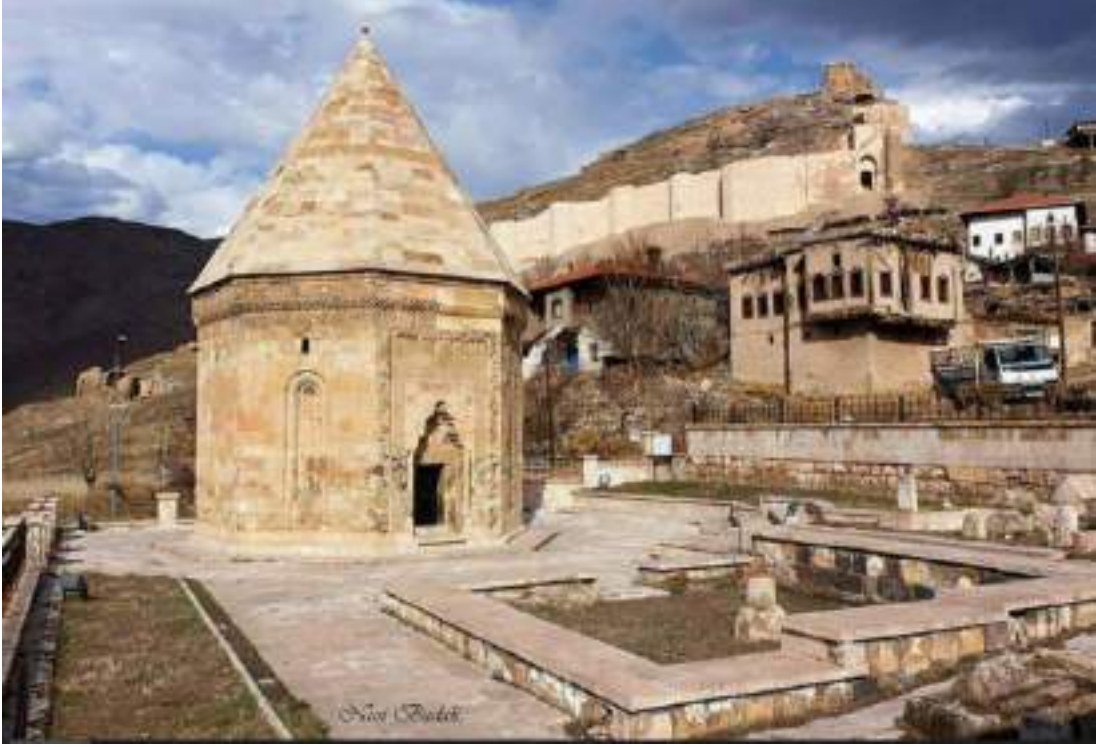
Fotoğraf 254: Çanakkale Saat Kulesi
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87anakkale_Saat_Kulesi

Fotoğraf 255: Edirne Saat Kulesi
 (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/edirne-kalesi-makedonya-saat-kulesi>)

Fotoğraf 256: Mümüne Hatun
 Türbesi(https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCmine_Hatun_T%C3%BCrbesi)

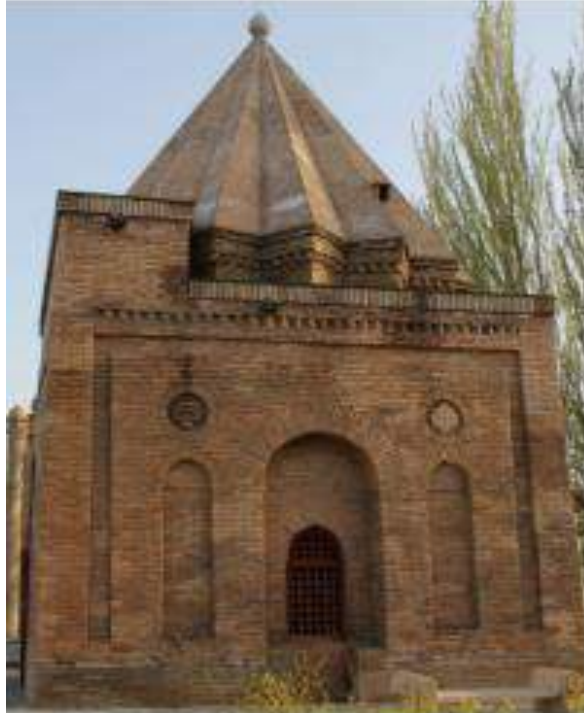
Fotoğraf 257: Divriği Sitte Melik Türbesi Divriği Sitte Melik Türbesi
(<http://www.haberkaos.com/Sivas-sitte-melik-sahinsah-kumbeti/>)

Fotoğraf 258: Devlet Hatun Türbesi (<http://www.yildirim.gov.tr/devlet-hatun-turbesi>)

Fotoğraf 259: Şehzade Mehmet Türbesi Genel Görünüm
(<https://www.mimarsinan.gen.tr/sehzade-mehmet-turbesi/>)

Fotoğraf 260: Babacı Hatun Türbesi Kuzey Cephe Görünümü
(<https://okuryazarim.com/balaci-hatun-turbesi/>)

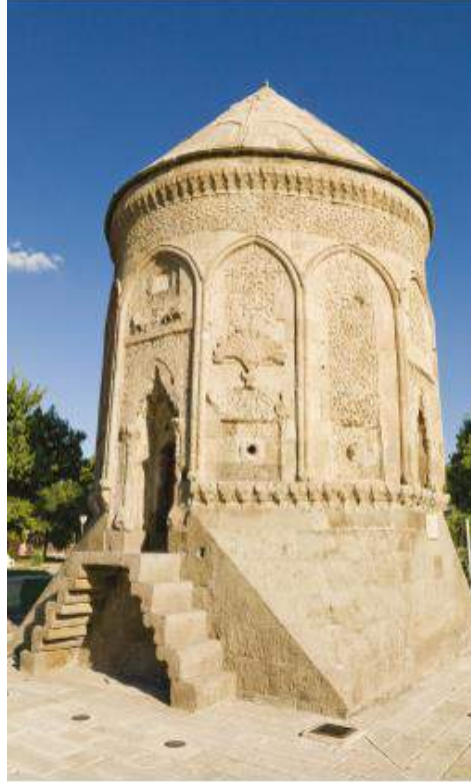
Fotoğraf 261: Yavuz Sultan Selim Türbesi
(<https://www.camilerveturbeler.com/yavuz-sultan-selim-han-turbesi/>)

Fotoğraf 262: Rüstem Paşa Türbesi (<https://kulturenvanteri.com/yer/rustem-pasa-turbesi/>)

Fotoğraf 263: Mahmut Paşa Türbesi Genel Görünümü (M. Cambazdan)

Fotoğraf 264: Kayseri Döner Kümbet Görünümü (<https://kayseri.city/tasinmaz-kultur-varliklari/kumbet/doner-kumbet/>)

Fotoğraf 265: Çelebi Sultan Mehmet Türbesi
([https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_\(2216628788\).jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_T%C3%BCrbe#/media/Dosya:Turkey-1353_(2216628788).jpg))

Öz Geçmiş

İlkokulu ve ortaokulu Setbaşı İlköğretim Okulunda tamamladıktan sonra Lise öğrenimi için Bursa Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği Anadolu Teknik ve Meslek Lisesine başladı. Burada Elektrik/ Elektronik alanındaki eğitimini tamamladıktan sonra 2015 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümünde lisans eğitimine başladı. 2019 yılında Lisans eğitimini tamamladıktan sonra aynı yıl Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı ve Doç. Dr. Erkan AYGÖR danışmanlığında hazırlamış olduğu “Bursa Yenişehir Tarihi Yapıları ” başlıklı tez çalışmasıyla 2022 yılında yüksek lisans çalışmasını tamamladı.